

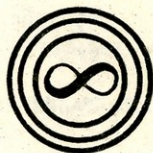
1996

ISSN 0134 3459

nr 1,2

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

II A
(19)

1

1996

ბა სათცარი დასრულდა წლუმი,
მეფეთა წყემა გაქრა, ვით ლანდი;
მთმთრდნენ ცაცეცემს: ვილჰელმი, კარლს,
ნიჰელთმზი და თქრდინანდი,

მაგტამ მწუხარედ მათზე ვი აბა,
სხვაზე იფიქრემს მარცხილთმზი :
იმ საშინელ წელს პოეტი-მეფე
გარდაიცვალა ალექსანდრ მლთვი.

ჰანგუმის მეფე-დიდი სენ-სანსი
და დირიჟტორი ნიჰიში მმლავზრი...
უკლიან გზაზე დაეცა მეფრი,
მსთლლდ მე ერთი გადვზრჩი მგზავზრი,

რთმ გამომეფლთ ჯერ არსმენილი
ქარცესილუმი ცეცხლთა თენისა
და მთმეფანა საქართვულთმი
სიმღერა ძვეყნის გადარჩენისა.

გალაკტიონ ტაბიკა

652
საქართველოს
რესპუბლიკის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1996

ა 1,2

გოგონი

გამოცემის 38-ე წელი

1

იანვარი—თებერვალი

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, ძვირფასი ბედით...
ქალაქი — ჩვენი ქვეყნის ფანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.

ნ. სეგია

19

საქართველოს მწერალთა კავშირისა და აჭარის
ორგანიზაციის სალიტერატურო-საზოგადოებრივი
ჟურნალი

შთავარი რედაქტორი
სანდრო ბერიძე

ხარედაქციო კოლეგია:

ვახტანგ ახვლედიანი
ჯურაბ გორგილაძე
მამია ვარშანიძე
(პასუხისმგებელი მდივანი)
შოთა ჯორიძე
დავით თედორაძე
ალექსანდრე სამსონია
რამაზ სურგანიძე
გურამ ფანჯიკიძე
ამირან ხაბაზი
ფრიდონ ხალვაში
ჯემალ ჯაყელი

ნომერი გააფორმა ბელა გორგილაძემ.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, მელიქიშვილის ქ. № 21, ტელ. 3-33-71

ვალიცა წარმოებას 20.11.95, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 22.12.95. ქა-
ლაღის ზომა 60X90¹/₁₆, პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 9, სააღრიცხვო-
საგამომცემლო თაბახი 8,7, შეკვეთის № 1161, ტირაჟი 200

ქ. ბათუმის № 1 სტამბა, იბერიის ქ. № 91

მურმან ლეხანიძე

ჩეჩენეთი

20709
ჰგავს დღეს ჩეჩენეთი მარტორქას შეშლილს,
ეს კოლო-ბუზი დიდ რუსეთს ერჩის, —
ვინ, ვინ შეჰბედა სხვამ რუსეთს რჩოლა —
ვაი, სირცხვილო — შური მჭირს ჩეჩნის.

დასსუქებით — ჩვენს კაცებს გავა,
მჩხავანა კატა — ყასილად სჩხავა,
არა მგონია, წავიდეს ომში,
ეგ დილის ხაშუცე საღამოს წავა...

კი, კბილის მატლი რუსია ჩეჩნის,
კი, ხიშტს კაზაკიც გულ-ფილტვში შესჩრის,
ხომ ჩემი სისხლი ჩეჩნებმა ზვრიბეს —
რაც გინდა თქვი და, შური მჭირს ჩეჩნის.

ჰგავს ეს საჩეჩნო მარტორქას შეშლილს,
კოლო-ბუზია და ვეშაპს ერჩის...
ვაი, სირცხვილო! — დავითას პატრონს,
ერეკლეს პატრონს — შური მჭირს ჩეჩნის.

1995

* * *

ბურთი! ბურთი! ბურთი მიწის,
მიწის ბურთი ნაწილდება...
ვაჰმე, აფხაზეთი იწვის, —

თეთრ დათვს —
„შავი ზღვა სჭირდება...“

უკვე — კელასურიც იწვის,
ლაშქარს — ბეტონი ნახშირდება...
ზეცა იწვის, მიწა იძვრის,
თეთრ დათვს —
შავი ზღვა სჭირდება...

ბევრი სისხლი გაწვემდება,
ბევრის დედა ატირდება,
ჩეჩენს ზღვას ვინ მოაქვს ვეებს,
თეთრ დათვს —
შავი ზღვა სჭირდება...

ბურთი! ბურთი! ბურთი მიწის,
მიწის ბურთი ნაწილდება...
ვაჰმე! — საქართველო იწვის,
თეთრ დათვს —
— ჩვენი ზღვა სჭირდება.

1993.

* * *

როცა ჩიბუხი
დააბერტყა ხრუშჩოვის გოგრას
დიდმა სტალინმა, —
არ სწყენია ნიკიტა — ოლრაშს...
„არ მწყენია და,
სხვათა შორის, არც მტკენიო“, —
ტაშის გრიალში
შესძახოდა: — „ხარ გენიო!“

ფიქრობდა სტალინი:
დახე რას ჰგავს, თხას ჰგავს შაკესო,
ეგ მუშუაველი,
ეგ ჩათლახი, რას დამაკლებსო...

მოკლეს სტალინი,
თქვა ბერია: — „არაფერია!“

მოკლეს ბერიაც —
ყველაფერი, ამის მერეა.

მოედნის გარდა
ჩაუვარდა ნიკიტას ბურთი.
გამოიგონა,
გამოჩხრიკა სტალინის კულტი.

თათხა, ათრია,
ჯერ იყო და, კრემლის წინ დაფლა,
ჩამოაყენა,
თავის ჭკუით, მაღლიდან დაბლა.

მერე დასწვა და
თავისი კულტით
კრემლის კედელში
შეამწყვდია პაწია ყუთით...

აქედან მორალი:
დიქტატურა ვერ ითმენს ყოყმანს,
რჩევა დიქტატორს:
თავი უნდა წააჭრა ბოლმას!

შენი, დრო მიდის,
შესაძლოა, მისი დრო მოდის —
კაცმა არ იცის,
გაგისწორებს ანგარიშს როდის!

ჩიბუხს აბოლებ —
დააკვირდი საეჭვო გოგრას,
ნუკი აფერტხავ, —
გაუჭეჭე ის გოგრა ოღრაშს!

შ ა შ ვ ი

შაშვი გალობს, შაშვი გალობს, თუ ჩახჩახებს მაჭახელა,
შაშვი ჩემი რჩეულია და ბევრჯერაც მასახელა.

შაშვი არი ამ მიწა-წყლის, ამ ბუნების სალამური,
ჩემი დასაწერი ლექსი ჩიხახვში აქვს დამალული.

პოი, შაშვო, ჩემო შაშვო, ჩემო მაჭახელა ჩიტო,
შენ ხარ ჯილდო, თქვოს ჯილდო, ჩემი სიჭაბუკის ჯილდო.
მისი საესტრადო სცენა სურთა და ბუჩქნარია,
ჩემთან ფარულ შეხვედრებზეც არაერთხელ ჟჩქარია.

ამ ჩიტისთვის, ბავშვობაში, ზოგ-ზოგს მახე დაუგია,
თოფის სროლა კიდეე უფრო სირცხვილი და აუგია.
პოი, შაშვო, ჩემო შაშვო, ჩემო მგალობელო ჩიტო,
შენ ხარ ჯილდო, ჩემი ჯილდო, დიდი სიხარულის ჯილდო...

როდის უნდა მიკარნახო ლექსი ჩემი დასაწერი?
ლექსი—კრიმანჭულის კიბე—მეცხრე ცამდე ასასვლელი.
შენს სიყვარულს ნუ მიწყენენ ბულბული და იადონი.
დამახალე ეგ ჭახჭახი — ხმები საგანთიადონი.

პოი, შაშვო, ჩემო შაშვო, ჩემო საყვარელო ჩიტო,
შენ ხარ ჯილდო, ჩემი ჯილდო... ჯილდო, ღვთაებრივი
ჯილდო.

ანტიკოოჯიის საუკუნის ანტიმპიოტეზებზე

თქვენ ააშენებთ სახელმწიფოს პლატონის თარგზე
და, რა თქმა უნდა, უბოდიშოდ განდევნით მგოსნებს,
მათ მაცდურ წიგნებს არ დატოვებთ თაროზე არცერთს...
— ეყოთ პოეტებს რაც ქალღმერთის თითები კოცნეს!

— მეც თაყვანსა ვცემ, ბატონებო, ღვთაებრივ პლატონს,
ამ ფილოსოფოს-ოლიმპიელს და... რიგით მგოსანს,

მაგრამ უჩვენოდ ეს ქვეყანა, რაც უნდა ბლანდოთ,
მაინც საჭურისს ემგვანება მახინჯს და ქოსას.

მიდით, იცხოვრეთ ულექსოდ და უბოეზიოდ,
მიდით, იცხოვრეთ სულ ციფრებით, სულ ანგარიშით...
რა სილამაზეს, რა ოცნებებს უნდა ეწიოთ
სიგიჟეების, გაფრენების, ლექსის გარეშე?!

ლამაზი ქალის სიყვარულით თუ გულგრილობით,
თუ არ ვიქნებით, სულ ცოტათი, მაინც შეშლილი,
სუსტის დაჯანით და ძლიერთა გულარძნილობით
თუ არ ვიქნებით ერთიანად გულგაგლეჯილი,
მაშინ ფიტული ვიქნებით და რასღა ვეწიოთ,
უსიყვარულოდ, უგულოდ და უბოეზიოდ?

ჩვენ თავს ვიტყუებთ სულ ბოლომდე, არა ნახევრად,
ვითომ მგოსნები სიყვარულში არ გაყიდულან,
და მიჯნურისთვის ნარ-ეკალზე გულის დახვევით,
ისევ მოგკვდებით სულელურად და რაინდულად.

მთლად დაშრებიან კაცთა სულნი... კლდეთა წყარონი...
მთლად დაყრუვდება ეს ბრბო—ეს ბრმა შურისმგებელი,
მაგრამ პოეტებს, მოციქულებს და მახარობლებს
ცაში უფალი ეყოლებათ ყურისმგდებელი!

...და დრო გვეუარესა...

არა, არ იყო ეს ქალი წელში ორად თუ ოთხად მოკეცილი, მაგრამ სახე ჰქონდა ისეთი... მართლაც უჩვეულო, არაჩვეულებრივი. რამდენი ნაოჭი და რამდენი ჩაღრმავება, რამდენი უსასრულო და შეწყვეტილი ხაზი... სახე შთამბეჭდავი და მრავლისმეტყველი — სწორედ რომ სულის სარკე! სიმწარე სულისა სწორედ რომ სახეზე აღბეჭდვოდა. ამიტომ იყო, თავჩაქინდრული ამოგყურებდათ, და ისიც უტყუარი იყო, რომ არ უნდოდა მთლიანად წაეკითხა ვინმეს დროით გვემული მისი სული.

რამდენჯერ შევიდა და გამოვიდა ფოსტაში, უკვე თვითონაც აღარ უწყოდა. გასაგზავნი წერილი კი მაინც ვერ გაემეტებია და გულში იკრავდა. მისამართი? — კონვერტზე არც კი წაეწერა. ალბათ, არც თვითონ უწყოდა, ვის უნდა მისვლოდა მისი წერილი სულის.

ჩურჩულებს?

ჰო, ჩურჩულებს...

ნეტაი ვის ეჩურჩულება?

წერილს კითხულობს თურმე ზეპირად...

ეცრემლებოდა საოცრად ლურჯი თვალებიც.

„ერთხელ შვილი დავკარგე ჩემი... ჩემი სოლომონი... აღარაა იგი ჩემი შვილი! არა, ასე მკაცრიც ნუ ვიქნები... მე აღარა ვარ იმისი დედა... ასე უპრიანი იქნება უფრო! დარჩა ჩემი სოლომონი უდედოდ და... უსახლკაროდ... გავუყიდე უკანასკნელი თავშესაფარი... მე კი ქალიშვილს მივეყვები... იმას მივინდობივარ, ქალს ქალისა უფრო ესმის. ნეტაი როდის ჩამოვა სანკ-პეტერბურგიდან, რომ ერთხელ და სამუდამოდ ამომგლიჯოს ამ ჯოჯოხეთურ ქალაქს, ამომაცალოს და მომატყმევინოს სული! მაგრამ სოლომონი ამ ჯოჯოხეთში როგორღა ჩავტოვო?“

ეს წერილიც ვის მიუვა, რომ აღარ ვიცი?! ვინ წაიკითხავს და... ვის გაკიცხავენ — სოლომონს, ნადეჟდას, ვისი იმედითა ვცოცხლობ და ხვალინდელი დღის გათენებას მოველი, თუ მე — დედას?! მაგრამ...”

— მაგრამ მე ჩემი შვილიშვილის წერილიცა მაქვს უბეში, ჩემი სოლომონის ძე მამასა წერს, ოდესაში ეპატყევა ჩემს შვილს, ქორ-

წილი მაქვს ოქტომბერში და არ დამაღალატო, — წამოიკენესა
ერთმა გულმა.

— არ დამაღალატო?! შენს ქორწილს, ბიჭო მამაშენი როგორ
ჩაადებს?! არა გრცხვენია, ამას რომ ამბობ?! როგორ არ მოვა ქო-
რწილში?! მოვა და დარჩება კიდეც შენთან. ჯერ ისე არ მოხუცე-
ბულა, რომ თავი ვერ ირჩინოს! მისი რანგის მსახიობი მშიერ-
მწყურვალს როგორ დარჩება?! ჩამოვა, რაღა თქმა უნდა, რადგან
აქ ბინა არ რჩება და ძირი... სხვა გზა მაინც არა აქვს... ჰო, ეს ასეა!
— ახლა მეორე გულმა წამოსძახა, ამოიწმინდა ცრემლიანი თვალები.

— ეს წერილი სოლომონის სახელზეა, მაგრამ შიგ მეც მწერენ.
ბებია დაენაცვლოს ჩემს სალომეს. მეც მწერს და მომიკითხავს...
ხედავთ, როგორ უყვარს მამა! ზეპირად მახსოვს ეს აბზაცი: „მამა-
ჩემო, კი არ მახსენდები და გიგონებ? ყოველთვის მახსოვხარ! მახ-
სოვხარ. შენგან მივიწყებულს! რა ხანია, რაც შენგან წამოვედი, მი-
გატოვე, მაგრამ... არც არასოდეს დამვიწყებია! ჰო, ახლაც გეუბ-
ნები, რომ ის ბიჭი ყოველთვის მიყვარდა. მიყვარდა და მიყვარს ჩე-
მი შვილების მამა, მამაჩემო! მაშინ რაც მოხდა ჩვენს შორის, არც
ჩემი ბრალია და, რაღა თქმა უნდა, აღარც—შენი, მაგრამ ვინ არის
მაშინ ბრალიანი? ვერა, ასე ადვილად პასუხს ამ კითხვაზე ვერ გაგ-
ცემ, მაგრამ პასუხი ამ კითხვისა ნამდვილად არსებობს და იგი ჩვენ-
ში უნდა ვეძიოთ, ჩემში და შენში, მამაჩემო! გურამი აქ არაფერ
შუაშია!

ასე რომ, ქორწილში გელოდებით...”

— ესაა და ეს... ჩემი სოლომონი არ დაიკარგება, არა! ჩავიდეს
ოდესაში და იცხოვროს იქ... სცენაზე ჩემი სოლომონი თავის ად-
გილს ყოველთვის ნახავს! არა, ჯერ არ ჩასვენებულა ჩემი სოლო-
მონის მზე!

მთავარია, ნადეჟდა ჩამოვიდეს... ჩემი იმედი...—წელში გასწო-
რდა და თვალებიც დაეწმინდა. თითქოს ხასიათიც გამოუკეთდა, მაგ-
რამ ისევ მოეძალა მელანქოლია: — მე ახლობლები ვარინკას მეძა-
ხიან, შორებლები — ვერონიკას. ჩემი აზრით კი ვარინკა ვიყავი
ყოველთვის და ვარინკადვე დავრჩები აწ და მარადის. როგორა
ვთქვა და... ძნელია სათქმელად, მაგრამ მე აღარ მიყვარს ჩემი შვი-
ლი სოლომონი! მცემს და! ვერ ვაპატიებ ამას! მაგრამ არც ისე გე-
გონოთ, თითქოსდა მხოლოდ იმიტომ არ მიყვარდეს, რომ მცემს?!
რომ გაჩნდა, მაშინაც არ მიყვარდა!

წუხელაც მცემა! და იცით, რატომ? ვილაც ბოსიბაკა მოიყვანა
და მე წინკარში გამაგდო, შენთვის ეს ადგილიც არ შემეტებო.

ამიტომ შენ, დედაჩემო, ამ საღამოს წინკარში მოგიწევს ძილი. რა დგან საძინებელს ოთახი ერთადერთი გვაქვს და იგი შევადარებთ სტუმარს უფრო გვეკუთვნის... იქნებ მე და ჩემმა სტუმარმა უკადრებელი ვიცადროთ და... ხვალ დილით კი, ნება შენია და ოთახიც შენსავე განკარგულებაში გადმოვაო...

რა მექნა, დავრჩი წინკარში. მერედა როგორ აცივდა წუხელ?! წინკარშიც აღარ შემეძლო დარჩენა. გარეთ გამოვვარდი, მაგრამ სიბერემ უმაღლესე შემახსენა თავი და წელში მოვიკუნტე. ვიღაცას მათხოვარი ვეგონე და ეს არაფრისმთქმელი კუპონები შემომაჩეჩა. უარი ვუთხარი და მენიშნა, სულით ჭერაც არ ვიყავი დაცემული. წელშიც კი გავსწორდი.

სიცივემ შემაწუხა და წინკარში შემავდო ისევ. საძინებელ ოთახში სინათლე გამოერთოთ, მაგრამ შიგ როგორ შევიდოდი?! თეთრად გავათენე ის ღამე ასე დამცირებულმა და მიწასთან გასწორებულმა. მე იმ დღეს შვილი საბოლოოდ და სამუდამოდ ამოვირეცხე გულიდან. ალიონზე ჩამთვლიმა, მაგრამ ხმაურმა გამომადვიდა. სინათლე ჩაერთოთ საძინებელ ოთახში, მერე ისევ ამოხმინდა ის უხამსი მუსიკაც ჯოჯოხეთიდან და კვლავ დავისიტყვე. მაგრამ ამ ხნის ქალს ნეტა რა დამემართა, ცნობისწადილს რომ აყევი და ქუჭრუტანიდან შემახედა საძინებელ ოთახში?!

ორი შიშველი, აცახცახებული სხეული ერთმანეთს ეკვროდა თამბაქოს ნისლ-ბურანში გახვეული. კინაღამ თვალთ დამიბნელდა და წამოვიკივლე.

— რაო, აქედან მითვალთვალებ?! — დაიღრიალა გამხეცებულმა სოლომონმა და კარი გამოაღო.

დედიშობილა იდგა იგი ჩემს წინ და რაღაცას მიყვიროდა. მე აღარაფერი მესმოდა. მირტყამდნენ და აღარ მტკიოდა... გაქცევა მინდოდა და მუხლები ვეღარ დავიმორჩილე. ჩავიკეცე და ვერც წამომაცუნეს.

მერე ძილქუში დამაწვა და... ძლივს არ მოვისვენე? იქნებ მესიზმრა ყველაფერი ეს?

ძილბურანიდან გამოვდიოდი, და იქიდან გამოსვლა აღარ მინდოდა! ძილში მინდოდა ჩავრჩენილიყავი, დღევანდელობაში შემოსვლისა მრცხვენოდა და მეშინოდა.

გამომეღვიძა მაინც და მიმოვიხედე ირგვლივ. წინკარში, გასაშლელ სკამზე ვიწექი. მტეხდა მთელი სხეული. სისხლი ნესტოებზე შემხმობოდა.

ძლივსძლივობით წამოვდექი და საძინებელ ოთახში შევალასდი... წამოვწექი.

თვალის გახელა აღარ მინდოდა!

—ვაიმე, ნეტა, რატომ გამიწყრა ღმერთი, ისეთი, რა დავაშავე, რომ ჯოჯოხეთისათვის გამომიმეტა?! ნეტაი, შეახსენებდეს სოლომონს, რომ დედა ვარ მისი, დედა! ეს ბინა უკვე აღარ არის ჩემი და ჩემი ნაღველს ჩამოსვლამდესლა უნდა დავრჩე აქ... იცის კი სოლომონმა, რომ ბინა გაყიდულია?! იქნებ, რაც წუხელ მოხდა, არც მომხდარა და ჩემი მონაგონია მხოლოდ?.

წესით არ უნდა იცოდეს... წავა ოდესაში და... თუკი არ დარჩა თავის შვილებთან და ნამთარში ჩამოვიდა, ამ სახლში არავინ შემოუშვებს.. ჰქონდა თავისი ბინა და გაყიდა! არ ვიცი, ვის მოახმარა ის ფული.. სულერთია ჩემთვის, შვილებს გაუგზავნა, თუ ღვინოსა და ქაღებში გაფლანგა! ეს ბინა — ჩემი და მამამისისაა, მაგრამ ბინა ჩემს სახელზეა და... მინდა გავაჩუქებ, მინდა გავყიდი და მინდა... თავის თავს დააბრალოს! ჩაწერილი კი იყო ჩემს ბინაში... ამოეწერე ამ ერთი კვირის წინ. კი დავაშავე, უკითხვად რომ ამოეწერე, მაგრამ რა მექნა? ნებით არ ამოეწერებოდა.. ნაღველად ჩამჩიხინებდა... აქ ჩემი საშველი არ იქნება! მილიციაში უნდა მივიღე, არა... პოლიციაში და გავასაჩივრო...

იყო პოლიციაში და უბნის რწმუნებულთან შეიყვანეს.

— შვილმა გცემა?! რა ჩვენი ბრალია, რაც გაგიზრდია, ის არის! ალბათ, ღირსი ხარ იმისა, რომ... ეეეჰ, ბებო... რა ვუყოთ შენს შვილს, რომ აღარ ვიცით? ვიცნობთ და... ხომ ვერ დავიჭერთ ასე ცნობილ მსახიობს? რაღაც ხომ არ გეშლება, ბებო? რაღაც ხომ არ გესიზმრება? ცხადი და სიზმარი ვერ გაგიჩვევია ერთმანეთისაგან. მიდი ფსიხდისპანსერში და იქ მოახსენე შენი პრეტენზიები, აბა. ნულარ გვაცდენ, შენთვის აღარ გვცალია, ბებო, აბა, გამოასუფთავე სამორიგეო და მეორედ აქ აღარ გნახო, თორემ... დაუცაცხანეს და გამოაბრძანეს იქიდან.

ტირილიც კი აღარ უნდოდა, ისეთ ხასიათზე დადგა.

სოლომონი პოლიციაში მაინც დაიბარეს. უთხრეს, დედაშენი იყო აქ და შემოგვივილა, წუხელ მცემარ. ახსნა-განმარტება დააწერინეს და ბოდიში მოუხადეს, მოგაცდინეთო.

აი. ის ახსნა-განმარტებითი ბარათი და მისი ერთი ფრაგმენტ-იც:

„...დედაჩემი მოგახსენებდათ, ალბათ, სად და რა ვითარებაშიც ვცხოვრობთ. მის ბინაში ვიმყოფებით ახლა, მაგრამ ბინა მამაჩემისა გახლდათ, ამიტომაც მივეცი უფლება ჩემს თავს, რომ ჩემი მცირე ბარგი-ბარხანა მამაჩემის სახლში გადმომეტანა. ჩემი ბინა კი... გაუჭირდათ ჩემს შვილებს და იმიტომაც გავყიდე. მესამედი ვაჟიშვილს მივეცი, მეორე მესამედი — ქალიშვილს და ბოლო მესამედი... მე

შემომეხარჯა, რისთვისაც... ვერ მიპატიებია თავისთვის.

— ის წერილიც ცნობილია ჩვენთვის, ქალიშვილი რომ გწერს...

— სალომეს წერილი თქვენთან საიდან?

— ეს უკვე ჩვენი პროფესიული საიდუმლოებაა, ბატონო მსახიობო, ჰო, მართლა, რა მოხდა მაშინ თქვენს ქალიშვილსა და ბიჭს შორის? ის ბიჭი, დღეს თქვენი შვილიშვილების მამაა... მაინც რა მოხდა?

— რა მოხდა მაშინ? — ამოიოხრა მსახიობმა და დაუკითხავად დაეშვა სკამზე. უცებ მოუხშირდა შუბლზე ნაოჭები.

„ეს რა საოცარი ნაოჭებია?! — გაუელვა გუნებაში უბნის ჩუმუნებულს, — ნაოჭები როგორღაც რგოლებს კრავენ და თმის ძირებისავენ მიემართებიან... მართლაც საოცარი ნაოჭები აქვს ამ კაცს! გრიმიანო, რომ ვთქვა, არაა გრიმი“... — გაიფიქრა და თვალი აარიდა სოლომონს.

— იმ ბიჭს... მისი სახელის ხსენებაც არ მინდა! ჩვენს ეზოში გაიზარდა. ორი წლით უფროსია ჩემს სალომეზე. ამბობენ, უყვარდაო ჩემი სალომე, მაგრამ მე არ მომწონდა ის ბიჭი, ჩემს ვაჟიშვილს ყოველდღე სცემდა იმის გამო, რომ იმის დას მოსვენებას არ აძლევდა. ახლა, ამბობენ, სიძე-ცოლისძმა ნორმალურ დამოკიდებულებაში არიან ერთმანეთთანო. იქნებ არცა ვარ მართალი, ის ბიჭი რომ კარგად მივებრტყე, არა, ამაში ნამდვილად მართალი უნდა ვიყო, მაგრამ შევცოდე, კი, რომ სიყვარული აფუქრძალე! ამის უფლება არ უნდა მიმეცა თავისთვის... აქ მართლაც შევცდი, მაგრამ ჩემთვისაც ხომ უნდა გაეგოთ?! იცით, არაქათგამოცლილი ვბრუნდები რეპეტიციებიდან და... შენს თვალწინ ჰკოცნის ის ბიჭი შენს ქალიშვილს, ან ისევ არაქათგამოცლილი ვბრუნდები რეპეტიციებიდან და ახლა შენს ვაჟიშვილს აგუნდავებს ის... ის... ზარველად ჩემი სალომე გავიმეტე, მეორედ კი ის ბიჭი გავასილაქე... ვერა, ვერ შევიკავე თავი და სხვისი შვილი შემომელახა, მართლა არ გამომივიდა კარგად, მთელი ერთი კვირა არ მელაპარაკებოდა ჩემი სალომე.

დედაჩემთანაც არ მქონდა საქმე კარგად. მოკლედ, ცუდად აეწყო ის წალიწადი ჩემთვის:

ოქტომბრის ოცდარვაში შინიდან გაიქცა სალომე. გამსახურდას ხელისუფლება მკვიდრდებოდა იმ დღეს საქართველოში. ბინის პრივატიზება არ გამჭირვებია. მერე კი ავიღე და გავყიდე სულ ტყუილად.

დღეს შვილები, ორივე ოდესაშნა. ამბობენ, კარგად არიანო. მალე ბიჭის ქორწილია და ქორწილში მეპატიება მამას.

ახლა დედაჩემი მომეკიდა მტრად. არ ვიცი რას მიპირებს.

ჰო, მართლა, იმდენად გაგვიჭირდა, რომ მივატოვე თეატრალური ფორმობა ფიზიკურად. ნულარ მკითხავთ, თუ ღმერთი გწამთ, რას ვაკეთებ. ფიციავ ყველას, რომ პატიოსნებისათვის არ მიღალატია, თავს ჩემი ოფლით ვირჩენ. გავიგე, დედაჩემი უფასო სასადილოში დადის და სამადლოდ იკვებებაო. ეს შეუტაცხყოფელია ჩემთვის, მაგრამ... უარყო როგორც შვილი, აი, რა მწყენს ყველაზე მეტად, მაინც მეცოდება დედაჩემი.

— გიცემიათ თურმე! ბაქანალია მოგიწყვიათ იმის საძინებელ ოთახში.

— ბაქანალია? როდის? — მხრები აიჩეჩა სოლომონმა, — ბაქანალია? როგორ? როდის?

— ქალი მოგიყვანია იმის საძინებელ ოთახში, დედათქვენი კი წინკარში გაგიგდიათ... იმის თვალწინ უკადრებელი გიკადრებიათ.

— არა, ბატონო პოლიციელო, ისე ჯერ არ დავცემულვარ, რომ...

— დედიშობილა ჩვენებიხართ დედათქვენს!

— დედიშობილა?! ალბათ, გავგიჟდები!

— ნეტავი აქ იყოს დედათქვენი და...

— არა... არა... ვერაფერი გამიგია... ნეტა რა ხდება? იცით რა?

— ფსიხდისპანსერში ხომ არ არის აღრიცხვაზე?

— იყო ოდესღაც, მაგრამ არა... საფსებით ნორმალურია და... საღადაც აზროვნებს... იცის, იცის ზოგჯერ, შთაიგონებს თავს და... თხზავს რაღაც-რაღაცებს... აქნებ ახლაც გამოიგონა აი ასეთი სიტუაცია და ელის კვანძის გახსნას... ახლაც იმ ახალ, გამოგონილ სამყაროშია და...

— მიდით, მიდით, მგონი თქვენცა თხზავთ ახლა ახალ სიტუაციას...

— როგორ გეკადრებათ, ბატონო?! უცნაური ქალია დედაჩემი... უნდა ამოშალოს როგორმე ჩემი სახსენებელი თავისი მეხსიერებიდან და იცით, რატომ? ჩემი ნახევრადდა სანქტ-პეტერბურგში ცხოვრობს. იმას სხვა მამა ჰყავს. ჰოდა, იმ თავისი ქალიშვილისათვის უნდა ეს ბინა დედაჩემს. მოუკვარახჭინებია კიდევ გაცვლის ამბავი... იქ გაფართოვდება. ყურისძირის მეზობელი ჰყავს ერთი ქართველი კაცი, ჯერ კიდევ სამოციან წლებში გადასახლებულა ჩვენი ქალაქიდან. ახლა მოხუცებულს ნოსტალგია მოძალდება და... იცხოვრებს აქ, ამ ჩვენს ბინაში ის ქართველი კაცი. დედაჩემიც გადავა თავის სანქტ-პეტერბურგში, მაქსიმუმი ორი წელი იცოცხლოს... გაუძლებს ორ წელს ჩემი და ნადეჟდა... ფეხებჩამოკიდებულიც კი გაძ-

ლებს, იმის ხასიათი რომ ვიცი, მერე გაასვენებენ შვილისაგან მოძულეულ დედას... ეს ყველაფერი კარგი, თითქოს და აეწყოს საქმე. მაგრამ მე რას მიპირებენ, ამაზე არავინ დაფიქრებულა! დადის დედაჩემი და გაჰკივის, გაყიდა თავისი ბინა, გაანიავა და ბინას მეც-ლება ახლათ. მე... დედის მოძულე შვილი... ლოთი და გათახსირებული... პირველად, რაღა თქმა უნდა, მეც გამიჭირდა... თეატრი დაეტოვე, სცენას ზურგი შევაქციე ამ გაჭირვების ქამს და ლუკმა-პურის საშოვნელად დავწანწალებ... იქნებ დავლიე კიდევ იმედგაცრუებულმა და რა მოხდა მერე? ვინ არ სვამს დღეს?! ჩემი შვილები... ბიჭსაც სოლომონი ჰქვია, გოგოს — სალომე... მეპატიყდებიან... ქორწილია ჩემი ბიჭის... დედაჩემს უნდა ოდესაში დავრჩე. ეს ბინა კი... მაგრამ ოდესაში რა გამაძლებინებს? მერე და ვუნდივარ კი მე იმ ქალაქს? ადამიანებს?! მათხოვარი აკლია დღეს ოდესას? და თუკი თქვენ აღმოაჩენთ, რომ რაიმე დასაყრდენს მაინც ვპოვებ უცხო ქალაქში, კეთილი და პატიოსანი, ვიცხოვრებ იქ... მაგრამ როგორ დამტოვებს მე დედაჩემი უბინაოდ, როგორ გამწირავს ისე? მეც ხომ შვილი ვარ მისი! მეც ავიკრავდი გუდა-ნაბადს ამ ქალაქიდან და ამოვიტუმბებოდი აქაურობიდან, მაგრამ... იცით, რა, მე აქ უფრო უნდა ვიყო, ვიდრე ოდესაში... მაგრამ ნურც იმას იფიქრებთ, თითქოს ვაქიშვილის ქორწილზე არ მინდოდეს ყოფნა!

ევე, კაცი მქვია მე ახლა?! ოდესაში ვერ ჩავსულვარ!

— თქვენ... თქვენ რომ თეატრი მიგიტოვებიათ? მერე და დასაყრდენი სად მოიძიეთ, მინდა ვიცოდე...

— თეატრში კუბონებს გვიხდიან და ერთი კაცის არ იყოს, კუბონებმა დახურეს უკვე გული! თვეში იმ კუბონებთან ერთად ოცდაათ დოლარსაც დაგვიბრდნენ, მაგრამ ჭერჯერობით დაპირებულ რჩება ის დაპირება...

— ოცდაათი ვერცხლი... გაეცინა უბნის რწმუნებულს.

„თქვენ ყოველდღე, ღებულობთ ამ ოცდაათ ვერცხლს და სინდისს ერთხელაც არ შეუწყუხებიათ!“ — გაიფიქრა სოლომონმა და ქვეშ-ქვეშ ახედა გამომძიებელს.

— მაგრამ იმასაც ვერ იტყვით, რომ ღვინის მოძულე იყოთ...

— ღვინის მოძულე რად უნდა ვიყო? ღვინოს ქართველი კაცი სათრობად ხომ არ სვამს. ...ახლა ეს მითხარით: რას მიპირებთ, უნდა გამასახლოთ დედაჩემის ბინიდან, რომელშიც ჩაწერილი გახლავართ, თუ...

— მოხუცი ქალია დედათქვენი, ამის შესხენება არ გჭირდებათ...

— მაგრამ...

— მაინც რას აპირებთ, მიემგზავრებით ქორწილზე, თუ...
— აბა, რა ვიცი, სახსრები...
— ჩვენ რომ გაგიხერხოთ მივლინება?
— თქვენ?! მაგრამ ასე როდის აქეთ ზრუნავთ თქვენ უცნობი ადამიანებისათვის?

— ასეც ხდება ზოგჯერ... — გაელიმა უბნის რწმუნებულს.
— ოღონდაც მეშინია, იქიდან დაბრუნებამდე არ ამომწეროთ ბინიდან დედაჩემმა... სადღა წავიდე მერე? ჩვენს მეზობლებშიც გამოგეკითხათ ჩემზე და დედაჩემზე. ასე მგონია, დედაჩემის გარდა სხვას არავის ვძულვარ ამ ქვეყანაზე... ნადეჟდა რომ არის ამ ქვეყანაზე, იმიტომაც ვძულვარ დედაჩემს... ეს ბინა კი მამაჩემისაა, ასე რომ... ნადეჟდა ჩემი დაა...

— ნუ აწყენინებთ დედათქვენს... მე მოველაპარაკები, იქნებ თქვენცენაც მოიხედოს...

— კარგი, ჩავალ ოდესაში ჩემს შვილებთან. დაუჩემებია, გეპატრებიანო. მაგრამ რომ მეპატრებიან, ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ დავრჩე იმათთან საცხოვრებლად. ქორწილში მეპატრებიან მამას... ერთსაც არ წამოსცდენია, იცხოვრეო ჩემთან... გარკვევით მწერენ, ორივეს მოგვენატრე და რატომ არ მოგვინახულებო, ამ ქალს, დედაჩემს იდეაფიქსად ამოუჩემებია ჩემი სააქაოდან ამოშლა... ხელს ვუშლი, თუ ხედავთ?!

— იმ ქალის მამა... თქვენი დის მამაზე და თქვენს მამინაცვალზე რას იტყვით? თქვენი მამინაცვალი თქვენთან გადმოვიდა ალბათ საცხოვრებლად, სწორად გამიგია, არა?

— სწორად გაგიგიათ... მაგრამ აღარაა ცოცხალი ჩვენი პავა...

— ქადაგიძე სოლომონი ხართ, ვიცი, თქვენი და კი რა გვარია?

— კობზარი ნადეჟდა...

— სოლომონ ქადაგიძე... ჟღერს, ხომ იცი?

— უკვე აღარ ჟღერს, ბატონო ჩემო...

— უნდა დაუბრუნდეთ სცენას... ჰო, დედათქვენზე მინდოდა მეკითხა, როგორი ქალია თქვენი აზრით, შეუძლია თუ არა, სიკეთე უყოს გაჭირვებულ კაცს.

— აბა, რა ვიცი? არ ვიცი, არ ვიცი... გონება თუ მერევა...

— არა, სოლომონ ჩემო, არც ასეა საქმე... დედათქვენი, ჩემი აზრით, ცუდი ქალი მაინც არ უნდა იყოს. აგერ მისი დღიურიც. მინდა თქვენც წაიკითხოთ. სწორად არ ვიქცევი, მაგრამ არც ის შემიძლია, ასე არ მოვიქცე. აი, ეს დედათქვენის დღიური, წაიკითხეთ და... ორი-სამი დღის შემდეგ დამიბრუნეთ... ახლა კი წაბრძანდით,

სოლომონმა დღიური ჩამოართვა უბნის რწმუნებულს და კაბი-

ქართული
ლიტერატურის
სახელმწიფო
ბიბლიოთეკა

ნეტი თავჩაქინდრულმა და ჩაფიქრებულმა დატოვა.

რკინიგზის სადგურის უკან რომ სკვერია, იქ შევიდა და მის ძირზე ჩამოჯდა, ორმოცდარვაფურცლიანი რვეული გადაშალა და პირვეარი გადაიწერა.

„გავჩნდი და ალბათ იმ დღიდან შემეიყვარა ჩემმა ბიძაშვილმა პავლემ, მაგრამ თვითონ როდიდან უნდა მახსოვდეს იგი?

როდიდან და სულ პატარაობიდან! ჯერ ლაპარაკიც არ ვიცოდი! ღია ცისფერი თვალები ჰქონდა, სიკეთით ამოვსებული, ქერა, ხვეული თმები... მერე და მერე თმები ოქროსფერი გაუხდა. ახლაც ვხედავ ცისფერთვალემა ბიჭს, ოქროსფერ კულულს რომ იწვავლებს შუბლზე. ეშმაკურად მიყურებს — დამიმახსოვრე, დამიმახსოვრე, მე პავლე ვარ — შენ მომავალი ქმარი... პავლე ვარ, პავლე — შენი მომავალი ქმარი!

მას შემდეგ, სადაც არ უნდა ვყოფილიყავი, თან დამყვებოდა პავლეს სახემა, პავლე ჩემი ლანი გახდა, ძილშიც ჩემთან იყო. მესიზმრებოდა და მეუბნებოდა: გამოგეცხადე მე — შენი ქმარი... ჩემს იქით შენ გზა არა გაქვს, შენ ჩემი ხარ, ჩემი... ჩვენ ერთმანეთისათვის გავუჩენივართ ღმერთს...

მეც შევეჩვიე პავლესა და მის აჩრდილს, ზაფხულში ვიწვოდი უმისოდ, ზამთარში კი — ვიყინებოდი. (ისე, ჩემთვის პავას ვეძახდი).

ერთხელ, რვა წლისაც არ ვიქნებოდი, საღლაც წაიყვანეს პავა და მთლად ჩამობნელდა ჩემთვის. ვერა და ვერ მოვისვენე, ყველგან და ყველაფერში პავა მეღანდებოდა. გაუფასურდა ჩემთვის ყველა და ყველაფერი. აღარც გავიძიება მიხაროდა და აღარც — დაძინება. დავდიოდი მოთენთილი და გაუბედურებული.

მეორედ მაშინ დამაშორეს პავას, ცამეტი წლის რომ ვსრულდებოდი. წინა ღამე, არ ვიცო, როგორ და მასთან გავატარე. მკოცნიდა თვალებში, მივდივარ შენი პავა და სხვებისაყენ ერთი წამითაც არ გაიხედო, თვალი არავისკენ გაგეცეს, თორემ ჩიტი ამბავს მომიტანს და მეწყინებო. ლოყაზე ვაკოცე და გულში ჩამიკრა, მერე ძუძუს თავზეც მაკოცა და ასე მითხრა: — ჩემი ხარ დღეიდან, ჩემი ხარ სამუდამოდ და აწი შენს თავს ველარავინ წამართმევსო.

ორი თვის შემდეგ დაბრუნდა და გამოიღარა ჩემთვის.

გათენდა!

უპავოდ სიცოცხლე აღარ შემეძლო... ეს იმანაც იცოდა და მახსოვს, ყურში ჩამჩურჩულა ერთხელ, ჩვენს გაბედნიერებას ბევრი აღარაფერი უკლიათ. უნდა გაიზარდო მხოლოდ, ეგაა პრობლემა, პრობლემა ერთადერთიო.

მეც თავს ვუქნევდი, აუცილებლად და სწრაფადაც გავიზრდე-
ბიო და მდიოდა ცრემლი სიხარულის: ღმერთს შევთხოვდი, ზრდაში
არ შეეშალა ხელი ჩემთვის, დამხმარებოდა როგორმე, იმსიმაღლე
მაინც გავეხადე, წარბებამდე რომ ავწვდენოდი ჩემს პავსას.

ჰოდა, მეც ვიზრდებოდი...

სწორედ წარბებამდე შევწვდი იმ წელს და ომიც დაიწყო. პავსა
ზუსტად ოცდაორ ივნისს გახდა ოცდაორის, მე კი — თხუთმეტის.

ჰო, ჩვენ ერთ დღეს ვიყავით დაბადებული.

პავსა ჯარში გაიწვიეს. მას შემდეგ არაფერი მსმენოდა მისგან.

ორმოცდასამის ოცდაორ ივნისს სამკუთხა. ბარათი მოგვივიდა
და მისი დაღუპვის ამბავი მოგვითხანა: იმ დღეს მართლა ჩამოხრწა-
და ჩემთვის, ჩამოღამდა. წვიმდა კოკისპირულად. შებინდებისას
ძლივს მოვახერხე სახლიდან გამოსვლა და პირი-სახე წვიმას შევე-
შვირე.

— გამლახე, გამლახე, წვიმავ! ჰო, მიხარია, რომ მცემ... ოო...
როგორ მტკივა სული... შველა ხარ ახლა. შენ ჩემთვის, — პირი
გემოს ვუსინჯავ წვიმას და მომწონს. უსაშველოდაც რომ მომწყუ-
რებია?!

და ამომევსო სული ამ წვიმით.

დავმშვიდდი თითქოს და შემცივდა მაშინ.

— ცუდად ხომ არ ხარ? — ვილაცამ მკითხა და თვალი გავა-
ხილე. ჩემს წინ ყმაწვილი კაცი იდგა, ჯარისკაცის ფარჯიანი.

პირველად პავსა მეგონა და კინაღამ გადავეხვიე.

ავტირდი უცებ:

— მე გერმანელებმა პავსა მომიკლეს...

— ფაშისტებმაო. — შემისწორა ფარჯიანმა ჯარისკაცმა.

არ ვიცი, როგორ მოხდა და ექვსი თვის შემდეგ მე ამ კაცის ცო-
ლი გავხდი. საოცარია, მაგრამ ამ კაცში მე პავსას ვგრძნობდი და
ვხედავდი. გიორგისაც ოქროსფერი კულულები და ღია ცისფერი
თვალები ჰქონდა.

სიყვარულით, აბა, პავსას გარდა ვის შევიყვარებდი?!

გიორგის ჩემს გარდა არავინ ჰყავდა. ვცხოვრობდით ერთოთხ-
იან ბინაში, მამილამ რომ დაუტოვა და თითქოსდა ბედნიერებიც
ვიყავით.

იმას უჩემოდ სიცოცხლე არ შეეძლო, ვუყვარდი თავდავიწყებ-
ით.

ერთხელ შეშფოთებულმა მკითხა პავსა ვინ არისო და თვალი
ვეღარ გამისწორა. მივხვდი, ძილში ვიმეორებდი პავსას სახელს და
მეც ყველაფერი ვუამბე.

მოიწყინა და მერე აღარ გამკარებია.

ჭრილობაც გაუმიზეზდა და ლოგინად ჩავარდა.

ერთ ღღეს, პურის რეგიდან რომ დავებრუნდი, შინ აღარ დამხვდა. კამოდის თავზე ოთხად გაკეცილი ბარათი იდო. უხალისოდ ავიღე ხელში და ვავშალე.

„წავედი მე შენი ცხოვრებიდან. მშვიდობით, აწი ველარ მიხილავ. ვფიქრობ, ცოცხალი შენი პავა და დაგიბრუნდება მალე... პავა. ვაჟი რომ შეგეძინოს, სოლომონი დაარქვი, სოსო...“

გიორგის წასვლიდან ერთი კვირის შემდეგ პავას წერილიც მომივიდა. იმას გიორგის წერილიც მოჰყვა. მწერდა: „მაპატიე, ვიცოდი, რომ ცოცხალი იყო შენი პავა, წერილიც მივიღე მისგან, მაგრამ დაგიძალე, კიდევ ერთხელ მაპატიე, რომ მამაკაცურ სიმაღლეზე ვერ აღმოვჩნდი, ამიტომაც წავედი შენგან... არ დაგავიწყდეს, ვაჟი შეგეძინება ჩემგან და სოლომონი დაარქვი. მშვიდობით, იცნოვრეთ შენ და პავამ ბედნიერად. პო, მართლა, პავას წერილი კამოდშია, ზედა, მარცხენა უჯრის კუთხეში...“

სისხლი ამივარდა თავში და შევბარბაცდი.

კამოდთან ძლივს მივედი და ხელისკანკალით გამოვალე უჯრა. ვნახე პავას წერილი, ვნახე! „ვარინკა ჩემო, მე ცოცხალი ვარ. მეღირსოს იქნებ შენი ნახვა და... აღსრულდეს იქნებ ნება ღვთისა! დმერთია მოწყალე და შეგვიწყალებს კიდევ მე და შენ. წერილს გულადიდან გწერ. თუ როგორ მოვხვდი შენი არეალის მიღმა, ამაზე მერე ვილაპარაკებთ. ახლა კი მინდა გითხრა, რომ ისევ ძველებურად მინდობარ. მენატრებიო, გითხრა, ცოტაა, მარჯალაც რომ დიდ გამოცდაა ჩვენი ცხოვრება. აბა, ვინ იფიქრებდა, ერთი უბრალო სიტყვისათვის თავისუფლებას მომანატრებდნენ და დამაშორებდნენ შენთან. მაგრამ მაინც ბედნიერი ვარ, რომ არსებობ ქვეყნად შენ და შენთან შეხვედრის ჟამიც ახლოვდება. ხომ ისევ ძველებურად გიყვარვარ, ვარინკა?“

ვევბ... ეს რა წისკილის ბორბალი დაატრიალეს ჩვენს თავს?! მაგრამ მაინც ბედნიერი ვარ, გიმეორებ, ვარინკა, რომ ერთ სამყაროში მოგვიჩინეს ბინა მე და შენ, უსაზღვროდ ბედნიერი...

ვარინკა... ვეროჩკა, მე შენი ხმა ყოველდღე მესმის და ყოველდღე გელაპარაკები. ამან გადამატანინა ყოველივე ის, რაც თავს გადამხდა და გადამატანინებს აწი. და ბედნიერი ვარ მაინც, რომ კაცად დავრჩი, არ დამიკარგავს კაცობა და კაცურობა და ეს იმიტომ, რომ არსებობ ქვეყნად შენ, ჩემო ვარინკა-ვეროჩკა... ვარინკა-ვეროჩკა! და აქ მანძილის სიშორეს ჩემთვის მნიშვნელობა აღარცა აქვს! აღარც დროის პრობლემა მაწუხებს უკვე!

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ვიცი, რომ ვნახავთ ერთმანეთს, მე გიხილავ შენ და... მიხილავ შენ!

გვიახლოვდება ჟამი შეხვედრის, ჩემო ვარდნა-ვეროჩკა! მე ვემზადები ამ დღისათვის!

შენი პავა გულაგიდან“.

* * *

დრო... დრო კი უღმობელი ისევ გარბის უკანმოუხედავად.

ვაჟი მეყოლა — სოლომონი.

მაგრამ პავა? რას იტყვის პავა?

ისიც თვალწინ მიდგას. ახლადწვერგაპარსული, წინ გამოწეული ყვრიმალეობით, რაც ასე გამოარჩევს ყველასაგან. თბილისის მოტეხილად, უჟამო ჟამს გაუტეხნია თითქოს, მოუდრეკია. მაგრამ გამოჩნდება ხანი და დაიბრუნებს თავის იერ-სახეს ჩემი პავა! მაგრამ ის მეორე ვინაა, სევდიანად რომ შემომყურებს? ჩემი სოლომონის მამა! ჰო, ის არის! ესეც რანაირად მოხერხებულა. პავას უკან დგას აცახცახებული და შეშრაცხყოფილი თბილისი... ნუთუ მებრალდება?

„ნეტაი, რომელი გავხა ჩემი ცხოვრებიდან. რომელი აიკრავს გულა-ნაბადს და დამეკარგება? თქვის გზას გაყვება!“ — მომიჭროლა ფიქრმა — ნიავმა და გამაძაგდა, მეშინოდა პავა არ გადასულიყო ამ ჩემი საოცარი ხილვიდან..

— მივდივარ მე.. წავედი შენგან, განვედი.. — გავიგონე შორეული ხმა და პავადა შემორჩა ჩემს სულის სარკეს. ის შეიშო, სოლომონის მამა კი გაქრა ჩემი მხედველობის არედან.

— მე შენი მეხსიერებიდანაც გადავალ... — მომესმა გაწბილებული კაცის ხმა და გული დამეთუთქა.

მე კაცი შოვინელე, კაცი უნდა ამოვიგდო მეხსიერებიდან, თბილისის არც ყოფილიყოს იგი ჩემს ცხოვრებაში. აწი იმაზე ფიქრმა, კი აღარ უნდა შემაწუხოს, აღარც ის უნდა ვიცოდე, ცოცხალია თუ მკვდარი. თითქოს არც დაბადებულიყოს!

არა, არა!

დამნაშავე ვარ, დამნაშავე იმის წინაშე, ერთხელაც არ მიხსენებია მისი სახელი.

და საერთოდ რას იტყვის პავა, რომ იმ კაცისაგან, რომელიც ვერა და ვერ დავაფასე, შვილი მყავს—სოლომონი! და საერთოდ რას იტყვის პავა, რომ ჩემს ცხოვრებაში მაინც იყო კაცი ერთი, რომლისგანაც შვილი ვინდომე მე და... მაბატიე პავა! შენ ამეებზე არაფერიც არ იცი! ვაიმე, ჩემო თავო! მაგრამ... სოსიკო სადა ხარ? ძლივს არ გავიხსენე, რომ ბავაში მყავს...

სოლომონი — ჩემი ცხოვრების გასაღები! სოლომონი ჩემი სიცოცხლე!

...პავა გიორგის გაქრობიდან ექვსი თვის შემდეგ გამოჩნდა ისევ შემოვიდა ჩემს ცხოვრებაში პავა... დამკვიდრდა იგი ჩემს ცნობიერებაში.

პირველი, რაც ასე მენიშნა, ის იყო, რომ პავას არ შეეძლო სოლომონის, ჩემი სოსიკოს სიძულვილი. პირიქით, უყვარდა კიდევ ჩემი ოქროსფერთმიანი და საოცრად ლურჯთვალე ბიჭი. ისიც ზღვისდერი თვალებით შესცქეროდა ჩემს პავას და განაჩენსაც იმისგან მოელოდა.

უზნეო არასოდეს ყოფილა სოსო, მაგრამ პავას ჩამოსვლის შემდეგ მართლა გამოიცვალა ზნე, მიზეზიანი გახდა და უნდოდა-არ უნდოდა, აღვარღვარებდა ცრემლებს.

— ცრემლის ძერწვის დიდოსტატიაო, — ხუმრობით იტყოდა პავა და კოცნით ამოუშრობდა ხოლმე თვალებს.

ერთხელ ტირილით რომ აიკლო კეყყანა ჩვენმა სოლომონმა, პავა შემოვიდა ოთახში და მე დავამშვიდებო, მითხრა.

— სოლომონჩიკ, ძვირფასო... აბა, გეყო ტირილი... ტირილი კარგი რომ იყოს, მე ვიტყვებდი შენზე ადრე... მერე და საქმე მართო ტირილი კი არ არის... ღვრი ამ მარილიან ცრემლებს და... აბა, გასინჯე ცრემლი, გემო გაუსინჯე! მარილიანია შენი ცრემლი! მარილი-ანი! გესმის?—სოლომონმაც გადაყლაპა რამდენიმე წვეთი ცრემლი და თავი დაუქრა პავას, მართალი ხარო;

— შენ ისა თქვი, ცრემლს ტბილი გემო რომ ჰქონდეს, ხომ უკეთესი იქნებოდა?! ცრემლსაც ფასი დაედებოდა და...— ცრემლი შეწმინდა პავამ სოსიკოს და შვებით ამოისუნთქა. მიხვდა, მისი დამჯერი იქნებოდა აწი სოლომონი და დღევანდელი დღეც ამოწურულად ჩათვალა.

ერთხელ პავამ ისიც მაუწყა, რომ შენი სოლომონი ძალიან ახლოს მოდის ჩემს სულთან და გამიღიმა.— მე გავიმარჯვეო, მაგრამ ნობინა.

ვნახოთ, ვნახოთ. ისე, ყასიდად ვთქვი და პავამაც საყვედურით სავსე თვალები შემომანათა.

— იცი, რატომ წავიდა მამამისი? ვხვდები, რატომაც გაგვეცალა! დიდი სულის ადამიანები მართლა არ კვდებიან, უფლებაც არა აქვთ, მოკვდნენ! ვიცი, სადაც უნდა იყოს სოლომონის მამა, ვიცი!

— ნუ მეტყვი, პავა, ძალიან გთხოვ! ნულარ მიხსენებ იმ კაცის სახელს...

— იგი აღარასოდეს მობრუნდება აქეთ... შენ იმას ვერ გაუ-

გე... შენ მარტო ჩემი გესმის... თუმცა ერთი ქალისათვის ესეც კმა-
რა...

— პავა!

— ჰო, ვერონიკა-ვერონიკა-ვარინკა... მოვა დრო, აღარ გეყოლ-
ები და... პრობლემად გექცევა სოლომონი და გთხოვ... უნდა გაუგო
ამ ბიჭს, უნდა გაუგო! ვერ გაუგებ და გავა იგი შენი ცხოვრებიდან.
ისიც მამამისივით მოიქცევა, მაგრამ შენ?

ვერ მოიქცევი ისე, როგორც შენ გეკადრება... ოოო... შენს
თვალეში ვკითხულობ, რომ ვერ ამალღები შენივე სულის ევო-
ლუციის გზაზე... თუ გიყვარდე, ეცადე, გაუგო სოლომონს, ვარინკა!

ამ თემაზე მერე აღარც გვისაუბრია, მაგრამ ვგრძნობდი, რომ
სოლომონი კიდევ უფრო უახლოვდებოდა ჩემს პავას და ველარც
პავა ფარავდა ამ სიხარულს.

— ჩვენ ქალიშვილი გვეყოლება, პირველ მარტს, ნადეჟდა, —
გამომიცხადა პავამ ნოემბრის ბოლოს და წინდაწინ ლექსიც კი მი-
უძღვნა გაზაფხულის პირველ დღეს.

ერთხელ პავამ დიდის ამბით გამანდო, რომ სოლომონმა შესა-
ძლოა მსახიობის დიდი ნიჭი გამოავლინოს და არ გაგვიკვირდესო.
ლექსებსაც თხზავს, მაგრამ არავინ იცის, როდემდე შეერჩება პოე-
ზიას.

მსახიობი კი უეჭველად გამოვა სოლომონისაგან, დიდი მსახიო-
ბი!

— საიდან დაასკვნეო, ვკითხე და გაეღიმა. — შენ ის ნახე, როგ-
ორ კითხულობს ლექსს, შესანიშნავი დეკლამატორია უკვე... მერე
რანაირი გარდასახვის ნიჭი! სოლომონი გრძნობს ლექსს, კალს
სულს კითხულობს. ლექსში უნდა შეხვიდე, ჩაწვდე პოეტის სულს,
თავად ამ ლექსის ავტორად იქცე... უნდა გარდასახოს მსახიობი.
ლექსი მისი სიცოცხლე უნდა გახდეს!

ვიცი, დაეხმარებით შენ და ნადეჟდა... დაეხმარებით, გახსო-
ვდეს..., ხელი არ ჰკრათ, თორემ დაიღუპები შენ—უპირველესად,
ვარინკა, ვერონიკა ჩემო... ნადეჟდა კი... ჩემი და შენი ქალიშვილი,
მოვა იგი ამ ქვეყანაზე, სულ მალე მოვა... გაზაფხულის პირველ
დღეს...

— შენ და ნადეჟდა დაეხმარებითო სოლომონს... მერე და
შენ? — ვუსაყვედურე პავას.

— მე აღარ ვიქნები, ჩემო ვარინკა, აღარ ვიქნები... ასე გადაწ-
ყდა მაღლა, ზეცაში, უფლისტანში. ამ გადაწყვეტილებას აწი ვერა-
ვინ შეცვლის!

სად, მაღლა? აბა, ვინ გადაწყვიტა ჩვენი ბედი?! ჩვენი რატი
ომ არ გვეკითხებოდა?

— მაღლა, ვარინკა, ღმერთია დიდებული — ყოვლისშემძლე,
ყოვლისმხრელ... სულეთში მიმიხმობენ მე... დგება ჟამი ჩემს
ამაღლებისა...

— სულეთში? ამაღლება? მაგრამ აქ უფრო რომ გვეჭირდება?

— ეჰ, ვარინკა, ვარინკა. აქაური ცხოვრება ილუზიაა მხოლოდ... მაია-მაია! თუმცა ამაზე მეცა მაქვს სხვებისაგან განსხვავებული, ჩემეული აზრი...

— შენი აზრი — ყველასაგან განსხვავებული თუ გამორჩეული?

— მიწიერი ცხოვრებაც ჰეშმარიტებაა, ვარინკა... აი, ეს ფიზიკური სამოსელია ჩვენი სულისთვის. სული და სხეული... ნოსტრადამუსის სახელი ხომ გსმენია ჩემგან. წინასწარმეტყველებდა, რომ საბჭოთა კავშირი სამოცდაცამეტ წელიწადსა და კიდევ რამდენიმე თვეს იარსებებსო. ოცდათხუთმეტი წელი უკვე გავიდა და საბჭოთა ხელისუფლება კიდევ ოცდათვრამეტ წელიწადს გაძლებს. ორმოცდაცამეტის გახდება სოლომონი და დაემხოება საბჭოთა იმპერია. ვიცი, გათავისუფლდება საბჭოთა ადამიანი, ჩამოცოცდება მას ეს სამარცხვინო იარაღი „საბჭოთა“, რასაც მოჰყვება დიდი ნგრევა და მსხვერვეა, დიდი ნიჰილიზმი, ჯერ გაუგონარი ნიჰილიზმი! დაკარგავს ადამიანი მომავლის რწმენას, მაგრამ გამოაღწევს ამ ჩივიდანაც. უნდა გადარჩეს კაცი!

— ეს წარმოუდგენელია, პავა, სად ამოიკითხე ეს მკრეხელობა, სად? ალბათ, ამიტომაც დაგაპატიმრეს. შენ სოციალიზმის მტერი ყოფილხარ, სტალინის მტერი...

— მე, ვარინკა, არავის მტერი არა ვარ. მე ადამიანი მიყვარს და მებრალება. ამიტომაც დავეძებ მისი გადარჩენის გზებს.

— საიდან, საიდან ასე განსხვავებული აზროვნება, პავა?! ეშმაკისეულია ეს აზრი! როგორ მიჰყიდე სული ეშმაკს, რატომ არ გამოერკვევი?

— მე გამოვერკვე? მე, ვარინკა?

— მე აღარც შენი წინასწარმეტყველებისა მომწონს და არც ვიზიარებ ე მაგ ეშმაკეულ აზრს?

— ვარინკა, მე ყოველთვის იმ გაგებით დავდიოდი, ბიბლიაში რომ წერბა — გიყვარდეს მოყვასი შენიო.

— საოცარია, თანამედროვე ადამიანი, მეოცე საუკუნის ბანადარი ბიბლიას იშველიებდე, — გადავაქნიე თავი.

— ვარინკა, შენი აზრით აღარც ღმერთია ამ სამყაროში?

— ღმერთი?! — თითქოს ცივი წყალი გადამაგლესო, შევცბო

უცებ, — ამაზე არც მიფიქრია... ღმერთი... სული... არა, არც ერთი ამ ქვეყანაზე და აღარც — მეორე! არც—სატანა!

— რა არის სული? ვერცა ვხედავთ და ვერც შევიგრძნობთ, სუნი არა აქვს და ფერი, აღარც წონა გააჩნია! მაშასადამე არ არსებობს!

— ჰო, ვარინკა... ცუდი საუბარი გამოგვივიდა... შენ ჩემი არ გესმის და...

— არც ჩემი გესმის შენ! — წამოვიყვირე და შევკრთი. სულ სხვა გემზე ასულიყო ჩემი პავა! მეც სხვა გემზე აღმოვჩდი და ვცილდებოდით ერთმანეთს.

— ვარინკა!

— ჰო, პავა... მალე აღარ ვიქნებიო, მითხარი. ეგ აზრი საიდან და როგორ გაგიჟდა ტვინში?

— საიდან და... — ჩაფიქრდა პავა, — ანგელოზი გამომეცხადა წუხელ და მაუწყა, რომ 1953 წლის 31 დეკემბერს აღესრულები და თადარიგი წინასწარ დაიჭირეო, მაგრამ შენზე ადრე იოსებ სტალინი გადავა მარადისობაში... მოკვდება სტალინი! ჩემი ნადეჟა და რამდენიმე ღლით ადრე მოევიწინება ქვეყანას — პირველ მარტს.

— რას ამბობ, პავა?!

— იოსებ სტალინის სიკვდილი არ შეიძლება, სხვათა და სხვათა კი... დასაშვებია როგორცა. ჩემი სიკვდილიც დასაშვებია, მაგრამ სტალინის სიკვდილს როგორ წარმოიდგენს კაცი?!

— პავა, გონს მოდი! ვიცხოვროთ ჩვენც...

ის დღე იყო და გაწყდა უხილავი ძაფი, ჯერ კიდევ ჩემს დაბადებამდე რომ გაბმულიყო ჩვენს შორის.

ერთმანეთს ნელ-ნელა ვშორდებოდით, მაგრამ მე მისგან პაწია ნადეჟდას ველოდი. ისიც ზუსტად პირველ მარტს მოევიწინა ქვეყნიერებას.

უნდა გენახათ, როგორ უხაროდა პავას (!)

მაგრამ დახედავდა ჩვილს და შეეცვლებოდა სახე, — არა, ის არ არის, ვინც უნდა მოგვსვლოდა... მოკტყუვდი! ეს სხვაა, სხვა! მე-გონა, არ გადავშენებულვარ, ვტოვებ-თქო, დედამიწაზე ჩემს აზრს, მეობას ჩემსას და... ეგ კი, როგორც ვხედავ, მტრად უნდა მოეკიდოს ჩვენს სოლომონს... შენი არსიც, ჩემო ვარინკა, სიკეთის ქმნა, მაგრამ აირევა მონასტერი ჩემი წასვლის შემდეგ, აირევა ერთხელაც მონასტერი და...

ცუდად გავხდი, ამას რომ ამბობდა, ჩემი პავა. ვიცოდი, ჭკრეტდა მომავალს, პავა ხომ ნათელმხილველი იყო. იცოდა, რაც უნდა

მომხდარიყო ხვალ, ზეგ, მაზეგ, გრძნობდა მისი გრძნეული გული, რაც უნდა გადაგვხედნოდა თავს.

წუხელ მამა ღმერთი გამომეცხადა და მითხრა, პავსე ყველაფერი იცის, პავსე დაუჯერეთ ყველამ, პავსე ზეგრძნობიერი ადამიანია და... მიმყავს ამიტომაც. გვერდით მეყოლება. შენ კი სულ მალე გაიგებ, ვინ იყო პავსე კობზარი! ვერ დააფასე იგი შენ, ვერ დაინახეთ ადამიანებმა, თუ რა დიდი და თბილი გული ჰქონდა ამ კაცს. პავსე განდობილია, ხელდასხმული, „პოსვიაშჩონი“ და მიუბრუნდი, სანამ თქვენთანა!

მაშინ იყო, რომ ისევ გამიბოძა გული და მთლიანად მივეწევი პავსეს.

აღსრულდა მისი წინასწარმეტყველება. 5 მარტს აღესრულა იოსებ სტალინი. — მოკვდა, ჰო, მოკვდა, კი არ გარდაცვლილა... — წუხდა პავსე. — წაიწყებინდა კიდევ ერთი დიდებული სული!

ვწუხდით და ვგლოვობდით ჩვენც — უბრალო, მოკვდავი ადამიანები. და წუხდა პავსე, რომ ასე ვწუხდით ჩვენ და განვიცდიდით ბელადის სიკვდილს. ჩვენ ყველას ბელადომანია გვჭირდა... ვოჟდიზმი ძვალ-რბილში გაგვკდომოდა საბჭოთა ადამიანებს. — ეს უკვე სენია უკუტრუნებელი, — ამბობდა პავსე, — რომ მიიცვალა კაცი. რომ აღარ არის ჩვენს შორის, რომ გადავიდა ჩვენი დროიდან და სხვა დროში ჩამკვიდრდა, რომ აწი აღარ მოგვწვდება მისი ყოვლისმწვდომი მათრახი... ეს მეცა მწყინს... მწყინს ვითომ? მაგრამ, შევეგუებით კი აზრით უჯალათობას?! ჰო, ბელადი არ არის ჩემთვის ავტორიტეტი, მე ვოჟდიზმის მომხრე არა ვარ... მე თავისუფალი ვარ, თავის უფალი...

ბელადი პავსეს არ უყვარდა, მაგრამ არც ძულდა. თუ რატომ არ შეეძლო პავსეს იოსებ სტალინის სიძულვილი, მართლა ვერ გამოგო. არა, და არა! მე მაინც არ მესმოდა პავსასი.

ერთხელ სოლომონი თვალეზაწითლებული დაბრუნდა სკოლიდან. რა იყო, რა გჭირსო, შეწუხდა პავსე.

— დღეს ისტორიის მასწავლებელმა გლოვის გაკვეთილი ჩავვიტარა. ვტიროდით ყველა! ვტიროდით სტალინის გარდაცვალების გამო.

და პავსასაც აუწყლიანდა თვალეზი.

— ეს რა ხდება, ხალხნო! როგორ რყვნიან ბავშვის ნათელ სულს?! ამაზე დიდი ბოროტება გაგონილა სადმე?! იცით, კი რა არის სიკვდილი?! სიკვდილი, როგორც ასეთი, არც არსებობს! კი, უნდა გატკინოთ გული ახლობელი ადამიანის წასვლამ, თქვენს წრეს გამოაკლდა კიდევ ეს ერთი რგოლი და არასოდეს შემოუერთდება

რადგან სხვა, ჩვენთვის უხილავ წრეში ჩამჯდარა და თავისებურად აგრძელებს სიცოცხლეს... და ჩვენთვის იგი მკვდარია, მკვდარია... არა, დაკარგული ხომ მაინც არის! მაგრამ ტრაგიკულად აღიქვა საერთოდ სიკვდილი, მართლაც და გაუგებარია ჩემთვის... და სიკვდილიც იმას აშინებს ყველაზე მეტად, ვისაც არა სწამს სულის უკვდავება...

რაო, გლოვის გაკვეთილიო?! ამაზე მეტად „ძირს დაშვება, დაცემა“ გაგონილა?! ამაზე დაბლა აწი მართლა აღარ დავეცემით!

მხოლოდ ამის შემდეგაა დასაშვები აღდგომა კაცის, ამალღება... დაიწყება, მალე უნდა დაიწყოს ამალღება კაცისა!“

ვუსმენდი პავსას...

იგი მთა იყო, მე კი მღილი მის ძირში და მებრალეობდა თავი ჩემი.

ჰოდა, როგორ შევეგუებოდი იმ აზრს, რომ აღარ უნდა ყოფილიყო იგი. მიჭირდა იმის დაშვება, რომ ჩემს გვერდით აღარ იქნებოდა კაცი, რომელიც გაჩენამდეც კი მიყვარდა! ნეტაი, სად უნდა წასულიყო, საითკენ უნდა გადასულიყო აქედან, გარდასულაყო, რომ აღარ ვიცოდით?!

სოლომონი?!

სულში იძვრებოდა პავა სოლომონს.

მისი პირველი მასწავლებელიც იყო... ასწავლიდა ქართულს უპირველესად, რუსულს, უკრაინულს და გერმანულს...

(პავა ხომ გაქართველებული უკრაინელია!)

„ჩემი სულის ზიარია სოლომონი“, — იტყოდა და მიეფერებოდა ბიჭს. და ასე აწოთობდა და აკაუბებდა იგი ყმაწყვილის სულს, ავსებდა სიკეთით.

* * *

და ახლოვდებოდა ასე წელიწადის უკანასკნელი დღე (.)

აღარ იქნებოდა პავა... იგი „ჩვენთვის უხილავ წრეში უნდა ჩამჯდარიყო“ სულ მალე და მისი ასე დახვეწილი სულიც უნდა ზიარებოდა მარადისობას.

— ვარინკა... ხომ გახსოვს, გითხარი ერთხელ... თქვენ: შენ და ნადეჟდა ყველაფერს აიტანთ, მაგრამ სხვაა-თქო სოლომონი, სათუთი სული აქვს და გაუფრთხილდითო... თქვენმა ქმედებამ, ეცადეთ, არ დასუსტოს ეს სათუთი ნერგი, მზისაკენ რომ ასე თავაღერებული მიისწრაფვის.

ჩამოდგება უყამო უამიც, ეს იქნება ოთხმოცდაათიან წლებში, სოლომონი ორმოცდაათს გადააბიჯებს და მერე... მაშინ გჭირს ჰიროსა შიგან გამაგრება! არ მიატოვოთ სოლომონი, თორემ გაგირისხდებათ ღმერთი შენცა და ნადეჟდასაც. მე გაფრთხილებთ! ვიცა,

ყველაზე მეტად მაინც სოლომონი დაისჯება და დაიჩაგრება და ამიტომაც გთხოვთ, ხელი არ ჰკრათ სოლომონს, ზურგი არ შეუქციოთ... იგი რჩეულია ღვთისა და არ გეპატეებათ მისი ღალატი... დაიხსოვეთ ეს, ჩემო ვარინკა... სიკვდილის წინ გთხოვ ამას... თუკი დაეხმარებით, გადაიტანს სოლომონი სულიერ ტრავმას, არა და... მაგრამ ისე ნუ გამოგებთ, გემუქრებოდეთ თითქოს... არა, ვარინკა! შენზე უკეთესი და ახლობელი სხვა კიდეც ვინა მყავს?! მაგრამ ავს მიგრძნობს გული და წინასწარ გაფრთხილებ, რომ გადაიჩინო სული.. გადაურჩება სოლომონი უყამო ჟამს და... გადარჩებით თქვენც—შენცა და ნადეჟდაც.. ხომ გესმის ჩემი? სულიერად..

...ფეხაკრეფით გვიახლოვდება ოცდათერთმეტი დეკემბერი...

მინდოდა გაქიანურებულიყო როგორმე, გაწელილიყო დეკემბრის გრძელი და სუსხიანი ღამეები, მაგრამ პირიქით რომ ხდებოდა ყველაფერი!

დროი აჩქარდა!

და მიგვერეკებოდა იგი საკირეში ყველას — ცოდვილსა თუ უცოდველს.

ჰოდა... ჩამოდგა 31 დეკემბერიც!

— დაველოდები მე მზის ჩასვლას და... სიტყვა აქ გაწყვიტა პავამ და კედლისკენ ჰქნა პირი.

— პავა, ჩემო კაცო... გაშეშებულმა ენა კინაღამ გადავყლაპე.

გამიღმა. (ვიცილი თავს ძალას ატანდა) — სოლომონი რომ მოვიდეს, შემოუშვი... შენ კი... გადაყლაპე ეს ნერწყვი და გაგივლის... დამტოვე. სოლომონის შემდეგ შენ შემოხვალ ჩემთან, ახლა კი გთხოვ, დამტოვო... მინდა ვიფიქრო. არ გეწყინოს, ვარინკა... ხედავ, როგორ ცივა! ნადეჟდას რომც ეძინოს, მაინც შემომიყვანე, ახლა არა.. მერე, მოგვიანებით... ცივა, არა? მაგრამ მზე მაინც მზეობს! მზის ჩასვლისას, სოლომონის შემდეგ... დამტოვე, ვარინკა.. მე... იმასთან შესახვედრად ვემზადები... წადი... ოღონდაც ნუ მიწყენ — ეს ჩემი უკანასკნელი თხოვნაა.

მეც შევასრულე მისი ნება და მარტო დავტოვე, თავის თავთან. გამოვედი. მძინარე ნადეჟდას დავხედე.

„ავისმომასწავებელი ამბავი თუ მოუტანა მფარველმა ანგელოზმა? ტირის...“

ცრემლი სდიოდა ნადეჟდას. ძილში ტიროდა ჩვენი გოგონა. იქნებ სიზმარში გამოიგლოვ-გამოიტირა მამა პავა და.. მეც ამითი-რდა სული.

ცრემლი შევიწმინდე და გადავაქნიე თავი.

— რატომ მაინცდამაინც მზის ჩასვლის შემდეგ უნდა გარდაი-

ცვალოს ჩემი პავა?! ნეტა რა გამოცდას მიწყობს მამაზეც იმედი! ამრიგ-დამრიგს ფიქრებმაც. სწორედ ამ დროს გამოჩნდა სოლომონი. პავასთან შევეუშვი და გულიც ამიწიწყდა კედლის საათით.

— ნეტავი, დადგებოდეს დრო! — ვინატრე ჩემთვის და შემეშინდა, შეჩერებული დრო რომ წარმოვიდგინე.

სოლომონი პავასთან დიდხანს არ დაყოვნებულა. ატირებული გამოვიდა იქიდან. ალბათ, საიდუმლოდ დარჩება ჩემთვის მათი საუბარი, რადგან სოლომონი არაფერს მეტყვის ამაზე...

ტიროდა პავაც.

მძინარე ნადეჟდა მეჭირა ხელში და ვლუმდი. ხმა ვერ ამოძღო. პავა მთლიანად გარდაქმნილი შემომყურებდა.

„ეს უცხო კაცი ჩემი ქმარი იყო და ვერ ვაფასებდი ამდენ ხანს“ — გუნებაში გავივლე.

— ვარინკა-ვერონიკა, მაღლობთ, რომ შემოხვედი, ნურაფერს იტყვი... მე შენს ფიქრებს ისედაც ვკითხულობ, ვიცი, რასაც ფიქრობ... ჰო, იდექით ასე... მინდა დაგიმახსოვროთ... შენ, ჩემო ვარინკა, ერთი რამ გევალება, ამ გოგოს უნდა უყვარდეს თავის ძმა... ძმა—სოლომონი! ყველაზე მეტად ამ ქვეყანაზე, გესმის, ვარინკა?

„და ამაზე მეტს ვერაფერს მეტყვი?“ — გავიფიქრე და თვალი გავუღწორე პავას.

— ჰო, ვარინკა, ამაზე მეტს მე ვერაფერს გეტყვი, რადგან მე თქვენზე ვფიქრობ ახლა... მაგრამ... სოლომონზეცაა დამოკიდებული თქვენი ცხოვრება...

— ჩემზე რას იტყვი, პავა? — ხმა ამიკანკალდა.

— ბედნიერი ვარ, რომ ღმერთმა შენთან შემახვედრა, შენ შეგარჩია ჩემს თანამგზავრად, მართლაც ბედნიერი ვარ, ჩემო ვარინკა! მგონი გაჩენამდეც კი მიყვარდი! აჰა, ჩადის მზე... რა მშვენიერია ჩამავალი მზე... ხედავ, შენ გემშვიდობება, ჩემო ვარინკა!

— ჰო, თავს მიკრავს მართლაც... იქნებ მეჩვენება, მაგრამ თავს ნამდვილად რომ მიკრავს?! — გახარებული ვამბობ, სულ დამეფიქრებია, რომ სასიკვდილო სარეცელზე ჩემი პავა წევს და გვემშვიდობება. ჩავა მზე და პავასაც თან გადაიყოლებს... ველარ დარჩება ჩვენთან.

— ხედავ, როგორ გადაანათა მზემ დასავლეთი?! დავტკბეთ. ვარინკა, ამ სანახაობით, ამ სილამაზეს ათას წელიწადში ერთხელ თუ შეესწრება კაცი და იქნებ ვერც კი გაიაზრო იგი მთელი თავისი სისავსით.

ჰოდა, მთლიანად რომ ამოწურა მზემ თავისი დღევანდელი შე-

საძლებლობა, მაშინ მიიღია. გარდავიდა... გარდასხედლა...
გათავისუფლდა ადამიანის სულიც ფიზიკური სხეულისავე,
დამკვიდრდა საუფლოში და... შევკვივლე, მაშინ.
ნადეჟდამ გამოიღვიძა და ატირდა.

აქ კი:

კარგა ხნით გამექცა ფიქრი და აზრიც წამექცა.

თავზარი დამცა ჩემეული სამყაროდან პავს გადასვლამ. ველა-
რა ვფიქრობ, ველარც ვაზროვნებ.

... სოლომონია ახლა ჩემს გვერდით, იგი ფიქრობს ახლა ჩემს
მაგივრად და აზროვნებს კიდევ, ნადეჟდასაც იგი უვლის.

სული სოლომონით გვიდგას ორივეს!

სოლომონი რომ არა..."

(ჩაიკითხა სოლომონმა დღიურის პირველი ნაწილი და ფიქრმა
წაიღო:)

„პავა... მართლაც დიდი კაცი, სიკეთით სავსე კაცი, დიადი სუ-
ლის მატარებელი... ინატრებს კაცი ასეთ მამას, მაგრამ... ვართ კი
ჩვენ ღირსი ამისა?! პავს არ ეშინოდა სიკვდილის, რადგან სული
უკვდავი და უბერებელი არს!

...გუშინ ხუთშაბათი იყო, უნდა მივსულიყავი იმ მწვანე ქოხში,
ტბის პირას რომ დგას, მაგრამ ვერ მოვიცალე! მე პავსათვის ვერ
მოვიცალე, რომ ერთი საათიც დიდ გაკვეთილად გადამქცეოდა. ის-
ევ მე დამაკლდა ის საათი! თუ ხედავთ, ვერ მოვიცალე! მაგრამ
რომელი საქმით ვიყავი დაკავებული მე? საქმე არავითარი! დაკარ-
გული საათი... დადუმდა სამუდამოდ. უნდა მომენდომებინა ძილის
წინ, წარმომედგინა პავს ქოხი, შემელო კარი და შევსულიყავი შიგ.
იქ დამხვდებოდა პავა და... მიმასპინძლებდა.. ეგპ, დედაჩემის
დღიურმა საღერდელი ამიშალა ფიქრის...

აქეთ დღიური... ფრაგმენტები მხოლოდ, დაუმუშავებელი, და-
უხვეწელი სტრიქონები...

აგერ ამ ფრაგმენტსაც წავიკითხავ:

„— ბიჭო, სოლომონ... ეს ხმალი საიდან? და რას ფაციფუცობ?

— დედა, ხომ იცი, ჰამლეტს ვთამაშობ და არც ვფაციფუცობ!

— შენ და ჰამლეტი? — გამეღიმა და თავზე გადავუსვი ხელი,
— სულ დამავიწყდა! — ხელი ხელს შემოვკარი, — ხომ მეუბნებო-
და ჩემი პავა, ეს ბიჭი აქტიორის ნიჭითაა დაჯილდოებული! მგონი

ხორცს ისხამს, ჩემო პავა, შენი ჩანაფიქრი... მე კი ხელი უნდა შე-
ვუწყო სოლომონს, უნდა გავადღვიო მასში ნიჭი მომადლებული
ჰამლეტად გარდაისახოს ბიჭი! ვინ იცის, იქნებ მართლა დიდი აქ-
ტიორი გამოვიდეს ამისგან!“

(ეს ფრაგმენტი კი ზუსტად ერთი თვის შემდეგ დაწერილა:)

— დედი, ძალიან გთხოვ, თეატრში არ მოხვიდე, თუ გიყვარდე,
არ მოხვიდე, ნადეჟდასთან დარჩი... გაძლევ პირობას, რომ არ და-
ვებნევი ბრინჯივით, ნუ ღელავ... — სოლომონი მეუბნება ამას, ჩე-
მი სოლომონი და მიყურებს ლურჯი თვალებით, მაინც რამხელა
გახდა... ყველაზე ტანადია კლასში.

— კარგი, კარგი, არ მოვალ თეატრში, შენ ოღონდაც არ დაიბ-
ნე და... — შუბლზე ვაკოცე და ისიც გახარებული გავარდა გარეთ.
„არაა პავას შვილი და ასე ჩამოჰგავს... საოცარია?!“

სიტყვა შეასრულა სოლომონმა:

ბატონ იუსუფ კობალაძეს შეუქია და შუბლზედაც უკოცა...
ბიჭისთვის, აჰა, გაიცანით, ჰამლეტი... ვიგრძენი ჰამლეტი, ჰამლე-
ტი შემოვიდა ჩემში! ბუხუენს ხმით წამოუძახია იუსუფ კობალა-
ძეს და მკერდზე მიუკრავს სოლომონი, მერე ხელები გაუშლია
და, „ყოფნა-არყოფნა“ წაუკითხავს.

მერე თვითონ ბატონი იუსუფი გვეახლა შინ და მთხოვა, დაე-
თმო მისთვის სოლომონი.

მგონი მართლა აღსრულებულიყო პავას ნაწინასწარმეტყველე-
ვი.)

ვიცოდი, სოლომონი ყოველ ხუთშაბათს ხვდებოდა პავას ტბის
პირას ქოხში, ჩემთვის კი ერთი დღით ადრე, ოთხშაბათობით იღე-
ბოდა იმ ქოხის კარი.

რჩევებს მაძლევდა. ზოგჯერ, იმედგაცრუებულსაც მიმიღებდა,
შემხედავდა თავისი სევდიანი, ცისფერი თვალებით და მორჩა, ჩა-
მომეხსნებოდა ყველა პრობლემა. გამოვიდოდი ქოხიდან და ტბის
ვასწვრივ გაფუყვებოდი ხეივანს. აქეთურს მე მოვუყვებოდი, იგი
იქითურზე მესაუბრებოდა და ასე მიხანგრძლივდებოდა დღენი ჩემი
სიცოცხლისა.

წარმოიდგინეთ და ერთი ოთხშაბათიც არ ჩავვიგდია.

პავას წვერი მოეშვა და წმინდანივით გამოიყურებოდა. შინ-
დანი გეგონებოდათ მართლაც.

— ყველა სხეულზე მაღლა სული დგას, ყველა სულზე მაღლა
— მოაზროვნე ბუნება, მოაზროვნე სუბსტანციაზე მაღლა მთელი...
— ეს პროკლემა თქვა და ბრწყინვალედაც თქვა!

შემატყო, ფილოსოფია მაინცდამაინც არ მაინტერესებდა და ჩვეული ღიმილი მოიშველია: — ამას სოლომონი გაიგებს... დავესიზმრები... დავესიზმრები და..

უკვე აღარ ვუსმენდი პავსს. გავყურებდი ასე საოცრად ალივ-ლივებულ ტბას, გამჭვირვალე ჰაერის სამოსელში რომ გახვეულიყო.

— მოდის, ვარინკა, ხედავ, როგორ მოეჩქარება?

— ვინ მოდის, პავა? სოლომონი? მერე და დღეს ჩემი დღე რომ არის?

— ერთიც ვაბატით, ვარინკა... როგორც ყველა ბიჭი, ესეც სულსწრაფია და... მის სიზმარში მინდა გადავიდე ახლა, წადი, ვარინკა, სოლომონსაც მალე გამოვუშვებ. უთენია შენთან იქნება, მი-თხრა და მეც ამოვვარდი იქაურობიდან. სხვა სიზმარში თუ აღმოვჩნდი.

მე ერთ რამეს ვერ მივმხდარვარ!.. პავამ რომ მითხრა, სოლომონის სიზმარში მინდა გადავიდე ახლა, თან ისიც თქვა, რომ მოდის სოლომონი და უნდა წახვიდეო... არა, მართლა ვერაფერი გამიგია.., მერე და ხომ ვიგრძენი, რომ ამოვვარდი მე იქაურობიდან... სოლომონი მოდიოდა და შევიდა კიდეც პავას საუფლოში. მაგრამ პავას თქმით, თვითონ იგი უნდა შესულიყო სოლომონის სიზმარში. და მართლაც: მე მესიზმრებოდა პავა, თუ... ალბათ. პარალელურად ხდებოდა ყველაფერი...

ერთხელ სოლომონის დღიურს ვათვალიერებდი, მაბატოს სოლომონმა და ასეთ ჩანაწერს გადავაწყდი: „მამა პავასთან ვიყავი სიზმარში, ტბის პირას ქოხი რომ დგას ერთი. შიგ არა, მაგრამ ფარდულში კი თვითონ შემოძღვა, ჩაჯდა რბილ სავარძელში, მე კი... ფეხზე ვიდექი. აქ ორი სკამი იდგა, მაგრამ არც ერთი არ შემოუთავაზებია ჩემთვის, და სკამებმაც დაკარგეს ჩემთვის როგორც ასეთი, სკამობის მნიშვნელობა.

— დავიწყეთ თიდიბოს მეფით. ჩემო სოლომონ! — ბრძანა და თიდიბოს მეფის სასახლეში არ აღმოვჩნდით?!

მეფე თიდიბოსი ღიმილით მომიახლოვდა, მოხარული ვარ შენი გაცნობითო, ხელი გამომიწოდა და სცენაზე მიმიტოთა. აი, აქ ყველაზე მაღალ ადგილზეა შენი საბრძანებელი, სოლომონ! მაგრამ ჯერ უნდა ისწავლო! შემდეგ... მისტერიებშიც მიიღებ მონაწილეობას... ისე ჭეშმარიტი აქტიორი ვერ გამოხვალ! გარდასახვა უნდა შეგეძლოს! შენი ჰამლეტი კი... მართალი გითხრა და.., ვერაფერი ჰამლეტია! ბევრი რამ აკლდა მაშინ შენს ჰამლეტს და პავასაც ამიტომ

ვთხოვე, ჩემთან მოეყვანე. ამ მაღალ სცენაზე კი, როცა მოგესურ-
ვოს, მაშინ ამოდი. ასე, ჩემო სოლომონ... ოდესმე ოიდიბოსსაც
ეჭიდები, მაგრამ მანამდე დროა კიდევ. უკვე ვიცნობთ ერთმანეთს.
აწი გაკვეთილებს მე თვითონ მოგცემ! აგერ სოფოკლეს! სოფო-
კლევ ჩემო... აი, შეგირიდი ჩვენი! წაიყვანე შენს სკოლაში... 17 ოქ-
ტომბერია დღეს...

— ეს ხომ ის ოთხშაბათია, ჩემს შემდეგ რომ მიიღო პავამ აო-
ლომონი?! მე და სოლომონი თითქმის ერთდროულად აღმოვჩნდით
სიზმრის ქვეყანაში, ერთ სიბრტყეზე დავაბიჯებდით იმ დღეს... და-
არღვია იმ დღეს სოლომონმა განრიგი, მაგრამ პავამ ინდომა ასე
და...

სოლომონის დღიურში, აი, რა ეწერა კიდევ:

— მერე და მერე უფრო ხშირად შევივლიდი ხოლმე სოფო-
კლეს სკოლაში.

გარდასახვის კანონებს იქ მაზიარეს...

* * *

იზრდებოდა ჩემი ნადეჟდაც.

სოლომონი თეატრალური ინსტიტუტის სტუდენტი გახდა. აღს-
რუღდა პავას სურვილი — ოცნება!

აგერ სოლომონის წერილიც:

„დედა, ჩამიოცნე ნადეჟდა.

როგორა ხართ?

მივიღე შენი გამოგზავნილი ფული. სწორედ რომ სულზე მო-
მისწრებს ხოლმე შენი „სასწრაფო დახმარება“. ცოტა ავად ყოფ-
ილხარო, გავიგე, ამბავი მომივიდა. ცოტაც მოითმინე და ჩამოვალ.
ბოლო გამოცდა ზეგისთვის გადამიტანეს და მაზეგ თქვენთან ვიქნე-
ბი. იქნებ მე მოვასწრო ამ ჩემს წერილს, ასეც ხდება, მაგრამ რომ
არ მოგწერო, არც ეს შემიძლია.

გახსოვს, რომ გეუბნებოდი — იმ როლზე ახლაც ვმუშაობ და
სულ მალე მზად ვიქნებიო, რეპეტიციის დროს მნახა „იმან“ და
მხარზე დამიტყაპუნა ხელი. „მე შენ ისეთ როლს გამოგიძეობი,
რომ...“ აი ზუსტად ასე მითხრა „იმან“ და ვირწმუნე მეც ჩემი თავ-
ის.

მეშინია მკრეხელობად არ ჩამეთვალოს და წუხელ უფალი გა-
მომეცხადა, თავზე დამადო თავისი საოცრად თბილი ხელი. მისი ხე-
ლისგულიდან საოცრად რბილი და ნეტარი სითბო ჩამოიღვარა ჩემ-
ში, მეგონა მეც მისებრ გავასხივებდიო... ავინთებოდი მეც სანთელ-
ივით...

არ იფიქრო, გამათამამოს სიზმარმა! პირიქით, ზოგჯერ მრცხვე-
ნია კიდევ, როცა საღამოხანს განვიღო დღეს ავწონ-დავწონე ხე-
ლზე და ყოველთვის იმ დასკვნამდე მივდივარ, რომ არც დღეს გა-
მიკეთებია ისეთი რამ, სალაპარაკოდ რომ ღირდეს.

მოკლედ:

რადაც მემართება, დედაჩემო, და არ ვიცი, რა ნეტაი, რა მჭირს
ასეთი? შენი მორჩენა კი... ვფიქრობ შემიძლია. ჩამოვალ და ვიზ-
რუნებ ამაზე. ერთი ყავაზე გირჩიო და ჩავიხედო შენს გულში! ხომ
იცი, ჩემთვის დაფარული არაფერია ამ ქვეყანაზე.

კარგად მეყოლეთ!

ეს იმას ნიშნავს, რომ თავს უნდა გაუფრთხილდე შენცა და
ნადეჟდაც“.

* * *

ეს წერილი კი ნადეჟდას სახელზეა მოსული:

„ნადეჟდა... შენ ხომ იცი, რომ შენზე უკეთესი გოგო არ დაი-
არება დედამიწის ზურგზე, შენ ერთადერთი ხარ—ყველაზე ლამაზი
და მშვენიერი და კიდევ უფრო გალამაზდები და გამშვენიერდები,
თუკი დედიკოს დაუჯერებ ყველაფერში.

მალე ჩამოვალ მე და ვივლით ყოველდღე ზღვაზე, ბოტანიკურ
ბაღში. ფიქრის ძელსკამზეც ჩამოვჯდებით და...

ხომ არ დაგვიწყებია ჩვენი ფიქრის ძელსკამი?!

რა დაგავიწყებდა?!

ახლა კი: ღამდება? ძილისპირულს გიმდერებ, ტკბილი ძილა
მისურვებია შენთვის! თენდება და —დილა მშვიდობისას გეტყვი.

გიკოცნი ორივე თვალს, ჩემო ნადეჟდა.

შენი ყველაზე ორიგინალური, უმშვენიერესი და უნეტარესი
სულის პატრონი, (ტრაბახში ნუ ჩამომართმევ ამას), შენი ერთად-
ერთი და განუმეორებელი ძმა — სოლომონი“.

...ეეჰ... მიმდინარეობდა, მიტორტმანებდა დრო და იწერებოდა
ჩვენი ოჯახის ისტორიაც, მაგრამ იმაზეც რომ არა ვთქვა რაიმე.
რა შეეძლო სოლომონს, არც ეს შემიძლია. ხომ იწერებოდა იქ, წე-
რილში, ცოტა მაცალე და შენთვისაც მოვიცლიო, ჰოდა, მართლ-
მოიცალა!.. ჩამოვიდა და გამოცოცხლდა ჩვენი სახლი.

ისე კი: ყველაფერი ჩემით დაიწყო. აბა, თავი მოუყარე შენს მე-
გობრებსო, მითხრა, შუბლზე მაკოცა, და ლოყაზე მომიცაცუნა ა-
ნკალებული ხელი. ჰო, უკანკალებდა ხელი!

დაროცა „ყველა ერთად მოგვაქუჩა, თავისებურად მოგვეფერა, აგვიდულა ყავა და ჩამოგვირიგა. პირველი ყავა მე მერგო, როცა ყველაზე უფროსსა და ნადეჟდას დედას! უნდა გენახათ, როგორ უხაროდა ნადეჟდას, როცა ასე აფასებდნენ საზოგადოებაში.

ნადეჟდა ყურადღების ცენტრში ჰყავდა სოლომონს. დასვა ყველაზე მაღალ სკამზე და ემსახურებოდა, იმას ეკითხებოდა ყველაფერს: ჰოდა, ნადეჟდაც ცაში დაფრინავდა სიხარულისაგან.

— ნადეჟდა, ახლა ამ მშვენიერ ლამაზმანებს ვურჩიოთ, ჩავიხედოთ ამათ სულში და... მივესიყვარულოთ, შემდეგ კი მე და შენ, ზო, მარტო მე და შენ, ბოტანიკურ ბაღში წავალთ! იქ, ფიქრის ძელ-სკამზე ჩამოვჯდებით და ვიფიქრებთ მომავალზე“...

ნადეჟდასაც უციმციმებდა თვალები და ხარობდ.

— იყუჩეთ! უნდა დადუმდეთ ყველა! მე ჰვრეტას ვიწყებ, ჰვრეტას და მოსმენას... უნდა მესმოდეს მე თქვენი ფიქრი. მაგრამ არ გეწყინოთ და პირველად მაინც დედაჩემს მოვემსახურები. აბა, ვრჩები დედაჩემთან, მაშასადამე, სხვა ყველა გადიხართ გარეთ და დამელოდებით დერეფანში, შენც, ჩემო ნადეჟდა... შენ აი, ამ ხალხის უფროსად დაგნიშნავ. სათითაოდ შემოუძღვები ამათ ჩემთან... უშენოდ არაფერი გამოვა! აბა, ვიწყებთ მე და ნადეჟდა დიდ ექსპერიმენტს!

— დედა... მარტო ვართ და... მისმინე, მე კი არა, ახლა მჰვრეტელი სული გელაპარაკება შენ! ოღონდაც: ისე არაფერი გამოვა, თუკი თავიდან არ ამოიგლიჯე ის აზრი, არაფერი მეშველებათ! ზოა ასე ფიქრობ?

— ჰო, სოლომონ, მართლა ასე ვფიქრობ...

— ჰოდა, ამოიგდე თავიდან ე მაგ უკეთური აზრი!

და მამა პავსა უნდა შეხვდეს სიზმარში. ოთხშაბათი არაა, მაგრამ არ გაგიწყრება. ტბას რომ მიუახლოვდები, მიმოიხედე ირგვლივ. ორ ვედროს მოკრავ თვალს და ცისფერი აილე, ნაცრისფერს არც გაეკარო, გაფრთხილებ!

ცისფერი ვედრო ტბის წყლით აავსე, მერე ჩაჯექი იქვე და როცა მოგწყურდეს, მოსვი ვედროდან. ერთი წვეთი წყალიც არ უნდა დაგრჩეს ვედროში!

დალიე, მოიკლავ წყურვილს და ამას აქეთ ოცდაცამეტ წელიწადს არავითარი ავადმყოფობა შენ არ გაგეკაროს!

პავა? არც გამოგიჩნდება, შენი ღლე ჯერ არ დამდგარა... ჰოდალიე, თავისუფალი ხარ, გაბრძანდიო, ბრძანა სოლომონმა, უხუცესს ნადეჟდა შემოუძღვეს!

სოლომონმა რიგრიგობით გაიხმო ჩემი ნაცნობი ქალები, მაგ-

რამ ვის რა უთხრა, ჩემთვის საიდუმლოდ დარჩა ყველაფერი...
არც მაინტერესებს ვის რა მოელის დღესა თუ ხვალ. მე კი...
მაშინვე გამოვჯანმრთელდი და გუნება-განწყობილებაც გამომიკეთ-
და.

მერე?

გადიოდა დრო.

სოლომონი ჩვენი თეატრის წამყვანი მსახიობი ხდება.

ჯერ ნადეჟდა გაგვითხოვდა ლენინგრადში. მერე სოლომონმაც
მოიყვანა ქალი.

ყურადღება არც ნადეჟდასაგან მაკლდა.

ასე და ამრიგად:

გრძელდებოდა ჩვენი ცხოვრება, სანამ არ ჩამოჰკრა „1990“
წელმა და ჩვეულმა ქარმაც არ იცვალა მიმართულება.

და აყირავდა ყველა და ყველაფერი (!)

* * *

სოლომონს უჭირავს ხელში დღიური და რაღაც ემართება,
თვითონაც არ იცის, რა. მთელი სხეული უკანკალებს. არა, არაა ეს
მარტო სხეულის კანკალი! სული, სულიც უკანკალებს, მთელი მისი
შეობა აუტანია ცახცახს.

— რაო, როგორ წერს დღიურში დედაჩემი? ჯერ ნადეჟდა გაგ-
ვითხოვდა ლენინგრადში, მერე სოლომონმაც ითხოვა ქალიო, იმ ქა-
ლზე ამბობს მემკთიანე...

...ჰო, ვინც უყვარდა, იმაზე იქორწინა სოლომონმა. ისიც მსა-
ხიობი იყო — გასაოცარი სილამაზისა. ხომ ასე ლამაზი იყო ნია, მაგ-
რამ ერთი რამ ნაკლი მაინც სჭირდა, ისე მოიქუფრებოდა ზოგჯერ.
სულში შიშსა და ძრწოლას მოგგვრიდათ, სახეზე მიტკლისფერს
დაიდებდა და თვალსაც ვერ გაუსწორებდით მერე.

არა მარტო სცენაზე, სცენის გარეთაც თამაშობდა; თამაშობდა
ყველგან და ყოველთვის, ხან კლეოპატრა იყო, ხან — ოფელია და ხან
კიდევ ვინა და ვინ. როლებსაც გააჩნდა.

სოლომონი რაღაც არაადამიანური სიყვარულით უყვარდა —
იგი მისთვის აპოლონი იყო, ხატება მისი.

სოლომონსაც ასე უსაზღვროდ უყვარდა თავისი ქალბატონი.
წლისთავზე ქალიშვილი შეეძინათ — სალომე, სამი წლის შემდეგ
— ვაჟი — სოლომონი, რომლის ქორწილიც თვის ბოლოსაა დანი-
შნული.

ნია პოეტი იყო სულით.

პოეტურ სიკვდილზე ოცნებობდა.

— ქალი ახალგაზრდა უნდა მოკედეს... ქალი სილამაზისა და მშვენიერების სიმბოლოა და ოცდაოთხ წელს არც უნდა გადაცილებულს... მარადისობას მისი ლამაზი და ახალგაზრდა სახე უნდა დააჩნდეს... ამ ასაკს გადაცილებული ქალი კარგავს ზემოხსენებულ ქალის არსს და ჭკნება კიდევ...

და ნია, რომელსაც ნეკა თითო რა არის და ზრდასწორი წამოსტეგნია, ლოგინად ჩავარდა. მედიცინა უღონო აღმოჩნდა, ემკურნალო ჯანმრთელი — ახალგაზრდა სხეულისათვის. ერთმა ფსიქოლოგმა თუ ფსიქიატრმა ხელი ჩაიქნია, ამ ქალის სულს შეპარვია უკუბრუნებული სენი და მედიცინა უძლურიყო აქ.

ნია კი... კვდებოდა ზეზეურად.

ოცდამეცხედ სექტემბერს ოცდაოთხი უნდა შესრულებოდა.

— ხვალ, ნია, ოცდაოთხი შეგისრულდება... — ხმა აუკანკალდა სოლომონს. იცოდა, შესრულდებოდა ნია ოცდაოთხის და... გარდავიდოდა მარადისობაში, ამას გუმანით ხვდებოდა.

— ჰო, სოლომონ... ხვალ ოცდაოთხი შემისრულდება და აღარ გეყოლება შენი ნია... მომიყვანე სალომე და სოსიკო... პირადად მომეცი, რომ... დედინაცვალს არ მოუყვან ჩვენს შვილებს... ნადეჟდას იმედი არა მაქვს... მოკლედ, რამეს მოიფიქრებ...

შვილებთან მარტო დარჩა ნია.

ორი საათის შემდეგ სოლომონიც იხმო.

— ამით შენს გარდა არავინ ჰყავთ პატრონი... — ცრემლები შეიწმინდა, — მაგრამ არ დაიკარგებიან. ახლა კი გაუყვანე ზავშევი ბებიას. მე შენთან მივალ დარჩენა.

მარტონი არიან. შეპყრუებენ ერთმანეთს და ხმას არ იღებენ.

შუალამეც გადავიდა და ხმა ამოიღო ნიამ.

— სამი საათია ლამის. ოცდაოთხისა ვარ მე... და მინდა დაგეგმიდობო... მიყურე, სოლომონ, თვალი არ მომაცხილო, გთხოვ და დავდუმდეთ... მიყურე ასე და, როცა იქნება, ოდესმე შენც გამოვიდ შევიდობები საჩაოს და არ გაგიჭირდება ჩემი ნახვა ამ უსასრულობაში... მშვიდობით... — თქვა და დახუჭა თვალი.

ნიამ ამოწურა თავისი შესაძლებლობანი დედამიწაზე და გარდავიდა სხვა განზომილებაში, იქ დაიბადა და ახალი სივრცობაში სხეული შეიძინა...

უნდა გენახათ თქვენ სოლომონი, როგორ მოთქვამდა! ორჯერ თუ სამჯერ ისე ცუდად შეიქნა, რომ სასწრაფოსაც გამოუძახეს.

ნიას სიკვდილი ტრავმული იყო მისთვის.

ვიღას ახსოვდა სალომე და პაწია სოსიკო. თავსე დოღბანდ-წაქრული სოლომონი იდგა მხრებაწურული და წყაღწაღებულფიცი

კენესოდა. თითქოს ცა ჩამოექცაო თავს. სხვა ყველაფერი გადააფიქ-
ყდა. მხოლოდღა ნიას სახე ედგა თვალწინ. არც საქმელ მოუთხო-
ვია, აღარც—სასმელი.

დაასაფლავეს ნია.

და კიდევ უფრო ამოუცარიელდა სოლომონს სული.

მეოთხე დღეს წვერმოშვებული გამოიძურწა სახლიდან და თე-
ატრისაკენ გასწია. მილასლასებდა მხრებში მოხრილი და დაჩაჩანა-
კებული.

სახლში აღარ მობრუნებულა. სად იყო, ვისთან იყო, როგორ
ცხოვრობდა და რით სულდგმულობდა, არავინ უწყოდა.

ლოთსა და სულწაწყმედილს იმ დღიდან ეძახის თავს სოლო-
მონი. მართლაც რომ აირ-დაირია მისი ცხოვრება, უკუღმა შეტრია-
ლდა მისი ბედი.

უყურებდა, ხედავდა დედა ვარინკა შვილის წახდენას და ეთა-
ნაღრებოდა გული. — ამან უნდა მომიაროს სიბერეში? — თავს გა-
დააქნევდა და ნევისპირა ქალაქში გათხოვილ ნადეჟდას მოუხმობდა.
ინვალიდთა სახლში ხომ არ დავასრულებ სიცოცხლეს?!

მაგრამ გავიდა ოცდაჩვიდმეტი დღე და მოიხედა სოლომონმა.

გამოიღვიძა იმ დღეს და მორჩა.

ისევ ფეხზე იდგა სოლომონ ქადაგიძე. შვილებისკენ მოიხედა
და დედა ვარინკასაც გაუთბო თითქმის გაციებული სული.

ჰო, როგორა ვთქვით?

იდგა 1990 წელიო.

ოცდარვა ოქტომბრის შემდეგ ერთმა თვემაც ჩაიგრილა, იმას
მეორე თვეც მიჰყვა და დრომ ის ერთი წელიწადი დაიხვია თავის
სარეცელზე.

ასე გაძახიან ყველგან: ფასეულობათა გადაფასება ხდება და
ძლევია საკვირველისათ.

მერე მარტო მონასტერი კი არა, ქვეყანაც აირია!

ჯერ სალომე გადაიკარგა, მეზობლის ბიჭს გაეკიდა და სოლო-
მონს კარგა ხანია რაც არაფერი სმენოდა ქალიშვილზე. მერე ბიჭი
სოლომონიც გადაიკარგა, ეს ის სოლომონია, რომელსაც ჩვიდმეტი
შეუსრულდა თუ არა, მამას გამოუცხადა კატეგორიულად, სოსო კი
არა, დღეიდან სოლომონი ვარ და სოლომონი დამიძახეო.

ახლა და და ძმა ერთად არიან ოდესაში და ბიჭს სულ მაღე
ქორწილი აქვს.

— საქართველოში დღეს რა გვინდა, რა უნდა ვაკეთოთ, როცა
ამ ბედით დაწყევლილ მიწაზე მართლაც არაფერი ხდება... სიკეთეს
ზურგი აუქცევია ამ მხარისათვის და იქიდან ცხრა მთას იქით გაუ-

ხეწილა, — აი, რა მოსწერეს შეილებმა ერთხელ სოლომონს და აუტირდა სული უბედურ მამას.

საქართველოში კი მაინც ხდებოდა რაღაც. ხდებოდა ის, რასაც არ უნდა ხდებოდეს ღვთისმშობლის წილხვედრ ქვეყანაში.

მოდის ახალი ხელისუფლება, უჭირს დამკვიდრება. პარლამენტი უთანხმოებაა. კაცს კაცის არ ესმის, საზოგადოებრივი აზრი არ იქმნება, რადგან საზოგადოება ნიჰილიზმს შეუპყრია, ათასნაირი თვითმკვლელობა! მთავრობა მთავრობას სცვლის, ქართველთა ქვეყანა აგებს ყველა ომს, პოლიტიკური რუკა იცვლება, საქართველო იკუმშება და კლებულობს, ქართველი ერი კარგავს ეროვნულობას, მარცხი პოლიტიკაში, კიდევ უფრო დიდი მარცხი ეკონომიკაში, ქვეყანა უფსკრულისაკენ მიექანება, მშველელი კი არსაიდან! შავი ღრუბლები დასუთლია თავს საქართველოს.

ნიჰილიზმი...

არავინ უწყის, გადაიტანს ამას ერი თუ ვერ გადაიტანს.

სოლომონიც შეიცვალა უარესობისკენ. ერთიანად გადასხვაფერდა, დროს თითქოს თვალების ფერიც კი შეუცვლია მისთვის.

— ვეღარ ვცნობ დედაჩემს... სევდას დაუაღდგურებაა მის თვალებში. ვატყობ, გული მშობლიური რუსეთისაკენ მიუწევს, დედაჩემი ხომ ნევისპირა ქალაქში დაიბადა. აქ გული აღარ უჩერდება. ამას ნოსტალგია ჰქვია...

რეპეტიციებზე აღარ წასულა სოლომონი.

თეატრში გული აღარ უჩერდება, მოიშალა აქაც ყველაფერი. მსახიობები გარბიან და სოლომონმაც მიატოვა სცენა.

— თავი ვერ მირჩენია... — ადგილს ვერ პოულობს სოლომონი. — ერთმა ჩემმა მასწავლებელმა თავი ჩამოიხრჩო იმიტირებ, რომ მშიერ-მწყურვალმა ერთხელ სამათხოვროდ გაიშვირა ხელი და ასე დაცემა ვერ აიტანა, მეორე დღეს, გონს რომ მოსულა, თავი შემაგებია. აიღო და თავი ყულფში გაჰყო. იგი საქართველოს დამსახურებული მასწავლებელი იყო.

დედა ვარინკაც რომ არ უნახავს დღეს.

— ამბობენ, უფასო სასადილოში დადის, ვაიმე სირცხვილო! აგერ ახალი ჩანაწერიც დედა ვარინკას დღიურში?!

„უკვე მესამე დღეა, რაც ლუკმა არ ჩამიდგია პირში. სიარულიც მიჭირს. ვინ მითხრა, აღარ მახსოვს, ქალაქში უფასო სასადილო „სათნოება“ გაიხსნა მარტოხელა მოხუცებისა და ინვალიდებისათვის და იქით გამიწია გულმა.

იქნებ მიმიღონ...

უარი არ უთქვამთ, არა!

ვიმედოვნებ, რომ სული შიმშილისაგან აღარ გამძვრება. მაგრამ ის პირველი დღე არ ამოიწლება ჩემი მეხსიერებიდან, სასადილოში რომ მივედი, ამოღესილი ლობიო ჩამოგვირიგეს და პირველივე ლუქმა ყელზე დამადგა, ვიჯექი ღირსებაშელახული და აღარ ვიცოდი, როგორ მოექცეულიყავი, წავსულიყავი და სამუდამოდ დამეტოვებინა ეს სასადილო, თუ მისი სრულუფლებიანი წერილი გავმხდარყავი.

ჰო, პირველი ლუქმა დამადგა ყელზე, თუმცა ვიცი, არავის დაუმაძღვრებია იგი ჩემთვის.

უბრალოდ: მრცხვენოდა იმისა, რომ მათხოვარი ვიყავი, გლახა...

საოცარია, მაგრამ ჭეშმარიტება: კაცი ყველაფერს იოლად ეგუება და განსაკუთრებით — ჭირს.

ერთხელ, როცა აღარ მოველოდი, სოლომონი გამომეცხადა კარგა შეზავებული. დანა პირს არ უხსნიდა, — დედა, მე ბინა გავყიდე... აქედან ორი მესამედი, შვილებს მივეცი. ერთი მესამედი კი ჩემთვის დავიტოვე და კიდევ უფრო რომ გავგიჭირდება, მაშინ... ახლა კი შენთან გადმოვდივარ საცხოვრებლად. წინა აღმდეგობას შენი მხრიდან ხომ არ გადავაწყდები?

— ვიდექი, გარგნებული და ვდუმდი, ველარაფერი ვუთხარი.

— სხვანაირად მე არ შემეძლო! მეც ხომ შვილი ვარ შენი და ხელს არ მკრავ ამ გაჭირვების უამს?

— მაგრამ ნადეჟდაც შვილია ჩემი... — უნებლიეთ წამომცდა.

— ნადეჟდა? — რაღაც ირონიულად გაიღიმა სოლომონმა და მივხვდი, უნდობლობა უცებ ჩამოვარდა ჩვენს შორის. — უსახლკაროდ არ დამტოვებთ, იმედია.

— სოლომონ, სოლომონ, ამას რას ამბობ? — უცებ მოვედი გონს. — ამას რას ამბობ?! — წამოვიკივლე და თავ-პირში წავიშინე ორივე ხელი.

— დრო, დრო გავგიუარესდა, დედაჩემო... — მითხრა სოლომონმა და ხელი ჩაიქნა.

— სოლომონ, შემოტრიალდება ჩვენკენ ეს დაწყევლილი დრო, გაუმჯობესდება და ჩადგება ჩვენს სამსახურში! თეატრში რამდენხანს არ ყოფილხარ და... ანდა რას ჰგავხარ?! ჩემი შვილი სოლომონი სულ სხვანაირი იყო. სხვებსა და სხვებს მკურნალობდა მისი ტკბილი ენა, შენ კი... თვითონ ხარ სამკურნალო...

— ნულარ მტანჯავ, დედაჩემო, გთხოვ, მიმიღო იქნებ შენი უძლები შვილი და... დროც შემოტრიალდება მერე.

— მერე და უარი გითხარი მე? დაბრუნდი მამაშენის სახლში, სახლი ყველას დაიტევს.

დამშვიდდა თითქოს.

შეზინდებისას გადმოხარგდა მთელი თავისი ავლა-დიდებით, მაგრამ ამ ავლა-დიდებას, აღარ იკითხავთ, რა ერქვა?

ერთი ძველი სავარძელი, რომელზედაც ჯერ მაინც ვერ იტყოდით ანტიკვარიო და სოლომონი რატომღაც ფიქრის სავარძელს ეძახდა, ერთი ხელი ლები და საბანი, თეთრეული და ბალიშისპირი, სკამი — ესეც ძველი და მორყეული და კიდევ რაღაც-რაღაცა წვრილმანი, ყოველდღიურად რომ ჰქირდება კაცს, მაგრამ დიდი მატერიალური ღირებულების პრეტენზიაც არ გააჩნია.

მაგრამ უარესდებოდა ცხოვრების პირობები და სოლომონიც სულ უფრო და უფრო ეშვებოდა ძირს, ცხოვრებისეულ კიბეზე, ევოლუციის აღმართ-დაღმართს რომ ეძახდა თავისთვის...

* * *

გალოთდა(!)

წარმოგიდგენიათ ლოთი სოლომონი?!

შინ ამ თვეშიც არაფერი მიეტანა და ვარინკაც იძულებული გახდა, კამოდი რომ ჰქონდა ანტიკვარული, მეზობლისთვის მიეყიდა.

ამაზე სოლომონისთვის არაფერი უთქვამს და იმისთვისაც შეუმჩნეველი დარჩა ეს დანაკლისი. მას მხოლოდ თავისი — საკუთარი ფიქრებითა და პრობლემებით ჰქონდა გამოტენილი თავი და სხვისი ჭირი ახლაც ვერ გაეზიარებია.

ამაზე ვარინკას არც შეიძლება რაიმე არ ჰქონდეს ჩაწერილი თავის დღიურში: აჰა, ეს ჩანაწერიც:

„მხოლოდ თავი ახსოვს სოლომონს, სხვისი დარდი მას არ ენადვლება და... აღარ ვიცი რა ვქნა. გავიგე, ქალაქში უფასო სასადილო გაუხსნია ვიღაც ღვთისნიერ ქალს და გულმა რეჩხი მიყო. ვხედვ, მეშველა, ვიფიქრე. განვუცხადე ამაზე სოლომონს. იმან კი არაფერი მითხრა, ყურს გარეთ მოისმინა და მიავიწყდა მალე ჩემი ნათქვამი...

მეგონა, საბოლოოდ დაივიწყაო უფასო სასადილოს შესახებ, მაგრამ მოგტყუვდი. გამოთვრა ერთხელ და შავი დღე დამათენა. შენი ფეხი არ ვნახო იმ სასადილოშიო, კატეგორიულად გამაფრთხილა და მიწვა თავის ფიქრის სავარძელში.

„ეეჰ, ჩემო სოლომონ, ადრე ეს სავარძელი მართლა ფიქრის-

თვის გესაჭიროებოდა, დღეს კი... ლოთსა და გაუბედურებულს ჩაგძინებია შიგ, და... ფიქრისათვის ვისლა ცხელა?!“ — დავითრე და ამიმწარდა სული.

მერე და მერე სმასაც მოუხშირა და ფიქრის სავარძელმაც შეიცვალა თავისი დანიშნულება. დივნის მოვალეობას უფრო ასრულებდა, ვიდრე სავარძლისას.

არა და... სოლომონი, როგორც მსახიობი დაიკარგა. მოკვდა მსახიობი სოლომონ ქადაგიძე. კი არ გარდაიცვალა, როგორც ქართველი იტყვის, არამედ მართლა მოკვდა, სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით.

დგებოდა 1995 წელი—წელი იმედგაცრუებისა და უიმედობის, ნიჰილიზმმა მოიცვა ყველა და ყველაფერი.

საქართველო კვდებოდა...

მთლიანად მოშლილი იყო ეკონომიკურად და მხარეებად დანაწევრებული, ერთმანეთს ეჭიშვებოდა. აფხაზეთი და სამაჩაბლო — დაკარგული.

ქვეყნად ქაოსი დასადგურებულიყო.

ერს შიმშილი გაჯდომოდა ძვალ-რბილში და სულშიც ბოროტი აღზევებულიყო. იყიდებოდა ყველაზე სანუკვარი — სული კაცისა, სული ერისა. ეშმაკს ხელთ ეპყრა სადავე ყოვლის და მიაგელვებდა იგი თავის დაუოკებელ ტაიქს.

და ეს ეშმაკი ერთხელ სოლომონსაც ეწვია:

— კიდევ კარგი, რომ ფხიზელი დამხვდი! — უთქვამს თითქმის გაკვირვებულ ეშმაკს.

— გისმენთ, რა გნებავთ? — გაიზმორა ფიქრის სავარძელში ჩაქარგულმა სოლომონმა, — დღეს მე არავის ველოდი და არც მიფიქრია, გამოვლაპარაკებოდი ვისმეს.

— შესმის, სოლომონ, შენი... ესეც საკითხავია, გინდოდა ჩემთან შეხვედრა თუ არა. სხვანი და სხვანი სულ სხვანაირად ფიქრობენ. მაგრამ ჯობს პირდაპირ საქმეზე გადავიდეთ, წამიც კი მილიონად მიღირს...

— ადამიანებს კი ეს დრო, რომელიც შენ მილიონებად გიღირს, თავზე საყრელად გვაქვს...

— შენ გიჭირს, სოლომონ, და ამიტომაც გეახელი...

— გგონია, რომ გამომიჭირე?

— გიჭირთ და ითხოვეთ ჩემგან, მე ყველაფერი შემიძლია, ინატრეთ, რაც გნებავდეთ და მიიღებთ! იმიტომაც გახლავართ აქ, რომ ყველაფერი შემიძლია, თითქმის ყოვლისშემძლე ვარ!

— მაგრამ მაინც თითქმის ყოვლისშემძლე! — წამოიწია საგანგებო
რძლიდან სოლომონი.

— ითხოვე ჩემგან!

— ყოვლისშემძლე ღმერთთა მხოლოდ...

— შეგიძლია გამომცადო!

— მაინც რა შეგიძლია, თითქმის ყოვლისშემძლე?

— ხომ გითხარი, ყველაფერიო! — გაბრაზება დაეტყო მომხ-
დურს და გაღიზიანდა კიდევ, — შენ ახლა ისე გიჭირს, სოლომონ,
როგორც არასდროს. აღარც როლი გაქვს. თეატრში რა ხეირი ყრია
დღეს? აბა, ვინ გაფასებს?!

კუპონებზე განა შეიძლება დღეს ცხოვრება? ქალაქის მერთან
მიხვალ და... საეჭვო ფირმა გაცხსნათ, თუ გნებავს, იცი, რა გევა-
ლება? ქალაქის მერთან მისვლა, აგერ შენი განცხადებაც, შენი ხე-
ლისმოწერა აკლია და მორჩა! ქალაქში ყველაზე ძლიერი და სოლი-
დური ფირმა ამუშავდება და მისი პრეზიდენტი იქნები შენ!

— კი, მაგრამ რაღა მაინცა და მაინც მე შემარჩიეთ საქსპერ-
იმენტოდ?! იმდენი ბიზნესმენია ჩვენში, რომ... და ჯერჯერობით
არც თეატრზე მითქვამს უარი.

— თეატრი მოიცდის, ჯერ შენზე ვიფიქროთ!

— სანაცვლოდ რას ითხოვთ ჩემგან?

— რასა და... უნდა იცოდე, რას უნდა ვითხოვდე შენგან..

— შენ ის ხომ არა ხარ, ფაუსტს რომ გამოეცხადა ერთხელ..
დოქტორ ლევერკიულნს... ხომ იცი შენ, მართლა ის უნდა იყო,
მეფისტოფელი...

— ისა ვარ, მაგრამ დღეს მე მეფისტოფელი აღარ მქვია.. მეფ-
ისტოფელი, ჰმ... მეფისტოფელი კი არა, სულთამპყრობელი მქვია...

— მაშ, შენ ჩემი სული გინდა, არა?

— ასე ვთქვათ... მინდა გაგირიგდე...

— მაშინ ისიც მითხარი, ვინა ვარ დღეს და ხვალ ვინ ვიქნები?
ვინ უნდა ვიყო ხვალ?

— დღეს შენი სახელია არავინ! ხვალ თუკი მოვრიგდით, შეძ-
ლებული ადამიანი იქნები, პრივილეგირებული კლასის წარმომად-
გენელი... თანამედროვე არისტოკრატი, ვისთვისაც დასაშვებია
ყველაფერი და რას მოვითხოვ სანაცვლოდ ამისა მე — სულთა
მპყრობელი? თითქმის არაფერს, მხოლოდ სული მინდა შენი, სუ-
ლი, რომელიც დღეს კაპიკადაც კი... კუპონადაც კი აღარა ფასობს!

— გარიგების პირობებია საინტერესო.

— უჩემოდ ფიქრითაც კი აღარ უნდა იფიქროთ, შენი ნებისმიერი
გადაწყვეტილება ჩემი რეზოლუციის გარეშე არაფერსაც არ უნდა

ნიშნავდეს. მე და შენ ერთნი უნდა ვიყოთ, ოღონდაც გახსოვდეს...
შენ მოკვდავი ხარ ჩვეულებრივი, მე კი: უკვდავი... შენის სიკვდილის
ის შემდეგ...

— და არა გარდაცვალების შემდეგ, არა?

— ჰო, ასე ვფიქრობ მე, შენი სიკვდილის შემდეგ მე ვეუფლები
შენს სულს. ჩვენ შევეერთებით და თითქმის ყოვლისშემძლენი
კი არა. მართლა ყოვლისშემძლენი შევიქნებით, „თითქმის“-ის გა-
რეშე.

— სული გნებავთ თქვენ ჩემი და სანაცვლოდ ცხოვრებას გპი-
ლებით. აქ კი მე ყოვლისშემძლე უნდა ვიყო... აქ—დღეს და არა
კვლავ და ყოველთვის!! ფაუსტისა და მეფისტოფელის პრობლე-
მა დღესაც დგას დღის წესრიგში... დროც მეორდება და ყოფიერე-
ბაც.

— ხედავ, კვდება ხელოვნება, ეს ერთხელ ჰეგელსაც წამოსცდა,
მაგრამ თავად პრობლემა აღარ გააღრმავა. ჯობია შენც მოეშვა ხე-
ლოვნებაზე ფიქრს, თეატრი მოკვდა, ხელოვნება ჩაკვდა, მოგპაძა
ჭირი, შენ ერთი, ყველაზე დიდი ფირმის პრეზიდენტად აგირჩევენ.

— როლი მომეცი სცენაზე და წაიღე ეს ჩემი სული!

— არა... უსულოდ როლს ვერ შეასრულებ... ხომ გეუბნები,
მოეშვი ხელოვნებაზე ფიქრსო!

— თეატრი მომენატრა...

— მაშ, ვერ მოვრიგებულვართ, მშვიდობით!

— კარგად ბრძანდებოდეთ!

— როცა მოიფიქროთ და ჩემი წინადადება ჰკუთხა დაგიჯდეთ.
მაშინ მოგაკითხავთ.

— არა მგონია, რომ მეორედაც მოგვიწიოს შეხვედრა...

— ვნახოთ, ვნახოთ... იქნებ ხვალაც კი მომიწიოს მოსვლა...
ოღონდაც ისურვე და შენთან გავჩნდები!

— მე ერთი უბრალო როლი მინდა... თუ არ ვითამაშე, ამოვყა-
რდები სცენიდან და ასე ცხოვრებაც არ შემიძლია. ხომ უნდა ვაკე-
თო რამე, ღმერთო! რა ძნელი ყოფილა არაფრის კეთება?!

— არ გინდა ფირმის პრეზიდენტობა?! მიდი მაშინ სადგურში
და... ადგილი გამოჩნდა ერთი—მეზარგულის... ხომ იცი, ტვირთის
გადაშენიდავზე გეუბნები... თეატრის მუშაკი სადგურის მუშა ხდე-
ბი... მუშაკი და მუშა მაინც ერთია... უწინ მეკურტნეს იტყოდნენ
ასეთი პროფესიის კაცზე... სად პრეზიდენტი და სად მეკურტნე?!
ჰმ. მეკურტნე და პრეზიდენტი... იფიქრე კარგად! გახსოვს, რას უწ-
და შესთხოვდეს კაცი ღმერთს: „პური ჩვენი არსობისა მომეც ჩვენ
ღღეს და...“ ამ პურს კი უოფლოდ არავინ მოგცემს!

აბა, სადგური და მისი ჯანი! რომ გადაიფიქრო, ახსენე მაშინ

ჩემი სახელი და უმაღლვე შენთან გაეზნდები. ახლა კი... სადაცაა ჩვენს მოდგება მატარებელი. იჩქარე, თორემ სხვა დაგასწრებს! ურჩხულოდება შენ! იქ, ადგილისთვისაც მოგიწევს ბრძოლა... დაგეხმარებით ამაში, მაგრამ სულს ამაში არ გთხოვ, იცოდე. აბა, მოგიმართოს ხელი იმ შენმა ღმერთმა!

— თქვენ მე დამცინით?

— გაიხსენე: „პური ჩვენი არსობისა...“

— წავალ სადგურში... ასე მიჩვენია! — თავს ძალა დაატანა სოლომონმა. — იქ, სადგურში ერთს, ტვირთის დამტარებელს ვიცნობ და ის დამეხმარება.

— მაშ, გადაწყვეტილია, იმ კაცს მიხეილი ჰქვია... ამბობენ, ისრაელში მიემგზავრებაო, დაგითმობს თავის ურიკას... კინაღამ არ გადამავეწყდა?

— ჰო, მეც მიხეილზე ვფიქრობდი, მიდის... აღტყული ქვეყანა მიელის... მაგრამ პრობლემა აქაც... როგორ დავიხსნა ურიკა?

— ამაზე შენ ნულარ იფიქრებ, შენამდე მე მივაკითხავ და მოველაპარაკები!

— მადლობის მეტი რა მეტქმის? არ ვიცი, რატომ მეხმარები.

— შენ მიდი, მოინახულე მიხეილი, იგი მოგცემს ურიკას და... აწყობილია შენი საქმეც! „პური ჩვენი არსობისა...“ არ დაგავიწყდეს! და მაინც: არა გრცხვენია?!

— დავძლევ მე ამ სირცხვილის გრძნობას! იქნებ შემრცხვეს კიდევ პირველად, მაგრამ...

— შენ ხომ მსახიობი ხარ! ქალაქში ყველა გიცნობს... შენ ფარმის პრეზიდენტობა დავმშვენებოდა უფრო.

— არა, არა! მე ჩემი ბედისწერით ვივლი!

* * *

ჰოდა, მიჰყვა კიდევ თავის ბედისწერას.

არა, არ ყოფილა სოლომონი ბედის ნებიერი... (პერი).

* * *

— ვარინკა, ვარინკა, თვალმა ხომ არ მომატყუა დღეს, სოლომონი ვნახე სადგურში. ხილით სავსე ტომრები დაედო საბარგულზე და ბაზრისაკენ მიაგორებდა... დავინახე და თვალი ავარიდე..., მე შემრცხვა, ვარინკა... იქნებ თვალმა მომატყუა და...

— მართალია, სამწუხაროდ... სირცხვილისაგან დაიწვა ვარინკა, — ეპ, ჩემო ნატალი... ხედავ, სადამდე დავეშვით..., მსახიობი კაცი... ცნობილი აქტიორი, საქართველოს დამსახურებული არტისტი, ქალაქში დაფასებული ხელოვანი ურიკას დააგორებდე სადგურში, გაგიგონია ასეთი რამე?!

— მეზარეული სოლომონ... ვილაცის ტვირთი გადაქონდას... ვაი, სირცხვილო?

„ხალხის მსახური ვარ მე!“ — სოლომონის სიტყვებითვე უნდოდა თავი ემართლებინა ვარინკას, მაგრამ ენა ვერ მოაბრუნა და სირცხვილის ოფლი შეიწმინდა შუბლზე.

— მესმის, მესმის... — ავიწვიშდა ნატალი, — მაგრამ ხომ უნდა იცხოვრო კაციმა! კუჭის პრობლემამ გადაამეტა დღეს ყველა პრობლემას... მშვიდობით, ვარინკა..., ალბათ, ხვალ სხვა დრო დადგება მაინც და...

— ერთმანეთისაყ აღარ შეგვრცხვება! — სიტყვა ჩამოართვა ვარინკამ ნატალის და ცრემლი მალულად შეიწმინდა.

— კიდევ დადიხარ, ვარინკა, უფასო სასადილოში?

— შენ რა... ვინმე ჩემზე გაჭირვებულს ხომ არ გინდა გაუწიო შუამდგომლობა იმ ღვთისნიერ ქალთან?

— არა, არა... სხვა არა და..., მე კი ვივლიდი... მეც მიჭირს, ხომ იცი, ვარინკა... კი მყავს ბიჭი, მაგრამ კუბონების გარდა სხვა არაფერი აქვს გასამრჯელოდ...

— ვეტყვი იმ ქალს, ვეტყვი შენზეც... უარს ნამდვილად არ გეტყვის..., ისეთი ქალია, რომ... საქებარი სიტყვები არ მყოფნის... ასეთი აღმაიანები... იშვიათად იბადებიან და შენ წარმოიდგინე, ნატალი, რომ..., უხელფასოდა... ისე გვემსახურება... ღმერთმა გამოგვიგზავნა ეს ქალი, ღმერთმა... შეიძლება არ იყოს ღვთისშვილი, მაგრამ მისი რჩეული რომ არის, ამაში არ მეეჭვება! სწორედ, რომ...

— სწორედ, რომ ღმერთის რჩეულია!

— ჰოდა, მეც მიშუამდგომლე ამ ღმერთის რჩეულთან... ძალიან გამაჭირდა, ჩემო ვარინკა, უფრო ამისთვის მოვედი შენთან... უნდა გამიგო...

— მესმის შენი, მესმის, ჩემო ნატალი... ჩემისთანა თუ გაგიგებს, თორემ თინათინს შენთან რა ხელი აქვს?

— რომელი თინათინი, ქალო?

— რომელი და საბაჟოს მოხელე რომ არის, იმის ცოლზე გეუბნები...

— ჰო, ამბობენ, გაკეთდნენ მეზაყეებიო...

— მაგრამ შენს სოლომონს მაინც არ ეკადრება, ვარინკა, მეკურტნეობა... ასე ნასწავლი კაცი და ურიკას დააგორებდეს, ვაიმე, სირცხვილო?

— მე, ჩემო ნატალი, არ დამიშლია მისთვის მეკურტნეობა, ისევე როგორც იმას არ დაუშლია ჩემთვის უფასო სასადილოში სიარული... ასეა ჩვენში! ასე რომ, ბარი ბარსა ვართ! ჩვენ ისა გვჭირს,

რისი ღირსნიცა ვართ... მაგრამ დათვრება ზოგჯერ და... არც შეიძლება, არ თვრებოდეს!

— ჰო, მესმის მე სოლომონის. ის მიკვირს, თავს რატომ არ იკლავს... მესმის სოლომონის, აბა არ მესმის?! ცხოვრებამ შეურაცხყოფა მიაყენა, დაგმო და დაასამარა!

— მებრალება მე ჩემი სოლომონი, — მკერდზე მიიღო ხელე-ბი ვარინკამ, — ჩემი ნადეჟდა ხომ გადაირია, როცა გაიგო ეს ამბავი... ჩამოსვლას აპირებდა, მაგრამ როგორ ჩამოვიდეს?! ხომ იცი, რა ძვირი ჯდება მგზავრობა?! ცა ჩამოიქცა ჩვენს თავს. ნატალი.. დაგვექცა ქვეყანა...

— გორბაჩოვის კუბო დავდგი... იმ თავის „პერესტროიკით“ დაიწყო ყველაფერი და დღევანდელ დღემდე მოგვიყვანა...

— გენიოსი უნდა იყოს რუსი კაცი, რუსეთში პური რომ მოანატროს რუსს... — სული მოითქვა ვარინკამ და ისევ განაგრძო: — აფხაზეთიც დაგვეკარგა მგონია და ოსეთი — უფრო ადრე... როდის დადგება ის დრო, რომ ჩამოვიდოდეს ნამთარში მოსკოვის მატარებელი... ჩამოიტანდა მშვიდობას ნიჰილიზმით ამოვსებულ საქართველოში... *полити́канство везде и во всем!*

— საშინელი სენია ეს... განუკურნებელი... მაგრამ ვინა ვართ ჩვენ, რომ ამაზე ვფიქრობთ?! ტეინს ვიჭყლეტთ ამ სისულელეებით... გვაქვს კი მე და შენ ამის უფლება? — იკითხა ნატალიმ და ხელი ჩაიქნია, — გახსენებაც არ მინდა იმ სურათისა — სოლომონი რომ მოაგორებდა ურიკას, მაგრამ ამის დავიწყებაც რომ არ შემიძლია!

— ნეტაი, არ გამოთენებოდა დღევანდელი დღე, — ამოიოხრა ვარინკამ, — მეც, ნატალი, მეც ვნახე ჩემი სოლომონი, ურიკას რომ მიაგორებდა და დღეს იყო ეს! ვაიმე, სირცხვილო?! უფასო სასადილოში მივდიოდი და დაღლილმა სადგურის წინ შევისვენე. მატარებელი ჩამომდგარიყო. უნდა გენახათ, რა სანახაობა გადაიშალა ჩემს თვალწინ. ერთმანეთს უსწრებდნენ ურიკები... ურიკების კორიანტელი იდგა! ალბათ, ჩემი სოლომონიც ამათში იქნება. — გამიელვა და ის არ დავინახე?! იქიდან, ცარიელი მოდიოდა უკვე... ყველასათვის დაესწრო... ერთი პირობა, გამიხარდა კიდევ, ფხა გამოიჩინაო, მაგრამ უმაღლვე ვინანე, ასე რომ გავიფიქრე და იცი ვინ ფიქრობს ამას? ქალი, რომელსაც უფასო სასადილოში მიეჩქარება! ვაი, რა დღეები დაგვიდგა? ჰოდა, ნატალი, ვხედავ ოფლში გახვითქულს აქეთ მოეჩქარება ჩემს სოლომონს. ეი, შენო, გააჩერეს მეშვიდე ვაგონთან.

— აგერ ბარგი და აგერ შენი ფული. თუ არ გეყოფა, დაგიმატ-

ებ, მაგრამ აგერ რომ ურიკას მიაგორებენ, იმას აუცილებლად უნდა გაუსწრო... ბაზართან ჩემი ტვირთი იმის ტვირთზე ადრე უნდა მიგორდეს, შეძლება?

— შევძლებ, — უპასუხა სოლომონმა და ოფლი შეიწმინდა. თვალისდახმამებაში დატვირთა თავისი ურიკა და აარაბრახა. შევხედე მე ჩემს სოლომონს და ღმერთს შევთხოვე, რომ მიეცა მისთვის ძალა, გაესწრო და უკან ჩამოეტოვებინა ყველა. კი გავიფიქრე ეს, მაგრამ ის კაციც შემებრალა, ვისთვისაც უნდა გაესწრო ჩემს სოლომონს, მაგრამ იმ წამსვე გავიფიქრე, იმისთვის კიდევ დედა-მისმა ილოცოს და იფიქროსო და ამოვისუნთქე შვებით. უჩინმაჩინის ქუდი დავიხურე მეც და ავედევნე უკან. გამჩენელმა ღმერთმა ძალა შემმატა და... ჰოდა, გაასწრო ჩემმა სოლომონმა, იმ დღეს ჩემმა ბიჭმა იმარჯვა... ასე, ჩემო ნატალი... მე შევეგუე იმას, რომ დააგორებდეს თავის ურიკას ჩემი სოლომონი, მაგრამ იქაც თავის გატანის პრინციპია წინა პლანზე წამოწეული... კონკურენცია, ჩემო ნატალი, კონკურენცია...

ვიდექი ასე, ჩემო ნატალი და აზრადაც არ მომსვლია, გავცლოდი იჭაურობას... მე ახალი ცხოვრება აღმოვაჩინე — მეკურტნეების ცხოვრება! მაგრამ მე ჩემი ცხოვრებაც მქონდა... სოლომონის ბედი მაინც მადარდებს... თავს არავის დააჩაგვრინებს, მაგრამ ამ ცხოვრებისათვის, ასეთი ყოფისთვის მაინც არ მემეტება ჩემი სოლომონი. წავიდეს თავის შვილებთან ოდესაში, ის ურჩევნია. ქართველი კი არის სოლომონი, მაგრამ არ გაუჭირდება რუსეთში. მე კი დამანებოს თავი... კარგი, იმან კი დამანება თავი, მაგრამ მე როგორ დავანებო თავი?! ვაიმე... ეს რა განსაცდელი დამდგომია და... თავს რატომ არ მოვიკლავ?! ჩემი სიკვდილით რამდენი პრობლემა მოიხსნებოდა:

„ნეტაი, დაუძახებდნენ შვილები და მეც თავისუფალი ვიქნებოდი ჩემს სინდისთან...“ — ასე გაიფიქრა ვარინკამ ბოლოს, რადგან, ეს არ უნდა გაეგონა ნატალის და გულშივე ჩაუძახა უადგილო დროს წამოჭრილ ფიქრებს.

* * *

დრო კი მაინც გადიოდა:

ოდესიდან ბრუნდებოდა სოლომონი.

მოიქორწილა. ცოტა ხნით დარჩენას აპირებდა ახლადშექმნილ ოჯახში, მაგრამ თავი არავის შეუწუხებია მისთვის.

გემი ნამთარისკენ მოიწეოდა.

ვარსკვლავიანი ღამე... და მოფუსფუსე ადამიანები...

სოლომონიც გემბანზე გამოსულა, მაგრამ გამდგარა ყველაფერსა
გან, ფიქრებს განმარტობია:

„ერთხელაც არ წამოცდენიათ, დარჩი ჩვენთანო... დარჩენით
იქ როგორ დავრჩებოდი?! არც წამოჭრილა ამაზე საუბარი.

ალარავის ვკირდები, არავის! მაგრამ იმათაც მინდა გაუვგო.
თითქოსდა მესმის კიდევ იმათი, ისინი არაფერს წყვეტენ და არც
არაფერია იმათზე დამოკიდებული. ჰოდა, რაღას უნდა ვითხოვდე
იმათგან?!

ეთქვათ მაინც დარჩიო და... გამიხარდებოდა.

რომც ეთხოვთ, როგორ გგონიათ, დავრჩებოდი?! არავითარ
შემთხვევაში! რა გამძლეობინებდა ოდესაში?! აქაურობას მოწყვეტ-
ილს მაინც რაზე უნდა მომეკიდა ხელი, რომ ხავსს მოვკიდებოდა
წყალწაღებული. განა ჩემს ნამთარს რაიმეთი მაინც შეედრება ოდ-
ესაში? ებრაელებიც რომ აღარ დარჩენილან და ქალაქი მართლა
ჩარჩ-ვაჭრებს ჩაუგდიათ ხელში. მაგრამ ვერც ოდესას შეედრებს
რაიმეთი ჩვენი წვიმიანი ნამთარი, გაწყალებული ნამთარი — ოდ-
ესლაც წმინდა და ისე ქათქათა... ქალაქი დიდებული და განუმეო-
რებელი!

ოდესაც... ოდესლაც საქმიანი და დღეს უსაქმური ქალაქის
შთაბეჭდილებას ტოვებს, სავსეა ქალაქი მაწანწალებით, ხელგაშე-
რილი თხოულობს დიდი და პატარა, ტყუიან ყველგან და ყოველ
ნაბიჯზე ჰკარგავენ.

კუთხლოვდებით ნამთარს! ოდესლაც სიწმინდის განსახიერება
იყო ჩემი დამუწკებელი და დაბრმავებული ქალაქი... შელახულა
და ერთიანად განადგურებული, მაგრამ ახმიან-აყაყანებული. აქაც
იყიდება ყველა და ყველაფერი! მეფისტოფელი დააბიჯებს ჩამო-
ნელებულ ქუჩებში, ქალაქი უპატრონო და მიუსაფარი... კვდება ზე-
ზეურად და სულიც რომ ვერ დაუღევია?! აქ სინდისიც დაუგირა-
ვებით და ნამუსიც!

მართლა ვეღარ იცნობთ ნამთარს!

ყველგან — ჯიხური! ზოგი ახალი და ამომავალი, ზოგიც ძვე-
ლი და აწგარდასული.. ალარავის უნდა ქართული კუბონი, ვერაფ-
რით რომ ვერ გაუმაგრებიათ! აღარც რუსული რუბლია მყარი...
ისიც კუბონივით იქცა, რაღა კუბონი და რაღა რუსული რუბლ-
აი, დოლარი! აი, ფული! დოლარის კულტია, დოლარის კულტი! „
ფიქრიდან ფიქრში და ისევ ფიქრი მოძალებული! ფიქრი ხან წარ-
სულისავენ რომ გაგტყორცნის და ხან მომავალში ჩაგწიხლავს, და
ათოვს ფიქრს. დრო ერთმანეთში აღრეულა.

ჰოდა, ჩავეშვი მეც თოვლის ღრუბელში... (ფიქრის ღრუბელ-
ში):

მახსოვს დიდი თოვლი მოვიდა ჩვენში იმ წელს. თეთრად გადა-
იბენტა ჩვენი ეზო. უთენია გამოვვარდი გარეთ და თოვლის ქვეშ
რი ფეხშიშველამ გადავიბრინე.

სიცივე?

ნელ-ნელა შემოდოდა ჩემში და საბოლოოდ რომ გამიჯდა
ძვალ-რბილში, მაშინ მოვედი გონს.

— გეია ეს ოხერი სტლომონი, მართლა გაგიყებულაო, — გაი-
ძასოდნენ აქეთ-იქიდან.

— გეი კი არა, გმირია! — დამიცვა ერთმა კიკინეზიანმა გო-
გონამ, რომელსაც ყველაზე ნაკლებად ვაქცევდი ყურადღებას. ახ-
ლა მაინც შემიძლია გამოვუტყდე თავს, რომ ამ კიკინეზიანმა გო-
გონამ კარგა ხნის შემდეგ უარი მითხრა ცოლობაზე, უარი იმ მიზ-
ნით, რომ დასაშვებზე შედარებით არასტანდარტული ტიპი ხარ
და შეიძლება გამიჭირდეს შენთან ერთად ცხოვრებაო. ახლა იმას
სამი შვილი ჰყავს. უფროსს სოლომონი დაარქვა, ალბათ, ჩემს საპა-
ტივცემულოდ და ახლაც მიხარია, რომ ვუყვარდი ოდესღაც. ნამთა-
რში ცხოვრობს...

ასე და ამრიგად მოვიყარეთ დღემდე. და როგორღა გავძლო
მე უნამთაროდ?!

ჰო, იმას ვამბობდი, ღრუბლებზე მომინდა-მეთქი გავლა-გამოვ-
ლა, და მართლაც, ავიქნე ხელები და ხმამაღლა განვუცხადე თავს,
გამოუსწორებელი ფანტაზიური ხარ, ბატონი სოლომონო.

თვალი, მაინც დავხუტე და... ოცნებით ძირს დავეშვი. ვიცი-
ნო-ლი წყალზე დაშვებამდე...

გემი კი მოირწყოდა ნამთარისაკენ...

— ნეტავი დედაჩემი ვარინკა როგორ არის? — თვლები მო-
ვიფშვნიტე და ისევ გადავიტყერი მოგონებებში.

„თეიშუბანმა“ დაიგვიანა მაშინ და სადგურში ერთი ორომტრიალი
ატყდა. ერთმანეთში არეულიყო მგზავრი, გამცილებელი, დამხვდუ-
რი, ტვირთი, ურიკა და სადგურის სხვადასხვა ჯურის წარმომადგე-
ნლები. მოკლედ: აირიო მონასტერი, სადგურზე იტყოდით.

ურიკები ჩარიგებულებიყვნენ პირველი ლიანდაგის გასწვრივ.

აგერ სოლომონიც თავისი ურიკით. ადგილს ვერ პოულობს
რადაც ავის მოლოდინში. გული ეწურება.

„მატარებელი“ თეიშუბანი-ნამთარი“ ორი წუთის შემდეგ ჩამოდ-
გება პირველ ლიანდაგზე“, როგორც იქნა, გამოაცხადა სადგურის
მორიგემ და სადგურმაც წამით განაბა სული, რომ შემდგომ კიდევ
მეტის ნდომით აღრიკებულებიყო.

და ამოძრავდნენ ურიკები.

სოლომონმაც მისთვის მინიშნებულ ადგილზე ჩააყენა თავისი ურიკა. გულს ბაგა-ბუგი გაუღდის, ითვის ასამდე, ორასამდე, კიდევ ოთხმოცდაშვიდი და მოაკივლა „თეიშუბანმაც“. „თეიშუბანი“ მოდგა.

— მუშა! მუშა! ეჭვი, შენ, ყველაზე მაღალო! — ჩატეხილი სა-რკმლიდან გადმოძახეს სოლომონს, — აგერ მოაყენე შენი ურიკა!

სოლომონმა გაიწვა-გამოიწია და მინიშნებული ადგილი გაითავ-ისა. ავარდა ვაგონში, თვითონვე გამოატანინა ტვირთი „კლიენტს“. დატვირთა ურიკა და მისამართი იკითხა.

ბაზარიო, იმანაც მოკლედ მოჭრა და სოლომონმაც დაძრა ად-გილიდან თავისი ტვირთმძიმე ურიკა.

— თუ შეიძლება, აჩქარდით! ადგილი არ მინდა დავკარგო იქ, აჩქარდით და რამდენსაც მოითხოვთ, იმდენს ჩავითვლით, მე დრო, დრო მინდა მოვიგო! უუჰ, არ ჩამომიღო მხარი ამ ოჯახაშენებულ-მა?! — წამოიძახა კლიენტმა და ხელი ფერდზე მიიღო, — არც — ხათრი, აღარც — მორიდება, კაცი თვალში აღარ უჩანთ! ბოდიშსაც არავინ მოგიხდის! ეეჰ, ჩემ დროს სხვანაირი ახალგაზრდობა იყო, უფროსი იცოდნენ და უმცროსი, დღეს კი... თვალისაგან ამოგაც-ლიან ბეწვს..., ვაიმე, მგონი პორტმანიც ამომაცალეს! დაიჭირეთ, ეგერ, ეგერ მირბის, მე ახლავე... ბაზართან მიიყვანე ეს ურიკა და მეც შენთან გავჩნდები! — თქვა და თვალს მიეფარა.

სოლომონმა ურიკა ზედ ბაზრის კიბეებთან მიაყენა და ლო-დინი დაუწყო ტვირთის პატრონს. ისიც გამოჩნდა მალე. დანა პირს არ უხსნიდა.

— რა გქნა, ძმაო... ჩემგან კაი გაყოლა ფული გერგება, მე კი კუპონიც არ შემარჩინეს. თუ ირწმუნებ ჩემსას, და ერწმუნები ჩემს სიტყვას, შენსას შებინდებისას მოგართმევ... სადგურზე იქნე-ბი ალბათ. ზუსტად მზის ჩასვლამდე მიიღებ შენსას.

სოლომონს არაფერი უთქვამს, ურიკა უკან გამოაბრუნა.

(და იყო ღმერთი მოწყალე სოლომონის მიმართ).

კლიენტმა (სხვამ), რა თქმა უნდა, აქაც მოაგნო და ბაზრამდე ორი გზა კიდევ გააკეთებინა.

„ესეც კმარაო ჩემთვის“ — თქვა სოლომონმა და ის კაცი, ფული რომ მოჰპარეს, სულ ამოუვარდა მეხსიერებიდან.

— რა იქნა ის კაცი, თუ მოგიტანა ფული, — ჰკითხა სოლო-მონს გიორგიმ, ძველი და ვადაგასული ურიკა სულ ახლახან რომ გამოეყვანა რემონტიდან, — აი, ნახავ, საერთოდ თუ გამოგიჩნდეს?! აგერ მზეც გადაიწვერება სადაცაა და... შენც სულელი! კაცს როგ-ორ დაენდობა დღეს კაცი?!

გული მოუკლეს ამ სიტყვებმა სოლომონს, მაგრამ თქმით არა-

ფერი უთქვამს, საყვედური არ დაცდენია, პირიქით: დაიცვა ის კაცი: — არა, ჯერ კიდევ დრო აქვს იმ კაცს, არ ჩანდა, ჩემი აზრით, ფლიდი და მატყუარა. მზის ჩასვლამდე დრო კიდევ რჩება იმას. მინდა მჯეროდეს, რომ პატიოსანი იყო ის კაცი, პა-ტი-ო-სანი! მართლა წართმევასზე ხომ არ არის აგებული დღევანდელი ცხოვრება!

— სწორედაც მასეა საქმე, — კოკლმა მინასამაც ამოიღო ხმა, — არა, კაცს როგორ ენდობა კაცი ამ გაჭირვების დროს?

— უნდა ენდო, ენდო კაცი კაცს! არაა ჯერ ყველაფერი დაკარგული. აჰა, მზეც ჩადის... მზეო, ცოტაც მოითმინე, ნუ აჩქარდები. ხომ ვიცი, რომ ჩემსკენ მოეჩქარება იმ პატიოსან კაცს, ისეთი კაცი ჩანდა. ნამდვილად არ გაიტყვის პირს. მომეწონა ის კაცი. მომეწონა! არიან ადამიანები, რომ ვერ იკადრებენ უკადრებელს...

— ძლივს არ მოგაგენი?! — მიეახლა კაცი სოლომონს და ხელი მხარზე დაჰკრა, — აგერ ხარ!

— შენა ხარ, კაცო, მადლობთ, რომ არ გაიტყვე პირი!

— აგერ ფული, ძმარ და მეც მოვრჩი... აგერ კიდევ შენთვის, აი, ეს ფუთა... ცოტა მსხალია, ვაშლი და ქლიავი: ხომ არ დამიკლია რამე? მადლობა დიდი! მადლობთ, რომ მენდე, ვხედავ, შენ უფრო ის გიხარია, რომ მე არ გავიტყვე პირი და სახელი არ შევირცხვინე... მადლობთ, მადლობთ... ეგჰ, შეგეძლოს ერთი და... შინ მესტუმრებოდე... ისეთი მასპინძლობა გაგიწიო, რომ... შენისთანა კაცი იშვიათობაა მართლაც და ბედნიერი ვარ, რომ მაინცდამაინც მე შემახვედრა ღმერთმა შენი თავი...

— მადლობთ, მადლობთ... მადლობელი ვარ... ბევრიცაა ეს, ბევრი...

— მეც ბედნიერი ვარ, რომ კაცი აღმოვაჩინე. რომელმაც კაცის ფასი იცის ამ ქვეყანაზე. სახელს, თუ გინდა, ნულარ მეტყვი. კაცს დაგიძახებ უბრალოდ. სოფელში რომ წამყვებოდე... აგერ ერთ საათში გადის ჩემი მატარებელი და...

— არ შემიძლია და... — გაიბრძოლა სოლომონმა. — მართლა არ შემიძლია... მოხუცი დედა მყავს და ხომ ვერ მივატოვებ. შვილებიც მყავს მე! შაბათს ბიჭის ქორწილი მაქვს...

— კარგი, კარგი... ვნახავ, ისევ ჩამოსასვლელი ვარ და მე დამელოდე... მოვიდა, ჰო, შევთანხმდით... სოფელში იცოდე, ერთ საღვთიკელს კაცზე ვიტყვი და ეს კაცი შენა ხარ, იცოდე!

— ეჭვი, მუშა! მუშა! — ხმის ჩახლცხამდე გაიძახოდა ერთი ზონზრობა, მელოტი კაცი, — აჰა, ძლივს არ გამომიჩნდი?! ტვირთი მაქვს წამოსაღები... ტელმანის ოცდახუთიდან და ხუთის ნახევრის ელექტრიკას უნდა მოვუსწროთ. გესმის? ნულარ ზოზი-ნობ!

სადგურის საათს ახედა სოლომონმა, მაგრამ გაახსენდა, ბარე სამი წელიწადია, რაც აღარ მუშაობს და ხელი ჩაიქნია.

— ცოტაა რჩება, მაგრამ არც ისე ცოტა, რომ ვერ მოვასწოროთ, — თქვა ზონზრობა მელოტმა, — ოღონდაც აჩქარდი! აბა, დავიძრათ.

— მესმის, კეთილი... — აწრიალდა სოლომონი. იმ ღვთისნიერ კაცს თვალებით გამოემშვიდობა და აიწურა მხრები. არიან ასეთი ადამიანები და, რა ჩემი ბრალიაო. მოიწმინდა სირცხვილის ოფლი და ურიკას მთელი ძალით მიაწვა.

ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, გზა მაინც დასრულდა და ზონზრობა კაცი ორსართულიანი სახლის წინ შედგა. აგერ დამელოდეთ, მებარგულს მიუგდო სიტყვა და სადარბაზოს კარი შეაღო.

გავიდა ხუთი წუთი და ათი წუთიც გავიდა. კიდეც გავიდა 5 წუთი და ნახევარი საათიც დაიხვია დროის მდინარებამ და აწრიალდა სოლომონიც: „იქნება გავიდა კიდეც ელექტრიკა და...“

ის კაცი კი, სადარბაზოში რომ მიიმალა, არა და არ გამოჩნდა. შეწუხებული სოლომონი ურიკის სახელურს ჩალურჯებამდე უჭერდა თითებს.

— ნეტა, რა იქნა ის კაცი... მივატოვებდი, მაგრამ რას იფიქრებს? თითქოს და... უხეში და გაუზრდელი კი იყო, მაგრამ მატყუარა ნამდვილად არ უნდა ყოფილიყო... არც სერიოზულობა აკლდა. ანდა რაში დაჭირდა ჩემი ასე გამასხარავება? — ფიქრი აქ დაუსრულდა სოლომონს და უკან გაბრუნება დააპირა, რომ გაიღო სადარბაზოს კარი და ათიოდე წლის ოქროსფერთმიანმა გოგონამ გამოანათა.

გოგონა კი არა ანგელოზი იყო!

— მამამ... — წამით შეეცვნდა, — გადაიფიქრა, აღარ მოდის და ეს ფული გადმოგცა... გალოდინა ხომ? ნუ იწყენთ ასე... გეწყინა ბაბუ, ხომ, მაგრამ მე რატომ მებუტები?

— არა, შენ არა... მე ისე. — ენა დაება სოლომონს. — დიდი გოგო გაიზარდე. შენ რას გერჩი? — თავზე ხელი გადაუსვა გოგონას, — მამა ის კაცი შენი... და შენ...

— მამინაცვალა... — სახე მოედრუბლა გოგონას და სთხოვა სოლომონს, მოხრილიყო წელში, — მინდა თვალებში ჩაგხედო, ბაბუ... ეს რანაირი ცისფერი თვალები გქონია?! მეც ხომ შენისთანა თვალები მაქვს? ბაბუ... არ გიჭირს ამხელა ურიკის ტარება?

„არ უთქვამს, არა გრცხვენია ამხელა ურიკის ტარებაო...“ —

გაიფიქრა სოლომონმა და წელში მოიხარა, მაგრამ გოგონამ მაინც ვერ შეშოწვდა. მაშინ მუხლი მოიყარა და გოგონაც გაუსწორდა.

— არ გიჭირთ ამხელა ურიკის ტარება? — გაუმეორეს სოლომონს და ისიც გამოერკვა ფიქრებიდან.

— არა, არა... ის კაცი, რა თქმა უნდა, მამინაცვალია შენი... ჰო, მამინაცვალი... შენ სულ სხვანაირი მამა გეყოლებოდა...

— აღარ მყავს... — თვალები აუწყლიანდა გოგონას.

„ასეც ვიცოდი... ამ ანგელოზის მამა როგორ შეიძლება იყოს ისეთი კაცი, რომელსაც შეუძლია სულში ჩააფუროს კაცს?!“

— ბაბუ, ბაბუ! — თავდავიწყებიდან გოგონას ძახილმა გამოიყვანა სოლომონი. — რა გქვია შენ?

— სოლომონი... შენ? ცისანა? ცისა ხარ შენ... ცისა! — წამოდგა სოლომონი, წელში გასწორდა, — ეს ფული, ცისო ჩემო, მიუბრუნე შენს მამინაცვალს... გადაეცი, სოლომონი მათხოვარი არ არის, კაციაო, ასე უთხარი, კარგი?

— აიღეთ, გთხოვთ... შეწუხდა გოგონა.

— არა, ჩემო ცისო... ეს ფული პატრონს მიუბრუნე, გადაეცი, დროს არ ყიდულობენ და... ჰო, არც დროს ყიდიანო... შენ კი... კეთილი გულით გველოს ამ ქვეყანაზე... — სოლომონმა ადგილიდან დაძრა ურიკა და ეს ამბავიც მესხიერების გადაყვითლებულსა და გადაცრეცილ ფურცელს შეატოვა საშვილიშვილოდ.

* * *

აჰა, ნამთარიც! — ამოაყოლა გულს სოლომონმა და თვალები მოიწირდილა, — ჩემი ნამთარი...

— არა, მირაჟი ყოფილა თურმე... ჯერ კიდევ სადაა ნამთარი! — თქვა გულდაწყვეტილმა და თვალი მზეს გაუსწორა.

* * *

ნეტა, ეს ქალი ვინ უნდა იყოს, ასე უთენია რომ გამოსულა ზღვის სანაპიროზე. აქაურს არ უნდა ჰგავდეს. ჩამოსული იქნება, ცხადია.

მაგრამ ძნელიც არ უნდა იყოს მისი ვინაობისა და სადაურობის დადგენა, თუკი წამით მაინც ჩახედავთ სულში, ასე რომ აფორიაქებია.

ჰო, სულში წერილის სტრიქონებს კვითხულობთ:

„ღღეს ჩამოვედი სანქტ-პეტერბურგიდან ჩემს მშობლიურ ნამთარში! და ღღესაც ისე ვღელავ, როგორც ჩემი ბავშვობის დროს. ჰო, შენთვის მომიპყრია, ნამთარო, სასმენელი ჩემი და... გარკვევ-

ით მესმის სოლომონის ხმა... მოვდივარ, ფეხი არ მოიცვალო ადგი-
ლიდანო.

ზღვა...

აგერ ნიჟარაც. ყურთან მიიტანა და: გაიგონა სოლომონის ძა-
ხილი. დიდხანს უცდიდა, მაგრამ არ გამოჩენილა სოლომონი.

ზღვა უკან დარჩა.

„მგონი — სოლომონი ნამთარში არ უნდა იყოს...“ — გული
ეუბნება. — ვეღარც დედა ვნახე, უფასო სასადილოში ვარ და მა-
ლე დავბრუნდებიო, ქალაქის ნაგლეჯზე წაეწერა გაკრული ხელ-
ით, ქინძისთავით რომ მიემაგრებინა კარზე.

— უფასო სასადილო? რას უნდა ნიშნავდეს ეს? რომ არაფერი
ვიცი ამაზე? უფასო სასადილო ნამთარში? გადავირევი, ალბათ! —
ხელი ჩაიჭნია და იქვე, მწვანედ შეღებილ ძელსკამზე ჩამოჯდა..

რული მოერია და სოლომონიც გამოუჩნდა. ოღონდაც სულ
სხვანაირი ეჩვენა, სრულებით არ ჰგავდა იმ ძველ სოლომონს, არა-
ფერი შემორჩენოდა იმისი. თითქოს მოტეხილიყო, აღარც თვალე-
ბი უელავდა უწინდებურად.

ძლივსღა იცნო უფროსი ძმა.

ელაბარაკება, გარკვევით ესმის მისი ხმა:

— ნაღია, ნადეჟდა, აეროპორტში არ ვმუშაობ, თორემ იქ და-
გხვდებოდი, და ე მაგ ხელჩანთასაც ჩამოგართმევდი შენი ნასილ-
ჩიკი.. ძმა.. ზომ იცი, ტაქსსაც ვერ იჭირავებ დღეც, ცეცხლი ეკი-
დება ყველაფერს!

— სოლომონ, სოლომონ! სადგურში დაგიწყია მუშაობა ნასილ-
ჩიკად და... დავიჯერო ვითომ? თუკი ასეა, ნურაფერს იტყვი! გასა-
გებია ჩემთვის ყველაფერი...

და სოლომონმაც მომუწა პირი და ნადეჟდაც მიხვდა ყველა-
ფერს.

„გავიგე, რომ აღარ ფქვავდა დროის წისკვილი იმ ჩემი უბედუ-
რი ძმისთვის... მერე მეც დავაცხრები თავს და.., მოვასავათებ სულ!
დროის ბორბალს ქვეშ მოუტყევია ჩემი ძმა და... დაუუთოვებია
ასე... სოლომონმაც დამიქნია თავი და ამარიდა თვალი, სულში ჩა-
მწყდა რაღაც და ვცადე გადამეყლაბა ყელზე დამდგარი ნერწყვი.
არაფერი გამომივიდა და ამიტყდა ხველება. თვალს მაინც არ ვახ-
ელ, მაგრამ ვგრძნობ, რომ არსადაც არ წასულა სოლომონი. ოღ-
ონდ ისიც კარგად ვუწყვი, რომ ჩვენებაა სოლომონი და მეტი არა-
ფერი“.

— აქ რატომ ზიხარ, ნადეჟდა. ზომ იცი, სადაც ტოვებს დედა
გასაღებს? აგერაა! მოდი და შენ გააღე კარი, რა ხანია არ ყოფილ-

ხარ სახლში?! იცი კი საიდან მოვდივარ? მოვდივარ და ვერ მომიღწევია?! ოდესიდან, ნადეჟდა, ქორწილი ჰქონდა ჩემს სოლომონს... ჰო, ქორწილში ვიყავი! ააა... შენ ხომ გძინავს და გეჩვენები! კი არ გესიზმრები? გეჩვენები მხოლოდ... გემი ნამთარისკენ ბოიოწევა და მოჰყავს იმას შენი გაწბილებული ძმა სოლომონი! იცი, რა ცუდ გუნებაზე გამომეღვიძა დღეს? აილე და თუ გინდა მოიკალი თავი! თვალის გახელაც აღარ ვისურვე, გესმის ჩემი?

— ყველანი ამ დღეში ვართ, სოლომონ... — ამოიგმინა ნადეჟდამ, — არც მე მინდოდა დღეს თვალის გახელა... სირცხვილით დავიწვი ლამის... ნუთუ მართლა არა ხარ ნამთარში და... ყველაფერი ეს ჩვენებაა მხოლოდ... ხილვა... უუჰ...“ — (ასე სრულდება წერილი სულს).

თვალეები ამოიფშვნიტა ნადეჟდამ და დედა ვარინკა დაინახა, წელში მოხრილი რომ მოირწეოდა.

— დედა... — წამოიჭრა ნადეჟდა ადგილიდან.

— უიმე, ამას ვის ვხედავ?! — თვალებს არ უჯერებს ვარინკა, ხელები გაშალა და შვილისკენ გამოიჭრა, სულ გადაავიწყდა, რომ სიბერისაგან მუხლები ეკვეთებოდა. — მაინც ჩამოდი? დიღია, ღმერთო, სახელი შენი! საბუთები კი... მზადაა ყველა... აქ მზადა მაქვს ყველაფერი, ნადკა... რა კარგადა ხარ?! სახლი იმ კაცის სახელზეა გაფორმებული უკვე... მზადაა ყველაფერი! — სულს ძლივს ითქვამს გახარებული ქალი, თითქოს და წელშიც გასწორდა! ის კაცი როდის ჩაიბარებს ამ ჩვენს სახლს, ნადკა?

— ის კაცი? — გამოერკვა აჭარხლებული ნადეჟდა.

— ჰო, იქ როგორ არის საქმე? გადაიფორმე იმის ბინა?

— ჰო, გადავიფორმე უკვე... — თვალეზე აიფარა ხელი ნადეჟდამ. — დედა... სოლომონი? მერე სოლომონმა რაღა ქნას?

— სოლომონმა თავის თავს დააბრალოს... არცაა აქეთ... უნდა გავასწრათ... შვილებთანაა ოდესაში? დარჩეს იქ... არაა აქეთ წამომსვლელი... ოდესაშია ახლა!

— სოლომონის ქორწილში?

— ჰო... პატარა სოლომონმა იქორწილა... დარჩება დიდი სოლომონი პატარა სოლომონთან...

— რომ არ დარჩეს... რომ არ დაიტოვოს შვილმა მამა, მაშინ?

— ეს ჩვენი პრობლემა აღარ არის, ნადეჟდა... — შეცბა ვარინკა და აუწრიალდა სული... — არა, არა... სოლომონი ოდესაში დარჩება! ყველგან გაიტანს თავს. ჰქონდა იმას თავისი და გაყიდა... — თითქოს თავს იმართლებს დედა ვარინკა, — ჰქონდა და გაყიდა! — მთლიანად გამოიმზეურა თავი ვარინკამ და თვალიც გაუსწორა

ქალიშვილს. — ასეა, ნადეჟდა... სოლომონმა თავის თავს დააბრუნა!

— დედა... შევიდეთ სახლში და იქ ვილაპარაკოთ., როგორ თუ გაიტანს თავს?! მამა რას იტყოდა?

— პავა? — შეკრთა ვარინკა და მოეშვა უცებ. — შენ რომ ცოცხალი იყო, ჩემო პავა, რა გვიჩივდა მაშინ... — პირჯვარი გადაიწერა და კარი გააღო, — მელოდი, შვილო? რავე სტუმარივით იქცევი?

— დედი... რომ არ ინდომონ შვილებმა მამა, მაშინ? — ისევ უხსნა ნადეჟდა. ადგილი ვეღარ ეპოვა.

— რომ არ ინდომონ? — თავი გააქნია ვარინკამ, — ინდომებენ, ინდომებენ... მე ვიცნობ პატარა სოლომონს., სოლომონი თუ არა, სალომეა იქ, ჩემი სალომე! ვაიმე, შვილებო, და უიმე, შვილიშვილებო!

— სიბერეში შენ უნდა მომხედო, ნადკა... სოლომონის იმედი აღარა მაქვს უკვე...

„როგორც ყველა მოხუცი... ესეც თავის თავზე ფიქრობს მხოლოდ თავის სიბერეზე...“ — გაუელვა გუნებაში ნადეჟდას. — კარგო, კარგი, მოევლება ყველაფერს! — თქვა და ლოყაზე აკოცა დედას.

— ჰო, ღმერთია მოწყალე... არავის მიატოვებს...

— იგი კია მოწყალე, მაგრამ... ასე ნაადრევად რატომ ჩამოწერე სოლომონი? და კიდევ, ოდესაში რა უნდა აკეთოს ქართველმა აქტიორმა? ჩვენი გვარი რომ ჰქონოდა... კობზარი...

— სადგურშია აქ... ურიკას დაახრიგინებს., მოიჭრა თავი!

— ესეც სცენაა, დედა! სადგურის დიდი სცენა! ეს ცხოვრებაც ხომ თამაშია და მეტი არაფერა...

— მეც აქტიორი ვარ, შენც — ნადეჟდა და ყველას ერთი რეჟისორი გგყავს... რა დიდებული სცენა მისცეს სოლომონს... ნასილჩიკი, *насилщик!* как звучит! ნასილჩიკები ოდესაშიც ჰიკრდებოთ, ნასილჩიკი შეუცვლელი პროფესია! მაგრამ... მაგრამ ქართველი ნასილჩიკი ოდესაში ვის რაში ჰიკრდება?! ოდესაში თავისი — ოდესელი ნასილჩიკებიც საკმარისად ეყოლებათ, მაგრამ... ვეღარ გცნობ... ასე უდიერად იხსენებ შენ სოლომონს., ნეტა რაშია საქმე?

— გავმწარდი, შვილო... გავმწარდი, ასე მგონია, ჩემი სიკვდილი უნდოდეს თითქოს სოლომონს... რაღაც-რაღაცებს ვთხზავ... მისი ცუდკაცობის ამბავს ვთხზავ და... აღარც კი ვიცი, როგორია სოლომონი? მართლაც ისეთია, მე რომ წარმომიდგენია უკვე, თუ...

ერთმანეთში ამერია ტყუილ-მართალი სოლომონზე და... — ზოგჯერ გადაიწერა. — როდის გადმოდის ის კაცი, ნადკა?

— როდის და... იმ კაცის ცოლი ვარ მე... გავთხოვდი... დივანზე წამოწვა ნადედა. მხრები უცახცახებდა. — ბედს ვეწიე, დედა, ბედს...

— მომილოცავს, შვილო.. მე არ ვიცოდი, რომ.., მერე და... ამ სახლს რა ეშველება? — თვალებში ამოისვა ხელი ვარინკამ.

— გავყიდით მერე... გავყიდით! — წამოდგა ნადედა.

— ამით თუ ეშველება სოლომონს! — დაასკვნა ვარინკამ, — გაჭირვება გონს მოიყვანს და...

ერთმანეთს თვალებში ჩახედეს დედამ და შვილმა და უკუ-იქცნენ:

და უცებ შერცხვა ნადედას.

გრძნობდა, რომ არ იქცეოდა, სწორად.

კიდევ მეტი:

სცოდავდა, მაგრამ ეს გრძნობა ვერ გაეცნობიერებინა ჯერ. შერცხვა ვარინკასაც და მოხუჭა თვალები: — მამაო ჩვენო... რომელი ხარ ცათა შინა...

გარეთ კი წვიმდა კოცისპირულად!

ქროდა უსაშველო ქარი, წალეკვას რომ უქადდა ყველასა და ყველაფერს.

მაგრამ ვინ დაანებებდა ამას?!

გალუმპულიყო ნამთარ-ქალაქი.

* * *

აუუუ... რამხელა ტალღები აგორდა!

გემი ნაფოტივით ეხეთქებოდა აქეთურს და იქითურს.

რატომღაც ძილი მოერია სოლომონს და ჩაეცა კაიუტის კარი. წამოწვა და გააზმორა. ერთი კი გაიფიქრა, ნეტა დასრულდებოდეს ეს ჩემი გზა და... მაგრამ რას ვერჩი სხვას.., იმას იქნებ უხარია სიცოცხლე! იქნებ ჩემზე იღბლიანია და ბედსაც არ ემდურის. არიან ასეთი ადამიანებიც და იმათ მაგივრად ჩემი სული ნატრობდეს, ვერაფერი სიმართლე იქნება ეს...

ძილმა წაართვა თავი.

აგერ სიზმარმაც დაიმართოხელა და სადღაც მიაგდო:

დიდი, უსაშველოდ მაღალი სცენა და ამ სცენაზე რეჟისორის ქოხი.

ძველი, შეფერდებული ქოხი...

რეჟისორის ქოხში გიბარებენო, აუწყეს სოლომონს და გამო-

ძუნძულდა ისიც თავისი ბუნაგიდან.

ირგვლივ უღრანი და უდაბური ტყე.

ფოთოლიც არ ირხევა.

— და მე როგორ დავარღვიო ამგვარი იდილია? დამნაშავე ვიქნები და გამასამართლებენ კიდეც. ჯობია ფეხი არ მოვიცვალო ადგილიდან. ერთი საათის შემდეგ მეორედ დამიძახებენ რეჟისორის ქოხში და... იქნებ არ შევიდე ახლა, მოვიცდი ერთ საათს და... დუმოილსაც მაშინ დავარღვევთ.

გადის ერთი საათი და რეჟისორის ღრიალმა გამოაღვიძა უღრანი ტყე.

— მოვდივარ, ბატონო რეჟისორო! — სოლომონმა თქვა ეს და წარსდგა რქამოტეხილი აქტიორი რეჟისორის წინაშე.

— რა გნებავთ, ბატონო რეჟისორო? — მოკრძალებით იკითხა მოკრძალებულმა აქტიორმა.

— ააა... ძლივს არ გამახსენდი?! — შენა ხარ სოლომონ ქადავიძე? შეგილია კი... გაამართლო შენი გვარი? როლი უნდა მოგეცე ერთი, როლი ახალთახალი! ხმა, კრინტი! შემიძლია გადავიფიქრო! როლი განუმეორებელი. მღუმარე მქადაგებელი! გენიალურია! იცი შენც, რომ თამაშობს ყველა და არავინ უწყის, რომ ამ როლს თამაშობს! შენ, სოლომონ, ადამიანის როლს გაძლევენ და... მე გაძლევ ამ როლს—დიდი რეჟისორი, საუკუნის რეჟისორი, გესმის?! გიყურებ და... მგონი შეძლო კიდეც..., განახორციელო სცენაზე დიდი რეჟისორის ჩანაფიქრი.

— როგორ? შევძლებ კი შევასრულო ადამიანის როლი!

— ახლა კი წადი და იფიქრე, ვინა ხარ შენ, ადამიანო?! სცენარსაც შენ დაწერ! შენ მსახობიცა ხარ და რეჟისორიც, გესმის? თავისუფალი კი არა, თავის უფალი ხარ, სოლომონ!

— მერე თქვენ, ბატონო რეჟისორო?

— მე ამ შემთხვევაში მთავარსარდლის როლის შესრულებას დავივალებ...

იფიქრა სოლომონმა, დავემშვიდობებო, მაგრამ გადაიფიქრა. კარისკენ დაიხია.

რეჟისორი არც წამომდგარა, მაგრამ ხელჯოხი მისი კი ნამდვილად შეირბა, მიირყ-მოირყა.—წადი და იფიქრე! იფიქრე, ხომ გითხარი?! თუმცა არც მაინცდამაინც დიდი ფიქრია აქ საჭირო!— კუშტად შეიკრა წარბები და თავის ხელქვეითს კვერთხი გადმოუგდო, — შენ მბრძანებელი ხარ, მაგრამ ნურც აქაურობას ამირევ!...

კრიჭაშეკრული სოლომონი გამოვიდა რეჟისორის ქოხიდან. მას

როლი მისცეს და შესანიშნავი როლიც: სცენაზე ადამიანის სახე
უნდა განესახიერებინა.

და მიხვდა, ბედმა რაოდენ დიდი განსაცდელის წინაშე
დააყენა. ასეთი როლი ჯერ არავის უთამაშია... ადამიანის როლი?

— მე შევასრულებ ჭეშმარიტი ადამიანის როლს! — წამოიძა-
ხა სოლომონმა და გამოიღვიძა. — მაგრამ მე — ადამიანს, რისთვის
დამეველა ადამიანის როლის შესრულება?! იქნებ მეშლება რამე...
და იგი სცენაც ჩემმა ფანტაზიამ მოიგონა?! არა, მაგრამ იმ რეჟის-
ორის სახე ახლაც რომ თვალწინ მიდგას?! მე ადამიანი ვარ, ადამია-
ნი! — მოასკდა გემს ტალღა და კარგა გვარიანად შეანჯღრია.

— ესეც სიზმარია ახლა?! — გააზმორა სოლომონს, — მაგრამ
ადამიანის როლის შესრულებაზე კი ვიფიქრებ და ვინატრებ მომა-
ვალში... ხომ მართლა დიდებული სცენა იქნება ადამიანი ადამიანის
სამყაროში...

კაიუტიდან მალღა ამოვიდა.

— მეფისტოფელი მიწყობს მე ამ ოინებს, ხომ დამპირდა, გავა-
შწარებო?! რომ დავთანხმებოდი? ვიქნებოდი კომერსანტი, მექნებ-
ოდა ფული და მეც ვიქნებოდი დაკავებული კაპიტალის დაგროვებ-
ის პრობლემით.

პავა დაუდგა თვალწინ. ტიროდა პავა, ვაიმე, რა გვეშველებაო?

— ვითომ ვერ ვითამაშებ მე ადამიანის როლს?

— თამაშით ითამაშებ. მაგრამ თვითონ ადამიანის არსი იცვლება
ყოველ დღე... ევოლუცია ვერავის დაუცდის! ვერა, ად-
გილზე ვერ მოიცდის! დღეს ხომ ასეთია ადამიანი და
ხვალ სხვაა სულ, მაგრამ ასეთი კი არა, ისეთია უკვე...
ჰოდა, ვის დაუზუსტებია, როგორი უნდა იყოს ადამიანი?!
გაგიჭირდება ამიტომაც. არავითარი ჩარჩო არ უნდა არსებობდეს.
ეს გაითვალისწინე და გახსოვდეს, ჩემო სოლომონ... ეს როლი
სიცოცხლედ უნდა გექცეს!

— მეც ხომ როლზე ვოცნებობდი, როლზე ვფიქრობდი.... აი.
სადარდებელი ერთადერთი და... ნეტა, დედაჩემი როგორ შეხვდება
ამ ამბავს? გაუხარდება თუ ეწყინება? ალბათ, არც უნდა გაუხარდ-
ეს და არც უნდა ეწყინოს...

აი როლი!

— ახია შენზე, სოლომონ! — გაიგონა და გააჟრჟოლა.

* * *

კუბე — ეგრეთწოდებული.

სოჭიდან კარგა ხანია რაც გავიდნენ და კუბეში ჩამოწოლილა
დუმილი ერთხელაც არ დარღვეულა.

მხოლოდ ერთს ვიტყვით:

უფროსი ვარინკა — საქართველოდან ლტოლვილი და უმცროსი ვარინკა — მისი ქალიშვილი ნადეჟდა.

ერთსაც უნდა ხმის ამოღება და მეორესაც, მაგრამ რომ არ შეუძლიათ?

და პირველი მაინც ნადეჟდა შეეხმონება დედას.

— ლიმონათს ხომ არ დაღევდი, დედა?

— არა... პირში გემო აღარა მაქვს, არც არაფერი მინდა! სურვილი? სურვილი და რაიმეს ნდომა წუხელ მომიკვდა, ნადეჟდა! აღარაფერი მინდა და არც არაფერი მომენატრება აწი...

ისევ დუმილი და ფიქრის ბაღეც გადაეფარება ვარინკას.

„უიმე, შვილო, იქნებ ნამთარში ხარ უკვე და... დგახარ იმ სახლის კარის წინ. სადაც დაბადე და გაიზარდე, იგი კი გამოკეტულია უკვე და შენ ყველაფერს მიხვდები, სოლომონ...“

ვაიმე, ეს რა დამემართა, ეს რა დღეში ჩავაგდე ჩემი სოლომონი?! აქ ხარ, ჩემო პავა? ვხედავ, გატყობ, რომ მამტყუნებ... დამნაშავე ვარ, დამნაშავე, ამდენი ვერ გავითვალისწინე... მაპატიე, პავა, რომ ვერ გავუფრთხილდი სოლომონს, გავწირე... მაპატიე, შენც; ჩემო სოლომონ! ჯოჯოხეთშია ჩემი ადგილი, ვიცი, დავაშავე, მაგრამ სხვანაირადაც არ შემეძლო. ასეთია ჩემი ხვედრი! ასე დაწყევლილი და გაუბედურებული ვივლი მეც ჩემს წილ დედამიწაზე... ჯოჯოხეთიც რომ მენატრება! ვიცი, ადგილი იქ არ იყიდება, არ იყიდება მიწა ჯოჯოხეთში, ის უნდა გერგოს...

სახლი და კარი საქაოს გვჭირდება და ამიტომაც ვცოდავთ. ღმერთო, შენი ჭირიმე, ჭირიმე შენი, მაგრამ რას ვამბობ? ჭირს ღმერთთან რა უნდა?

აგერ ნადეჟდა... ისიც ჩაფიქრებულა... ალბათ, ესეც სოლომონზე ფიქრობს, იფიქროს მერე!

— მერე და, ვარინკა, არ გეშინია? — გაიგონა უხილავის ხმა ვარინკამ.

— ეს ხომ შენი ნებართვით მოვიმოქმედე... — თავის მართლებას დააპირა.

— ჩემი ნებართვით?! დედაკაცო, ჭკუას მოუხმე! მე თავისუფალი არჩევანი მოგეცი, მაგრამ ის ხომ არ მიტყვამს შენთვის, შესცოდო აუცილებლად?! შენ კი აიღე და უსახლკაროდ დატოვე შვილი. გაწირე შენ სოლომონი, ვარინკა!

„მაგრამ თავს დამნაშავედ რომ არ ვგრძნობ?! თითქოს არც იყოს სოლომონი ჩემი შვილი... ვაიმე, შვილო... ეს რა მემართება?! ეშმაკისთვის თუ მიმიყიდა სული და ეგ არის! მაგრამ რატომ ვერ

განვიცდი ყოველივე ამას, რატომ არ შემადრწუნებს საკუთარი მე-
 ხობის არსი, რატომ არ დამაფიქრებს სოლომონის ბედი...
 ხომ მე განვუმზადე უფროს შვილს, რატომ არ მაგინებენ მისი თვა-
 ლები, რომლებიც რისხვას ვერა და ვერ ჩაიყენებენ?

სედავთ, ხალხნო, რა ქვა გული მქონია... უნდა გავიდე ახლა
 ტამბურში, გამოვალო კარი და შევეუერთდე წყევლიანს... შენც ხომ
 იქ დამხვდები, პავა ჩემო და შემომსუბუქებ ტკივილს. ვარდნას
 რომ უნდა მოჰყვეს... აგერ ხარ... გხედავ, პავა... ნადეჟდაც მეცოდ-
 ება... ამხელა ცოდვით როგორ იაროს ნეტა? ეს გოგოც მე გავაბო-
 ლოტე... ღმერთო, ამისი ცოდვაც მე მომეცია... და გთხოვ, ჩააფიქრო
 და მოანანიებო... აპატიე, ღმერთო... ვიცი, გულმოდრწალე ხარ და...
 მე დამსაჯე ორჯერ, სამჯერ და ასჯერ, ოღონდ აპატიე ჩემს ნადეჟ-
 დას, არა აქვს ამას ცუდი გული... მომნანიებელია ჩემი ნადეჟდა...
 მოინანიებს... შეიგნებს თავის დანაშაულს... მე კი... მოვდივარ.
 პავა... გხედავ... აი, გაიღო კარი... რა მხატვ და პაეროვანი ხარ
 პავა... ანგელოზივით მსუბუქი და გამჟვირვალე... შენა ხარ ჩემი
 გზის მაჩვენებელი, მართლაც რომ სანთელივით ანთიხარ... მგონი
 მეშველოს უნდა! გავთავისუფლდე ვინძლო ამ სატანჯველისაგან...
 კინ მაპატიებს ცოდვას?!

ესეც ცოდვაა მეორე, ვიცი, რომ ვცოდავ და ვერ განვიცდი
 იმას, რაცა მჭირს... ის, რაც მე მოვიმოქმედე... აუწერელია ენით...
 მძლია და მაცთუნა ეშმაკმა და მისი „წყალობაა“, რომ სულში სახ-
 რჩობელა აღვიმართე... რომ ამ სახრჩობელაზე საკუთარი „მე“ ავი-
 ყვანე... ეშმაკისეულია ჩემი ქმედება და დასაგმონია იმთავითვე!
 აბა, ქრისტიანი კაცი იზამდა იმას, რაც მე მოვიმოქმედე? ნუთუ
 წინასწარაა განსაზღვრული ბედი ჩვენი, ნუთუ წერილ არს იგი!
 ნუთუ ესეც წინასწარ გადაწყდა, რომ სოჭამდე თვითმფრინავით
 ჩავფრენილიყავით მე და ნადეჟდა, იქიდან კი მატარებლით გვექ-
 გზავრა.

სოლომონ, სოლომონ, გესმის ჩემი?! შეგიძლია შემაჩვენო,
 მაგრამ ეკლესიაში მაინც უნდა მიხვიდე ჩემი სულის მოსახსენიებ-
 ლად. წყევლა-კრულვის ღირსი ვარ მე. მივიღებ კიდევ საკადრის სას-
 ჯელს! — ამოთქვა, — არ მეპატიოს... არ მეპატიოს... მოვდივარ, მო-
 გყვები, პავა... შენთან დავრჩები სამარადყამოდ... მოვდივარ, მოვ-
 დივარ... — აიტაცეს მატარებლის ბორბლებმა ვარინკას ფრთადა-
 ტეხილი ფიქრი და უფიქროდ დარჩა ქალი. — მხოლოდ პავას ვხედ-

ავ... მოგყვები, მოგყვები პავა... გააღე, პავა, ეს კარი... აჰა, გაიღო
ეს კარიც... პავა. მოგყვები, მოგყვები...

* * *

„ნეტა, ეს რაღა იყო? რა მომეჩვენა ნეტა? დედაჩემი ამ ქვეყ-
ნისა აღარ უნდა იყოს, მგონია, მომეჩვენა, პავას ჩრდილს გადაყვა
და გათავისუფლდა თითქოს ამქვეყნიური საზრუნავისაგანო. უპ.
როგორ მომეწურა გული?“ — ჩამოყვა სოლომონი ტრაპს, სუნთქ-
ვაც შეეკრა თითქოს, დადგა ფეხი მიწაზე და გულზეც მოეშვა, მაგ-
რამ სულში ჩარჩა სევდა, დარდი იმისა, რომ მიიცვალა სადღაც დე-
და ვარინკა და თვალი ვერ დაუხუტა შვილმა, — დედა! — ამოიკვნე-
სა სოლომონმა და ხალხს შეერია.

— სოლომონ, სოლომონ! — ეძახდა ვიღაც და ისიც შედგა.

— შენა ხარ, გიორგი? მაგრამ აქ საიდან?

— სამწუხარო ამბავი უნდა გაუწყო...

— დედაჩემი აღარაა? — აღმოხდა სოლომონს.

— დედაშენი აქეთ აღარაა და... აღარც სახლი შენი..., გაიყიდა
შენი სახლი, სოლომონ!

— როგორ თუ გაიყიდა?

— გაყიდა დედაშენმა და თვითონ ქალიშვილს გაყვა სანქტ-
პეტერბურგში... ნულარ მიხვალ იმ სახლში, იგი ვიღაც ქართველს
ეკუთვნის, ნოსტალგიით შეპყრობილს...

— მაშინ სად მივიდე, ჩემო გიორგი?

— სადა და... თუ გნებავს ჩემთან, გნებავს, ალიკასთან. მინასაც
მიგიღებს... მაგრამ ხვალ-ზეგ..., ჩვენ ნასილშიკებმა ცოტ-ცოტა შე-
ვაგროვეთ და... ოღონდაც უარს ნუ გვეტყვი, სამაგიეროდ...

— რა, სამაგიეროდ, გიორგი, რას ითხოვთ ჩემგან?

— ჩვენ ნასილშიკები... მეზარგულეები ასოციაციას ვქმნით და
ამ ასოციაციის პრეზიდენტი უნდა გახდეს... უნდა გვემსახურო ჩვენ
— ნასილშიკებს, ჩვენი ინტერესები დაიცვა...

— მაგრამ მე რომ თეატრში დაბრუნება მომინდეს, მაშინ?

— შენი თეატრში დაბრუნების წინააღმდეგი როგორ ვიქნე-
ით?! იქნები თეატრში, მაგრამ, იქნები ჩვენი ასოციაციის პრეზი-
დენტიც!

— დიდი მადლობა... — არ დაუმალავს სოლომონს ცრემლი, და-
ბა-ლუპით რომ გადმოსდინდა.

მხრები აიწურა გიორგიმ და განაჩენივით ამოთქვა: — ასე რომ,
შედგენილია გრაფიკი და ამ გრაფიკით უნდა ვიხელმძღვანელოთ
მანამ, სანამ აღამიანად არ ვიგერძნობთ თავს...

„მე ხომ ადამიანის როლი უნდა ვითამაშო...“ — გაიფიქრა სოლომონმა და ცრემლი შეიწმინდა.

* * *

სადგურში მართლა ჩამოყალიბდა მეზარგულთა ასოციაცია „დაიცავ თავი შენი!“

და დღე მოსდევდა დღეს(!)

მატარებლები მიდიოდნენ და მოდიოდნენ, ცხოვრებაც მიდმოდიოდა ასე და ბატონობდა ფული — ყოვლისგამკითხავი, მეფისტოფელი დაბიჯებდა ყველგან და სოლომონიც სულ ახლოს გრძნობდა იმის ცივ სუნთქვას. გააყრუოლებდა უსიამოვნოდ და პირვარს გადაისახვდა გულში, გულში იმიტომ, რომ ხელები მუდამ დაკავებული ჰქონდა. ცოდვა გამხელილი ჯობია და ესირცხებოდა თითქოს ელოცა სულის გადარჩენისათვის. ელოცა იმიტომაც, რომ აღმდგარიყო მკვდრეთით ასე დაკნინებული, დაჩაჩანაკებული ეროვნული სული.

ერთხელაც გაბედა და ხილით დატვირთული ურიკა ზედ ღვთისმშობლის ტაძართან შეაყენა. პირვარი გადაიწერა და მხურვალე ლოცვა აღავლინა: „მამაო ჩვენო, რომელი ხარ ცათა შინა...“ მერე თორმეტჯერ თქვა „უფალო, შეგვიწყალებო“ და სახტად დარჩენილმა, რომ ვერავისი ყურადღება ვერ მიიქცია, უმწეოდ გადააქნია თავი, თითქოს მოეშვა და გათავისუფლდა მძიმე ტვირთისაგან, — „უფალო, შეგვიწყალებო!“ — წაიშლერა და სულიც აუშმლავერდა, ამოუხატდა იქიდან საოცრად თბილი ძელოდია და უჩვეულო სიმფონიად დაირხა მის ირგვლივ.

ეს ის დრო იყო, როცა თორმეტჯერ ჩამოჰკრეს ზარებმა და საგალობელიც ამოიმღერა დიდმა ტაძარმა.

— ჩვენი შესვენებაც დაიწყო... — ჩაილაპარაკა სოლომონმა და გამოერკვა თავდავიწყებიდან. ურიკა თავის ადგილზე მიაგორა. გადმოცალა კალათები, ფულს ჯიბეში ჩაუძახა და გამოსწია სადგურისაკენ.

აგერ ურიკების მოსაცდელიც.

ათასი ურიკა (!)

— შენდა გვაკლდი. სოლომონ! — მიეახლა გიორგი და გაუღიმა. — ერთი კვირაა, რაც ჩვენი ასოციაცია შეიქმნა და ფასიც დაედო ჩვენს შრომას.

— აბა, ერთი აუგად მოიხსენიოს ვინმემ მეზარგულის სახელი და... ჩვენ ჩვენი კასტა გვაქვს უკვე... სხვაზე ნაკლებ ოფლს ჩვენ არ ღვრით და არ ვემსახურებით ხალხს...

მეზარგულები გარს შემოერთყნენ გიორგისა და სოლომონს.

გიორგი სადღაც გაქრა.

— დღეს შენი ურიკა იქნება ჩვენი საერთო სუფრა, სოლომონ! — მიმართა ყველაზე უხუცესმა მებარგულმა, და გაზეთები დააფინა ურიკაზე, — აგერ სანთელიც! — ანთო და ურიკის შუაგულში დაამაგრა. მკავე და ორი ბოცა ღვინო ჩამოდგა. ამასობაში გიორგიც გამოჩნდა და „სილიოდეკა“ და მოხარშული კარტოფილი დაახვავა სუფრაზე. აგერ შავი პურიც. — გაიცინა და ფეხები გაჩაჩხა: — მე მზად ვარ... ხომ დიდებული სუფრაა, ხალხნო?!

— შენ უნდა გვითამაღო, სოლომონ! ეს ურიკა შენია, — შეანჯღრია უხუცესმა მებარგულმა ჩაფიქრებული სოლომონი. — შენს სახლში ვართ ახლა და უნდა გაგვიმასპინძლდე კიდეც! თქვი, რაღა გინდოდეს და რაღა გაგიხარდეს, რასაც გული გიკარნახებს, ასე არ არის, ხალხნო?

სოლომონმა თვალი გადაავლო სუფრას.

„თორმეტნი არიან, მე — მეცამეტე...“

— დაიწყე სოლომონ! — გაისმა აქეთ-იქიდან.

„ღვინოც არის და თევზიც...“ — ისევ თავისთვის თქვა სოლომონმა და სულიც ამოევსო სევდანარევი სიხარულით, — პურიც სამყოფად გვაქვს.

ნელი სიო არხევს სანთლის ალს.

— სოლომონს მოვუსმინოთ! — უხუცესს გიორგიმ დაუკრა კვერი და კეთილ ღმილად დაიღვარა. აღარც სოლომონს გაუპატიჟნია, მალა ასწია სავესე ჭიქა და დინჯად დაიწყა: — იცით, რა ყველაზე ბევრს ჩვენ ვშრომობთ... ოფლით მოვიპოვეთ პურს ჩვენი არსობისას... — მოიტება პური, ჩააწო ღვინოში და... — მიირთვა პურ-ღვინო. — თქვენ გაგიმარჯოთ! და იცით, რას გეტყვით? პირველად მეთაჟილებოდა კიდეც ასეთი სამუშაო, მაგრამ დავრწმუნდი მალე, რომ ჩვენი პროფესია არც სათაჟილოა და არც სამარცხვინო, მერე დავძლიე ის ზღვარიც და... ჩვენ კიდეც უფრო შორს წავედით, ასოციაცია ჩამოვყალიბეთ. ზოგი ამას კასტას დაარქმევს და მართალიც იქნება! არსებობისათვის ვიბრძვით ჩვენც!

კიდეც მრავალჯერ გაგიმარჯოთ დღეს ასე ნაცემ-ნაგვემ, მაგრამ ხვალ ამალღებულ საქართველოში!

— სოლომონს გაუმარჯოს! — უხუცესმა ბრძანა.

ვილცამ ტაშიც შემოჰკრა.

— სანამ ჩვენთან ხარ, შენ, ძმაო, ჩვენო, აღარ გაგვიჭირდება, — მხარზე ხელი ჩამოადო სოლომონს წვერმოშვებულმა გოლიათმა, — შენი იმედი მაქვს. ჰოდა, შენც გაგვიძეხი, ჩვენ კი მოგყვებით...

— სულ ასე უნდა გვიწინამძღვრო... — უღიმოდა გიორგი სო-
ლომონს.

— ახლა კი მეორე ჭიქაც წამოვწიოთ. ძმებო! — ხმას რიხიც გაურია სოლომონმა. — მშვიდობა აქა და ყველგან; მშვიდობიან გზხავრობას ვუსურვებთ ყველას... დაე, აწყობილიყოს რკინიგზა, გაწმენდილიყოს ხაზი. დაწმენდილიყოს ქართული სული, მაგრამ განა მარტო ქართველობა ეყოფა ქართველს... უპირველესად კაცი უნდა იყოს იგი. დედამიწის მოქალაქემ — ყველამ უნდა იცოდეს დროის ყადრი... წამიც რომ აკლდეს, წამიც რომ მოვაკლოთ დღე-ღამეს, დღე-ღამე არ იქნება იგი, ამ წამის გარეშე... ასე რომ, დროის მთლიანობას, სულის სიმრთელ-სისრულეს დაგილოცავთ ყველას! — თქვა და ჭიქა სანთლის გვერდით დადო. თევზი მიიწიწკ-წიალუკმა და ღვინოც დააყოლა...

სიყვარულით შეჰყურებენ სოლომონს. ეამაყებათ, რომ სოლომონი იმათი წრის კაცია. პიროვნებაა სოლომონი, ლიდერი! კაცია, ვისაც გაჰყვებიან ადამიანები, ვისაც არ მიატოვებენ...

არა, არ დაიკარგა სოლომონი!

წამოტივტივდა მაინც.

არ მიიკლებს ცხოვრების სცენა თავის სოლომონს, რომელსაც ადამიანის როლში იხილავს მაყურებელი დღეს.

ვერა, ვერც სცენას დაივიწყებს ჭეშმარიტი მსახიობი(!)

ვატყობ, უხმობენ ერთხელაც და უძღვები შვილიც დაუბრუნდება სცენას.

ჩაიკრავს გულში თავის შვილს, მიუტევენს შეცდომებს და შეჩერებული დროც ჩაირთვება, ამოძრავდება დადუმებულ-გაყინული ქანქარა. აწიკწიკდება სულის საათი და სიცოცხლესაც დაუბრუნდება ჩვეული — სიცოცხლისფერი.

მაგრამ მესამე სადღეგრძელოსაც ამბობს სოლომონი და მოვეუსმინოთ:

— დედაჩემის სადღეგრძელო მინდა შევცვა, ხალხნო! მე თქვენი დედების გულზე მინდა ვილაპარაკო, უსაშველოდ დიდ გულზე, რომელსაც შეუძლია ჩვენი სიყვარული! ჩვენ კი გვავიწყდება ხშირად დედა—მლოცველი ჩვენზე. დათუთქულია მუდამ დედის გული. დამდულრული... და ყოველივე ეს ჩვენი წყალობით ხდება! მაინც ჩვენზე ფიქრობს, მოგვითევებს ყოველგვარ ცოდვას და ამ ყოველმძიმეებელი გულის პატრონს — დედას მივაგოთ პატივი, თაყვანი ვცეთ და ვადღეგრძელოთ! დაილოცოს ქვეყნად სახსენებე-

ლი დედის! გვახსოვდეს დედა! ვიცი, გული მეუბნება, რომ ცოცხალხტა შორის აღარც დედაჩემი უნდა იყოს, თითქოს მეზმანა კიდევ ცოცხალი იყოს, მაგრამ არ მინდა დავიჯერო, წერილს ველოდები სანქტ-პეტერბურგიდან და ვნახოთ... იცოცხლე, დედა!

სიხარულის ცრემლი სდის გიორგის, ცრემლი სდის ყველას, ვინც სოლომონს უსმენს და იცრემლება თვითონ სოლომონიც.

— მე ცრემლს არ შევიწმენდ, ხალხნო! — წამოიძახა გიორგიმ, — მე ცოცხალი მყავს დედა და იგი ჩემთანაა... დიდხანს მიცოცხლებს ღმერთი დედაჩემს... თევზი მოიწიწვნა და იმანაც სოლომონ-ივით წაილუკმა.

— დედის სადღეგრძელო, ღვთისმშობლის სადღეგრძელოა ეს, ხალხნო... ღვთისმშობელს ვცეთ პატივი, რომელმაც იესოს მისცა დასაბამი... — ჭიქა ბოლომდე დასცალა სოლომონმა.

— შევალთ დღეს ეკლესიაში და სანთელს დავუწვთებთ ღვთისმშობელს, — თქვა უხუცესმა და სოლომონისკენ მიბრუნდა. თვალ-ებში ჩახედა და ნეტარმა გრძნობამ შეიპყრო.

სოლომონი კი დედას ხედავს, ხედავს პავსაც!

ზის პავა თავის ქოხში და ელოდება ვარინკას გამოჩენას, როდის დაუკაკუნებს კარზე...

„შეუერთდა დედაჩემი პავას... ბედნიერია ორივე“, — გაიფიქრა სოლომონმა და ცრემლიანი თვალები ამოიმშრალა. — უნდა გიყვარდეთ ვინმე მაინც, რომ ბედნიერი იყოთ! — ეს უკვე ხმამაღლა თქვა და სუფრის წვევრებს გამთბარი თვალებით გადახედა.

— სოლომონ, დღეს შენთან იყვნენ კინოსტუდიიდან და თეატრიდან, — ეუბნება გიორგი. — არ ვიცი, სად იყავი.

— მნახეს, მაღლობთ, გიორგი...

— ხომ არ გვართმევენ შენს თავს?

— აბა, ჩვენი გვითხარი, რაშია საქმე? — იკითხა უხუცესმა.

— ერთი ნაცნობი მწერალი მყავს და სცენარი დაუწერია მართლაც რომ უცნაური და მთავარ როლში მე მიწვევს...

— მერე და რა გიშლის ხელს, სოლომონ?

— დღეს მე არ შემიძლია დავუბრუნდე სცენას, არც ამ როლის შესრულება შემიძლია, რომ მთავაზობენ... აბა, წარმოიდგინეთ: სევდის კაცი, ქალაქის ქუჩებში რომ დაათრევს კუბოს და ადგილი ვერსად უპოვია მისთვის.

— კუბომოკიდებული კაცი? — ამოიხვნეშა უხუცესმა, — ცოცხალი მართლაც!

— მსოფლიო სევდით შეპყრობილი უნდა იყო, რომ ასეთი კაცი შენშიც აღმოაჩინო! — თვალეში ჩამოენისლა სოლომონს. — მსო-

ფლიო სევდას უნდა დავატარებდე მე... — ამოიოხრა, — მე კი არა ვარ მზად საამისოდ... მაშ, გაუმარჯოს, ხალხნო, მსოფლიო სევდის მატარებელ კაცს! — ჭიქა შეივსო და ასწია მალა, — აი ამ სანთელივით უნდა იწოდეს ასეთი კაცის სულიცა და გულიც!

— შენა ხარ, სოლომონ, ასეთი კაცი! — წამოიძახა გიორგიმ, — ნეტავ სხვაგან რატომ დავეძებთ ასე წმინდა კაცს?! — ამივსეთ ჭიქა, მინდა ეს სადღეგრძელო შევსვა და კიდევ ერთი სადღეგრძელოც...

— ჯერ ჯვარცმული ღმერთკაცის დიადი სადღეგრძელო ვთქვათ... გმადლობთ, სოლომონ, რომ ჩვენი მიძინებული სული გამოაღვიძე, შენ ჩვენი ხარ, ჩვენი სულის მესაიდუმლე და... — ეს უკვე უზუცესმა თქვა და თვალები გაუბრწყინდა, — დღევანდელი დღეც ისტორიაშია ჩასაწერი და ის დღეც, შენ რომ მოხვედი ჩვენთან, სოლომონ. იცით, რა, შვილიშვილი შემეძინა და აბოლონი დავარქვი...

— ახლა კი... ადამიანის სადღეგრძელო მინდა შევსვა! — წელში გასწორდა სოლომონი და გიორგი მხრებამდე ძლივს აწვდა. — ადამიანისა, ვისთვისაც გასწირა თავი იესომ, იტვირთა ვისი ცოდვაც და... მისი ცოდვის ფუთა ჩამოიკიდა ყელზე. ასე ავიდა იგი ჯვარზე... ამხელა კაცი დედამიწაზე ჯერ არც მოსულა!

— ჰოდა... დააბიჯებს ახლა ეს ღმერთკაცი ჩვენს შორის. უნდა იგრნოთ იგი... ჩაიხედეთ საკუთარ სულში, ჩაღრმავდით შიგ. მიმოიხილეთ სულის სანახები თქვენი და იქ იხილავთ მას...

— რა კარგად ლაპარაკობს? — გადაულაპარაკა გიორგიმ მინასას და მკერდზე მიიღო ხელი... — აი, აქ არის იგი, ვისზედაც ახლა სოლომონი ამბობს...

— სული უსაზღვრო სივრცეა, საბრძანებელი უფლის... ცუდად ნო იფიქრებთ... მაშ, გაუმარჯოს ადამიანს. საკუთარი სულის სიწმინდეზე რომ ფიქრობს...

ჩამოარიგეს სასმისები.

სანთელი კი იწოდა თავისთვის, იწოდა და აპატარავებდა დიდი ტკივილი, ტკივილი, რომელიც ადამიანებს ჭირდათ.

მარადი ტკივილი...

— ნეტაი, ისე როდის აგვტკივდება სხვათა და სხვათა ტკივილი; რომ საკუთარი დაგვაფიწყოს! — თქვა სოლომონმა, (კი არ იკითხა) და თვალეში სიხარულის ცრემლი ჩაუდგა.

და იდგა ნამთარში 1995 წელი, წელი დიდი ტკივილის, წელი განწმენდისა, რომელსაც უნდა მოჰყოლოდა ამაღლება...

* * *

თუ გყავს ცხენი —
უსათუოდ არაბული,
თუ გყავს ცოლი —
უსათუოდ ლამაზი...

ცხენი ფიცხი —
უნაგირით დარახტული,
ქალი ცეცხლი —
გაფრენილი ავაზა...

სიყვარული
ხანძარივით ავარდნილდ
და ამბოხი სისხლი
მისთვის დაღვრილი.

სიყვარული
მოხეტეილი არაგვივით,
მკერდს ჩაჭრილი
ვით ყივჩაღის მახვილი,

და სამშობლო...
უფლის ცრემლით დანამული,
ქართულ სისხლით
ნაშენები დარბაზი...

თუ გყავს ცხენი —
უსათუოდ არაბული,
თუ გყავს ცოლი —
უსათუოდ ლამაზი...

* * *

არც ზღაპარია ეს და
არც შორეული მითი:
თვალში იუდას მზერა,
მკერდზე იუდას თითი...

თორმეტში მუდამ ერთი
გამზირალია იქით,
ხელში მაცდური კვერთხი,
გულში მაცდური ფიქრი.
თითქოს კვარს ვუნთებთ სხვა ცას
სხვა მთვარისა და მზისა,
არც დასასრული არ ჩანს,
არც დასაწყისი ვზისა...
სიმართლისათვის — ჯვარცმა,
სიმამაცისთვის ცეცხლი
და ისე, რომ თქვას კაცმა,
ქვეყანას მართავს ვერცხლი...
არც ზღაპარია ეს და
არც შორეული მითი:
თვალში იუდას მზერა,
მკერდზე იუდას თითი...

გაუგავებლობა

წვიმიანი დღეებია,
სურვილები — სველი.
ყველაფერი ახალია,
ყველაფერი — ძველი.

სიყვარული რა ხანია
გაღნა, როგორც თოვლი,
ყველაფერი ახლოს არის,
ყველაფერი — შორი.

მოგონება მოწყენილ ცას
მოგონებით ართობს,
აქ ყველანი ერთად არის,
იქ ყველანი — მარტო...

მიდის მგზავრი ბილიკ-ბილიკ,
მზე შთის იქით ჩადის,
ყველაფერი ნათელია,
არაფერი — ცხადი...

* * *

ჰოი, სინათლეს აუხვიეს თვალი უკუნით,
თავისუფლება ბაზრის დახლის გახდა საგანი,
რას გამორჩები ამ ორპირ და ცრუ საუკუნეს,
ერთი გზა არი... დაიხალო გულზე ნაგანი.

მზის საბუდარი დაუკორტნავს ყვავსა და ძერას,
ქაჯების ზროვა ბარბაროსულ სურვილით გვზარავს,
დამოკლეს მახვილს მოუსხლიტავს კისრისკენ მზერა
და სისხლის შხეფი ასკინკილით გადარბის შარას.

როცა იმედი კარზე გვედგა — რა იყო ყოფა?
იმედწართმეულთ რა გვაღაღებს ასე ბრიყვულად?
ახლა დრო არი, ვიკერავდეთ ჩოხად სარკოფაგს,
რადგან სახედარს დაგვამსგავსა ამ დრომ, დიდყურას...

გარდაქრი თუნდაც, ჯანდაბამდის გქონია გზაცა,
ამ ყრუ სოფელში არ მოსულხარ ვითომცდა კაცად...

* * *

თუკი ცის გუმბათს მზის ნადველი შეეკიდება,
მაშინ მე რა ვთქვა, ვის მოგუხმო უსწორო ომში,
ფუჭი ყოფილა, წარმავალი ყველა დიდება,
ბოლოს და ბოლოს გზანი იგი სრულდება რომში.

დე, იყოს ესე, ფილოსოფოსთ იმტვირონ თავი,
სადაც ვარდია, იქ რა მოლევს ეკალს და ნარებს,
გული გულია და ტრფობისა გრძნეული ნავი
მის ცხელ კალაპოტს ძველი ქინთ გაიმდინარებს.

შენ ხარ სენაკი სათნოების და უმშვენესი
ჩემი ვნებები მაგ თვალების ჩრდილში აბია,
მწამს ერთგულება დაგმშვენდება პენელოპესი,
ვარ ოდისევსი, თავდახსნილი ომის მაგიას.

დავლაშქრეთ ტროა... ყოველივე ჩაბარდა წარსულს
და ვსვამ შენს ბაგეს—იდუმალ და სასწაულ სასმურს...

ვერ გავიხსენე, რაიც თითქოს მახსოვდა ცხადად,
მგონი იქ მოველთ, ოდესღაც რომ დავკართ ისარი,
ტაძარი ჩემი იჭვმა ისევ აატალახა,
კვლავ მემუქრება დავიწყებით ნოემბრის ქარი.

ფოთლების ფარდაგს შემოდგომა გზადაგზა უფენს,
ბოლო ტკივილი დადლილ მკერდში თავს აღისრულებს,
მთელი ცხოვრება გულმოდგინედ ვუჭირისუფლე
იმედებს ჩემსას უმოწყალოდ გადაისრულებს.

ჭირთა თმენაში მოილია ყამი მსახვრალი,
ისევ მივდივარ, ვერ გითხარი სიტყვა საფერი,
იქნებ რაც მოხდა, ის მოხდება, იქნებ ახალიც
დავიწყებული ძველია და სხვა არაფერი?!

გაიკამარებს სული ვიდრე ვითარცა მტრედი,
უფალო ჩვენო, გამახსენე, აქ რად მოვედი!

მოსასდელი სკამი

წყლის გუბეში მოუთრდებლად გატყლაშუნებულმა მანქანამ ჩაიჭრა და მოსასვევში გაუჩინარდა. გუბიდან ამოსროლილი ბინათური შებენები ქუჩაში მიმავალთ ცხვირ-პირსა და თვალებში ისე მოუთრდებლად შეაშხურა, გეგონებოდათ იმ ჩოფურა მძღოლმა ისინი განგებ მასხრად აიგდო, მითუმეტეს, ამ მოულოდნელობაზე გაიღიმა და მოსასვევში მიიმალა. გამვლელებმა, პირისახე რითაც შეეძლოთ. მოიწმინდეს, ტანსაცმელი ჩაიფერთხეს და შეურაცხყოფილები უკმაყოფილოდ გაუყვნენ — თავიანთ გზას. ყველაზე მეტად თეთრკანიანი გოგონა და ღრმად მოხუცებული ხელჯოხიანი თეთრწვერა ბერიკაცი დაზარალდნენ. გოგონას ახლადაფეთქებულ მკერდთან თეთრ კაბაზე ტალახის ბინძური ლაქები დააჩნდა, ხოლო მოხუცებულს... ნუღარ იკითხავთ! — მოხუცებულს ისედაც მისუსტებული, უპეებდაწითლებული, დაღლილი და მიღუეული, თვალები გუბის „ნამსხვრევებით“ ამოევსო, დააბრმავა და დაარტიანა, გულდაწყვეტილი გოგონაც გზას გავდგა სხვებთან ერთად. მოხუცი დაბარბაცდა და ტროტუარზე ჩაიკეცა.

ისინი, ვისაც ყოველივე ეს არ დაუნახავს, ჩვეულებრივი ბაასით წყვილად ან კენტად მიმოდრიოდნენ და აზრადაც არავის მოსვლია, რომ ტროტუარზე ჩამომჯდარი მოხუცებული ცუდ დღეში იყო.

ყველას თავისი მისაშურ-მისასწრაფი ჰქონდა და არავის არავისათვის არ ეცალა. მოხუცი კი ტროტუარზე იჯდა ისევ და დამჯკნარი თითებით კიდევშეფლეთილ სახოცს ისვამდა ბიისფერ პირისახესა და მიღუელ, მხედველობაჩამქრალ თვალებში. სინათლის ნათი-მალი რომ შეიგრძნო, სწორედ ამ დროს ისევ ჩაიჭროლა ვიღაცის მანქანამ და ახლა გუბის „ნამსხვრევები“ თავზე გადააშხურა. ამას მეორე მოყვა, მესამე და... ბერიკაციც სულ გაიწუწა.

„რამ გააგულისა და გაანერვიულა ეს ხალხი?“ — გაიფიქრა, „რატომ არავის არაფერი არ ენადვლება და არ ედარდება? სად მიმორბიან ასე გაგულისებით, რატომ ეტაფებიან ერთმანეთს? ომში რომ დავიჭერი და ბურანში ვიყავი წასული, ისევ დაჭრილმა მიშველა და სამშვიდობოს გამომიყვანა. — ახლა რა ჭირს ამ ხალხს, რამ გააღიზიანა და გააუცხოვა?“ — წამოდგომა დააპირა. ძალიან, ძა-

ლიან გაუჭირდა წელის ათრევა, როგორც იქნა წამოდგა, მაგრამ ახლა იმისი დარდი გაუჩნდა, როგორ აეღო ძირს დავარდნილი ქუდი და ხელჯოხი, ხელები გაასავსავა, მაგრამ წაქცევას მაინც გადარჩა და ამ დროს ქუდი და ხელჯოხი მიაწოდა ვილაცამ.

გაუხარდა მოხუცს კეთილი ადამიანის დანახვა, მაგრამ ეს სიხარული უმაღლეს წამწარდა, როცა იმ კეთილი ადამიანის სიტყვები გაიგონა: „რას დალასლასობ, ბერიკაცო, ვერ დადგები სახლში?“

ეწყინა, მაგრამ არა თქვა რა. მადლობა გადაუხადა და შემდეგ დასძინა: არა მაქვს, შვილო, სახლიო და მწარედ ჩაფიქრდა. მცირე ხნის შემდეგ ჩაესმა...

— სად მიდიხარ, მოხუცო?

— აგერ, ცენტრში, უფროსობასთან.

— მთლად უფროსთან?

— მთლად უფროსთან.

— ღმერთმა ხელი მოგიმართოს. — თქვა კაცმა და წავიდა.

ბერიკაცმა ხელჯოხი ხეზე მიაყუდა, ქუდს ორივე ხელი ჩაავლო, მხრები და მკლავები გაჭირვებით აზიდა, თავიც უცნაურად ჩარგო მხრებში და ქუდი ძლივს დაიხურა. მერე ხელჯოხს დაწვდა და წავიდა. როგორც იქნა, მიიღწია იმ „ცენტრის უფროსის“ მოსაცდელთან, ხელმძღვანელ უფროსთან შემსვლელთა სპციალურ საშვებს რომ აძლევდნენ, ფართო დარბაზს ჰკიდა თვალი. იმის გვერდით—მეორეს, სადაც მილიციის ფორმაში გამოწყობილი მწვანე ქუდიანები ისხდნენ და უფროსის თანაშემწეთა თანაშემწეებს უთანხმდებოდნენ, უფროსთან შესვლა შეიძლება თუ არაო. მესამე ფართე დარბაზის შიგნითაც ჩანდნენ ვილაც საქმიანი მოსამსახურეები, რომლებიც, ალბათ, საშვების სისწორეს ამოწმებდნენ. იყო მეოთხე დარბაზიც. ალბათ, იმასაც რაღაც დანიშნულება ჰქონდა, მაგრამ მისავათებული ბერიკაცივით იგი გამოუცნობი დარჩა.

საქმე ისაა, რომ ერთდარბაზიანი კვადრატული ფანჯრები მალე იხურებოდა და იღებოდა.

ბერიკაცი იქვე, მოსაცდელ სკამზე ჩამოჯდა.

დადლილობასთან ერთად კუნთებსა და სახსრებში სიცივესაც გრძნობდა. თანაც იცოდა, რომ პირველად სწორედ იმ დარბაზამოხურულ სარკმელთან ჰქონდა საქმე. ფიქრობდა, სანამ ის დარბაზი გაიღებოდა, თრთოლვაც გამივლის და წამოვდგებიო. მერე შეხედა, რატომღაც მეორე დარბაზიც დაიხურა. ცოტა ხანში მეოთხეც დაიხურა და მეორე გაიღო. გამოხდა კიდეც მცირე დრო და მესამე დაიხურა და პირველი გაიღო.

გაუკვირდა მოხუცს, რა ხდებოდა აქ.

დარაბებთან შეჯგუფებული ხალხი იდგა და ელოდა... ზოგიც უკმაყოფილოდ ბრუნდებოდა და ჩარიგებულ სკამებზე ჯდებოდა. უცებ გაიღო პირველი სარკმელი და გაისმა საკმაოდ „მაგარი“ ხმა: უფროსს არ სცალია! დღეს მიღება არ ექნებაო და ისევ დაიხურა. არაფერი უთქვამთ იმაზე, თუ რატომ არ ეცალა, რაშია საქმე, ვინ რატომ მოსულა ცენტრში, რა საქმე და სათხოვარი აქვს, ვისა რა სურს, რა უჭირს.

ბერიკაცმა მწარედ გაიღიმა. გაახსენდა ბავშვობისდროინდელი ამბავი — მთაში ნათესავს რომ ესტუმრა... ნათესავმა საქონლის ფარების კარს ურდული დაუდო მაგრად და ნახირს დაუცაცხანა: „იყავით მანდ, თქვენთვის ჯერ არ მცალია“. რავე, ვერ იქნებოდნენ თუ რა, ანდა — სად წავიდოდნენ. პატრონს არ სცალია და მორჩა! ვისი რა საქმეა, ახლა უფროსს რატომ არ სცალია, იქნება ვინმე ქალბატონი ეწვია, ან იქნებ ისეთი რამ საჩუქარი მოუტანეს, სხვას არ უნდა დაანახოს. განა ცოტაა მიზეზი? შეიძლება სულაც სხვაა მიზეზი, — ვთქვათ წუხანდელი ნაქეიფარია და გვერდით ოთახში შევიდა წამოსაწოლად.

ერთი შუახნის მამაკაცი, ცხვირწინ დარაბა რომ მიუხურეს, გაწბილებული გამობრუნდა და ბერიკაცს გვერდით მიუჯდა.

ხმა არც ერთს არ ამოუღია დიდხანს. ბოლოს შუახნის კაცი დაეკითხა ბერიკაცს, ცუდად ხომ არა ხართ, ბატონო.

— კი ვარ ცუდად, გული მაწუხებს... — იყო პასუხი.

კაცმა ჯიბიდან აბი ამოიღო და მიაწოდა:

— ძალიან კარგია... უცხოურია... კარგად გახდები, — მე ძალიან მშველის... რატომ არავინ გახლავს?

— არავინ არ მყავს, ბატონო, ომი რომ დამთავრდა, ვთქვი, გადავრჩი-მეთქი, ის იყო სახლში უნდა წამოვსულიყავი, მეორე ომი დაიწყო და აღარ გამომიშვეს. ვიომე, რა უბედურება არ გადამხდა თავს?! მოვინება მიჭირს...

ომის დამთავრების შემდეგ სახლში დავბრუნდი თითქმის დამსხვრეული... ცოლი გარდამეცვალა... აღარავინ შემრჩა შემწედ, აი, ამ გამორჩორნილი ხელჯოხის გარდა...

კაცი ძალიან შეწუხდა. თავისი გასაჭირი თითქმის გადავიწყდა და მისავათებულ ბერიკაცს ჰკითხა:

— აგენტან რაზე მოხვედი?

— უპატრონოთა, მარტონელა ხანდაზმულთა სახლში მინდა გადავიდე და ვერავის ვერაფერი შევასმინე.

— რატომ ვერ შევასმინე?

— ისეთები გადაჰყავთ, რომლებსაც განაც რაიმე გამოსარჩენი

აქვთ, ან ნაცნობები ჰყავთ, ან წესიერი ბინა აქვთ და... ბინას ვერ
ვებენ მარტოობის გამო...

— ეგ რა შუაშია?

— იმ ბინით ხელს იბრუნებენ, შვილო, მე კი არც ახლობელი
მყავს, მაგენს რომ პატივი მიაგოს და არც წესიერი ბინა მაქვს. იმი-
სი გაყიდვა რომ შეეძლოთ ხელის მოსათბობად.

— რას ამბობ, ბატონო? — გაიკვირვა მოსაუბრემ.

— ასეა, ბატონო!

მცირე და მწარე ღუმლის შემდეგ შუახნის კაცმა იკითხა:

— აქ პირველადა ხარ?

— არა, ბევრჯერ მოვედი. მე რომ დამინახავენ იმ პირველი
დარბაზის კაცები, პირს მარიდებენ. არ უნდათ ჩემთან ლაპარაკი. მე
აქ მოსვლას მთელ დღეს ვუნდები, ისინი კი იმ დარბაზს დახურვას
ერთ წამში ახერხებენ..

— იციან, ვინცა ხართ?

— იციან, რომ ხანდაზმულთა სახლში გადასვლას ვითხოვ.

— იციან შენი დამსახურება?

— არ მიყვარს დამსახურებაზე ლაპარაკი. ყველაზე დიდი დამ-
სახურება ისაა, რომ აღამიანი ვარ: რა შუაშია წარსული დიდე-
ბა...

— მე ახლა მივალ და იმ დაკეტილ დარბაზზე დავაკაკუნებ,—
გამოიხედონ და შემწეობა აღმოგიჩინონ.

— ნუ შეწუხდები, შემოგველე.

შუახნის კაცი მივიდა დარბაზთან და დააკაკუნა. ხმა არავინ
გასცა, დააბრაზუნა.., დარბაზი მაინც არ გაიღო, ამასობაში სად იყო
და სად არა, მორიგე მილიციელი ამოესვინტრა ცხვირწინ და უთხ-
რა, წამობრძანდით.

ისიც წაბრძანდა. რომელიღაც კარები გაიღო და უთხრეს:

— რატომ არღვევ, ამხანაგო, წესრიგს, რატომ აბრაზუნებ, სა-
და ხარ თუ იცი?!

— რა წესრიგს, — იკითხა კაცმა.

— დარბაზზე აბრაზუნებ. ნუთუ არ იცი, რომ აქ ფეხაკრეფით
უნდა იარო?

— მე წესრიგს კი არ ვარღვევ, პირიქით, ვიცავ. ეგერ ნომარი,
დამსახურებული ბერიკაცი ზის და თქვენ კი ყურადღებას არ აქ-
ცევთ. რას გავს ეს?

პასუხად გაიღო მესამე კარი და ეს „წესრიგის დამცველი“ იქ
შეაბრძანეს, თანაც უთხრეს: ცოტა ხანს აქ „დაისვენე“ და გადაწყ-
დება ეს საკითხიო.

შუახნის კაცს არასოდეს ისე შეურაცხყოფილად არ უგრძნია თავი, როგორაც ახლა, იმ მესამე კარებში შესვლის დროს, მით უფრო „დაისვენეო“, რომ უთხრეს და კარები ცხვირწინ მიუჯახუნეს.

* * *

ერთი კვირის შემდეგ შუახნის კაცმა გაზეთში წაიკითხა ნეკროლოგი, რომელშიც იუწყებოდნენ, რომ გარდაიცვალა დიდი ომის მონაწილე, მრავალგზის საბრძოლო და სხვა დიდებისა და ორდენების კავალერი...

სურათს დააკვირდა. იცნო შუახნის კაცმა, ვინც იყო ეს მოხუცი. იცნო და, თითქოს ნაპერწკლები შეაცვივდაო, მთელი ტანი აეწვა და გული აუტირდა. თვალებიდან ცრემლი კი არა, მის სულში ვილაცების მიერ ჩაწვეთებული ბაღდამი გადმოედინა და ლაწვები დასწვა. ცრემლები სახოციტ ამოიშრო და ფანჯარაში გაიხედა.

ქუჩაში პროცესია მიდიოდა. ამ პროცესიას მიაცილებდნენ დამსახურებული ადამიანები, მღუმარე ხალხი, უიმედობა და სევდა...

* * *

უფროსთან შესასვლელად საშვის მისაღები დარაბა კვლავაც „საჭიროებისამებრ“ იღებოდა და იხურებოდა. მოსაცდელ სკამზე ყოველდღე ვიღაც იჯდა. იმ „ვიღაცას“ სახეზე ზრუნვის, გაგულისების, ან მწუხარების ანაბეჭდი ყოველთვის ედო...

ერთ დღეს არნახულად გაავდრდა. ქექა-ქუხილმა ყველაფერი გააყრუა, ნისლიც ჩამოწვა და... იმ შუახნის კაცმა ქუჩა რომ გადაჭრა, დაინახა: დარაბები და საპარადო კარები აქვდათ. იმ სასახლესთან დაკავშირებული ყველა საქმიანობა გაუქმებული და იავარქმნილი იყო. მოსაცდელი სკამი ქუჩაში გამოეგდოთ. ამ სკამზე ბავშვები ჯდებოდნენ და უფროს-უმცროსობას თამაშობდნენ. უფროსობაში ეცილებოდნენ ერთმანეთს და ბოლოს თამაშს მაინც ჩხუბით ამთავრებდნენ.

შუახნის კაცმა თავი გააქნია და ქუჩაში დროსავით უხმოდ ჩაიარა. ერთიც მოიხედა გადმოგდებული მოსაცდელი სკამისაკენ და მწარედ გაელიმა, ის ბერიკაცი ხომ არ გაახსენდა ნეტა? კი, გაახსენდა და გაიფიქრა: „მაინც რა ცოტა რამ სჭირდებათ ადამიანებს და ვაი, რომ ის ცოტაც სანატრელი აქვთ“!

ის თეთრკაბიანი გოგონა, აფეთქილ, ქათქათა მკერდზე რომ ქუჩის წუმპე შეაშხურეს, სწორედ იმ ადგილას წამით შედგა და ცრემლი მოიწმინდა, შავი კაბა ეცვა. ქუჩას თავქვე დაუყვა. მისი საყვარელი პროსპექტი, ამ გოგონაში მუდამ სისპეტაკეს რომ ხედავდა, მოწყვნილიყო. თითქოს მასაც წაუბილწეს სული და შავი კაბა ჩააცევსო...

* * *

ჩემს სულში ახლა ქარია მთების,
სურვილს მიოკებს სარკმლის წინ დგომა.
მე ქართულ მიწის ტრფიალით ვთვრები
და ჩემს სატირალს სწუხს შემოდგომა..
ფიქრთან ალერსში დაღლილ-დაცლილი
ჩუმად ოხრავენ ლურჯი ქედები
და მე ვლოცულობ ბერიკაცით, —
მავალ და უკან არ ვიხედები..

* * *

დავიწყებული, ვით ძველი ცოდვა,
ეს ღამე დაღნა ცისფერ მდინარედ,
შენ ბედისწერა გაღელვებს ოდნავ,
როს დედამიწა ფეთქავს მძინარე..
გამშრალ ბაგეზე ტოკავს ზეციერ
გარდასახვათა ცრემლიც და მადლიც,
შენ ერთი მაინც იყავ ბედნიერ,
ბედნიერ იყავ შენ, ერთი მაინც.

პატარა გუბევ...

პატარა გუბევ, პატარა გუბევ,
პატარა ცრემლით ანატირებო,
ერთი ოცნებით დაითვრე უბე,
აკი, სიყვარულს არ ვაპირებო?..
ლამაზო გუბევ, პატარა გუბევ,
ზეცა-ყვავილი სველ ტანზე ფეთქავს,
რა სასოებით გიტოკავს უბე,
იხარეთ ერთად, იყავით ერთად..

* * *

შენ დაგედება სარკმელის ფერი
და ტკივილისგან განიკურნები,
შემდეგ იქნება ვარდები ბევრი
და ამოყრილი მიწის სურნელი...
გულს დამისეტყვავს ცრემლის მელანი,
შენ გაგაცილებს ქარი, ზმორებით
და სული ჩემი ნაცისფერალი
იფიქრებს შენზე თანასწორივით...

* * *

ხეს, ვით ყავარჯენს დაეყრდნო მთვარე,
სავსე ფიქრებით, სავსე დარდებით
და განთიადი მშობლიურ მხარეს
მიემცინარა ბალის ვარდებით...
ბაც-მტრედისფერი მოაწვა ფერი
გრძნობამორეულ მუხის წვეროებს
და სიო, მთიდან წამონაბერი
ეხმინება ჩალის ღეროებს..
აქ ერთადერთი მეფობს სიმღერა,
შეზავებული ხმათა ხალისით
და სიყვარული არის იმხელა,
აგეტირება გულში თავისით...

* * *

(გ ა ჟ ა ს)

წამოხველ მთიდან, როგორც დიელო,
წამოხველ მთიდან, როგორც დიდება,
საბედნიეროდ, საბედნიეროდ,
ნუგეში შენი ისევ მჭირდება...
და როს მომივა უცხო სიბერე,
სიკვდილის მიხმობს უხმო ზარები,
შენს წიგნს შერჩება დიდი ხნის მერეც
ჩემი ცრემლი და ჩემი თვალები...

* * *

მზეო, ამოდი ცოცხლების,
გული გახსენი ფართო,
ჩემი ფიქრის და ოცნების
მანათობელო დარდო...
ვამოვიმეტებ ყველაფერს,
გეტყვი, თუ რისთვის გეტრფი,
რა გრძნობით ავაფერადე
შენი ცხრათვალა ეტლი...
და დაგიჩოქებ ცხრა კარზე,
ცხრაწყაროს გასმევ პეშვით,
რომ ცხრა მთას იქით დამატრო
მაგ ბრილიანტის ეშხით...
მზეო, ამოდი ცოცხლების,
გული გახსენი ფართო,
ჩემი ფიქრის და ოცნების
მანათობელო დარდო...

* * *

მე ვფიქრობ შენზე ახლა, ამ დილით,
სულში ნისლი დგას, როგორც კედელი,
ახლა სიკვდილიც არის ადვილი, —
ხელახლა ჩემი დამბადებელი...
სადღაც წაიქცა ლერწამი რგული,
ზეცას ესვრიან ვარდებს გაშლილებს,
სიყვარულისთვის მოვიკალ გული,
მე მარტოობაც აღარ მაშინებს.
და ვფიქრობ შენზე ახლა, ამ დილით,
სულში ნისლი დგას, თეთრი კედელი,
ახლა სიკვდილიც არის ადვილი, —
ხელახლა ჩემი დამბადებელი...

ატლასების ძველანა

— შორს, დათვლილ მოღზე, ყაყაოები შავი წერტილებით. მტვრიანებით, ბუტკოთი, კიდეც ათასი წვრილმანით მიკიბ-მოკიბულ, სისხლისფერ მზერას გამოისვრიან მალი-მალ..

ამბობს ქალი, უფრო თავისთვის. მსმენელთა ღიმილი ავზნიანია. თუმც დაცინვა ვერ შესაძლოა მათთვის. რაღაც მდარე გამომეტყველების სახეები... ყველაფერი დაპროგრამებული. აზრი ჩაკერილი, ფიქრი არანაირი ან რაისამე გამო ჩამონტაჟებული.

მიხვდა ქალი. თქვა: ა... ა... და კიდეც: გასაგებია...

დათვლილი მოლი მზის ატლასი მზერით ჩადნა. მიმოიარა უკანასკნელმა სითეთრემ ატლასების ქვეყანა. ათასი ტოტი ატმის, ათასი პერანგი, ლამაზ-ლუმაზი, მოვარდისფრო პერანგი ატმის, ათასი თვალი პატიოსანი, ათასი ქვა უძვირფასესი... სად არის მთავარი? უმთავრესი?

კითხულობს ქალი, ამჯერად ფიქრით. თუ მღერის გულში, თუ ეთამაშება ვილაცას, რაღაცას. თუ ეძებს... სხეულის ფარდულებში, სხეულის კიბეებზე, ხორცის ნაკეცებში, ხორცის წერტილებში... ჭილუები... ლუები მიმოადგა უჯრედების ნაპრალებს. ჰორიზონტებს იქით გაჰკივის ტვინის რკალები, შენდება ტვინი. აქაც თოვლია, აქაც ბროწეულის ხეებია ამოსული, ყაყაოებია, ყაყაოსავით თუა ტვინი წითელი, შავი წერტილებით, მტვრიანებით, ბუტკოთი. არა, ბუტკოები მტვრიანებზე უმეტესი, მძლავრად ისაშობს სხვათა ტვინისაგან. რა გამოვა მერე?..

იცის ქალმა, რა გამოვა. თქვა: ჰო... ეს...

დედამიწა ღერძს აუშობოხდა, უჩუმრადაც, ლიათაც, მაგრამ ვერ გაეთიშა, საპირისპიროდ იწყო ბრუნვა. და არის ყაყაო, ის მოვიდა თოვლის მაგიერ... არის წარღვნა, რომელიც მოვიდა წვიმის მაგიერ...

გადარუჯულ თოვლს ლუები დაესია. დახშულია სმენის ღრუ — გვირაბი ბნელი, ყველა გვირაბივით.

„თქვენ ისევ თქვენსას გაიძახით...“

რა არის ჩემი... სად არის ჩემი... რა არის შენი... სად არის შენი... ჩვენ ერთნი... ერთნი ჩვენში:: ჩვენში ჩვენშივე:: კიდეც ათასი რამ... კიდეც ათას ერთი ღამე, ვაითუ გაწბილდა შეპერეზადა.

მიკიბ-მოკიბა, თავი თუ მოუყარა ათას ერთ ზღაპარს, მზებრწყვლავ ტილოში თუ მოათავსა, ასკილის ფურცლებში თუ გაახვედრა... სუსხისა თუ ქარი, „მზეო ამოდი, ამოდი...“ სად მოვა, ვისთვის, გიყვართ მზე? თუ არა, რად ელით? გპირდებით ძალზედ? უსიყვარულოდ არ მოვა. აბა, შეხედე, როგორ ჩაბრძანდება ზღვაში... ზღვის სილუეტში ნიჟარები სხეულებად მიმოქცეობენ. წყლის სიმლაშეს — ავზიან გიჟმაყს — ათასი ქვიშა, ათასი მტვერი დაუჯოშავს, მზის თბილი ლაწვებით შეუმყარებია. შორეული ჰორიზონტები მზის სხივოსან ანგელოსებით ჩაცვივრულან ზღვის ქვაბულებში. მოიწურავენ ფარფლების ბადეებს. თეთრ პერანგს გადაიცვამენ თეთრად გაატლასებული სხივები, ეთეროვან ტანს თუ გაიბანენ...

უმნიშვნელო მუმიები მიმოცურავენ, ჯურღმულებს ექვითიარებიან. ო... დიდია მათი წვლილშემოწირვა, ან ნიჟარათა წკარაწყური... დაკიდებულ ბანებად გახმიანდება, რომ თქვას: აქ გულია ზღვის.

ამბობს ან ფიქრობს ქალი. გრძნობს იგი, ნაკოწიწებია ყველაფერი მის ირგვლივ. მასშია ყველაფერი ნამდვილი. მისგან გამოდის ის. რაც მასში შედის და რაც მასში შედის, მისგანვე გამოდის.

აბა, შეხედე, უკანასკნელი სიცარიელეც მრავლის მთქმელია. არ არის ღირსაცნობარი თოვლზე პეპლები მსხდომარე? ან ყაყაჩოზე შავი ციციანთელები? ყველაფერი დიდია ჩვენზე, ბუნებრივია და თავანკარა.

ლამე, უბნელესი თვალები ღამის, სევდით, ფიქრებით, ოცნებებით მსხმოიარე. სად იმალება ეს თვალები? ღამის საბრძანისში იყინება, ჩუმდება სხეულის გვირაბებში გადმოკიდებული ბანები. ოკეანის მლაშე წყლები სამყაროს ბროწეულის ფერებს ნელნელა აუფერტულებენ, აზაფრანგებენ ყაყაჩოს ველს. როდემდე, როდემდე ახლდეს მოყამული სიმწვანე მოლისფერ თვალებს? გულს რაღაც ეხეთქება. ეს რაღაც ამსხგრევს, ანაფოტებს უხილავ სამყაროს, ატლასივით აელვარებულ ქვეყანას...

ამ დროს თავად სიჩუმეა უდიდესი ხმაური, ძილია უმწარესი უძილობა და თეთრი ღამის თეთრი ატლასი...

უმთვარო და უვარსკვლავო ცას მოფინეს ფიქრი, უმთვარო და უვარსკვლავო ღამეს გაანდეს დარდი. უმთვარო და უვარსკვლავო ღამეს გასკდა გული. სხეულს მოეცელა სული, იქცა სული სიცარიელედ. გაფრინდა მზისკენ და ზედ დაეფერფლა.

დადუმდა ქალი. იგრძნო, როგორ მიეახლა მზეს. შეკრთა: დავიწვებიო...

მაგრამ მოესმა ხმა: მზე გელის შენ, ამზეურებულო...

უძვირფასესო... ნუ მიენდობი ღედამიწას, ნუ მიენდობი, თვალს აცრუებს მყარი ძარღვებით და უცაბედად გაფხვიერდება...

ნუ მიიღებ მის ნაყოფს — დაწყევლილია და მტვრად იქცევა.

ნუ მიენდობი, ისე მოულოდნელად გამოგეცლება ფეხქვეშ, რომ დატირებასაც ველარ მოასწრებ. ან კი რა უნდა იგლოვო, გაცვეთილ სამყაროდან თუკი ფეხი გადმოაბიჯე?! რად გამოგაგდეს, რად შეიქმენ ლტოლვილი და მიუსაფარი?... მშვენიერება ვერ იგუეს მახინჯთა ქვეყანაში და გამოგრიყეს... ულამაზესო... ცრემლს ნუ ათოვებ, შენ, ერთადერთს, გაქვს უფლება, მზეს მოეფერო! ასე როგორ გაგილურჯეს ხელები, ასე როგორ აგითრთოლეს ყელი, რომ მათებრ მახინჯად ქცეულიყავი. უახლოესო..., ნუ დაანახვებ ცრემლებს, ნუ გამოუფენ ამ სიმდიდრეს მახინჯთა სულებს. იგი შენი საუნჯეა და მალულად უნდა ატარო, დაფარულია ტანჯვა შენი, დაფარულია სიცოცხლე შენი; ჯვარია ცხოვრება შენი, და მშვენიერებისათვის ჯვარს გაგაკრავენ.

როგორ გაგტანჯეს. ვიახლოვდები, რომ მოგეფერო. შენ ხომ ალერსსაც გადაგჩვიეს, გაგიუცხოვეს ტკბილი სიტყვა, სიყვარულისთვის დაშადებული. შენი სახე უცხოა მათთვის, შენი სიტყვა უცხოა მათთვის, შენი დუმილი უცხოა მათთვის. ისინი ძრწიან შენი სიჩუმის წინაშე.

უსაწადლესო... ცეცხლი ხარ და მზეს შეენივთე... მზე მიიყრდნობს შენს მხრებს ოქროვანს. მზე შეგიშრობს წვიმებს, ქარიშხლებს. მზე გაგინათებს ცრემლებს სხივებად. იქნებ აძაგებ ამ სამყაროს უჭაერობას... შენი სუნთქვისთვის უკმარია, მკაცრიც, უხეშიც, უნაზეს სუნთქვას დაჩვეული როგორ ახერხებ, ამ სამყაროშიც იყო ასე ულამაზესი. იყო ასე უფაქიზესი და უსასრულო... ან მოწყურებულს ვინ დაგიცხროს ურვა წყურვილის? აქ სასმისები სისხლით არის დახანძრულები... ყაყაჩოს სისხლით მორწყულია ჩვენი გულები; ყაყაჩოებით მორწყულია ჩვენი სულები. და შენ აქ გაჩნდი — უცნაურია. არა ხარ მიწა—საცნაურია. ფრთები ხარ, ფრთები, ნათელი ფრთები — ერთხელც იქნება და გაფრინდები...

უახლოესო... შენ მალავ ფრთებს, რითაც მოფრინდი, და თუ მოგკვეთეს ეგ ფრთები, როგორღა წახვალ უკან? ნუ დარჩები ამ ქვეყანაში. აქ ყველაფერს მაცდური ლიბრი აქვს გადაკრული, რომ

მიგიტყუნ. ნუ გაოცდები მისი ფერთაცვლით, ისინი გველივით
იცვლიან პერანგს...

უნაზესო... ნუ მიენდობი დედამიწას, იგი ცოდვით დამრგვალებულა და აბურცვლილა, ნუ მიენდობი, მასში წაბილწული წყლები დაედინება, დაეხეტება შავი ვირუსი, რომ გადაქელს ყოველივე — შენ აქ რა გინდა? ვინ მოგიხმომს ამ სამყაროში? სადაც დევნაა მხოლოდ და სიძულვილი, სად ჭუჭყიანი ღიმილი მეფობს... ნუ მიენდობი დედამიწის ცივ გულს, რომელიც კი არ ფეთქავს, არამედ ცოდვისაგან იკუმშება და ყლაპავს არსებებს. შორს წადი, გაეცალე ხორკლიანთა სამკვიდროს, მათი ყველაზე ტკბილი სიტყვაც კი ლოწოვანი გვირაბიდან გამოდის...

უახლოესო... შენ — სიყვარულსა და ტანჯვაში განათლულო... ნუ მოიკლავ თავს უუკედავო დედამიწაზე...

1992 წ.

სარკეებთან

ვდგავართ სარკეებთან და ვითვლით ნაოჭებს. დაგვავიწყდა, ან ვიგონებთ საიდან? — ბავშვობიდანვე აჩენილ-აკვიატებული ტკივილები, წამთა მომკვლელი უმიზნო ხეტიალი, მოუთოკავი სისწრაფით გვაბერებდა.

ვხედავთ: სახეს მონაზვნური სიყვითლე ახლავს. გვტყვივა გულს. სად დავტოვეთ სილამაზე უკანასკნელად? იქნებ, თუნდაც ამწუთში, თავთან ჭიდილში. როცა გავუწვრთეთ თვალი სარკეში აღქმულ ჩვენივე სხეულს. შუბლზე მოვიფათურეთ შემკრთალი თითები, გვეცივა თითქოს. მერე, დროდადრო დავოსტატდით საკუთარი თავის თაყვანცემაში, ამბორყოფაში, რაკი მივხვდით, სხვა არვინ მოგვხედავდა ჩვენ საამისოდ.

ვდგავართ სარკეებთან და ვხედავთ: ჩვენში ათასი სხივი ჩამქრალა, წაშლილა ათასი ფერი. მხოლოდ მოგონება შემოგვრჩა: თუ სად? როდის? როგორ ვიყავით ლამაზები და სასურველნი? შესაძლოა, არც არასდროს ვყოფილვართ ლამაზები, მხოლოდ, ჯიუტად გვჯეროდა ჩვენივე შეთხზული ზღაპრის. ერთ, რომელიმე დღეს კი, ეს სიჯიუტეც უნდა გამტყდარიყო და გვეხილა აუხდენელი სურვილების ნამსხვრევები. არა, ჩვენ თავს არ მოვიკლავთ! ახალი სიჯიუტით დაველოდებით უცხო მგზავრს, უცხო მაძიებელს, რომელიც იმიტომ დადგა გზას, ჩვენ რომ გვიპოვოს. თავს არც მაშინ მოვიკლავთ, თუ არ გვიპოვის ვინმე. ჩვენ შევეჩვიეთ უპოვნელობას! დიდი ხანია გამოიწრთო ჩვენი ძარღვები, დიდი ხანია რაც ვისწავლეთ სიმ-

შვიდე, უფრო სწორად, დავიჩემეთ. და ახლა, როცა აღარავის და
 არაფერს ცვლით, ყველაფერს ვიჩემებთ: სიმშვიდეს, უნაღვლო
 ბას... ცხოვრებას უხალისოდ მივათრევთ, გვსურს გადავისროლოთ
 იგი უაზლოეს უფსკრულში; გვსურს გავატანოთ ადრეულ ქარს, მაგ-
 რამ მაინც ვერ ვიმეტებთ... მუდამ გვექნება სურვილი სარკეში
 ცქერის. მაშინაც, როცა შიგ ვერაფერს დავინახავთ და სიცარიელ-
 ეს ჯიუტად ჩავაცქერდებით...

1992 წ.

საწუთისოფლო

სადღაც იწყება, სადღაც მთავრდება...

საიდან მოვედით? სად წავალთ?

სისხლი ჩვენი ღვინოა და საკუთარ სხეულში ვთვრებით.

ხორცი კი ჩვენი პურია და ერთმანეთს შესაჭმელად ვეტანე-
 ბით.

ჩვენ გვიცხოვრია საუკუნეთა მიღმა. მაგრამ ვერც დასაბამს მი-
 ვაგენით, ვერც — დასასრულს. ორი გზა გვაქვს და მაინც ერთია
 ორთავე, რაკი ყველაფერი ერთმანეთისაგან გამოდის, ჩვენი სახეებიც
 ერთმანეთში მეორდება. მთელი კაცობრიობა ადამი და ევაა; მთელი
 კაცობრიობა აბელი და კაენია. ბრუნავს ჩვენი სულები ერთ ღერძ-
 ზე. ამიტომ ვიბადებით და ვკვდებით ათასჯერ. ყველანი ერთმანეთს
 ვგავართ. ამიტომ ხშირად საკუთარ თავს ვკლავთ; ხშირად საკუთა-
 რი თავი გვებრძვის... და ამ ბრძოლაში საკუთარი აჩრდილიც დავ-
 კარგეთ.

სად არის ჩვენი აჩრდილი?

იგი დაძრწის უხილავ გზაზე. ერთხელ, ოდესღაც გაგვზორდა
 და ვინ უწყის როდის დაგვიბრუნდება. იგი გასცდა სამყაროს მძუ-
 ლვარებით (ნუთუ ჩვენ ვიყავით საძულველნი)?! ახლა ვდგავართ
 სარკეებთან და აშკარად ვხედავთ ყველაფერს. ვხედავთ: ბზარებს,
 ნაოჭებს, არეკლილ სიცარიელეს, მაგრამ ვერ ვხედავთ ჩვენს პროფ-
 ილს — სულს. გინახავთ გადმოშობილი სული? სული საკუთარი,
 ოღონდ ისე გაუცხოებული, გწადის „შენ“ დაუძახო...

გადმოშობილ ჩუქურთმაზე ვკითხულობ სიტყვას, სიტყვა სულ-
 ის სახელია, სულის გადმოშობილი პროფილი. შორია, შორია მარ-
 მარილობაგან ათლილი აჩრდილები. იგი სივრცის ნატეხებია და ბე-
 რწი, უთესლო აკლდამების ნაშთები. მაგრამ არის, დადის აკლდა-
 მებში გრძნობა. გრძნობა საფლავებისა და სამარხებისა. ესეც დი-
 დია, სხვა ყველაფერთან ერთად, რაკი მიწა ერთწუთს (წუთი-სოფე-
 ლი) გაჩუმებულია, სამყაროს ბედიც ღუმელშია გამომწყვდეული.

თეთრ მარმარილოთაგან ასხლეტილი ნაფოტები სხეულში მოგროვდება, როგორც გახელებული სუნთქვა უპაერობისა. და მე ამ დროს ვუერთდები მდუმარე პროფილს, ის უნდა იყოს ყველაფერი ერთად, რაც მე ოდესმე მქონდა...

ახლა სად არის ჩვენი სულები? ან რატომ დავრჩით უმიწოდ ჩვენთვის შექმნილ დედამიწაზე?

ჩვენ გვტყვიან! ჩვენ ვტირობთ! ჩვენ ვიტანჯებით!

ვანა მხოლოდ ქრისტე გასცა იუდამ?!

ვანა მხოლოდ ქრისტეს აჰკიდეს მძიმე ჯვარი?!

ვანა მხოლოდ ქრისტე დაკაწრეს ეკლის გვირგვინით?!

ვანა მხოლოდ ქრისტე აცვეს ჯვარს გოლგოთაზე?!

ვანა მხოლოდ...

სიმღერა. უფრო რეჟივში:

„ბინდისფერია სოფელი, უფრო და უფრო ბინდდება,

რა არის ჩვენი სიცოცხლე, ჩიტივით გაგვიფრინდება...“

ვინ დაედევნება გაფრენილ სიცოცხლეს? ან კი რა საჭიროა?
ის ხომ წუთია და ის წუთიც — ბინდისფერი...

1992 წ.

ვეფხისტყაოსნის მეორე მუხრი

ჩემი სიმღერის ხმა არის ყეფა,
ლოლო ყქუილი — ჰანგები „ნანის“...
ძალად თუ ვიწვი ამ ქვეყანაზე,
სახე რაღა მაქვს ადამიანის?!

ძვლებს ვინდა ჩივის, ან მჰადის ნატეხს:
ჩემი სიზმარი ფინჩხაა პურის,
სხვა არა მინდა, ესეც რომ მქონდეს,
მერე ნამითაც მოვიკლავ წყურვილს.

პატრონს კი ის სურს, მე, სულიერი,
არცა ვჭამდე და არც ვსვამდე რამეს,
თან აღმა-დაღმა დაეჭროდე მუდამ
ყოველ ცისმარეს თუ უკუნ ღამეს.

ჰოდა, ვინც მოვა სამოსახლოში,
ბავშვი იქნება, კაცი თუ ქალი,
ისე დაეკბინო და დავაშინო,
ცეცხლის ცრემლებით აევსოს თვალი.

ძალდი ვარ, მაგრამ სირცხვილით ვიწვი,
კეთილშობილი რომ არ ვარ ძალდი.
და ვარ ქოფაკი პირწავარდნილი
პატრონის მონის ვეება დამლით.

ყურებიც დამჭრა, კუდი მომკვეთა,
სრულებით მშვიდად, სიცილ-სიცილით.
ჯაჭვით მიმაბა ოდის საძირკველს,
მტარვალს კი ვხვდები კუდის ქიციანით.

ხელებს ვულოკავ, ფეხქვეშ ვერთხმები,
სიცოცხლეს, აი, რაც ხდის აბსურდად:
ჩემს დამაქცევარს, გამძრობს ტყავისას
წამსვე ვუსრულებ, რაც სურს და უნდა.

არადა, ველტგი, ისე დავკბინო,
პატრონმაც ვერ ცნოს ჩემი პატრონი,
ალბათ, ოდესმე ის დღეც დადგება,
წუთნი რომ გვერგოს სანეტარონი.

მაგრამ, ძაღლნი ხომ ძაღლად შობილან,
არავითარი ვერ შეცვლის ხანი:
რაც თავი ახსოვთ, ყეფენ და ყეფენ,
ღრენა-ყმულის ამოსდით ხმანი.

ძაღლების მოდგმა ფასდება ეშვით,
კბილს ვის ჩაასობს ღლისით და ღამით.
კაცს პატიოსანს თუ ერჩის ძაღლი,
მისი ღირსება მაღლდება ამით.

როცა ვარსკვლავნი ცად ციმციმებენ,
თვალეში რატომ მიქრება შუქი,
გული რად არის აღსაფხე სევდით,
ფაკი ძაღლი მართლაც ვარ თუკი.

თუკი არ ქრება ციციანთელა,
როგორც მბეუტავი სინათლე ისე,
თითქოს იეზის ბზინავს კაბანი,
პატარ-პატარა მნათობნი ცისვე.

სხივის მძივები მოაწყდა ეზოს,
უკუნს ანათებს წვეთები ვერცხლის,
ირგვლივ მეჭლისი არის ნათელის,
ასი ათასი შავ-თეთრი მერცხლის.

მე კი ვყმუივარ, შეესტირი სოფელს,
ეს გოდება კი კვნესაა გედის:
— დოვის თუ არა და სენ-ბერნერის,
რატჰარის მაინც მრგებოდა ბედი.

არ დამტოვებდნენ პირისპირ ღამის,
არ გამაგდებდნენ სახლიდან გარეთ,
როგორც ქეციანს, არ დამტუქსავდნენ,
არ მატირებდნენ ესოდენ მწარედ.

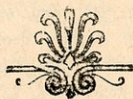
სანამდე უნდა ვყეფდე, ვყმუოდე
და ჯაჭვით ვიყო გამომწყვდეული,

სახლში კი არა, არამედ ცისქვეშ
განწირული და ბედით წყეული.

ძალდი ვარ, მაგრამ მეც მიდგას სული,
ასე რომ არის, რად ივიწყებენ,
როგორ მიღრენენ ქოფაკს ქოფაკნი,
იქით საყუდნი აქეთ მიყუდენ.

ღმერთო, სიკვდილი მაღირსე მშვიდად,
უფალო ღმერთო, მომაპყარ ყური.
ადამიანად თუ ვიშვი ქვეყნად,
მაშ, რატომ მერგო ყოფა ძალღური.

ბოროტი სული თუ გამოიცნო,
ეშვი ჩაასო სადაც კი ჯერ არს,
ასეთი ძალდი ვის რად სჭირდება,
ასეთის ყეფის აბა, ვის სჯერაღეს!?

მონაწილე მორჩილება

ნოველა

ბოლოს და ბოლოს ადამიანსაც მობეზრდება თურმე ერთნაირი ცხოვრება. თუ პატიოსანია, უპატიოსნო ცხოვრებისაკენ გაუწევს უცებ გული მეთქი რომ ვთქვა, არ ვიქნები მართალი. რაცხა, ამ დაწყობილი ცხოვრების არევა, სწორი გზიდან გადახვევა მოუხდება. ეგებ ამას სულ სეირის გულიზა აკეთებდეს, ვნახოთ ერთი, რას იტყვის ხალხი, რამ გადარია ეს ნიკიფორე თვალაგაძე ნეტავიო. რაცხას ჩემთვის ვჩირთიფურთობდი და რაზე გამევიტანე ჩემი თავი სამზე-ოზე ქვეყნის საქილიგოდ, დღესაც ვერ დამიდგენია. რაცხა წკვარამად მეზობელს ცოლოური ჩამოუვიდა, ბოვშვის მონახულება რომ იციენ. აკვანი მოუტანეს და წესია იმ დროს, შენც ხალხი უნდა დაახვედრო. წესია თვარა, შენს სტუმარს შენ თვითონ დაალევიე ორი ჭიქა ღვინო და ეჭუჭუტე ტბილად. რა ჭირად გინდა მეზობელს და ნათლიმამს რომ უძახი. იფიქრე მაინც, ავი თვალეზბრიალა ცოლის ბიძაშვილი რომ გესტუმრა, ვინმემ სხვანაირად არ დაადგას თვალი და სახლადფორთოდ არ გაგიხადოს საქმე. ამას წინასწარ არავინ ფიქრობს და საქმე რომ წახდება, მერე თითზე კბენა გვიანია. ეს ისე, სიტყვამ მეიტანა, თვარა ჩემი მეზობელი არაფერ შუაშია. ჩემი სამყოფი ჭკუა უნდა მქონოდა მე, თვარა მან ალალი გულით დამპატიჟა—მოდი და სუფრა დამიმშვენეო. ცოლი არ მიყვარდა და იმან გადამადგმევინა მაგი ნაბიჯი, მეთქი ვერ ვიტყვი, იმაზე მორჩილს ცხვარს ვერ ნახავდა კაცი. ცოლ-ქმარს შორის პატარა წაკინკლავება ყველგანაა და თითო ქოთანს ყველგან ღუღსო რომ იტყოდნენ, მეცინებოდა. ის კი არა, ასე მეგონა, ერთი თარგისაგან ვიყავით გამოჭრილი დაქვეყნის დაქვეყნას უფრო ველოდი, ვიდრე ჩვენს დაშორებას. ერთი გოგო გვყავდა, 13 წლის ნინოიე და მზე იმაზე ამოგვდიოდა. შევყურებდით ამ ციციანთელსავით ბალანას და ვიყავით ბედნიერი. უმისოდ თუ დაღამდებოდა და გათენდებოდა, არ გვეგონა. ერთ დღეს ჩემმა სიდედრმა წიყყანა, თბილისიდან ბოვშვებია ჩამოსული, მზეის ხელა ბურთები აქვთ ჩამოტანილი და გეერთობაო. კი წიყყანა, მარა დაძინება არ გინდა, ალიონზე დავადექით ჩემს სიდედრს თავზე, გლახა სიხმარი ვნახეთ. შეგვეშინდა, ბოვში უნდა წიყყანოთ. რამე არ მეეწიოს-თქვა. რაის სიხმარი,

ვინ დეიძინა სულა. ამას მე ფასონად კი არ ვამბობ, მოსიყვარულე მამა რომ დაგიხატო! არა, ეს ნამდვილად ასე იყო, ჩემი ცოლ-შვილის უმისოდ ღამეთუ გათენდებოდა, არ მეგონა, არა და, კაი ორმოცს კი ვიყავი მიტანებული. მთასავით კაციაო, ჩემზე იტყოდნენ. თმაც არ შემთხვლებია, მარა ჭაღარა შუბლთან კაი გაყოლა მქონდა. ნამეტანი გიხდება მაგი ჭაღარაო, მეზობლის ქალმა მიჩურჩულა ერთხელ ყურში.

მოსალამოვდა. გამევეწყვე რაც შემეძლებოდა და გადავედი მეზობელთან. კარებში შესვლისას პირდაპირ სტუმარს შევეფეთე, გული თუ არ ამომივარდებოდა ბუდიდან, არ მეგონა. უსაშველოდ ღამაში იყო. ღამაში ქალის მეტი რა მინახია ქვეყანაზე, დადევქელიანის ქალი რომ ჯარიანობაზე გამევიდოდა, პირველად თვალებით მე მომძებნიდა, მარა შტერი კი არ ვიყავი. დადევქელიანის ქალამდე რომ არავინ მიმიშობდა, მაგი კი ვიცოდი მე. დავჯექით მაგიდასთან. აგი დალოცვილი ზის თავჩალუნული. მერე ეიხედავს ზეით და პირდაპირ მე დამასობს ამ კუნაპეტივით შავ, სხვიან თვალებს. გაქლება არ გინდა? ასე მგონია თაკარა მზის ქვეშ ვარ, განგებ ვაკვირდები, სხვას თუ შეხედავს-მეთქი. გაგიგონია? მარტო მე ვყავარ მიზანში ამოღებული. მოკლედ, ქვას გახვრეტს, იმნაირი გამოხედვა აქ, ისე, განაგონი მქონდა, ბესარიონ ძულუხიძეს ცოლის ბიძაშვილი ყავს ნიგორზღვაში. ნამეტანი კაი, მარა დოუგვიანდა გათხოვაო. აგია ალბათ-მეთქი, ისე მიყურებს, თითქოს რაღაცას მთხოვს. ასე გაგრძელდა ჩემი წამება სამი-ოთხი საათი, რომ შევთვერი, სიმღერა წამევიწყე, „შალვა ჩემო სიყვარულო“, იმნაირი მომაჯადოებელი ხმით ამყვა, ყველა გეისუსა, ერთ ადამიანს ბუნება ასე ყველაფრით რაფერ გამოარჩევს, საინტერესოა. რაცხა ჯადო ქონდა ნამდვილად, ხო, ხო, რა გიკვირს, უჯადოდ აგი საქმე არ იქნებოდა, ასე მგონია. სუფრა რომ ეიშალა, ცოტა გვერდზე გავდექი, ორ ღერ ტკბილ სიტყვას მაინც ვეტყვი-მეთქი, გევიფიქრე, დაბამბული მისი ხელით მომანსურა და მხრებზე შვართა თითები ჩამოაყოლა. კედელს მივეყრდენი, არ წევიქცე-მეთქი. შვილებს გეფიცები, ერთი ფიორი ტყუილი თუ ერიოს, ახლა თუ გამომყვები ცოლად, შენი წამყვანი ვარ-მეთქი, — ყურში ვუჩურჩულე, ალბათ ღვინო მალაპარაკებდა, თვარა ნორმალური კაცი ამას იტყოდა?! რაფერო... თვალებით მანიშნა, რომ დაწობიენ მაგენი, გამოდი და ჭიშკართან დაგხვდები-მეთქი. კაიო, თავი დამიქნია და ვინმეს რომ არაფერი შეემჩნია, გამშორდა.

არა და, ფეხზე ძლივს ვდგავარ, ისე მთვრალი ვარ. სახლიდან

რომ მოვდიოდი, შენ შემოგველე ბევრი არ დალიო, ^{ხომ ხედავ} ღვიძლს გისიებსო—ცოლმა, პაპიკო, არ დალიო გეხვეწები, ჩემს თავს გაფიცებო—ბაღანამ. ასე დამოძღვრილი ვარ წამოსული სახლიდან და ახლა რას ვაპირებ. რომ არ გადმოსულიყო, მეზობელს სახლს გოდოუბრუნებდი, იმ ჭკუაზე ვიყავი, ბევრი არ დაგვიანებია, რამე გლახა არ იფიქრო ჩემზეო, მითხრა. ჯარიანობაში გნახე, ცოლთან ერთად რომ ცეკვავდი, მაშინ შემეყვარდი, მის შემდეგ ცოცხლებში არ ვუბრუნებარ, თუ წამიყვან ერთ შვილს გავაჩენ შენთან და მერე დოუბრუნდი შენს ცოლ-შვილსო.

— რა გქვია სიცოცხლე-მეთქი. მე ირინე მქვია და ამაღამ შენი ცოლი გავხდები, თუ გინდაო. უეცარმა სიხარულმა გამაოგნა. ზაფრანისფერი კაბა ეცვა. გრძელ წამწამებს ისე აფახურებდა, ზღაპრიდან მოსულს გავდა, აუტანლად ძნელია ახლა ამის მოყოლა. არა... ერთი თვალის დაფახულებისათვის რაფერ წირავ ცოლ-შვილს. არაფერი არ ყოფილა ცოლქმრობა. ერთი კი არა, ათი შვილი რომ მყოლობდა, ათივეს დავტოვებდი. ხომ არის ადამიანის ცხოვრებაში ისეთი მომენტი, არაფერს რომ არ დაერიდები მიზნის მისაღწევად, ხომ არის მითხარი. ვინმეს ხელი ამ საქმეში რომ შეეშალა, ალბათ თავს მოვიკლავდი. მოვკიდე ხელი ირინეს და გაღმა სოფელში ქოლობანს ეძახიან, მამიდაჩემს მივაღეკით. მამიდა მარტო ცხოვრობდა. ბიჭები თბილისში ყავდა. გამთენიისას უცხო ქალით რომ დამინახა, მამიდაჩემი კინაღამ გაგიჟდა. ტერეზი მამიდა, ახლა ხელი რომ არ შეგვიწყო, ორივენი ცხენისწყალში დევნიხართო თავს-მეთქი, იცოდა მამიდაჩემმა ჩემი უბედური ხასიათი. ერთი კი მეიმოთქმა. კაი ქემანც, ჩემი ძმა რომ ვერ მეესწრო ამ ამბავსო... პატარა სუფრა გაგვიშალა, ერთ-ორ მეზობელსაც კი დოუძახა. რაფერ გინდა აგი ამბავი გააგებინო ცოლ-შვილს, ისევ მამიდაჩემს შევებით ეყვანი. ბაღნობიდან ყვარებიენ ერთმანეთით და რაცხა ამფერები. ჩემს ცოლს ამის თაობაზე გულა დოუყავდა. ბოვშმა უფრო ადვილად გედეიტანა. ჟორჟიკე რომ გაგვიჩნდა, სულ თვალეში შემეცინებდა. აბა თუ წავა პირობის თანახმად ახლაო..., ფიქრობდა თურმე. ორი წლის რომ გახდა ჩვენი ბიჭი, მაშინ ძაან გოუჭირდა თქმა, მარა მძინე მითხრა, წადი აწი შენს ცოლ-შვილშიო. მე ვერ წავედი, უფრო სწორად, არ წავედი. მე ირინეს დატოვება არ შემეძლო. მას რომ დავეტოვებინე, მერე ალბათ ცხოვრებას აზრი არ ექნებოდა. ირინე ძლიერი ქალი იყო, მისი დოუშობრილებელი სული მე ყოველთვის ხელ-ფეხს მიბორკავდა. აბა, ის პირველი ნამდვილი მონა იყო. ათრთოლებული მელოდებოდა. რავა დეიძნებდა უჩემოდ, ბაღანე არ მეენატროს, არ იჯავროსო და ყოველკვირას მეზობელს გამოატანდა. შვილი რომ შეგვეძინა, მერე ისე

ხშირად აღარ აგზავნიდა. ახლა მისი ყავენ და ამან არ შეაწუხოსო, ხედავ შენ? მოკლედ ქალის გამოცნობა ძნელია. ერთი საყვედურიც არ დასცდენია. არა და ხომ-ვიცი, როგორ ვუყვარდი, დაძინებულს ბევრჯერ მიგრძენია, რომ დამცქეროდან და რაღაც ძალას გამოუღვიძებო. სიმართლე თუ გინდა გითხრა, მე იგი მარტო ირინეს თვალების ბრიალის გამო არ დამიტოვებია. მომბეზრდა შეჩვეული გარემო. წინააღმდეგობას რომ არავინ გიწევს, მაშინ ცხოვრებაც უინტერესოა. შენ რომ გიყვარს, ის გავაკეთე დღეს., იხვის ნიგვზიან ჩიხირთმა მიყვარდა... ცოლი რომ ყოველ წუთს თვალებში შემოგციცინებს, ძნელი ასატანია, სადღაც ეს მონური მორჩილება მოსაბეზრებელია. ცოტა გაწი ეს უღელი სხვა მხარეს. მაგრძნობინე, რომ სხვა ადამიანი ხარ და სხვა აზრები გაგაჩნია, გვერდს რომ მაფხან ყოველდღე შორჩილ ხბოსავით. არ მოგბეზრდა სულ ჩემს ჭკუაზე სიარული? რატომ გინდა მაფიქრებინო, რომ საკუთარი ჭკუა არ გავაჩნია. მსოფლიოში ორი ფოთოლი არაა ერთნაირი და რაღა მაინც-დამაინც ჩვენ ორი დავემსგავსეთ. ერთმანეთს ყოლისფერში ტყუპისცალივით, შე კაი დედმამიშვილო.

ერთ საღამოს, ეს ძველი ამბავია, გამთენიისას მივედი სახლში. ჩემმა ნინოიამ, ამ ღლაპმა, შავი დღე დამაყენა. დედა რატომ ანერვიულე, მთელი ღამე არ დოუძინიაო. აწე მასე არ დეიგვიანო. ორმოცზე თამადა ვიყავი და ვერ მოვზომე... მერე სანამ არ წვედიბინე. თავი ვერ ავწიე, რაცხა გულში გამიხარდა, რომ ჩემმა შვილმა პროტესტი გამომიცხადა. ჩემი დასაწუნი საქციელი დეიწუნა. იმაჲ კიდე ეჩხუბა ბაღანას, მამაშენის გაკრიტიკებას რაფერ ბედავო. მე ცოლი ვარ და შენიშვნის მიცემაც ვერ გამიბეღიაო. ამ „არ გაბედვამ“ დააკრგვინა ჩემი თავი. წინააღმდეგობა იმ უბრალო მიზეზის გამო მაინც გამიწიე, შენ რომ სხვა ადამიანად წარმოგიდგინო. გამოწმებს ვინმე თუ რაია. ყველაფერში რაფერ ხარ თანახმა. ყველაფერი მე არ მომწონს ჩემი და შენ რაფერ მოგწონს. უარესს გეტყვი, რომ მოვთათბირებოდი, ასეთ საქმეზე მოთათბირება რავა შეიძლება თვარა, წინააღმდეგობას არ გამიწევდა. რადგან შენ გიყვარს ითხოვეო მეტყოდა. ესაა საქმე? სიცოცხლეზე მეტად ვუყვარდი და უბრძოლველად დამთმო. ერთხელ მაინც მისუღიყო ჩვენი სოფლის თავკაცთან, დარისპან თარგამაძესთან, ნუგეშს მაინც ეტყოდა. მეც დამიბარებდა და გამომლანძღავდა.. არა, ოღონდ ჩემთვის არ ეწყენინებინა და მთელს დუნისას მოიმდურებდა. ამ „არწყენინებამ“ დამაშორა მას. ის წინააღმდეგობები, კიდილი, ჩხუბი უფრო კრავს.

ოჯახებს, იცოდე შენ. ასე მგონია მორჩილი და ქმარზე შეყვარებული ცოლის როლს თამაშობდა. მე მისი სიყვარულისაც არ მჯეროდა. იუ ადამიანს თავისთავი არ უყვარს, იგი სხვის შეყვარებას ვერ შესძლებს. ასე მგონია მე, ერთი ავი სიტყვა არ დაცდენია-მეთქი ხომ გითხარი, ისე გედევტანა აი უშველებელი დარდი. არა და ზომ ვიცოდი, ჩემზე ძვირფასი ამ ქვეყანაზე არავინ ყავდა... მე კი სხვა მიყვარდა, ამიტომ არ გამტყუნებ, შვილო, მეორე ქალით რომ მოხვედი, რაც უნდა ეწყინოს ჩემს ძმისშვილს, მაინც უნდა მიგიღოთორემ თქვენი დაშორება ახლა სიკვდილს უდრის...

8 ოქტომბერი, 1995 წ.

მადონა ზურაბიძე

* * *

ჩემი ცხოვრება უღრანი ტყეა,
გულს ნისლებივით შემოჭდობილი.
ამქვეყნიური ცხოვრების ტყვე ვარ
და მისჯილი მაქვს უღვთო დუმილი.
ჩემი ცხოვრება პიტალო კლდეა,
ზეატყორცნილი და აღმართული
და სიბ ქვასავით უდრეკი არი
სული წმინდა და სული ქართული.
ჩემი ცხოვრება უფრთო ჩიტია
ცას მოკლებული ლაღი ფრიალით,
მე სულ სხვაგვარი მსურდა სიცოცხლე
და სხვანაირი შემხვდა ტიალი.
ჩემი ცხოვრება უფოთლო ხეა,
ჩემი ცხოვრება მდორე წყალია,
ღმერთმა სუყველას გადმოუხედა,
ჩემთვის კი ჯერაც არა სცალია.

* * *

ნეტა ზღაპარში ვცხოვრობდე,
სადაც ბოროტი გმობილა.
სად მიზანს აღწევს ბოლომდე
ობოლი დედისობილა.
ნეტა ზღაპარში ვცხოვრობდე,
უკეთესს რას ვინატრებდი:
მზეს მოვტაცებდი კაშკაშს და
სავალ გზას გაგინათებდი.
მინდვრად დავკრეფდი სიყვარულს,
ბნელს მიგუზღავდი ბოლომდე,
ბოროტს დასძლევდა კეთილი..
ნეტა ზღაპარში ვცხოვრობდე.

ანდრე მორუა

ღ ა გ რ უ ნ ე ბ ა

რასაც ახლა მოგიტხრობთ, სრული სიმართლეა. იგი 1945 წელს მოხდა საფრანგეთის ერთ პატარა სოფელში, რომელსაც პირობითად შარდელი ვუწოდებთ. მის ნამდვილ სახელს, მიზეზთა და მიზეზთა გამო, აქ არ ვახსენებთ.

ამბავი დაიწყო მატარებელში, რომლის ათსაწოლიან კუბეში თორმეტიოდე ფრანგ ტყვეს მოეყარა თავი. ისინი გერმანიიდან ბრუნდებოდნენ. შეტისმეტად გადაქანცულთ სივიწროვე აწუხებდათ, მაგრამ თავს მაინც ბედნიერად გრძნობდნენ. იცოდნენ, რომ ხუთი წლის განშორების შემდეგ ისევ იხილავდნენ თავიანთ სამშობლოს, საკუთარ კერასა და ოჯახს.

ფიქრის საგანი ყველასათვის ქალი იყო. ერთნი რომ მასზე ამყარებდნენ მთელ იმედებს, შფოთავდნენ ამ დროს მეორენი, იქნებ სასურველ ვინმეს გადამეყარა და დღეს იმის ერთგულია, ან მარტობა არჩია და დარჩა კი ერთგული ამ სიმარტოვისას? იქნებ შეიძლებოდეს ცხოვრების კვლავ დაწყება? ვისაც შეილება ჰყავს, ეს პრობლემა შეიძლება ნაკლებად აწუხებდეს.

ვაგონის კუთხეში ერთი მაღალ-მაღალი, გამხდარი კაცი იჯდა. თავისი ეშხითა და ლაზათით იგი ესპანელს უფრო ჩამოჰგავდა, ვიდრე — ფრანგს. იგი რენო ლეიმარი გახლდათ, შარდელის მკვიდრი, პერიგორიის მხარიდან.

მატარებელი ღამის წყვედიადში მიჰქროდა და როცა დროგამოშვებით ორთქლმავლის საყვირის ხმა ბორბლების მონოტონურ ხმას ერითმებოდა. რენოც იწყებდა მასლაათს თავის მეზობელთან.

— სატიურნ, შენ ცოლიანი ხარ?

— მე? რა თქმა უნდა. ომამდე, ორი წლით ადრე დავოჯახდი. უკვე ორი ბიჭი მყავს. ჩემს მეუღლეს მართა ჰქვია. გინდა განახო?

სატიურნი ტანდაბალი, მხიარული კაცია. სახე ნაჭრილობებით აქვს დაფარული, მან გულის ჯიბიდან ხმარებიდან გამოსული, კარგა გაცვეთილი, გაქონილი საფულე ამოაცოცა, იქიდან თითქმის დაფლეთილი სურათი ამოიღო და ამაყად გაუწოდა რენოს.

— რა ლამაზია, ღმერთო ჩემო, — შენიშნა ლეიმარმა, — კი,

მაგრამ, რომ დაბრუნდები, არ გეშინია?!

— სიხარულისაგან ლამის გავგიჟდე და მეშინოდეს?! რატომ უნდა ვიყო შეშფოთებული?

— იმიტომ, რომ ასე ლამაზია. მარტოდ იყო და... ქვეყნად კი იცი, რამდენი კაცია?

— ერთი შენც! არ გამაცინე?! მართასთვის ხომ სხვა მამაკაცი არც არსებულა! ჩვენ ყოველთვის ბედნიერები ვიყავით ერთად ყოფნის დროს. მე რომ ის წერილები წაგიკითხო, რაც ამ ხუთი წლის განმავლობაში მიმიღია მისგან...

— წერილები! მერე რა? ეს ხომ არაფერზეც არ მეტყველებს! მეც ვღებულობდი შინაარსიან წერილებს, მაგრამ ვარ კი მოსვენებული?

— როგორ, განა იმისი არა გკერა?

— როგორ არა! ყოველ შემთხვევაში იმისი უფრო მკერა, ვიდრე სხვებისა. წარმოიდგინეთ და ექვსი წლის დაქორწინებულები ერთხელაც არ წავკინკლავებულვართ...

— მაშ, რა გადარდებს?

— აბა, რა გითხრა, ძმაო, ადამიანსაც გააჩნია! მე იმათი ჯურისა უფრო ვარ, ვისაც ბედნიერებისა არ ჯერა. მეც სულ იმაზე ვფიქრობდი, ელენს ჩემზე უკეთესი შეეფერება-თქო. ლამაზი და ჭკვიანია, თანაც — განათლებული, ამასთან ხელმარჯვეც! რა არ გამოსდის?! საკმარისია ხელი შეავლოს ქსოვილს და ლამაზ სამოსად აქცევს. ფაცხაც კი, მისი მიღაცებული, სამოთხეს ემსგავსება. ომის დროს მგონი, ჩვენს მხარეს ბევრი ლტოლვილი მოაწყდა. თუ არ ვცდები, მათ შორის უცხოელი მეკავშირეებიც იყვნენ. დაუჯივრებელია, სოფლის მზეთუნახავი არც ერთს არ მოსვლოდა თვალში.

— და მაინც უყვარხარ!

— კი, მეგობარო! მაგრამ, აბა, წარმოიდგინე, ხუთი წელი სულ მარტოდმარტო ყოფილა, საიდანღაც შემოხეტებული.. ახლობელიც არავინ ჰყოლია აქ... ამიტომაც, ვფიქრობ, ცდუნებას უფრო უნდა აჰყოლოდა, ვიდრე...

— იცი, რას გეტყვი? ნუ მაცინებ, თუ ღმერთი გწამს! საღად ვერ უნდა აზროვნებდე მგონია. ჰო, ვთქვათ და იყო რაღაც, მერე და ცვლის კი ეს რამეს? თუკი აღარც ახსოვს იგი და მხოლოდ შენ გაღმერთებს? ყური დამიგდე — აი, ჩემთვის რომ ეთქვათ, მართაო... კარგი — ვეტყვი, ამაზე მეტი აღარ გამაგონოთ, ცოლია იგი ჩემი მოგეხსენებათ, ომის შემდეგ ყველაფერს თავიდან ვიწყებთ...

— არა და არა! მე ასე არ შემიძლია! — თქვა ლეიმარმა, — ისეთი რამ რომ გავიგო...

— მაინც რას იზამდი? მოკლავდი? ხომ არ შეიშალე?

— ზრაფერსაც არ დავუშავებდი. არც ვუსაყვედურებდი, დავუტოვებდი ფულს, სახლს, თვითონ კი გამოვიცვლიდი სახელს, ვიკლიდი და ვიცხოვრებდი ისე, ჩემთვის. მე არაფერი მჭირდება, ხელობითაც იოლად გავიტან თავს, ცხოვრებას სულ სხვანაირად ავიწყობდი. შეიძლება ეს, სისულელედაც კი მოგეჩვენოს შენ, მაგრამ რა ვქნა, სხვანაირადაც რომ არ შემიძლია?! ან — ყველაფერი, ან — არაფერი...

ორთქლმავალმა მოაყვირა. ლიანდაგები აჭრიალდა და საღვურში შემოსული ორივე მამაკაცი გაყუჩდა.

შარდეილის მერი სოფლის დამფუძნებელი გახლდათ. ეს, ერთობ მშობლიური, გულისხმიერი და კეთილგონიერი კაცი ზრუნვას არ აკლებდა თანასოფლელებს. ერთ დილას, როცა სამინისტროდან ცნობა მიიღო, ოცი აგვისტოსათვის რენო ლეიმარი ბრუნდება და სამხრეთ-დასავლეთის მატარებელს მოჰყვებაო, გადაწყვიტა დაუყოვნებლივ ეცნობებინა ეს სასიხარულო ამბავი მისი მეუღლისათვის.

ელენ ლეიმარი მერმა ბაღში ნახა, ამისთანა ბაღს მთელ სოფელში მეორეს ვერსად ნახავდით. მართლაც მშვენიერი რამ იყო იგი თავისი ვარდებით, ბაღის კარებს სუროსავით რომ შემოხვეოდა ორივე მხრიდან.

— ქალბატონო ელენ! მე კარგად მესმის, რომ თქვენ იმ ქალებს არ ეკუთვნით, ვისაც გაფრთხილება სჭირდებათ, ბრუნდება თქვენი ქმარი და თადარიგი წინასწარ უნდა დაიჭიროთ, რათა მოსალოდნელი საფრთხე აიცილოთ, თუმცა არა! პირიქით — თქვენი ქცევით, თქვენი თავდაპერილობით აღტაცებულია ყველა! მოლაცხე ქალებმაც კი, რომელთათვისაც სხვათა და სხვათა გაკილვა ჩვეულებრივი ამბავია, ვერაფერი გიბოვეს ხელმოსაჭიდი.

— ასეთები, ბატონო მერო, მაინც გაგაკილავენ. — უბასუხა ელენმა და გაიღიმა.

— მეც ასე ვფიქრობდი, მაგრამ თქვენ. მათ ფარ-ხმალი დააყრევინეთ. რომ გამეხარებინეთ, იმისათვის მოვედი! გარწმუნებთ, თავადაც მიხარია თქვენი მეუღლის დაბრუნება და საკადრისი შეხვედრაც უნდა მოგუწყოთ. თქვენც, ისევე როგორც ყოველი ჩვენგანი, არა ხართ განებევრებული ნუგზარ-ნუგზარი კერძებით, მაგრამ ასეთი შემთხვევისათვის შეგვიძლია გამონაკლისი დავუშვათ და...

— გმადლობთ, ბატონო მერო..., მეც ასე ვფიქრობ, თქვენი აზრით აქ რომელ საათზე უნდა იყოს?

— მატარებელი 23 საათზე პარიზს დატოვებსო, მინისტრმა მეცნობა. ეს მატარებლები საერთოდ ნელა მოძრაობენ. იგი ჯერ ტივის სადგურში ჩამოდგება, შემდეგ ოთხი კილომეტრი ფეხით მოუწევს გამოვლა თქვენს მეუღლეს. არა მგონია შუადღემდე მოაღწიოს ჩვენამდე...

— ბატონო მერო... სახელდახელო სუფრაზე, გამიგებთ, ალბათ, რატომ არ გეპატიყებით. ყურადღებისათვის კი დიდი მადლობა მომიხსენებია.

— ჩვენს სოფელში თქვენ ყველა პატივს გცემს, ქალბატონო ლეიმარ! მართალია, აქაური არა ხართ, მაგრამ ღვიძლივით მიგიღეს.

20 აგვისტოს დილის ექვს საათზე ელენ ლეიმარი ფეხზე იდგა უკვე. სულაც არ უძინია წუხელ. წინა დღით ხომ მთელი სახლი დააღაგა, იატაკი გააბრიალა, ახლით შეცვალა ფარდების გაცვეთილი არშიები, მერე მარსიალს მიაკითხა—სოფლის დალაქს და თმები დაახვევინა. თავი ბადით შეაკვრევინა, შემდეგ საკუთარი გარდერობი გადასინჯა და თვალი შეუჩერდა აბრეშუმის კაბაზე, რომელიც ამ მარტოობის ქამს ერთხელაც არ ჩაეცვა. ადრე თეთრ-ცისფერი ბრჭყვიალა ზოლებით გაწყობილი კაბა მოსწონდა. მოსინჯა კიდეც, მაგრამ გამხდარ ტანზე კაბა სულაც არ მოადგა. იქნებ მისივე შეკერილი შავი კაბა მოირგოს, ქამარი და საყელო კი უსათუოდ ფერადი ნაჭრებით გააწყოს.

ელენ ლეიმარმა საუზმის მომზადებამდე გაიხსენა, თუ რა უყვარდა რენოს ყველაზე მეტად. მოგეხსენებათ, 1945 წლის საფრანგეთში როგორ ჭირდა ცხოვრება... ჰო, მართლა, შოკოლადის ჩაროზისათვის ხომ სულს ლევდა მისი ქმარი, მაგრამ, სად იშვოვოს? საბედნიეროდ საქათმეში რამდენიმე კვერცხი იპოვა, ადრე რენო კიდეც იკვებნიდა, ტაფამწვარს ჩემს მეუღლესავით სხვა ვერავინ მოამზადებსო. ახალი ხორციც უყვარდა საქონლისა და მოთუშულ ვაშლზეც არ იტყოდა უარს... სოფლის ყასაბს კი ორი დღეა ფარდული არ გაედო და ელენმა წინა დღით დაკლული წიწილს შეწვა. ერთმა მეზობლის ქალმა დაიჩემა, მახლობელ სოფელში ბაყალი შოკოლადს ნამალავად ყიდისო და ელენიც გაეშურა მის საძებნელად.

„რვა საათზე რომ გავიდე, ცხრისათვის უეჭველად ვიქნები შინ. წასვლამდე ისე მოვამზადებ ყველაფერს, როცა დავბრუნდები, საქმე მხოლოდ სამზარეულოში მექნეს“, — ფიქრობდა ელენი. კი დღეა ავდა, მაგრამ ხალისიანად გამოიყურებოდა მაინც.

მშვენიერი დარი იდგა ხეობაში. ასე მზიანი დღე აქ აღარც ახსოვთ. ელენი მხიარულად შეუდგა სუფრის გაშლას. პირველ სა-

დიღზეც ხომ ეს წითელი, თეთრი, კუბოკრული სუფრა — მუხრანის, ვარდისფერი თევზებით გაწყობილი, რომელთა მოხატულობა რეზოს მშვენიერ განწყობაზე აყენებდა, ერთი ბოთლი შუშხუნა და განსაკუთრებით ყვავილები! რარივ უყვარდა ყვავილები მაგიდაზე. იმასაც იტყოდა, ელენზე უკეთ ყვავილებს ვერავინ შეარჩევსო.

ელენმა ღიღილოების, ზიზილოებისა და ყაყაჩოებისაგან შეკრულ სამხეროვან თაიგულს რამდენიმე შვრიის თავთავიც გაურია. სანამ გარეთ გამოვიდოდა, ველოსიპედს დაყრდნობილმა, დიდხანს უტკიოდა ჩინებულად მორთულ პატარა სასტუმრო ოთახს, რენო, ალბათ, განცვიფრებულიც კი დარჩება, ამდენი უბედურების შემდეგ სახლიც და მეუღლაც თითქმის ასე შეუცვლელი რომ დახვდება, ღია ფანჯრიდან სარკეში ოდნავ გამხდარ თავის ორეულს ჰკიდა თვალი, ოღონდაც რანაირი თეთრი და ქათქათაა და რა ნორჩად გამოიყურება! ძველმა, უკვე თითქმის მივიწყებულმა გრძნობამ მოიცვა მთელი მისი არსება. მოსალოდნელი ბედნიერებისაგან ლამის შეუქანდეს გული.

— წასვლის დროა! — მოჰრა უეცრად, — უნდა წავიდე, რომელი საათია ნეტავ? ცხრა საათი გამხდარა! ვერც ვიფიქრებდი, ამდენ ხანს თუ მოვუნდებოდი ყოველივე ამას. თუმცა მერმა ხომ თქვა, მატარებელი შუადღემდე მაინც ვერ ჩამოვაო. არაუშავს, მანამდე ყველაფერს მოვასწრებ...

ლეიშარების პატარა სახლი განცალკევებით იდგა სოფლის ბოლოში. ამიტომ არავის შეუმჩნევია, როგორ შეიპარა ბაღში გამხდარი, მღელვარე თვალებიანი ჯარისკაცი. იგი წამით შედგა და სინათლისა და ბედნიერებისაგან თავბრუს დაესხა.

ყვავილების სურნელებით დამთვრალმა ფუტკრების ზუზუნს დაუგდო ყური, შემდეგ კი წყნარად გასძახა ელენს.

ხმა არავინ გასცა. რამდენჯერმე კიდევ დაიძახა, — ჰაუ, ელენ!

ღუმილმა შეაკრთო — ახლოს მივიდა სახლთან და ფანჯრიდან თვალი მოჰკრა სუფრას, რომელიც ორი ადამიანისათვის გაეწყობო, მაგიდაზე იდგა ერთი ბოთლი შუშხუნა და ყვავილები. თითქოს გულზე რაღაც მოხვდაო, მძიმედ მიეყრდნო კედელს. „ღმერთო ჩემო“, — გაიფიქრა: „იგი მარტო არ ცხოვრობს“.

ერთი საათის შემდეგ, როცა ელენი შინ მარტო დაბრუნდა, მეზობლის ქალმა გამოსძახა:

— მე დაინახე თქვენი რენო! იგი გარბოდა, დაუძახე, მაგრამ არც მობრუნებულა!

— გარბოდა? საით? — შეცბა ელენი.

— ტივესაკენ!

შეცბუნებული ელენი მერთან გაჩნდა. ამ უკანასკნელმა არაფერი იცოდა.

— ვშიშობ, ძალიან ვშიშობ, ბატონო მერო! რენოს, მართალია, პირქუში შესახედავია, მაგრამ ისეთი სათუთი გული აქვს, რომ... თანაც ეკვიანია. მან დაინახა ორისათვის გაწყობილი სუფრა და არც დაფიქრებულა, რომ ეს მეორე მისთვის იყო გათვალისწინებული, რომ მე მხოლოდ მას ველოდი. ახლავე უნდა მოიძებნოს, ბატონო მერო, რომ არ დაბრუნდეს, რაღა მეშველება?! რომ იცოდეთ, როგორ მიყვარს..

მერმა ველოსიპედი აფრინა ტივეს სადგურში, ფეხზე დააყენა ჟანდარმები, მაგრამ — ამაოდ. რენო ლეიმარი, თითქოს მიწამ ჩაყლაბაო, ვერსად ნახეს. ელენმა მთელი ღამე მაგიდასთან გაათენა, ყვავილებს უკვე ჭკნობა შეჰპარვოდა.

გავიდა ერთი დღე, შემდეგ — ერთი კვირა, შემდეგ — ერთი თვე.

უკვე ორი წელი სრულდება იმ საბედისწერო დღიდან, ელენს თავის ქმარზე აღარაფერი სმენია. მე, ამ ამბავს იმ იმედით ვწერ, რომ იქნებ როგორმე მივაწვდინო ხმა რენო ლეიმარს, რათა დაუბრუნდეს თავის ოჯახს.

ფრანგულიდან თარგმნა
ნანა ახალაძე

ოქროს ნამეცეცი

ზღაპარი

მას შემდეგ, ალბათ, ათასი წელი გავიდა. იმ ქვეყანას, სადაც ჩუვაშების წინაპრები ცხოვრობდნენ, უცხოელი ელჩები ეწვივნენ. მეფემ ისინი ჩუვაშებთან მეგობრული ურთიერთობის დასამყარებლად გაგზავნა.

ჩუვაშები ოდითგანვე გამოირჩეოდნენ შრომისმოყვარეობითა და სიბრძნით. მათ ქვეყანას ბევრი ეპოტინებოდა. იზიდავდათ დიდებული ვოლგა და მშვიდი კამა, ძველი ბაღნარები და ქალები, მხრებგაშლილი ქოჩორა ცაცხეები, ცხოველყოფილი მზე და ლაქვარდისფერი ცა. სიბლავდათ ნახი, გულშიჩამწვდომი ენა, მშვენიერად ნაქარგი ნაყში, განუმეორებელი მელოდიური სიმღერები თვით ლელის ფოთლები ტბის პირას და ისლის ღეროები. ქალაში ჩუვაშებს აგონებდათ აბრეშუმის ქათქათა რბილ საწოლს. მშობლიურ ველებზე გაშლილი ბაღები მათ ყველაზე მწვანე ეგონათ, მშობლიური ცა ყველაზე ლაქვარდოვანი, მზე კი ოქროს ბურთი, მათ არც ეგულებოდათ ქვეყნად ვოლგაზე ფართო მდინარე, მასზე ღრმა და ლამაზი... მათთვის ვოლგა იყო — მდინარე უსაწყისო და უსასრულო, უკიდვანო ზღვა და ოკეანე.

მშობლიურ კუთხესა და ქუჩებზე, მშობლიურ ველებსა და მინდვრებზე, მშობლიურ უღრან ტყეებსა და ხავერდოვან ბორცვებზე, მშობლიურ მდინარეებსა და ტბებზე ლამაზი ჩუვაშებისთვის ამ ქვეყნად არაფერი მოიპოვებოდა.

ელჩი თავისი ამალით ბევრს მოგზაურობდა ჩუვაშების მიწაზე, კუთხიდან—კუთხეში, აქეთ-იქით, ჩრდილოეთიდან—სამხრეთში, აღმოსავლეთიდან—დასავლეთში, ბევრჯერ შეჩერებულა ბორცვებზე, მდინარეთა ნაპირებზე, სოფლებში, ათასწლოვან მუხნარში, რაც წმინდა სავანედ ითვლებოდა ჩუვაშებისათვის. მათ არ იცოდნენ სხვა ღმერთები, გარდა მზისა და ვარსკვლავებისა, ცისა და ჰაერისა, ჩიტებისა და ყვავილებისა, ბალახებისა და ფუტკრებისა...

ყველაზე უკაცური ადგილებიც კი მოიარეს მოგზაურობმა. რასაც ნახავდნენ, ტილოზე დახატავდნენ, აბრეშუმზე ამოქარგავდნენ ნაყშით, რაც მოეწონებოდათ, გადაიღებდნენ მრავალფეროვან ტყავ

ზე, რაც დააინტერესებდათ, ჩაიწერდნენ პერგამენტზე.

სტუმრებს ეხმარებოდნენ მოხერხებული მსახურები, დაუღალა-
ვი და მამაცი გამცილებლები.

ჩუვამებს დიდი ხანია დაავიწყდათ თავიანთი მეფე, მაგრამ უც-
ხოელი სტუმრებისა და მათი გამყოლების სახელები კი ჯერ კიდევ
ახსოვდათ.

მსახურები და გამყოლები მოგზაურობის დამთავრებისთანავე
მეფეს ყოველთვის მოახსენებდნენ ხოლმე:

— უცხოელი სტუმრები ძალიან აქებენ ვოლგას, იხილესიან
მისი სილამაზით, სიდიდით, მისი მრავალნაირი თევზის სიუხვით.
იხილესიან ტყეებისა და ქალების სიმდიდრით, ახალგაზრდა ქალ-
წულთა სიმღერებს იწერენ — იწერენ სიტყვებს, მელოდიებს, იღე-
ბენ მოქაჩავულ ნაყშს. მოხუცთა ნამშობიდან იმახსოვრებენ ანდა-
ზობსა და ანდაზურ გამონათქვამებს, გამოცანებსა და ზღაპრებს.
ისინი მოხუცებს დასდევნ საველე ლოცვებზე, ქალებისაგან ყიდუ-
ლობენ ქველ სურბანებს და იქვე უხდიან თითო ოქროს, უწონებენ
უმანკოებისა და უბიწოების შენახვის წესებს, აღტაცებული არიან
მათი გულწრფელობითა და კეთილშობილებით.

მეჩუჩე ჩაფრტა და უცხოელი სტუმრების მიპატიება ვადაწყ-
ვიტა. ისინი უმაღლესე ეახლნენ. მეფემ გულითადად მიიღო, სიკეთე
უსურვა და ღირსეულად გაუმასპინძლა. მაგიდაზე მყისვე გაჩნდა
შირტენი, ტულდრამიში, იგერჩე, მეფემ უბრძანა თავის მსახურებს,
რომ სტუმრებისათვის შვიდნაირი ხორცის, შვიდნაირი მწვანილისა
და შვიდნაირი წყაროს წყლისაგან სალმა იაშკი დაემზადებინათ.
შემდეგ თვითონ განმარტა, რომ სალმა იაშკი სალამ იაშკის, ანუ
მისასალმებელ წვნიანს ნიშნავსო, მაგიდა სხვადასხვა სასმელებით
გავსო. აქ იყო სიმპილი, ლუდი „იურაი“, მაქსამა. მაგიდას მხოლოდ
ჩიტის რძე თუ აკლდა. მეფე ურიგებდა სტუმრებს სხვადასხვა
საჩუქარს — თვალმარგალიტს, ძოწს, საფირონს, ყოველგვარ მძი-
ვებს ქალიშვილების გულგასახარად, და ვერცხლის ქურჭელს ცო-
ლების საამაყოდ, თითო ტომარა ივადს ბავშვების საამაყოდ.

სტუმრები წასასვლელად მოემზადნენ. ისინი ვოლგის დინებით
უნდა გამგზავრებულიყვნენ. კიბის მოაჯირზე დაყრდნობით დიდ ნა-
ვში სწდებოდნენ. ვერც კი მოასწრეს ჩასხდომა, რომ მათ სთხოვეს
ცოტა ხნით შეჩერებულიყვნენ. სტუმრები განცვიფრდნენ. ვერც კი
მიხვდნენ რა უნდოდათ მასპინძლებს, მაინც მიჰყვნენ კიბის საფე-
ხურებს. მასპინძლები მოკრძალებით სთხოვენ ფეხი არ გადადგან
აქედან.

მეფის ერთგული მსახურები მაშიებს ხდიან სტუმრებს. მიწე-

პებულ ტალახს ფრჩხილებით აცლიან, აცლიან ბალახ-ბუჯლასს, ბერტყავენ და ფერთხავენ მაშიებს. ჯიბიდან იღებდნენ აბრეშუმის ნაჭერს, ასუფთავენდნენ მაშიებს ზევიდან, ქვევიდან, გვერდებიდან და როგორც ძვირფას განძს, ისევ ინახავენ ჯიბეში აბრეშუმის ნაჭერს, მერე კი სუფთა მაშიებს თვითონ აცმევენ ფეხზე უცხოელ სტუმრებს, რომ არ სწყენოდათ, თითო ტომარა ფულიც აჩუქეს.

— ეს რა ზნეჩვეულებანი გქონიათ? — ეკითხებოდნენ განცუფრებელი სტუმრები. მასპინძლები დარბაისლური ღირსებით უპასუხებენ:

— თქვენ უკვე გაეცანით ჩვენს მშვენიერ ქვეყანას. ჩვენთვის დედამიწის ზურგზე მასზე ლამაზი არაფერია, არც სრაფერია მასზე ძვირფასი. მშობლიური მიწა დედის მკერდია ჩვენთვის, მის ველ-მინდვრებზეა გაშლილი პურის ყანები, ბრინჯი, ბარდა ბუჩქივით ზიისწრაფვის ცისაქენ... ტყეებში ათასწლოვანი ბეჭებგანიერი ცაცხეები მოუთხრობენ ერთმანეთს თავიანთ საიდუმლოებას. ცაცხვის ჭალას მზის ამოსვლისთანავე აღვიძებს ფუტკრის სიმღერა..

ჴნავის ტოტებზე ჩვენი აკვნები ჰკიდია, ტკბილ იავნანას ვუმღერით ბავშვებს. ათასწლოვანი მუხის ფიცრებით ვაკეთებთ კუბოებს და მოქარგულ სურბანებში გახვეულებს ვმარხავთ ბებიებს. ჴირსუფლები მიცვალებულთან საუბრისას სულიერ სიმშვიდეს ჩვენს ლამაზ, ხელიხელსაგომანებელ ენაში პოულობენ, რომელიც მერცხლის ჴიკჴიკს ჰგავს, წვეულებებსა და ჴორწილებზე გაისმის ჩვენი საოცარი სიმღერა, რომელიც სულიერად გვამაღლებს..

როცა დავიღლებით, ამ მიწაზე ვწევებით სულის მოსათქმელად. ამ მიწის ველ-მინდვრებზე ბალახობს ჩვენი ნახირი.

ჩვენი წინაპრების, ჩვენს მამა-პაპათა ნაკვალევზე ველ-მინდვრებსა და მუხნარებზე დროებითი თუ მუდმივი ბილიკებით სიარულის წყალობით გაჩნდა ვიწრო და ფართო გზები. ეს გზები უკვდავია, ჟამთა სვლამ ისინი სვე-ბედის გზად აქცია.

მშობლიური მიწა ჩვენი ღვიძლი მამაც, მზრუნველი დედაც და მფარველი ძმაცაა. იგი უმანკო და წმინდაა. მისი ნამცეცხე ძვირფასია ჩვენთვის, ტალახიც ტკბილია, მისი ჴვიშა ოქროა, მშრალი ჴვეები კი—ვერცხლი. მიგიღეთ დიდი პატივით, არ დაგვიშურეთ თქვენთვის არაფერი, მაგრამ მშობლიურ მიწაზე ძვირფასი არაფერია ჩვენთვის და ამიტომაც თან ვერ გაგატანთ მის თუნდაც ერთ უხილავ ნამცეცხს. ახლა კი თქვენი მაშიები სუფთაა, როგორც ჩვენი სინდისი. გისურვებთ ჴანმრთელობასა და წარმატებას. დაე, თქვენი გზასავალი მუდამ სწორი და უეკლო ყოფილიყოს, ცა კი მუდამ უღრუბლო.

პოეზიის ინტელექტუალური სამუშაო

ქართული პოეზია მდიდარია ვერსიფიკაციით, მისი პოეტიკა იცნობს მსოფლიო პოეზიის უმთავრეს მონაპოვარს და თავდაცვას ჰქმნის ეროვნული ნიშნით შეჯერებულ თვალ-მარგალიტებს. ამჯერად მხედველობაში ქართული სონეტი გვაქვს.

სონეტი ლირიკული ნაწარმოებია, თოთხმეტი ტაეპისაგან შემდგარი მყარი სალექსო ფორმა. იგი ორ ნაწილად იყოფა: პირველ ნაწილში ორი ოთხტაეპედია (კატრენები), მეორეში კი — ორი სამ-ტაეპედი (ტერცეტები). კლასიკური სონეტის ნიმუშებში მკაცრადაა განსაზღვრული რიტმი და რითმი, შერითმვის სისტემა და მარცვალთა რაოდენობა ტაეპში. ამ სიმყარემ იმ ზომამდეც კი მიიღწია, რომ ზოგჯერ ამბობენ კიდევ: ლექსი ითხზება, სონეტი კეთდება.

მიუხედავად ამისა, მაინც გაჩნდა ქართული სონეტი. ქართული სონეტი, როგორც საზოგადოდ ქართული ლექსი, მარცვალთა რაოდენობის მიხედვით, ტაეპში გვაძლევს იშვიათ მრავალფეროვნებას ლექსთწყობისას, რომელსაც, როგორც პროფესორი სიმონ გაჩეჩილაძე შენიშნავს, სხვა ხალხთა ლექსთწყობაში მას ბადალი არა ჰყავს. სონეტის ცნობილი მკვლევარი გივი მიქაძე ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ „ქართულში ზოგჯერ დაცული არ არის სონეტის აუცილებელი კანონები. ქართველი პოეტები ყოველთვის ზუსტად როდი იცავენ სონეტის დაკანონებულ ფორმას. აქედან წარმოსდგება ქართული სონეტის მრავალნაირობაც“ (გ. მიქაძე — ნარკვევი ქართული პოეტიკის ისტორიიდან, თბილისი, 1974 წ. გვ. 127).

მსოფლიო ლიტერატურაში სონეტის ცნობილი ოსტატები არიან დანტე, პეტრარკა, შექსპირი, პუშკინი.

ქართულ პოეზიაში სონეტი მაინც მე-19 საუკუნეში იკიდებს ფეხს, მაგრამ ჩვენში ამ ფორმის კლასიკური ნიმუშის დამამკვიდრებლად კოტე მაყაშვილი ითვლება. შემდგომ სონეტებს წერდნენ ტიციან ტაბიძე, ალექსანდრე აბაშელი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, პაოლო იაშვილი, იოსებ გრიშაშვილი.

შედარებით ვრცელი განმარტება სონეტის შესახებ მოქმედებს მიქაძეს ნაშრომებში „ქართული სონეტისათვის“ და „სონეტისათვის“ გარშემო“. სონეტი გამოირჩევა თავისი შეკუმშულობით: მისი ყოველი სტროფი დასრულებული უნდა იყოს აზრობრივად, კატრენები ერთი მეორისაგან უნდა იყოს გამიჯნული, როგორც შინაარსობრივად, ისე — სინტაქსურად. სონეტის პირველ კატრენში მოცემული, ესა თუ ის თემა, რომელიც ვითარდება მეორე კატრენში. პირველ ტერცეტში იწყება კვანძის გახსნა, რაც საბოლოოდ ხორციელდება ბოლო ტერცეტში. უნდა ვიფიქროთ, რომ სონეტის სწორედ ეს მკაცრად მოწესრიგებული სტრუქტურული აღნაგობა პოეტს აძლევს საშუალებას დრამატული სიმძაფრე მიანიჭოს პოეტურ სიტყვას, რომლის თემაც ღრმა შინაარსობრივ დატვირთვას იძენს. თვითონ ფორმა დრამატიზმით გამსჭვალული თემების პოეტიზირების საშუალებაა, რომლისთვისაც დამახასიათებელია პოლემიკური ტონი. სწორედ ამ თვალსაზრისით განვიხილავთ ქურნალ „ჭოროხის“ 1992 წლის № 4-5-ში დაბეჭდილ შოთა ზოიძის „უსანქციო სონეტებს“. პოეტი კვლავაც განაგრძობს სონეტების ახალი ციკლის დამუშავებას.

„უსანქციო სონეტები“ საპროტესტო სულისკვეთების მატარებელი ლირიკული ნაწარმოებია, რომლის თემაა პოეტისათვის მიუღებელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და მორალური პრინციპების მხილება.

მიუღებელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და მორალური პრინციპების მხილება გარკვეულ რისკთანაა დაკავშირებული. ამიტომ როგორც Pro domo sua ისე უღერს 30-ე სონეტი და იგი კარგად გვიხატავს პოეტი—პატრიოტის, პოეტი—მოქალაქის ეროვნულ სულისკვეთებას:

„დგას უსანქციო სონეტების ჯერი და რიგი,
სიტყვა სიტყვაში ჯდება როგორც ტყვია ტყვიაში.
იქნება მალე შემიტანონ მეც შავ სიაში,
მე უკვე ვხედავ ამისათვის მზად არის იგი.

შავი ყორანი რად აფეთებს სამოთხის ჩიტებს,
ვინ აუტრიალოს ნიავს ქროლა, ბუღბუღს გალობა?!
გვაქვს საქართველოს ღვთისმშობელის დიდი წყალობა,
მოწყალე გული უსასრულო სამყაროს იტევს.

მე თუ აღმანთებს ისევ ჩემი წილი აღმართი,
აზრი არა აქვს (თუ არაფერს აღარ აღმერთებ),

სიცოცხლეს შენსას, ყველაფერი ჩალის ფასია.

კაცი, რომელიც თავს მოიკლავს სიკვდილის შიშით, ეჩვენება ჩვენი მოდგმა და ჩვენი ჯიშის.

სიკვდილის შიში ვერ ეწყობა ქართულ ხასიათს“.

„უსანქციო სონეტები“ იკითხება როგორც პოემა. მაგალითად, მას არა აქვს ტრადიციული სიუჟეტი, მაგრამ აქვს თემა. პირველი სონეტი პოეტის ესთეტიკური მრწამსისა და ორიენტაციის გარკვევას ეძღვნება. ამ თვალსაზრისით პირველი და მეორე სონეტი შესავალს წარმოადგენს, რომელშიც სწორედ რომ ორიენტაციაა განსაზღვრული. პოეტი ეროვნული ცივილიზაციის წიაღიდან გამომდინარე მემკვიდრეობას ეყრდნობა. სწორედ ხალხის წიაღიდან მომდინარე პოეტური შთაგონება უნდა ასაზრდოებდეს პოეტს.

„უსანქციო სონეტებიც“ 80-90-იანი წლების განწყობილების ანარეკლია. პოეტს ამოძრავებს დიდი იმედი საქართველოს ეროვნული აღორძინებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დიდი სიკეთისა. ცხადია, მაშინ არავინ არ ლაპარაკობდა მოსალოდნელი დიდი კრიზისების შესახებ, რადგან ასეთი კრიზისები არ გადაუტანიათ სხვა ქვეყნებს, რომლებიც ეროვნული დამოუკიდებლობის გზას აკლახან დაადგენენ, ამიტომ ოპტიმიზმი ჭარბობს მომავალზე ფრთაშული ფიქრებში, რაც მეოთხე სონეტის ბოლო ტერცეტში აღწევს აპოთეოზს:

„განაბულია და ზეიმობს ირგვლივ ყოველი,

სხვა სასწაული მეც არ მინდა და არც მოველი.

ჩემს მამულში ვარ, ჩემს მიწაზე და ჩემს სახლში ვარ“.

ჩვენი აზრით პოეტის ეს სტრიქონები 1990 წელს რომ არ შექმნილიყო, დაიწყებოდა 1995 წელს. საქმე იმაში გახლავთ, რომ ის დროებითი კრიზისული მოვლენები, რაც ჩვენი ყოფისა და სულიერი სამყაროსათვისა დამახასიათებელი, არც შეიძლება საქართველოს დამოუკიდებლობაზე მეტი მნიშვნელობისა იყოს.

„ჩემს მამულში ვარ, ჩემს მიწაზე და ჩემს სახლში ვარ“, — პოეტის ეს სიტყვები იგივეა, რასაც ილია ჭავჭავაძემ მეცხრამეტე საუკუნის ყოველი ქართველის სახელით ათქმევინა თავის ლელა ღუნისას.

საზოგადოებაში სამართლიანობა და პიროვნების ღირსებები რომ იყოს დაცული, პოეტის რწმენით თავისუფალი უნდა იყოს სამშობლო, ხოლო როცა უფლებაყრილია ქვეყანა, იქ ყოველთვისაა მოსალოდნელი ის, რაზეც ასე კარგადაა ნათქვამი 24-ე სონეტში.

„ზოგი ცალტვინა, ზოგი ბეცი, ზოგი პინგვინი,
შემოსილია სხეისი წილი მზით და გვირგვინით, გვირგვინით,
გვირგვინით, არა ხელოვნურით, არამედ დაფნის...“

სწორედ უფლებაყრილი ქვეყნის პოეტის გულისტკივილია
ვაშობატული 21-ე სონეტში:

„ვიცი სიმართლე ხმალზე უფრო ბასრი ხმალია,
მაგრამ ეს ხმალი ძნელზე ძნელად მოსახმარია.
მინდა სიმართლე ჩვენს გულებში ცეცხლივით ენთოს.“

და მაინც პოეტის საფიცარი თავისუფალი საქართველოა:

„ღმერთო, მომასწარ იმ ჩემს ნანატრ თავისუფლებას,
მე შემიძლია ჩემს თავს მივცე ამის უფლება.
შენთან მოვიდე და ქართულად გელაპარაკო“ —
(სონეტი № 10)

თავისუფალ საქართველოს თავისუფალი და ბედნიერი ადამიანები აშენებენ. თავისუფალი და ბედნიერი ადამიანების განზოგადებულ პოეტურ სახეებს ხატავს პოეტი თავის სონეტებში. იციან მათ თავისუფლების ფასი და სიცოცხლესაც კი ანაცვალავენ თავისუფლებას. ამასთან თავისუფლების მძაფრ შეგრძნებას შოთა ზოდის სონეტის გმირი ავლენს შემოქმედებით მოღვაწეობაშიც.

„ის ბიჭი მე ვარ, ქალაქი რომ ნახა პირველად,
გზაზე დაგვარგე შიში, როგორც უცხო ფრინველი
და შევეჭიდე ცხრათავიან დევებს პირისპირ“ —

(28-ე სონეტი)

„ქართული სონეტის თეორია იცნობს კოჰლი სონეტის, ნახევარ-სონეტის, თავნაკლული სონეტის, ბოლონაკლული სონეტის, ურითმო სონეტის, საერთო რიტმის სონეტის პრაქტიკას“ (გივი მიქაძე „ნარკვევები ქართული პოეტიკის ისტორიიდან“ — 1974 წ.). მაგრამ არ იცნობს ურითმო სონეტის მიჯნაზე შექმნილი სონეტის პრაქტიკას. ასეთ სონეტში მოცემულია დაქტილური რითმის შესაძლებლობა. მაგრამ შესარითმავ სიტყვებში პირველი ორი მსგავსა მარცვლის შემდეგ მოდის განსხვავებული მარცვლები. ასეთია შოთა ზოდის მე-15 სონეტი. ამ სონეტის კატრენების 1-4, 2-3, 5-8 და 6-7 ტაეები რადიკალური რითმებით არის გაწყობილი, მაგრამ 1-4 და 5-8 ტაეების ბოლო ხმოვნები არ ემთხვევა ერთმანეთს: ორლანი—მოვლალე, ყუთი—ნუთუ, სამავიეროდ 2-3 და 6-7 ტაეები ქალური რითმების ნორმატივით გამოირჩევიან: რიგი-იგი, ტალ-

და-მადლა, მიუხედავად ამისა მე-15 სონეტი ჟღერს როგორც ბგერა:
სერიოზო მოწესრიგებული ქმნილება:

„ვნებათა ღელვა აბობოქრდა, როგორც ორდანი
არჩევანს თავის კანონი აქვს, წესი და რიგი,
კანონის იქით იმზირება, ვინ არის იგი,
ან ამ წვრილმანზე ფიქრი ჩემი რატომ მოვალე,
რატომ აივსო მოლოდინით ცეცხლგამძლე ყუთი,
პატარა გული — ბობოქარი შავი ზღვის ტალღა,
ვინ ეზიდება ფიქრებს ჩემსას მალა და მალა
ჩემი სიცოცხლე ასაფრენი წამია ნუთუ?“

ანალოგიური ტექნიკითაა შექმნილი მე-4 სონეტი, რომლით
პირველ და მე-4, მე-5 და მე-8 ტაეპებს დაქტილური რითმების
შესაძლებლობა აქვთ. ჩვენს წინაშეა ლექსი კეთილზმოვანებით და-
მშვენებული მე-4 სონეტი:

„შარაზე მგზავრი გამოჩნდება თითო-ოროლა,
ბებერი მწყემსი გაუდგება მინდორში ნახირს,
გამოვა გარეთ და წაბაძავს გუგულის ძახილს
ბიჭი — მერცხალა, ახტაჯანა გოგო — ოლოლი.
მხარზე შეისვამს სოფლის დილა ვეება კოცონს,
მწვანე ბორცვებზე ცხრათვალა მზე გაფენს ხალიჩებს,
ხეებს და ფოთლებს მხნეობას და სიბზოს ანიჭებს
და ბოსტნის ბოლოს ლოყაწითელ ყვავილებს კოცნის“.

მკითხველი დაგვემოწმება, რომ ბგერწერით კეთილზმოვანების
მიღწევა მსგავს მარცვალთა განმეორების გარეშე სიტყვასთან
ბრძოლის განსაკუთრებულ ძალისხმევას მოითხოვს. ასეთი ძალის-
ხმევით ნაპოვნ სიტყვებად მიგვაჩნია შესარითმავად შერჩეულა:
თითო-ოროლა-ოლოლი და კოცონს-კოცნის.

ქართული სონეტის თეორია იცნობს სონეტს ალიტერაციით.
ასეთ სონეტს ქმნის შოთა ზოიძე.

„წარსული ხსოვნა მივაბარე კეთილ მეზობელს,
მომავლის გზები დავაზმანე ტაძარს ზარებად,
სიკვდილის შიშით ზიარება არ მეზარება..“—

(№ 1 სონეტი)

ამასთან შოთა ზოიძის სონეტებში გვხვდება არა მხოლოდ ბგე-
რითი ალიტერაციის ნიმუშები, არამედ ბგერათა კომპლექსის მიხ-
ედვით წარმოქმნილი ალიტერაციის ნიმუშიც. აი ამის მაგალითიც:

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

„ჩემი ოცნების საზღვარია უსაზღვროება.
უსაზღვროება ესაზღვრება გრძნობების საზღვარს“

წარმოდგენილ ნიმუშში ალიტერაციას წარმოქმნის ბგერათა კომპლექსი „საზღვარ“. ამიტომაც ვუწოდებთ მას მდიდარ ალიტერაციას. ამ ლიტერატურულ ტერმინს ჯერ-ჯერობით შეიძლება ვერც შევხვდეთ ლიტმცოდნეობის ლექსიკონებში, მაგრამ ვფიქრობთ, უკვე არის ლიტერატურული მასალა, რომლის საფუძველზეც შეიძლება შესაბამისი ადგილიც გამოვუნახოთ ამ ტერმინს ლიტმცოდნეობის ტერმინოლოგიურ სისტემაში.

პოეტური ტავტოლოგია მხატვრულ ნაწარმოებში ესთეტიკური და შემეცნებითი ღირებულების გაძლიერების ნაცადი ხერხია, ამ ხერხის გამოყენება სონეტთა მწკრივში ფაბულის მთლიანობასაც უწყობს ხელს. ამ თვალსაზრისით არის პოეტური ტავტოლოგია გამოყენებული შოთა ზოიძის „უსანქციო სონეტებში“. პირველი სონეტის მე-14 ტაეპი მთავრდება ასე: „მე შორი გზა მაქვს გასავლელი მასთან მისვლამდე“. მეორე სონეტის პირველი ტაეპი კი ასე გაგრძელდება: „ვინ იცის იქნებ დამიღამდეს მასთან მისვლამდე“, მეორე სონეტის მეთოთხმეტე ტაეპი მთავრდება სიტყვებით, „მრავალ ათასებს“, მესამე სონეტის მე-14 ტაეპი იკითხება ასე: „და ოდეს კარი გაიღება თითო-ოროლა“, მეოთხე სონეტის პირველი ტაეპი კი ასეა შედგენილი: „შარაზე მგზავრი გამოჩნდება თითო-ოროლა“. მეხუთე სონეტის მე-14 ტაეპში აღნიშნულია: „ვხედავ ვინ არის საქართველოს კარგი მხედარი“, მეექვსე სონეტში კი — „ახლა ჭირდება საქართველოს კარგი მხედარი“.

პოეტური ტავტოლოგიის გამოყენების სხვა ვარიანტიც გვხვდება შოთა ზოიძის სონეტებში. ეს არის ე. წ. შინაგანი ტავტოლოგია, რომელიც იმით განსხვავდება ზემოთ აღნიშნული ნიმუშებისაგან, რომ მეთორმეტე სონეტში მსგავსი სიტყვები ერთსა და იმავე სტროფებში გვხვდება:

„წავიდა ის დრო, შენ რომ შენი გეგონა მარტო.

შენი გეგონა, ეს ქვეყანა, ის დრო წავიდა“.

ქართული სონეტის მკვლევარი გივი მიქაძე შენიშნავს, რომ ქართულ სონეტში ერთნაირად დასაშვებია სონეტის როგორც მთლიანად თანაბარმარცვლოვანი, ისე სხვადასხვამარცვლოვანი რითმებით გაწყობაც.

სხვადასხვამარცვლოვანი რითმებით გაწყობილი სონეტი კი ორგვარია: თავისუფალი და არასწორი. არასწორი სონეტის ნიმუშები შექმნა შოთა ზოიძემ მეხუთე და მეექვსე სონეტების სახით,

რაც სონეტის ფორმის რადიკალური გათიშვის, დარღვევის საშუალებას
თესო მაგალითია.

„დარეკეს ზარი და აივსო ეზო ბავშვებით,
ბავშვი ბავშვია და დარბიან ეზოს გარშემო.
ჩვენი ბავშვებით საქართველოს მუდმივ ვალში ვართ.
ვალს გადავიხდით უმოწყალოდ თუ არ დავშვრებით.
ახლა ჭირდება საქართველოს კარგი მხედარი,
ხატი და რჯული, ჩვენ რომ ჩვენი საქმე ვაკეთოთ.
მეტი ექნება მამულს ჩვენსას მზე და სიკეთე
და ეყოლება პატრონი და წინ გამხედავი“.

„უსანქციო სონეტების“ ანალიტიკური მიმოხილვა გვიჩვენებს,
რომ მისი ავტორი, ცნობილი ქართველი პოეტი შოთა ზოიძე ღირ-
სეულად აგრძელებს ეროვნული მწერლობის კლასიკურ ტრადიცი-
ებს სონეტის განვითარებაში, ამასთან ხასიათდება ზოგიერთი ისე-
თი პოეტური თავისებურებით, რასაც უდავოდ ორიგინალობის ბე-
ჭედი აზის და ქართული სონეტის ვერსიფიკაციის შემდგომ სრულ-
ყოფად უნდა ჩავთვალოთ.

იური ბიბილეიშვილი

მოი გვირგვინი

„მე ყაჩაღებმა მომკლეს არაგვზე“... ამ თქმიდან გაივლის რაღაც ათიოდე წელი და ქართული პოეზიის ფალავანს ტიცინ ტაბიქეს სწორედ ყაჩაღები მოუსწრაფებენ სიცოცხლეს, მაგრამ არა არაგვზე და არა ანანურთან, არამედ თავის სათაყვანებელ თბილისში დაეცემიან თავს, იმ თბილისში, რომელსაც ოდესღაც გულმოფთხვნილი პოეტი სევდანარევი სიყვარულით ეფერებოდა: „ჩემო ძვირფასო და ტკბილო დედა, ჩემო თბილისო, გულის ლახვარო!.. ძალი ძალღული ქებას გიბედავ, რომ მზის ამოსვლა ყეფით „გახარო“...

ჯერ კიდევ ცოცხლებია ილია ჭავჭავაძის მკვლელი ბერბიჭაშვილი და ძმანი მისნი: ერთი საქართველოს მთავრობაში ნებიერად მოკალათებულა, მეორეს კრემლში შეუღწევია და სისხლიანი ხელებით ქვეყნის სამართავ საბჭეს წაჰპოტინებია. საქმე იქამდეც კი მიდის, რომ ბერბიჭაშვილი-მახარაძე — ორჯონიკიძის მთავრობას იმ ძველი „დიდი დამსახურებისათვის“ ვანსაკუთრებულ ჰონორარს — გადიდებულ პენსიას თხოვს. „ილია მე მოგვალი!“ — ურცხვად აცხადებს იგი. ვაი შენ ჩემო ბედკრულ საქართველოვ, ვისთვის გიწოვებია შენი მაღლიანი ძუძუ, ვისთვის მიგიცია გვარი შენი და ვის იმედად და ანაბრად ღარჩენილხარ. მეც შენთან ერთად დავტირი შენს სირცხვილს, ნუგეშად ისღა დამრჩენია, ერის უკვდავების ბალავარში ბერბიჭაშვილების მსგავსთა ვაწყალებული სისხლი არ ჩაგიდუღაბებია და შენი მაღალი სამრეკლოდან დედო ზარებს ისევ ილია რეკავს, შენს წმინდა ხატებთან ტატოს და აკაკის ლოცვა ისმის, ამოღებული ხანჯლით წინ მთების ამაყი შვილი ვაჟა-ფშაველა მიგვიძღვის. ბარაქალა შენი დედობის მაღლს, ამნაირი პატიოსანი თვლებით რომ დაგიმშვენებია მამულის დროთა ქარტეხილებში ნატარები ძირს დაუხრელი დროშა, რომელსაც გახუნება არც არასდროს უწერია, რამეთუ იგი ქეთევან დედოფლის არაგველებისა და ილიას სისხლში გაგიხამებია.

თუმცა ბერბიჭაშვილი ისევ ცოცხალია, მისი ორეულები, დამარწიან პოეზიის საუფლოში სიწმინდისნიღაფარებულები და ახალ მსხვერპლს ჩასაფრებიან არა ანანურთან, არა არაგვთან, არამედ აგერ აქვე, თბილისის კართან — პოეზიის სატახტოში.

ჯერ კიდევ ცოცხალია ტიცინ ტაბიქე; ცისფერი ორდენის ამა-

ყი რაინდები პაოლო იაშვილი, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კოლხეთის
ნადირაძე, გოგლა ლეონიძე და ტიციანის გულწრფელი ცრემლით
დასტირიან რუსული პოეზიის მანათობელ ვარსკვლავს სერგეი ესე-
ნინს: „გაუხედნავი კვიცი იყავი და სისხლიანი როგორც ჩაღატარ.
დარჩები ლექსში გაურიყავი. ცოდვაა, ამ ლექსს საფლავში გატან...
ჩოფურაშვილთან ვიყავით წუხელ, შენზე ღრიალით გასკდა არღანო.
საკუთარ ძმასაც ვეღარ გავუმხელ, რაც ჩაკირულა გულში ბაღლა-
მი... ამხანაგებო, თუ ღრმა ღელეში ჩვენი თავებიც სადმე დაგორ-
დეს, ყველამ იცოდეს — სხვა პოეტებში ესენინ ჰყავდა ძმად ცის-
ფერ ორდენს“.

რა იყო ეს, წინასწარი განჰვრეტა საკუთარი ბედისა თუ ბედ-
ისწერა? ნუთუ პოეტი წინასწარ გრძნობდა თავისი სიცოცხლის
ტრაგიკულ აღსასრულს? უეჭველად გრძნობდა. ალბათ ძნელია ქარ-
თულ პოეზიაში მოიძებნოს მეორე პოეტი ასე მძაფრად აღექვას საკ-
უთარი დაღუპვა და სიკვდილზე ისე ესაუბროს, როგორც სხვა მარა-
დიულ თემებზე: „ვარჩენილი ვარ ქვებზე კალმახი და ახეული მაქვს
ლაყუჩები, შემართულია ფეხზე ჩახმახი და უსიკვდილოდ ვერ გა-
დგურჩები“.

გრძნობდა მოახლოებულ აღსასრულს, მაგრამ საკუთარ თავს
არ უტყდებოდა და სიკვდილის წინაღუდს სამშობლოს რომანტიუ-
ლი გულწრფელობით უმღეროდა „ისე უბრალოდ, როგორც მუხ-
რანზე გაზაფხულისთვის მოდის ბალახი, ისე უბრალოდ, როგორც
არაგვზე ალაპლაპდება მზეზე კალმახი... ისე უბრალოდ და ისე სადა,
როგორც ურმული გუთნის დედისა, როგორც ვადიას დაკრული ქა-
და — ხმა მშობლიური მე დღეს მელირსა“. და ასე ნაადრევად
ამოიმარცვლა მისი ამაღლებული, უაღრესად ეროვნული და მართა-
ლი პოეზიის ნოტები.

უბრალოდ ვკვდებით მეარღნეები და პოეტები, მაგრამ ჩვენ
ალბათ თავის მოკვლაც გვეპატიება,—ჯერ კიდევ როდის ამბობდა
ტიციან ტაბიძე, მაგრამ კრიტიკულ ჟამს თავის მოკვლა მაინც ვერ
გაბედა, კი ვერ გაბედა, არამედ უბრალოდ ვერ დაიჯერა, რომ საქა-
რთველო სიკვდილის ეშაფოტზე აიყვანდა თავის ერთ-ერთ უპირვე-
ლეს მომღერალს. ილიას მკვლელმა ტიციანიც გაიმეტა. პაოლომ კი
დაასწრო და საქართველოს მწერალთა სახლში ორლულიანი სანა-
დირო თოფი დაიხალა და თავისი სისხლით შეღება მწერალთა კავ-
შირის კიბეები.

„უბრალოდ ვკვდებით მეარღნეები და პოეტები“... მართლაც
რომ უბრალოდ კვდებოდნენ, თუმცა რას ვამბობთ, ტიციან ტაბიძე
ჯერ სრულიად ახალგაზრდაა და მოსკოვიდან ქუთაისში მობრუნებ-
ული თავის ახალგაზრდა კოლეგებთან ერთად პოეტთა სიმბოლისტ-

ურ სკოლას ქმნის უცნაური სახელწოდებით „ცისფერყანწები“. „მიუხედავად იმისა, რომ მოწყვეტილი ვიყავით რეალურ სინამდვილეს, — წერს ტიციანი — პირველად ჩვენ შემოვიტანეთ ქართულ ლექსში სიტყვები, რომლებიც განდევნილი იყო, ან სულ აოხმარებოდა. პირველად დაიწერა ნამდვილი სონეტები, ტერცინები, ტრიოლეტები, რითმას ახალი გაქანება მიეცა... ქართულმა ლექსმა ასლებური ჟღერადობა შეიძინა“.

ეს-ესაა, მთაწმინდამ მიიბარა ქართული სიტყვის, ორი დიდი ბუმბერაზი — აკაკი წერეთელი და ვაჟა-ფშაველა. ქართულ პოეზია თითქოს დაცარიელდა, თითქოს სამარისებურმა სიჩუმემ დაისადგურა და ალბათ ამ დროს, ანაზღად განიხვნა ცის კარი და ანგელოსებმა საქართველოს ორი დიდი ტყუპისცალი პოეტის პოეზიაში მოსვლა ამცნეს. „ერთი ოცნების ერთი გვარის ვართ ტყუპის ცალი, ერთად ლბებიან ჩვენი მამების კუბოს ფიცარი, ორპირის ფშანის ერთად გწოვით ჩვენ უქმურები და ლექსებითაც ერთმანეთს არ დავემღურებით... გაუყოფელი დაგვრჩა ეზო, სახლი და კარი, რიონის ტალღად დაგვედევნა სიტყვა ანკარა. ერთია ჩვენი სამუდამო ხაშმის ემბაზი, ლექსი ქართული გაიმართა ორპირის ხაზით“.

მართლაც, ამიერიდან ქართული ლექსი ორპირის ხაზით ამდინარებდა და პოეზიის შეცბუნებული მოყვარულები იქიდან მრავალხელთუქმნელ მარგალიტს ამოკრებენ. ტიციანის ტყუპისცალის გალაკტიონ ტაბიძის „არტისტული ყვავილებით“ იწყება მე-20 საუკუნის დიდი პოეზია, განახლებული ქართული ლექსის მარადუქვნობი სიცოცხლე, ტიციან ტაბიძე და მისი მეგობრები — ცისფერყანწელებიც ამ რიგში დგანან, თამამად შეიძლება ითქვას, მათ ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ნამდვილი გადატრიალება მოახდინეს ქართულ პოეზიაში. ალბათ ამით იყო განპირობებული, საკუთარ პოეტურ შესაძლებლობებში ღრმად დარწმუნებული ტიციან ტაბიძე „ქართული პოეზიის მეფის“ წოდების „მოსაპოვებლად წერს ლექსს „ცხენი ანგელოსით“. ეს მართლაც ნაპოლეონისებური გამბედაობა იყო 26 წლის ჭაბუკისა, გამხდარიყო ქართული ლექსის მპყრობელი, ეს ნაბიჯი ალბათ თავის ღროზე კადნიერებადაც ჩაუთვალეს, მაგრამ, ტიციანმა გამოწვევა მიიღო და ლექსის წარწერა წიგნზე „ცხენი ანგელოსით“ არანაკლებ შესაშური კადნიერებით აღსავსე განცხადება გააკეთა: „დიდ პოეტების ვარ ნაბოლარა და ვებრძვი სიტყვას — მაგარფესვიანს, ჩამოეფარე მწუხრის ოლარად ქართლის მომავალ პოეტს — მესიას“. მაგრამ ღრმად დაგვარწმუნა, პოეტს არ ჩვეოდა ყალბი ქადილი და ის სპეტაკი და ჭკვიანი შუბლი, სადღაც ციმბირის ტრამალებში საკუთარი სისხლით რომ შეუღებეს. კეშმა-

რითად ღირსი იყო დაფნის გვირგვინისა. სამწუხაროდ, მისმა თანამედროვეობამ და სასტიკმა სინამდვილემ ეკლის გვირგვინითა კო მისი ქვეყანი თავი. „მე ერთი მღვდელიც არ ამიგებს წესს“, ერთერთ ლექსში წინასწარმეტყველურად წაცდება ტიცთან, მღვდელი კი არა, ადამიანური საფლავიც არ ეღირსა.

იგი ლიტერატურაში გაუქვალავი გზით მიდიოდა, ამიტომაც მისი პოეზია ზღაპრული ქვეყნიდან გადმოფრენილ უცხო ფერის ფრინველს მოგვაგონებს.

როგორც ტიცთანის მეგობარი პოეტი სიმონ ჩიქოვანი წერს, ტრაგიკული ინტონაცია ტიცთან ტაბიძის შემოქმედებიდან უბრალო მახასიათებელი კი არ არის, არამედ მას უფრო დიდი დატვირთვა აქვს დაკისრებული პოეტის მიერ, მისთვის შემოქმედებითი პროცესის საფუძველი ტრაგედია იყო. თუ მისი პატრიოტული ლექსები შედარებით ომახიანი და ხალისიანია, სატრფიალო თემაზე შექმნილი ნაწარმოებები რომანტიული და მძაფრად ტრაგიკულია. ტიცთან ტაბიძემ თავისი თანამედროვე პოეტებისაგან განსხვავებით შექმნა სრულიად განსხვავებული სახე — ხატი სატრფიალო არსებისა, რომელიც თითქოს ღვთიური არსებაა და არა მიწიერი. ტიცთანის ვერც ერთ ლექსში ვერ ამოიკითხავთ იმგვარ მამაკაცურ ვნებას, როგორიც ეს ი. გრიშაშვილთან, გ. ლეონიძესა და პ. იაშვილთან გვხვდება, საოცარი ლირიკული სიმორცხვე შერჩენია პოეტის სატრფიალო გრძნობას. ისეთი პოეტიც კი, როგორიც ნიკოლოზ ბარათაშვილია, რომელიც ამაღლებულ, სულიერ სიყვარულს უმღეროდა ტიცთანთან შედარებით ძალზე ვნებიან პოეტად გამოიყურება. კიდევ ერთი რამ არის დამახასიათებელი ტიცთან ტაბიძის სატრფიალო ლირიკისათვის: ტიცმანი თავის სატრფოს რომელიმე კინო-თეატრში ან პარკში კი არ ხვდება, არამედ ისეთ ისტორიულ ადგილებში, ქართველი ხალხის გმირულ წარსულს რომ უკავშირდება. იმავე სიმონ ჩიქოვანის თქმით, თითქოს თამუშნია წერეთელსაც იმიტომ ეტრფოდა, რომ საწერეთლო ისტორიის ფონზე დაენახა. „მოდო — ნახეს“ ანანურის ფონი ცვლის. ამდენად პოეტის სიყვარული ძალზე რომანტიულ სამოსელშია გახვეული, კდემამოსილებით აღსავსე და რაინდულ თავდადებამდე მისული:

„შენ აქ რა გინდა, მაგრამ ყოველთვის მომაგონდები ამ ანანურთან, შავი არაგვი თეთრ არაგვს ერთვის, ჩვენი გათიშვა კი ყველას სურდა. არც კი გიცნობდი; არც კი მენახე, ისე გხატავდა თამარს ვრუბელი, ხარ დანგრეული შენ „მოდო—ნახე“, ფეხმოტეხილი შენ ხარ ღრუბელი, ისე ნახია ეს მოგონება, როგორც დემონის ფრთების

შეხება, სჯობს გაიხარონ სხვა გოგონებმა, მოიბან შენი ფეხები“.

სხვა და ვრცელი საუბრის თემა ტიციან ტაბიძის კრიტიკული წერილები, რომლებიც უმაღლესად გვაგონებენ მისი ავტორის მაღალ დახვეწილ გემოვნებას, სიახლის შეცნობის შესაშურ ალდოს. ამ წერილების უკან დგას დიდი ინტელექტისა და განათლების მქონე პიროვნება. და მაინც ტიციან ტაბიძის სამყარო პოეზია გახლავთ, სადაც სრულად გამოვლინდა მისი არაორდინარული პოეტური ნიჭიერება, მეტის გაკეთება შეეძლო, მაგრამ აღარ დააცალეს.

ახლა ტიციან ტაბიძე ასი წლისაა, მისი პოეზიაც ხანში შევიდა, მაგრამ ძველი ელვარება და ხიბლი არამც და არამც არ დაუკარგავს.

ვინ იცის, იქნებ ბერბიჭაშვილების ორეული ისევ ცოცხალია და სიწმინდისნილბაფარებულები ახალ მსხვერპლს ჩასაფრებიათ არა ანანურთან, არა არაგვთან, არამედ აგერ, აქვე, თბილისის კართან — პოეზიის სატახტოში, მაგრამ ტიციან ტაბიძისათვის უკვე სულერთია, მას ხელმეორედ ვეღარ მოკლავენ, ხოლო იმ ეკლის გვირგვინს, პოეტს რომ თავს დაადგეს, მეორე საქართველომ, სიყვარულისა და სიწმინდის საქართველომ მისი პოეზიის უკვდავების ნიშნად დაფნის გვირგვინი მიუმატა.

ორი გვირგვინი — ეკლისა და დაფნისა — ამშვენებს პოეტის ფართო შუბლს, ქართველი ხალხის სისასტიკისა და სიყვარულის სიმბოლო, ამ ორი გვირგვინით მიაბიჯებს ტიციან ტაბიძე მარადისობაში, ჩვენ კი პოეტებს ანდერძივით და გაფრთხილებასავით დაგვიტოვა ეს სიტყვები: „საქართველოს მზე გაანათებს სიცოცხლეს ლამაზს, მაშინაც როცა პოეზიით დავიღუპებით“.

ბატონო აკაკი!

თქვენი მეგობრებისა და ნაცნობებისათვის დაუჯერებელიც კია, მაგრამ კაცური ცხოვრების რვა ათეული წელიწადი მოგონების მოცისფრო სკივრში შეგინახავთ უკვე.

ბევრი გინახავთ, ბევრს მოსწრებიხართ და სიკეთის ბევრზე ბევრ მარცვალს, ყოველ ნაბიჯზე რომ გითესიათ, რა ხანია თავი უყრია სხვათა დაკრეფა-დაბურებისათვის.

თქვენი კოლეგიური თავკაცობა დღევანდელ დღესავით გვახსოვს არა მარტო რედაქციის თანამშრომლებს, არამედ ყველა იმ კალმოსანს, რომლებსაც დიდი თუ მცირე კონტაქტი მაინც ჰქონიათ ჟურნალთან.

თქვენი საფუძვლიანი, ღრმად ანალიტიკური და რუდუნებით დაწერილი ლიტერატურული წერილები ყოველთვის იყო რიგითი მკითხველისათვის თუ ლიტერატურული საზოგადოების ინტერესის საგანი.

კეთილმო კაცო, მაღლიანო კაცო, კიდევ დიდხანს იცოცხლე და გპირდებით, ათ ათეულ წელს რომ მოიგდებთ მხრებზე, უფრო მეტს მაშინ მოგეფრებით.

ჟურნალი „ჭოროხი“

ანზორ ზამბახიძე

...ის, ვისგანაც სწავლობ...

...ცხოვრების მდინარეებში, უამრავ სხვა თემასთან ერთად, ჩვენ მოწაფისა (მოსწავლის) და მასწავლებლის, შეგირდისა და ოსტატის ურთიერთობებზეც დავფიქრებულვართ უდავოდ. ამ

ფიქრისა და განსჯის შედეგად, კარგა ხნის წინათ, ამ მოსაზრებამდე მივსულვარ: მასწავლებლად თვლი იმას, ვისაც ასეთად აღიარებ.

ის-ის იყო, დავკარგე მამა და უფროსი მეგობარი, ჟურნალისტი პეტრე ზამბახიძე — რადიოკომიტეტის ყოფილი თავმჯდომარე. ამის გამო კი მამის კვალზე დამდგარი თვრამეტი წლის ბიჭს, უნივერსიტეტში სწავლაზე ოცნება ოცნებადვე დამრჩა. მუშაობა უნდა დამეწყო, რომ ოჯახს დავხმარებოდი. მამაჩემის მეგობრებმა რადიოკომიტეტში მიმიღეს ნახევარ განაკვეთზე (შემიძლია დავიფიცო: ეს იყო ერთადერთი „ბლატი“ ჩემს ცხოვრებაში). მერე მივხვდი, ეს უფრო დიდი და ნაღდი უნივერსიტეტი გამოდგა ჩემთვის და ამ „ჩემი უნივერსიტეტის“ უპირველესი პროფესორი, თუ მასწავლებელი აკაკი შონია გახლდათ. დიახ, იმთავითვე ის დავსახე იმად, ვისაც მასწავლებელზე მეტად უპირანია ოსტატი, მესტრო უწოდო.

ჯერ კიდევ ჯეელი იყო გრიგორიჩი, როგორც ბევრნი ვეძახდით და ამისათვის არავის აზრადაც არ მოსვლია ჩვენთვის რუსოფობია დაებრალეზია, ენერგიითა და ცოდნით დაყუარულიო, რომ იტყვიან, სიხალისით, იუმორით, საქმისა და ადამიანის სიყვარულით აღსავსე. მალე შევიტყვე, რომ ამ თხუთმეტკაციან კოლექტივში ერთადერთს მას ჰქონდა დამთავრებული უნივერსიტეტი, (თბილისის, რასაკვირველია, რაკი მაშინ; საბედნიეროდ, ეს ერთადერთი უნივერსიტეტი იყო საქართველოში). ისიც, რომ ფილოლოგიის ფაკულტეტის კურსდამთავრებულმა ჟურნალისტური წრთობა იმჟამინდელი სამთავრობო ოფიციოზის — გაზეთ „კომუნისტის“ რედაქციაში გაიარა. კი, საბჭოური პრესა იყო ის, რეჟიმის მთავარი იდეოლოგიური რუბრიკა და, მაინც, რეჟიმისავე მუდმივი იდეოლოგიური წნეხის ქვეშ მყოფი (რა პარადოქსია!), მაგრამ იყვნენ გაბედული ქართველი ჟურნალისტები, რომლებიც ახერხებდნენ ეწერათ მშობელი ხალხის სანუკვარ, საჭირბოროტო თემებზეც, ებრძოლათ მკითხველამდე მართალი ინფორმაციის მიტანისათვის, ეზრუნათ მისი პარმონიული განვითარებისათვის, თავიანთ ნაწერებში შეფარვით გაეტარებინათ ეროვნული (ოღონდ არა ნაციონალისტური) იდეები, მათ შორის იყო აკაკი შონია. ბათუმს უკვე ჩამოყალიბებულ პროფესიონალად მოვევლინა. როგორც გაზეთ „საბჭოთა აჭარის“ პროპაგანდის განყოფილების გამგე და რედაქტორის მოადგილე, ეს იყო 40 წლის წინათ. კარგა ხანს რედაქტორის მოვალეობას ასრულებდა, მაგრამ ე. წ. „მეგრელიზაციის“ მსხვერპლი გახდა. მაინც რა უზრო რამ მოხდა:

ლავრენტი ბერიას დაპატიმრებას ეთნოსის წმენდა მოაყოლეს. მთლად არ გაწირეს პროფესიონალი, რადიოკომიტეტში გაამწესეს უფროს რედაქტორად.

რასაკვირველია, ძნელია ამგვარი სულიერი ტრავმის მერე წონასწორობა არ დაკარგო, არ შეიმჩნიო და მთლად არ გაიუარესო ხვედრი. ამასაც გაუძლო კაკო შონიამ იმ შავბნელ ეპოქაში. იუმორის გრძნობა, ახლადშექმნილი ოჯახისადმი პასუხისმგებლობა და იმხანად ადამიანებში ჯერ კიდევ არსებული თანადგომა, სოლიდარობა დაეხმარა. გაუძლო, თავიდან დაიწყო და მაინც აკეთა სასიკეთო საქმე ადამიანებისათვის.

ისევ თითქმის ნახევარი საუკუნით უკან დავიწით: საკმაოდ სწრაფად დაიმკვიდრა ბატონმა აკაკიმ ადგილი ბათუმის ინტელექტუალურ ელიტაში, ადვილად შეერწყა ზღვისპირა ქალაქის განუმეორებელ კოლორიტს, მისი ორგანული, აუცილებელი შემადგენელი ნაწილი გახდა. აქვე დაოჯახდა. ორი შვილი აღზარდა, მათ შორის — აწ უკვე ფრიად ავტორიტეტული ექიმი შორენა შონია.

სამწუხაროდ, დაქვრივდა ბატონი კაკო და თავის მეხუთე სიჭაბუკეს ცალუღლად შეეგება. ბუნებრივია, მოაკლდა ჩვეული იუმორი, გადამდები სიხალისე. რით უნდა ანუგეშო კაცი ამ დროს?!

ალბათ, იმ ჭეშმარიტების შესხენებით, რომ თავს ზევით ძალა არ არის და, მაინც, სიცოცხლეს გაუმარჯოს, ჩემო გრიგორიჩ, ჩემთვის და ამ ქვეყნად ბევრისათვის საყვარელო პიროვნებავ, კაცო, გაუტეხელო და მოუდრეკელო!

თითქმის თხუთმეტი წელიწადი ვიმუშავებთ ერთად, ერთ სარედაქციო ოთახში და არც ერთხელ არ გიგრძნობინებია, რომ შენ უფროსი ხარ, თუნდაც ასაკით, სხვაზე რომ არაფერი ვთქვათ, მე კი — ახალბედა. მუდამ ერთგული იყავი საკუთარი თავისა, სტაბილურად ტაქტიანი, მოზომილი, ფაქიზი და არაორდინარული. რა დამავიწყებს, როგორ მიმსუბუქებდი დებიუტის სიძნელეებს. შენს არსენალში არ იყო არც მომამბეზრებელი შეგონებები და არაფრის მაქნისი (ჩვენს საქმეში მით უმეტეს) დიდაქტიკა, არც ტრივიალური სენტენციები, გადაღებული პოსტულატები და, რასაკვირველია, არც თეორიული მსჯელობები. იყო ცოცხალი, პრაქტიკული საქმიანობა, კონკრეტული და განზოგადებული მაგალითები, იყო შექებაც (რაც, არ დავმაღავ. შენგან განსაკუთრებით მსიამოვნებდა!)

ხომ ამდენმა წყალმა ჩაიარა მას შემდეგ და ამოიხსნა მანძილზე ვინ მოთვლის რამდენ რედაქციაში ვყოფილვარ საბჭოთა კავშირსა თუ საზღვარგარეთ, არსად ისეთი ატმოსფერო არ მიგრძნია, როგორიც მაშინ რადიოში გვექონდა (ასევე არ იყო „საბჭოთა აჭირის“ რედაქციაშიც?) — თბილი, უშუალო. შინაურულიც. იყო ხუმრობა, გათამაშება, ჯვარედინი კითხვა-პასუხი, გადაცემის ეთერში გასვლის მოახლოების კვალობაზე დაძაბულობისა და ტემპის მომატება, არცთუ იშვიათად, არა მარტო გადაბეჭდილი ინფორმაცია, ხელით ნაწერი, ისიც ნაწილ-ნაწილ რომ შეგვექონდა სტუდიაში. ასე, ამ ხუმრობაში, თითქოს სრულიად შეუფერებელ ვითარებაში კეთდებოდა გადაცემები და, შეიძლება ითქვას, ცუდად არა, მაშინდელი საზომებით, რასაკვირველია.

რაკი ქვეშეცნეულად იმთავითვე მასწავლებლად დაგსახე (ამის გაცნობიერება შემდეგ, გვიან ხდება თურმე), შენგან ვსწავლობდი, როგორც ინფორმაციის წერას, ისე, რაც ჩემთვის არანაკლებ მნიშვნელოვანი იყო მაშინ, ცხოვრების ავან-ჩავანს, შავის და თეთრის გარჩევას, ადამიანებთან ურთიერთობის ურთულეს ხელოვნებას, თუ არანაკლებ რთულს — ქართულ ქეიფს, სუფრის გაძლოლას, ჭეშმარიტ სიყვარულს და პატრიოტიზმს, საბოლოო ჯამში ცხოვრების წესს, კაცობას. ვსწავლობდი შენგან იმიტომ, რომ სწორედ ეს მომწონდა — შენეული სტილი აზროვნებისა, შენეული შეგვრძნება და მღელვარე განცდა სიტყვისა (არამარტო ნაწერში), შენებური ხედვა, აღქმა საგნებისა და მოვლენებისა. ახლა, სხვა საქმეა, როგორ და რამდენად მოვახერხე ეს. შევძელი თუ არა გადმომელო, — ოღონდ, ცხადია, არა ბრმად, მიმბაძველობით. არამედ გამეთავისებია და სხვებისათვის, მომდევნო თაობებისათვის გადამეცა.

რადიოდან შენი წასვლის მერეც, დღემდე, შენთან ყოველი შეხვედრა სასიამოვნო და საინტერესოა ჩემთვის, რაღაცით გამამდიდრებელი, გამახალისებელი, ამამაღლებელი. „ჭოროხში“ ჩემი პირველი პუბლიკაციების ინიციატორი და წამახალისებელიც ხომ შენ იყავი, ჩემო გრგორიო და ჩემი პირველი წიგნის პირველი რეცენზენტიც. მასში ისეთი ნიუანსები „ჩაავლე“, ზევრისათვის ნაღდად შეუმჩნეველი რომ დარჩებოდა!

დიდად მაღლობელი ვარ ყოველივე ამისათვის, ოსტატო, აწ უკვე კოლეგავ და უფროსო მეგობარო, ჩემო, ჩვენო კაცო, ქართუ-

ლი სიდარბაისლით, ღირსებით და ავკარგიანობით შემკულო, სა-
მისა და ქვეყნის წინაშე პირნათელო, ამაგდარო კაცო!

ვიდრე ამ მოკრძალებულ ბარათს გაახლებდი, არც შენს დო-
სიეში ჩამიხედავს, არც თუნდაც ანკეტაში, რომ ზუსტად აღმენუ-
სხა შენი რეგალიები, ჯილდოები, ბიოგრაფიის დეტალები. უბრა-
ლოდ, ექსპრომტად, როგორც შენ, სუფრის პოეტს, სადღეგრძე-
ლოებში გჩვევია ხოლმე, ჩემს ადამიანურ, კაცურ დამოკიდებულ-
ებას გიმეჭლავნებ, ჩემს სიყვარულსა და პატივისცემას გიცხადებ.

გულით გილოცავ მრგვალ თარიღს შენი ლამაზი სიცოცხლისა
და გისურვებ, როგორც თავად იცი ხოლმე თქმა, მანამდე ეჭაჯგუ-
რო ამ ცნობრებას, ვიდრე უკეთეს საქართველოს არ მოვესწრებით!

სიმონ გოგიტიძე

აჭარის ეტიმოლოგია და ზიქარების
ტომის საკითხი

აჭარა პირველად მოხსენიებულია XI საუკუნის ქართველი ისტორიკოსის შრომაში — ძვ. წ. III ს. პირველი ნახევრის ამბებთან დაკავშირებით. ქართლის იმდროინდელ მეფე ფარნავაზს იგი სამცხესთან ერთად ოძრხეს საერისთავოში გაუერთიანებია. როგორც ვიცით, ვახტანგ VI: (1675-1735 წ.წ.) „სწავლულკაცთა“ კომისიის შრომებში ქვეყანა „დიდაჭარა“ მოიხსენიება ქრისტეს პირველ მოციქულთა შემოსვლის დროისათვის' (ახ. წ. I ს: 40-50-იანი წწ.). იქნებ ოდესღაც არსებობდა, რაღაც სახელმწიფოებრივი ერთეული, თორემ მაშინ ასე მოულოდნელად საიდან გაჩნდებოდა VII საუკუნის სომეხ გეოგრაფოს ანანია შირაკატან იბერიული პროვინციის სახელი „აჭარა“.

ანანია შირაკაცს გამოყენებული აქვს ძველი წყაროები, კერძოდ, პეროდოტე (485-422), სტრაბონი (ძვ. წ. 64—ახ. წ. 24), იოსებ ფლავიუსი (23-79), კლავდიოს პტოლემეისი (90-168), პაპი ალექსანდრიელი (რომის იმპერატორ დიოკლეტიანეს (284-305) თანამედროვე), სხვა ცნობილი და დღეისათვის ჩვენთვის უცნობი ავტორების შრომები. ამიტომ არაა გამორიცხული, რომ იბერიული პროვინციის აჭარის სახელწოდება მას ამოეღო რომელიმე ძველი წყაროდან.

ქართლის მატთანეს ცნობით, VIII ს. მეორე ნახევარში აჭარა ადარნესე ბაგრატიონის სამფლობელოში გაერთიანდა (ქც, I, 251). საინტერესოა აღინიშნოს ისიც, რომ კონსტანტინე პორფიროგენეტის (912-959) ცნობით იბერიის კუროპალატს ოთხი ერისთავი ექვემდებარებოდა. მათ შორის ერთ-ერთი აჭარისა იყო.

„აჭარა“-ის ეტიმოლოგიას ბევრი მკვლევარი შეეხო: მ. ჯანაშვილი, ზ. ჭიჭინაძე, ნ. აღონცი, ნ. მარი, ს. ჯანაშია, პ. ინგოროყვა, გ. ჩიტაია, ო. ახვლედიანი, ი. სიხარულიძე, ხ. ახვლედიანი, შ. ვარშანიძე, ვ. შამილაძე და სხვები.

მ. ჯანაშვილის აზრით, ძველი ქართული პროვინციის სახელ-

წოდება „აჭარა“ „ჭა“ (ე. ი. წყაროს, მდინარის თუ საკუთრივ ჰის) ფორმიდან უნდა წარმომდგარიყო: ჭა-რი — ა-ჭარი — აჭარა. სომეხი ისტორიკოსი ნ. ადონცი თვლიდა, რომ აჭარის სახელწოდება ეგრისისაგან უნდა მომდინარეობდეს — აჭარა „გერ“, „მგარა“—ს სახენაცვალი ფორმა უნდა ყოფილიყო.

ს. ჯანაშია აჭარის სახელწოდებას მდინარე აჭყვას სათავეებთან არსებულ სოფელ „აჭი“—ს სახელისაგან წარმომდგარად თვლიდა — ფუძე „აჭ“—ს დაერთო სუფიქსი „არა“.

ნ. მარის აზრით, ეთნიკური ტერმინი „ჭაუნ“—ი უნდა გადასულიყო „ჭაუ“—ში. მას უნდა დაკარგვოდა ნახევრადხმოვანი „უ“ და აფხაზური პრეფიქსის „ა“—სა და აგრეთვე აფხაზური მრავლობითა რიცხვის „რა“—ს დართვით უნდა წარმოქმნილიყო ცნობილი მხარის „აჭარა“—ს სახელწოდება. მკვლევარს სხვაგან ნათქვამი აქვს, რომ „ა-ჭა-რა“ ნიშნავს ჭანებსა თუ ჭანების ქვეყანას.

ბ. ინგოროყვამაც ჩვენთვის საინტერესო ტერმინი ისტორიული აჭარის მეზობელი ტომის — ჭანების სახელს დაუკავშირა. იგი აღნიშნავდა, რომ სატომო სახელიდან „ჭანი“ გვაქვს გეოგრაფიული სახელწოდებანი:

ა) ჭან-ეთი და ბ) ა-ჭან-რა. ავტორის აზრით, ა-ჭან-რა იგივეა, რაც სა-ჭან-რა, სა-ჭან-ო, რომლის სახენაცვალი ფორმაა: ა-ჭარა. მისივე შენიშვნით, სახელწოდებაში ა-ჭარელი გვაქვს მეორადი წარმოება სატომო სახელისა გეოგრაფიული სახელწოდებიდან.

გ. ჩიტაიას ხელნაწერ ნაშრომზე დაყრდნობით ო. ახვლედიანი თვლის, რომ ტერმინი „აჭარა“ ადრეულ ეპოქებში უნდა ყოფილიყო გაჩენილი.

ი. სიხარულიძემ 1958 წელს გამოცემულ ნაშრომში „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია“ მოგვცა აჭარის სახელწოდების შემდეგნაირი ახსნა: აჭარა ა-ა სუფიქსურ-პრეფიქსული წარმოების სახელია. მისი ძირეული მასალაა „ჭ“. ამავე ძირის სახელებია ჭ-ან-ეთი (წარმოსდგება სატომო სახელისაგან, ჭ-ან-ი), ჭ-ალა, ჭ-ალანგარი და სხვა. ყველა მათგანში ჭ წყალს უკავშირდება. აჭარაც პირველადი ჩანს მდინარისათვის, ხოლო მირქმეული და მეორადია ოლქისათვის. მისივე თქმით, აჭარისწყალი არ იყო ამ მდინარის სახელწოდების თავდაპირველი ფორმა, ძველად მას აჭარა ერქვა. შემდეგ კი ეს სახელი მხარეზეც გავრცელდა და ამ მდინარის ხეობაში მდებარე მიწა-წყლის აღმნიშვნელ გეოგრაფიულ ტერმინად იქცა. ამ საკითხს მკვლევარი 1981 წელსაც შეეხო. იგი მიუთითებს, რომ აჭარა „აჭ“ ძირად და „არ“ სუფიქსად იშლება და ეს ძირი

სხვა ფორმითაც არის შემონახული (ა-ჰ-ი). ამავე ნაშრომში შემო-
თავაზებულია დასახელებული ტოპონიმისაგან „ჰარ“ ფუძის წარმო-
ყოფაც, რომელიც მსგავსი უნდა იყოს „ჰარალ“-ისა და „ჰარ-ნა-
ლი“-ს ფუძეებისა.

ს. ახვლედიანის შეხედულებით აჰარა მაჰარიდან უნდა წარმო-
მდგარაყო, რადგან აჰარისწყლის ხეობის და, კერძოდ, ქედის მევე-
ნაწიობა ძალიან განვითარებული ყოფილა.

ამ ბოლო წლებში ტოპონიმ „აჰარა“-ს განსხვავებული ახსნა
მოგვცა შ. ვარშანიძემ. ადრე იგი ამ სახელის წარმოქმნას „ჰალა“-ს
უკავშირებდა, 1990 წელს მან უარყო თავისი მოსაზრება და ზო-
გიერთი მკვლევარის მსგავსად სახელწოდება აჰარა „ჰარ“ ფუძისა-
გან განვითარებულად ჩათვალა. მისი აზრით, გარკვეულ ეტაპზე
„საჰარო“ ფორმაც უნდა არსებულებოდა. მომდევნო ხანაში კი „ს“-
ანის ჩავარდნის შედეგად, სახელს თავში „ა“ ხმოვანი შემორჩა.
საერთოდ კი „ჰარ“ ფუძე მან მცენარის, ფრინველის თუ სხვა სა-
ხელის წარმონაქმნს დაუკავშირა. კერძოდ, მისი აზრით, აჰარაში
არსებული „ჰარ“ ფუძე შეიძლება იყოს დაკავშირებული:

1. ინგილოურში ცნობილი თხილის ჯიშის „ჰარულ“-თან.
2. რაჭულში დაბალი, ნოტიო ადგილის აღმნიშვნელ ტერმინთან
(„ჰარ“ — იმოწმებს ალ. ღლონტს.)
3. გუგარეთის ოლქში ცნობილ ნაყოფის მომცემ მცენარესთან
(„აჰარა“, იმოწმებს ანანია შირაკაცს).
4. ჭანურში არსებულ მსხლის ჯიშის სახელთან („აჰარა“ —
ნ. მარი).
5. და ბოლოს „ჰარი“ ან „საჰარო“ სახელია ფრინველისა, რო-
მელიც ბერძნულად „კორაქს“-ად, ხოლო ლათინურად „კორუს“-ად
ითარგმნება. ეს ფრინველი ქორსა ჰგავს (იმოწმებს სულხან-საბა
ორბელიანს).

ტოპონიმ „აჰარის“ ახსნის რამდენიმე ხალხური ვერსიაც არსე-
ბობს. ერთი ვერსია აჰარის სახელს თურქეთიდან („აჰ მემლექეთი“
— მშვიერი ქვეყანა) მომდინარედ თვლის, რაც ი. სიხარულიძეს
სრულიად უსაფუძვლოდ მიაჩნდა. იგი წერდა, რომ აჰარა, როგორც
გეოგრაფიული სახელი, არსებობდა ჯერ კიდევ ძველ დროში, რო-
დესაც თურქი-ოსმალები არა თუ საქართველოსთან არ იყვნენ დამე-
ზობლებულები, არამედ საერთოდ არც კი ჩანდნენ ისტორიის არე-
ნაზე.

მეორენაირი ხალხური ეტიმოლოგიის მიხედვით აჰარა „ვაჰ-
რობას“ უკავშირდება. ამგვარი ახსნა აჰარლების ვაჰრობისადმი
მიდრეკილებაზე მიუთითებს. ზ. ჭიჭინაძის ცნობით, რომელიც მას

აჭარის მკვიდრ მოსახლეობაში ჩაუწერია, ძველად აჭარას ვაჭარა ერქვა იმის გამო, რომ ადგილობრივ მოსახლეობაში გამოჩენილი ვაჭრები ყოფილან და თავიანთი ნაწარმი მათ შავი ზღვით შორეულ ქვეყნებში გაჰქონდათ.

ჩვენი პირადი დაკვირვებითაც ტერმინი „აჭარა“ „ჭარ“ ფუძიდანაა მიღებული. ოღონდაც „ჭარ“ შიგვაჩნია სატომო სახელწოდებად. ქართულ ისტორიოგრაფიაში დამკვიდრებულია აზრი, რომ თითქოს აჭარა უნდა იყოს გეოგრაფიული სახელწოდება და აქედან მივიღეთ ეთნოგრაფიული ჯგუფის „აჭარელი“-ს სახელი. ასეთივე აზრია გატარებული „ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის“ ქართულ და სპეციალურ ტომშიც, სადაც აჭარლების შესახებ ნათქვამია: „ქართველების ერთ-ერთი ეთნიკური ჯგუფი... ეთნონიმი ნაწარმოებია საქართველოს ძვ. ისტ. პროვინციის — აჭარის სახელწოდებიდან“. მაშასადამე, აქ გამორიცხულია ამ სახელწოდების სატომო წარმომავლობა. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თუ არსებობდნენ ძველი ქართველი ტომები (კოლხები, მესხები, ტაოხები, ჯავახები, ქართვები, იბერები, ჭანები, ლაზები, ეგრისელები და სხვა), რომელთა სატომო სახელწოდებიდან მომდინარეობს შესაბამისი ქვეყნისა თუ ოლქის სახელწოდება კოლხეთი, მესხეთი, ტაო, ჯავახეთი, ქართლი, იბერია, ჭანეთი, ლაზიკა (ლაზეთი), ეგრისი და სხვა, რატომ არ შეიძლებოდა ყოფილიყო „ჭარ“ სახელწოდების ტომი, რომლის სახელიდანაც ქვეყანას „ა“ პრეფიქსის (თუ თავდაპირველად მისი ვარიანტული „მა“-ს ან „სა“-ს) დართვით დაერქმეოდა „აჭარა“.

ბერძნულ-ლათინური წყაროებით ცნობილია, რომ ანტიკურ ხანის დასაწყისიდან (ძვ. წ. VI ს.) თანამედროვე აჭარასა და მის მეზობელ რეგიონებში ცხოვრობდნენ ბიძერები (ბიზარები). აღნიშნულ ტერიტორიაზე ისინი სახლობდნენ დიდი ხნის განმავლობაში. ყოველ შემთხვევაში მათი გადაადგილება მეზობელ თუ სხვა მოშორებულ რეგიონებში არ დასტურდება. თითქოს არც აჭარის ტოპონიმიკაში შემონახულა მათი აქ აღრიდანვე ცხოვრების რაიმე დამადასტურებელი საბუთები. მაგრამ ფაქტია, რომ ისინი დღევანდელი აჭარის ტერიტორიაზე დასახლდნენ ძველადმოსავლურ წყაროებში მოხსენიებულ კულხას (კოლხა) გაერთიანების კიმერიელ-სკვითთა მიერ განადგურების შემდეგ, 2700 წლის წინ, ისინი ქართული და ურარტული წყაროების მიხედვით მანამდე დღევანდელი აჭარის აღმოსავლეთით დიდ სივრცეზე ბინადრობდნენ. იქნებ ისინი მანამდეც ცხოვრობდნენ აქ, მაგრამ კულხას არასწორი ლოკალიზაცია იძლეოდას ასეთ სურათს, ან მათი სახელი გადაფარული იყო ჰეგე-მონი ტომის კოლხების სახელით? ბიძერებს (ბიზარების ფორმით)

იკნობს ახალი წელთაღრიცხვის IV ს. მეორე ნახევრის რომელიმე მწერალი ამიანე მარცელინი, რომელიც კარგადაა გარკვეული იმისა, რომ იმდროინდელი საქართველოს (კოლხეთი, იბერია) ვითარებაში. ამ ტომს იკნობს აგრეთვე ამიანეს თანამედროვე რუფი ავიენი, V ს. მეორე ნახევრისა და VI ს. დასაწყისის ლათინი გრამატიკოსი პრისციანი და დაახ. VI ს. ბერძენი ისტორიკოსი ბლემიდი. მათი მოღვაწეობის მომდევნო ხანაში (VII ს.) სომეხ სწავლულთან — ანანია შირაკაცთან ჩნდება იბერიული პროვინცია სახელდებით — აჭარა. რომ აჭარა უნდა ყოფილიყო პროვინცია იბერიის სამეფოში მანამდეც, ამას თითქმის XI საუკუნის ქართველი ისტორიკოსის მონაცემებიც უნდა ადასტურებდეს. მისი გადმოცემით აჭარა სამცხესთან ერთად ოძრხეს საერისთავოს შემადგენელი ნაწილია ძვ. წ. მე-4-3 ს-ში. ოძრხეს საერისთავოს იხსენიებს მეორე ქართველი ისტორიკოსი ჯუანშერიც ახ. წ. V ს-ის ამბების გადმოცემისას. არაფერს ვამბობთ იმაზე, რომ ვახტანგ VI-ის „სწავლულმა ხალხმა“ იცის ქვეყნის „დიდი აჭარის“ არსებობა ახ. წ. I საუკუნეში და ხულოს რაიონში ახლაც არის სოფელი დიდაჭარა. ამიტომ საინტერესოა, სად მიდიან VI ს-ში ბიძერები და საიდან ჩნდება VII ს-ში სახელწოდება „აჭარა“. ხომ არ იმალება აჭარლების სატომო სახელწოდება აღნიშნულ ეთნონიმში? შესაძლოა ბიძერებმა საცხოვრისი გამოიცვალეს, მაგრამ ამისი დამადასტურებელი რაიმე ცნობა არ არსებობს. ისევე როგორც აჭარლების მოსვლისა და დასახლებისა თანამედროვე აჭარის მიწა-წყალზე ამ ეპოქაში (VI-VII ს-ში). სწორედ ამ მოსაზრებებმა მოგვცა საფუძველი დაგვეყო ბიძერების, ერთ-ერთი უძველესი ქართველური წარმომავლობის სატომო სახელწოდების შესწავლა.

ჩვენთვის საინტერესო ეთნონიმი რამდენჯერმეა მოხსენიებული ურარტულ წყაროებში „უიტერუხი“-ს (უიტირუხი) ფორმით, მამაშვილის იშფუინისა და მენუას თანამმართველობის (ძვ. წ. VIII ს. ბოლო), აგრეთვე არგისთი მენუას ძის² (786-764) და სარდურ II (764-735) დროს.

ეს ეთნონიმი ოდნავი სახეშეცვლილი ფორმითაა (ბიძერები, ბიძერები, ბიზერები, ბიზარები) მოხსენიებული ძველ ბერძენ და ლათინ ავტორებთან: ჰეკატეოს მილეტელთან (ძვ. წ. VI-V ს.), ფსევდოსკილაქს კარიანდელთან (ძვ. წ. IV ს.): აპოლონიოს როდოსელთან (ძვ. წ. III ს.), მემნონთან (ძვ. წ. I ს.), სტრაბონთან (ძვ. წ. I — ახ. წ. I), ფსევდოარიანესთან (V ს.) და როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ამიანეს მარცელინუსთან, რუფი ავიენტან, პრისციანთან, ბლემიდთან და სხვებთან.

გ. მელიქიშვილის მიხედვით, „ვიტერუ (ხი)“ — სახელი („ხი“ კუთვნილების აღმნიშვნელი ურარტული სუფიქსია) შემოინახა ტიკურ წყაროებში შავიზღვისპირის, მდ. ჭოროხის შესართავთან დამოწმებული ტომის — ბიძერების სახელმა, ისევე როგორც ძველი ქართული პროვინციის ოძრ(ა) ემ“ (ოძრჯე იყო უძველესი ქალაქი დღევანდელი აბასთუმნის მახლობლად).¹ გ. მამულიას მიაჩნია, რომ ვიტერუხი ძველქართულად ოძრხეა.² ეს შეხედულება გაზიარებულია ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში. თუ ეს ასეა, მაშინ ჩვენ გვაქვს ერთდამავე ტომის რამდენიმე სახეცვლილი ფორმა:

ურარტულში — უიტერუხი (უიტირუხი),

ბერძნულ-რომაულში — ბიძერი (ბიზერი, ბიზარი...),

ქართულ წყაროებში — ოძრხე (ოძრახე). გ. მელიქიშვილის შენიშვნით იგივე ვიძერონი ე. ი. ოძ(ე)რონი. აქვე აღვნიშნავთ, რომ „ქართლის ცხოვრების“ ზოგიერთ რედაქციას მოეპოვება ამ ეთნონიმისა თუ ქალაქის (ოძრხე) ოდნავ სახეშეცვლილი ფორმები, რომელიც ახლოს დგას ბერძნულ-რომაულ წყაროებში მოხსენიებულ ამ ტომის სახელწოდების ფუძესთან: ოძრხოს, ოძროხოს, ოძრჯოს, ოძრავოს, ოზრჯოს, ოძრახე“ (ამ სახითვე ხმარობდნენ „სწავლული კაცები“ და ვახუშტი XVIII, ს. I ნახ.), ოზრიჯოს, ქართლის ცხოვრების ძველ სომხურ თარგმანს აქვს სხვა სახე — უნძრძხე.³

ამ ქართველური ტომის—სახელწოდების სხვადასხვა ვარიანტების საერთო ფუძეზე (ძერ-ტერ-ზერ-ზარ...) დაყვანის შემდეგ აღნიშნულ ეთნონიმში გამოიყოფა თავსართები ურარტულში — უი (ვი), ბერძნულში — ბი და ქართულში — ო. უი-ტერ-უხი, ბი-ძერი (ბი-ზარი), ო-ძრ-ხე (ო-ძ(ე)რ-ოხი. ურარტული უიტერუხი, ბერძნული ბიძერი და ქართული ოძრხე, რომ ერთდამავე სატომო სახელწოდების ვარიანტებს წარმოადგენენ, ამ მოსაზრების საწინააღმდეგოდ დღემდე არაფერი თქმულა. ამიტომ საფიქრებელია, რომ ამ ეთნონიმის სხვადასხვა ვარიანტებში პრეფიქსები უი-ბი-ო ერთმანეთის იდენტურნი უნდა იყვნენ. მით უმეტეს, რომ ჩვენ ქართულში გვაქვს სხვა ტოპონიმიკური სახელწოდებები „ო“ თავსართით შემოსული (ო-ჩხამური, ო-ნტოფო, ო-კენიტი, ო-ზურგეთი. თუ „ოძრხე“-ში გვაქვს „ო“ ტოპონიმიკური პრეფიქსი, ამიტომ უეჭველია უიტერუხ-ბიძერშიც „უი“ და „ბი“ ასეთივე მაწარმოებლად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან აღნიშნული თავსართების მოხსნის შემდეგ ამ ტომის სახელწოდება საერთო ფუძეზე დადის. „ო“ მეგრულ-ჭანური ტოპონიმიკური ფორმაც, რომე-

ლიც ქართული „ა“ ფორმის ტოლია. ამ ტომის სახელწოდების ურარტულ ვარიანტს თავსართი „უ“ ან „უი“ უნდა. მიეღო ურარტულში „ო“ ნიშნის უქონლობით. ეს უკანასკნელი ურარტულში სწორედ „უ“-თი გადაიცემოდა (კოლხა ურარტულში იწერებოდა, როგორც „კულხა“). ჩვენთვის საინტერესო სატომო სახელწოდებაში „ო“ „უ“-ს ტოლია ან ამ შემთხვევაში „ო“ გადმოცემულია „უ“-ბგერათა კომპლექსით. ხოლო „უი“ ქართველურ ენებში იგივეა, რაც „ვი“, როგორი ფორმითაც ხმარობენ გ. მელიქიშვილი, პ. ინგოროყვა, გ. უშაკოვი. როგორც ჩანს, „უი“ ან „ვი“ ფორმის გადმოცემა უნდა იყოს ბერძნულში „ბი“ ფორმის სახით. ძველ ბერძნულში ხომ ბგერა „ვ“ არ იყო და იგი „ბ“-თი გადმოიცემოდა, მაგ. ივერია—იბერია.

ახლა ფუძის შესახებ. ამ ქართველური წარმოშობის სატომო სახელწოდების ფუძე ყველა წყაროს გათვალისწინებით ასეთია: ტერ, ტირ, ძერ, ზირ, ზარ. ბიძერების ტომის ფუძის პირველი ბგერა გადმოცემულია სხვადასხვა ბგერით ტ-ძ-ზ, რომელიც შეჰველია რომელიღაც ქართული ბგერის მიმსგავსება უნდა იყოს. საინტერესოა, რომელი ქართული ბგერის გადმოცემა სურდათ ურარტულ და ძველ ბერძნულ-რომაელ წყაროებს აღნიშნული ბგერებით? ან ხომ არ გვაქვს მსგავსი შემთხვევა სხვა ქართული სატომო სახელწოდების გადმოცემის ბერძნულ-რომაულში „ტ“-„ძ“-„ზ“-ით? და თუ გვაქვს, ქართულის რა ბგერას გამოხატავენ ისინი?

ერთერთი დასავლურ-ქართული ტომის — „ჭანის“ სახელწოდება ბერძნულ-რომაულში გადმოიცემოდა როგორც „სანა“ (ვარიანტი „ზანი“) ან იგივე „ჭანი“ გადაიცემოდა, როგორც თიანიკე, ტძანიო, ტძანები (იქვე სქოლიოში მო-სინი-კე-ბი), სანებო (Вулгарнее цанампи) ტუნა—თოანა (შესაძლებელია ჭანის გადმოცემა იყოს).

მაშასადამე, ბერძნულ-რომაულში გვქონია ქართული „ჭ“-ს შენაცვლების ფორმები „ტ“ (ვარიანტი „თ“), „ტძ“, „ს“ (ვარიანტი „ზ“) ბგერათა თუ ბგერათა კომპლექსის სახით. ამიტომ შეჰველია ურარტული და ბერძნულ-რომაული წყაროების ქართველური ტომის უიტერუზ-ბიძერების ტომის ფუძე ტერ-ძერ-ზარ წაკითხულ უნდა იქნას, როგორც ჭერ, ჭარ. (რ. გორდეზიანმა გამოარკვია, რომ „ა“ და „ე“ ბგერების მონაცვლეობა ქართველური ენებისათვის დამახასიათებელია: ჭერ-ჭარ, ცერ-ცარ), რომელსაც შემდეგ ასუფიქსისა და ა პრეფიქსის (ასეთს ხომ გამოყოფს ი. სიხარულიძე „აჭარა“-ში) დართვის შემდეგ წარმოიშვება გეოგრაფიული სახელწოდება (ქვეყნის სახელი)—„აჭარა“, შეჰველია, რომ ძველ დროში (ანტი-

კური ხანის დასაწყისში, იქნებ ადრეც) ურარტული უიტერუხ-ბერძნულ-რომაული ბიძერების (ბიზარები), მეგრულ-ჭანური ოძერ- (ო)ხეს გვერდით უნდა ყოფილიყო ამ ტომის ქართული სახელწოდება „ჭარ“-„ჭარები“, ხოლო მათი ქვეყნის აღსანიშნავი აჭარა. ძველი წყაროების ცნობილი სპეციალისტები პ. უშაკოვი და პ. ინგოროყვა ურარტულ-ბერძნული წყაროების უიტერუხ-ბიძერებს კითხულობდნენ როგორც *вицерухи*—ბიწერების (ბჰ წერნი) სახით. ამ შემთხვევაშიც კი ჩვენ ვერ ვხედავთ დაბრკოლებას „წ“-ს „ჭ“-დ გადაქცევაში, რადგან ს. ჯანაშიას გამოკვლევით „წ“ მეორეულ მოვლენად და „ჭ“-ს განვითარებად არის მიჩნეული. ჩვენ გვაქვს სატომო სახელწოდება „წანი“ (ჩრდ. კოლხეთში), მაგრამ ამავე დროს გვაქვს „ჭანი“ (სამხრ. კოლხეთში) ერთდამავე ტომის აღსანიშნავად, ასევე მისივე მტკიცებით, შესაძლებელია „ჭ“ და „წ“ გვაქვს „ჭანი“ (სამხრ. კოლხეთში) ერთდამავე ტომის აღსანიშნავად. ასევე მისივე მტკიცებით შესაძლებელია „ჭ“ და „წ“ შენაცვლება, ან ქართული „ჭ“ მეგრულში „წ“ მოცემა.

საინტერესოა, გვაქვს თუ არა ბერძნულ-რომაულ მწერლობაში ისეთი მონაცემები, როცა ამავე სატომო სახელწოდებაში ო-ბი-უი პრეფიქსების ნაცვლად „ა“ პრეფიქსია მოვლენილი, ხოლო იგივე სატომო სახელწოდება გვაქვს ყოველგვარი პრეფიქსის გარეშე, ე. ი. ფუძეს ტერ (ძერ, ზირ, ზარ) მოეპოვება პარალელები. ამ მიმართულებით მუშაობისას ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ბერძნულ-რომაულ მწერლობაში დაცულმა სატომო სახელწოდებებმა ამპრეტმა და ზიდრიტმა, რომლებიც შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროს გასწვრივ ჭოროხის შესართავის რაიონში მოსახლეობდნენ. პირველს მოიხსენიებს მხოლოდ პლინიუს უფროსი, რომელიც ახ. წ. 78 წელს მოვიდა აფსარის ციხე-ქალაქთან, ხოლო მეორეს—არიანე (რომელიც ამავე ციხე-ქალაქთან 131 წელს მოვიდა). და ამ უკანასკნელის ცნობებზე დაყრდნობით ანონიმი V საუკუნისა.

დიდი ბერძენი გეოგრაფოსის სტრაბონის (გარდ. ახ. წ. 24 წ. სავარაუდოა, რომ ის ყოფილა კოლხეთში) ცნობით პონტოს ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში სხვა ტომების გვერდით ცხოვრობდნენ ბერძნები, მათ საცხოვრისზე შედარებით გარკვეულად მიუთითებს დიონისე (ახ. წ. II ს.). დიონისეს ცნობით კოლხების შემდეგ ე. ი. სამხეთით პირველად ცხოვრობდნენ ბიძერები, მათ ახლოს ბეხირები (БДЦ, 1948, № 1, გვ. 241). ბიძერების გეოგრაფიული განსახლების არეალი მკაფიოდ ჩანს ფსევდოსკილაქსთან. იგი ამ ტომის საცხოვრის აფსარის შესართავის რაიონში ათავსებს კოლხებს და ეკხირიელებს შორის (БДЦ 1947, № 3 გვ. 242), საინტე-

რესოა, რომ პლინიუსი და არიანე, რომლებიც ახლო დროს ცხოვრობდნენ სტრაბონის ეპოქასთან (სტრაბონის გარდაცვალების შემდეგ 6 ათეული წლის ცნობებია პლინიუსისა, ხოლო არიანესი თვით პლინიუსიდან 5 ათეული წლისა) იმავე მიდამოებში მსცოვრებ ტომთა სიას ასეთი სახით გვაძლევენ:

პენიოხები — ამპრევტები — ლაზები⁴ (პლინიუსი)

პენიოხები — ზიდრიტები — ლაზები⁵ (არიანე)

პლინიუსისა და არიანეს მონაცემებს თუ შევუდარებთ სტრაბონისას, დავინახავთ, რომ სამივე შემთხვევაში იცვლება პენიოხებსა და ლაზებს შორის დასახელებული ტომის სახელწოდება. სტრაბონისა და სხვათა ბიძერებსა, თუ მისკ ვარიანტულ ბიზერ-ბიზარებს ცვლიან პლინიუსის „ამპრევტი“ და არიანეს „ზიდრიტი“. თუ ჩვენ ბიძერ-ამპრევტი-ზიდრიტს ერთმანეთისაგან განვასხვავებთ, მაშინ დაახლოებით რაღაც ერთი საუკუნის მანძილზე ჭოროხის შესართავის რაიონში გვექნება ტომთა მოსვლა-წასვლის ორჯერადი შენაცვლება. ე. ი. ბიძერები უნდა შეცვალონ ამპრევტებმა, ესენი კი ზიდრიტებმა. მაშინ პირველ შემთხვევაში საინტერესო იქნება სად წავიდნენ ბიძერები და თუ მართლა მათი მიწა-წყალი ამპრევტებმა დაიჭირეს, მაშინ საიდან მოვიდნენ თვით ეს უკანასკნელნი. ხოლო მეორე შემთხვევაში — სად წავიდნენ ამპრევტები და საიდან მოვიდნენ ზიდრიტები. ამიტომ ბიძერების დაკავშირება ბერძნებთან (გ. წერეთელი, გ. მელიქიშვილი), ხოლო ზიდრიტებისა ზიგებთან (ზინხებთან; ჯიქებთან — ხ. ბლაჟბა, ი. სიხარულიძე) მიუღებელი უნდა იყოს. ბიძერები (ბიზერები), ამპრევტები და ზიდრიტები (ძიდრიტები) უნდა იყოს ერთდამივე ტომის ვარიანტული სახესხვაობა და სამივე უნდა უკავშირდებოდეს სატომო სახელწოდება „ჭარ“-ებს და გეოგრაფიულ სახელწოდება „აჭარა“-ს ამპრევტში ჩვენ ვხედავთ ეთნონიმ აჭარების დამახინჯებას. რადგან ძველმა ბერძნულმა არ იცის ბგერა „ჭ“, ამიტომ მისი გამოთქმა გაუჭირდებოდა პლინიუსის იმფორმატორს (სავარაუდოა, რომ იგი იყო აფსარის ციხეში მყოფი რომელიმე ჯარისკაცი) და ეს სახელწოდება პლინიუსამდე სახეშეცვლილად მივიდა, ხოლო, როგორც ჩანს, თვით პლინიუსმაც მისი გავებისდა მიხედვით მოგვცა აჭარების სახელწოდება ამპრევტების სახით. თუ ბგერა „ჭ“ გაუგებრობის ნიადაგზე დამახინჯდა ან გადმოგვცა „მპ“ კომპლექსით და „ბ“, რომელიც ახლოა „ეტ“-სთან, მაშინ ამპრევტი გაუთანაბრდება აჭარებს: ამპრევტი — აჭ(ა)-რები. ამპრევტები, რომ იგივე ბიძერები (ო-ძ(ე)-რ-ოხი) არიან ამას თვით პლინიუსის შრომაში მოყვანილი ცნობებიც ადასტურებენ: იგი ძველი წყაროების საფუძველზე სამხრეთ-

აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთში ასახელებს ბუქსერებს.” გ. მელქიშვილის აზრით ესენი იგივე ბიძერები არიან. ზოლო თანადროული ცნობების მიხედვით ჭოროხის შესართავის მახლობელ რაიონებში განსახლებულ ტომთა შორის ბიძერებს არ მოიხსენიებს, ასახელებს ამპრევტებს. ასევე ითქმის არიანეს ზიდრიტზეც. თუ ჩვენ ამ ტომის სახელში სუფიქს „ტი“-ს ბერძნულ ფორმად (პესპერიტი, ტრაპეზუნტი, აფსარუნტი...) მივიჩნევთ, მაშინ ამ ტომის ფუძედ „ზიდრი“ დავგვრჩება, რომელიც ახლოს დგას ბიძერების ვარიანტულ „ბიზირის“ ფუძე „ზირი“-სთან, რომელიც ამიანუს მარცელინუსის „ზარ“-ისა და ქართული „ჭარ“-ის შესატყვისია. ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ არიანეს „ზიდრიტში“ ბგერა „აღ“ დამახინჯების შედეგად მოხვდა. ბიძერები (ბი-ზირ-ები), რომ იგივე ზი(დ)რიტ-ები არიან, ამას თითქმის V საუკუნის ბერძენი ანონიმის ცნობაც ადასტურებს, კერძოდ, მისი ცნობით აფსაროსსა და არქაბეს შორის წინათ ცხოვრობდნენ ბიძერები, ახლა ზიდრიტები. როგორც აღვნიშნეთ, ამ ტერიტორიაზე ტომთა მოსვლა-წასვლის ფაქტი არ დასტურდება. ამიტომ ეს ორი სახელწოდება ერთდამთავრე ტომის სახელი უნდა იყოს. ფსევდო-არიანე არ დაკვირვებია ამ ეთნონიმს, არ შეუღარებია ისინი ერთმანეთთან. მან უბრალოდ ბი-ზირ-ები და ზი(დ)რიტ-ები სხვადასხვა ტომად მიიჩნია. ს. ჯანაშიას მიაჩნია, რომ არიანეს ზიდრიტები უდრიან პლინიუსის ამპრევტებს, ოღონდ რეალური ურთიერთობის გარკვევა, ზიდრიტ-ამპრევტებს შორის მომავლის საქმედ მიაჩნდა.⁶¹ შ. ვარშანიძე 1990 წელს გამოცემულ თავის ნაშრომში აღნიშნავდა, რომ „არიანესთან დაცული სახელწოდება „ძიდრიტები“ — ადრინდელი „ძარიტები-ს, თუ „ჭარიტების“ ფორმანაცვალი, ან დამახინჯებული სახელია“. იგი ძიდრიტ და ჭარიტ ეპონიმებს შორის ურთიერთგენეტიკურ კავშირს ხედავდა (ძიდრიტ-ძარიტ-ჭარიტ-აჭარლები). ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ, როგორც ჩანს კლავდიოს პტოლემეოსის (ახ. წ. II ს.) „ზადრის“-იც ზიდრიტების სახელს უკავშირდება. ამ საკითხის თაობაზე ჯერ კიდევ 1957 წელს ნ. ლომოური წერდა: ზადრის. არ გვხვდება სხვა წყაროებში, ამიტომ მისი ლოკალიზაცია ძალიან გაძნელებულია, ჩვენ იძულებული ვართ ეს საკითხი გადაუწყვეტელი დავტოვოთ. აღვნიშნავთ მხოლოდ იმას, — წერდა მკვლევარი, — რომ გამოცემის („Scythica et Caucasica“) კომენტატორით სახელი „ზადრის“ უნდა გაიგივდეს ტომის სახელწოდებასთან ზიტრიტებთან, რომელსაც ასახელებს არიანე. მანამდე გამოქვეყნებულ ნაშრომში ნ. ლომოურმა ძადრისი ქალაქის თუ სოფლის სახელად მიიჩნია და აღნიშნავდა, რომ ძადრისის ადგილმდებარეობის მოძებნა არ ხერხდე-

ბა. თუმცა კლავდიოს პტოლემეოსის მონაცემების მიხედვით შე-
დგენილ რუკაზე. ძადრისი სამართლიანად, სადღაც ოძახეს მახლო-
ბლად მოთავსდა ვ. ლატიშევი (იმოწმებს Mannert-ს) მიუთითებს,
რომ ძარის (Задрида) მდებარეობს რიონის ზემო დინებაში.

მამასაღამე, ურარტული წყაროების უიტერუნ-უიტირუნში უნ-
და გამოიყოს „უი“ პრეფიქსი, რომელიც „ო“ მეგრულ-ჭანურისა
და „ა“ ქართული ტოპონიმიკური პრეფიქსის ტოლია. „უხი“ ხური-
ურარტული სუფიქსია. ამ სახელწოდებაში გამოიყოფა ფუძე ტერ-
ტირ, რომელიც მსგავსია ბერძნულ-რომაულ წყაროებში დაცული
ამავე ტომის სახელწოდების (დი-ძერ-ები, ბი-ძერ-ები, ბი-ზერ-ები,
ბიზირ-ები, ბი-ზარ-ები, ა-მპ(ა)-რ-ევეტი, ზი(დ)-რ-იტი, ზა(დ)-რ-ის
ძი-(დ)-რ-იტის) ფუძის ვარიანტებისა ძერ-ზირ-ზარ-ისა, რომელიც,
როგორც აღვნიშნეთ იგივეა, რაც ქართული „ჭერ-ჭარ“. სწორედ ამ
სატომო სახელწოდებიდან (ზარ-ძარ-ჭარ) უნდა იყოს წარმომდგარი
სახელი ძირძველი იბერიული პროვინციისა „აჭარისა“ („ა“-„ა“
პრეფიქს-სუფიქსის დართვით).

მუშაან ცეცხლამე

თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ტიპები

სხვადასხვა ეკონომისტი გამოყოფს თავისუფალი ეკონომიკური ზონის (თეზ) სხვადასხვა ტიპს. არსებობს რუსი მეცნიერების ე. ი, შტიკანოვის, ლ. ი. ვასილიევის, ვ. ბაბინცევისა და ხ. ვალიულინის, ჩინელი მეცნიერის სიუ ცზიცის, ამერიკელი ეკონომისტების მ. ფრაზიერისა და რ. რენეს მიერ მოცემული კლასიფიკაციები.

თეზ-ების კლასიფიკაციათა ასეთი მრავალგვარობა მეტწილად გამოწვეულია იმით, რომ პრაქტიკულად ზონები წმინდა სახით იშვიათად გვხვდება, მაგალითად, საიმპორტო-სამრეწველო ზონა, რომელიც მოწოდებულია უზრუნველყოს მიმღები ქვეყანა, აგრეთვე ადგილობრივი საწარმოები თანამედროვე საქონლითა და ტექნოლოგიით, არ გამორიცხავს სხვა ტიპის ზონის ზოგიერთ ნიშან-თვისებას, რომლებიც დამახასიათებელია მაგალითად საბანკო საქმის, დაზღვევის ან თავისუფალი ვაჭრობის ზონებისათვის.

თუ შევჯამებთ ზემოთ აღნიშნული ეკონომისტების მოსაზრებებს, შეიძლება გამოვყოთ თეზ-ების შემდეგი ტიპები:

1. თავისუფალი საბაჟო ზონა
2. საექსპორტო წარმოების ზონა
3. თავისუფალი ვაჭრობის ზონა
4. საგარეო ვაჭრობის ზონა
5. თავისუფალი პორტები
6. თავისუფალი სასაზღვრო ზონა
7. საზღვრების გადაკვეთის ზონა
8. ზონები, ფიქსირებული ბაჟით
9. თავისუფალი მეწარმეობის ზონა
10. სამეცნიერო ტექნოლოგიური პარკები
11. სავაჭრო-სასაწყობო ზონა
12. სასაწყობო-ტრანზიტული ზონა
13. ინტეგრირებული — სამრეწველო, ფინანსური და ტურისტული ზონა
14. სპეციალური ეკონომიკური ზონა

15. ინფორმაციის დამუშავების ზონა.
16. ეკოლოგო-ეკონომიკური ზონა
17. სადაზღვევო და საბანკო მომსახურების ზონა
18. საიმპორტო-სამრეწველო ზონა.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ არც ეს კლასიფიკაციაა სრულყოფილი, გაეროს ტრანსნაციონალური კორპორაციის ცენტრის ექსპერტების მონაცემებით თეზ-ის სხვადასხვა სახის აღსანიშნავად ამჟამად გამოიყენება 30 სხვადასხვა ტერმინი. ჩვენ ზონების ამ ტიპებით შემოვიფარგლეთ მხოლოდ იმ მოსაზრებით, რომ ზოგიერთი ტერმინის გამოყენებისას საქმე გვაქვს არა არსობრივ, არამედ წმინდა ტერმინოლოგიურ განსხვავებასთან. ზოგიერთი ტერმინი გამოიყენება აგრეთვე რომელიმე ზონის ქვესახეობის განსამარტავად მაგალითად სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პარკები მოიცავს „ტექნოპოლისებს“ — იაპონიისა და სამეცნიერო პარკებს აშშ-ს მაგალითზე.

ზემოთ მოყვანილ კლასიფიკაციას აქვს მეორე ნაკლიც, კერძოდ ზოგიერთი სახის ზონები ერთმანეთისაგან უმნიშვნელოდ განსხვავდებიან და ჩვენც ცალკე განვიხილავთ მხოლოდ იმ მოსაზრებით, რომ უკვე ჩავწვდეთ მათ თავისებურებებს.

1. თავისუფალი საბაჟო ზონა

თავისუფალი საბაჟო ზონა (თსზ) ეს არის ქვეყნის ტერიტორიისაგან გამოყოფილი ნაწილი, სადაც შეიძლება უცხო საქონლის შეტანა უბაჟოდ, ხოლო გარკვეული ვადის გავლის შემდეგ გამოტანა გადასახადების გარეშე. საგაბრო გარიგების საგნად გამოყენებისას შეიძლება მათი უბაჟო ტრანსფორმაციები (დაფასოება, გადარჩევა, ხელახალი შეფუთვა, დამლის დასმა), ხოლო შემდეგ უბაჟოდ და შეუზღუდავად გადაიზიდება სხვა ქვეყნებში ან ბაჟის გადახდით გაიტანება ქვეყნის შიდა ბაზარზე.

თსზ-ში კონტროლი საქონელზე დაყვანლია მინიმუმამდე და ჩვეულებრივ მასზე მეთვალყურეობით განისაზღვრება.

დღეისათვის მსოფლიოში ითვლიან არანაკლებ 400 თსზ-ს, მათი უმეტესი ნაწილი მოდის ინდუსტრიულად განვითარებულ ქვეყნებზე. მაგალითად, ევროპის 17 ქვეყანაში ირიცხება 130-მდე ასეთი ზონა. აშშ-ში თავისუფალი ეკონომიკური ზონების 18%-ზე მეტი თსზ-ია, რომლებიც იქ „საგარეო ვაჭრობის ზონებად“ იწოდებიან. თსზ-ის აღსანიშნავად გამოიყენება აგრეთვე სხვა სახელწოდებებიც: „თავისუფალი პორტები“ ან „პორტო-ფრანკო“, „ტრანზიტული ზონები“, „თავისუფალი ვაჭრობის ზონები“ და ა. შ. ეს გამოიყ-

ვეულია იმით, რომ თსზ-ები წმინდა სახით იშვიათად გვხვდება, რადგან ისინი სუსტად იზიდავენ ადგილობრივ რესურსებს, ამიტომ მათ შეიძლება ჰქონდეთ სავაჭრო ან სამრეწველო ხასიათი.

— **სავაჭრო თავისუფალ საბაჟო ზონებში** ნებადართულია მხოლოდ ისეთი ოპერაციის განხორციელება, რომელიც აუცილებელია საქონლის ხარისხიანად შენახვისა და მისი ხელახალი დაფასოება-შეფუთვისათვის. ასეთი ზონებია ე. წ. თავისუფალი პორტები და განსაკუთრებით კი საწყობები აეროპორტებთან და სარკინიგზო გზებთან.

— **სამრეწველო ხასიათის თსზ-ები** იყოფა:

ა) თავისუფალი ვაჭრობის ზონებად (თვზ).

ბ) ექსპორტის მწარმოებელ თავისუფალ საბაჟო ზონებად (ემთსზ).

ა) **თავისუფალი ვაჭრობის ზონები**: ეს არის გადასახადებისაგან განთავისუფლებული ყველა ზონა, სადაც მრეწველობის წარმოების მიზანია დამაარსებელი ქვეყნის შიდა ბაზრის მომარაგება (უფრო ხშირად იმპორტირებული სათადარიგო ნაწილების აწყობა).

უცხოელი მეწარმეები ასეთ ზონებში წარმოების შესაძლებლობებს პირველ რიგში იმიტომ ირჩევენ, რომ ურთიერთგაცვლით მზა პროდუქციის შემოტანისა და პროტექციონალური ღონისძიებების გატარებისას შეიმსუბუქონ საბაჟო ბარიერები.

დამაარსებელი ქვეყნისათვის კი მომგებიანია გვერდი აუარონ საკუთარ რესტრიქციულ კანონებს და ამით მოზიდული უცხოური ინვესტიციების დახმარებით შეარბილონ თავიანთი სიმწიფეები, რომლებიც დაკავშირებულია განსაზღვრული რაიონების განვითარებასთან, სამუშაო ადგილების შექმნასთან. ასეთი ზონები დამახასიათებელია პირველ რიგში აშშ-სა და ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის ქვეყნებისათვის.

ბ) **ექსპორტის მწარმოებელი თავისუფალი საბაჟო ზონების** მთავარი მიზანია როგორც იმპორტირებული რესურსების, ასევე დამაარსებელ ქვეყანაში არსებული სამრეწველო ფაქტორების გამოყენებით პროდუქციის ექსპორტი.

მეწარმეები, რომელთაც განზრახული აქვთ ზონაში კაპტდაბანდება ან წარმოების ორგანიზაცია, მაქსიმალურად თავისუფლდებიან მისი ეფექტიანობის შემზღუდველი ადმინისტრაციული მოვალეობისაგან და გადასამუშავებელი საწარმოების რენტაბელობის ინტერესებიდან გამომდინარე მათ ეძლევათ აუცილებელი საწარმოო დანადგარებისა და რესურსების უზაჟოდ შეტანის უფლება.

პირველი ემთხვევა დაარსდა ირლანდიაში აეროპორტ-მშენებლის ტერიტორიაზე, რომლის ფუნქციონირება 1959 წელს ავიატექნიკის განვითარებასთან ერთად შეწყდა. ამ დროისათვის ირლანდიამ დაიწყო ექსპორტისათვის გამოყენებული მრეწველობის განვითარება და უცხოური სამრეწველო კაპიტალის მოზიდვის მიზნით აეროპორტი ემთხვევა—გამოაცხადა. მიტოვებული საწყობები და კომუნიკალური ობიექტები იჯარით იქნა გაცემული, მიუხედავად იმისა, რომ აეროპორტის მუშაობა დაკარგეს სამუშაო, უცხოელ ინვესტორებზე საბაჟო, საგადასახადო და სხვა შეღავათების მიცემის, განვითარებული ინფრასტრუქტურის, აგრეთვე იმ პირობების მეშვეობით, რომ მასალების გადასამუშავებლად მიწოდება და მზა პროდუქციის გადატვირთვა ხდებოდა უშუალოდ ზონიდან, მეწარმეობის ეს ფორმა მოკლე დროში ძალზე პოპულარული გახდა.

უკანასკნელ ორ ათწლეულში ემთხვევები განვითარებად ქვეყნებში მკვეთრად გაიზარდა. მაგალითად, 1970 წელს მათი რიცხვი იყო 20, 1986 წელს 53 ქვეყანაში 175-ს მიაღწია.

ძნელია ცალსახად ვამტკიცოთ, თუ რამდენად მომგებიანია ასეთი ზონები თავიანთი ყველა სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტით, მაგრამ ექსპორტის განვითარებაში მათ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს.

ცნობილია, რომ განვითარებადი ქვეყნების სამრეწველო ექსპორტის ზრდა სწორედ ასეთ ზონებში მოდის. გაეროს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (შ. ს. ო) მონაცემებით 1975 წელთან შედარებით 1986 წელს სამრეწველო ნაწარმის ექსპორტი ემთხვევაში გაიზარდა 15%-ით, დასაქმებულთა რიცხვი—9%-ით, მაშინ, როდესაც ამ პერიოდისათვის უმუშევრობა საყოველთაოდ იზრდებოდა.

ემთხვევების შექმნისაკენ ქვეყნებს, განსაკუთრებით კი განვითარებად ქვეყნებს, უბიძგებენ შემდეგი მოსალოდნელი დადებითი შედეგები:

1. ქვეყნის შემოსავლის ზრდა თავისუფალ-კონვერტირებად ალუტით.

2. უცხოური მწარმოებლური კაპიტალის მოზიდვა.

3. მოსახლეობის დასაქმების სფეროში სირთულეების დაძლევაზე ხელშეწყობა.

4. ტექნიკური განვითარების სტიმულირება.

5. სპეციალისტების მომზადება.

თსხ-ები „საბაჟო გადასახადებისაგან თავისუფალი რაიონების“ სახელწოდებით ფუნქციონირებდნენ ყოფილ იუგოსლავიაში. მათ უწოდებენ აგრეთვე „საზღვაო საბაჟოსაგან თავისუფალ რაიონებს“.

ასეთი რაიონების უმეტესი ნაწილი (იუგოსლავიაში სულ 14 იყო) მდებარეობდა საერთაშორისო ნაოსნობისათვის „ლია“ პორტების ბებში. ყველა ზონის საერთო ფართი შეადგენდა 300 ათას კვადრატულ მეტრს. ამ რაიონების მთავარი მიზანი იყო საქონლის ექსპორტისა და მომსახურების სტიმულირება, აგრეთვე სატრანზიტო ვაჭრობის განვითარება. ამიტომ, მიუხედავად იმისა, რომ მათში ნებადართული იყო სამრეწველო წარმოება, ის ძალიან სუსტად ვითარდებოდა. კაპდბანდებანი ძირითადად მიმართული იყო აუცილებელი ტექნიკური ბაზის შექმნისა და განსაკუთრებით ნავმისადგომების მშენებლობაზე. იუგოსლავიის მთავრობამ დაადგინა, რომ უცხოური კაპდბანდების წილს ერთობლივ საწარმოებში არ უნდა გადაეჭარბებინა 49%-ზე.

ამ რაიონებში იმპორტირებულ და შემდგომ ტრანზიტით ექსპორტზე გატანილ უცხოურ საქონელზე ბაჟს არ ახდენებდნენ, იმ სამრეწველო საქონლის ნახევარფაბრიკატების, დიზელის საწვავისა და სამომხმარებლო საქონლისაგან განსხვავებით, რომლებიც გათვალისწინებული იყო რაიონის შიგნით გამოსაყენებლად.

იუგოსლავიის მთავრობის მიერ დადგენილი იქნა აგრეთვე მეტად მკაცრი ადმინისტრაციული ზომები საბაჟო გადასახადისაგან თავისუფალი რაიონების შემოსაღობად, ასე, მაგალითად, სპეციალური კანონით გათვალისწინებული იყო, რომ ეს რაიონები შემოღობილიყო კედლით, რომლის სიმაღლე არანაკლებ 2,5 მ, ზოლო სისქე არანაკლებ 30 მმ შეადგენდა, გათვალისწინებული იყო გასასვლელების სიფართე, ღამის განათება და რაიონებში შესვლა-გამოსვლის წესი. წყლის ზედაპირზე, რომელიც ესაზღვრებოდა ასეთ რაიონებს, უნდა დამატებულიყო ყვითელი ფერის ამკრძალავი ნიშნები. რაიონის შიგნით ცხოვრება არ შეეძლო ყველა პირს, კერძოდ, იქ მომუშავე საბაჟო მუშაკებსა და პერსონალს, რაიონის ტერიტორიაზე მდებარე ნავსადგომები, ჯებირები, დამბები, აგრეთვე პროდუქციის დატვირთვა-გადმოტვირთვის, შენახვისა და გადამუშავებისათვის საჭირო აღჭურვილობანი საექსპლუატაციოდ შეიძლებოდა გადაცემულიყო მხოლოდ ფედერალური საბაჟოს მიერ დათვალისწინებული წესების შემდეგ.

შემოღებული წესებიდან გამომდინარე საბაჟო გადასახადისაგან თავისუფალი რაიონები, ყოფილ იუგოსლავიაში, წარმოადგენდნენ თავისუფალი ვაჭრობის ზონებსა და საექსპორტო წარმოების ზონებს შორის შუალედურს. ამ რაიონებში გარკვეული თავისუფლება ეძლეოდა საქონლის იმპორტსა და ექსპორტს, შენახვას, დახარისხებას, შეფუთვის, მაგრამ არა ისეთი პირობებით, როგორც ეს შესაძლებელია თავისუფალი ვაჭრობის ზონაში.

საექსპორტო წარმოების ზონა (სწზ) შეიძლება განისაზღვროს, როგორც ტერიტორია, რომელზეც მოქმედებს განსაკუთრებული საბაჟო და სავალუტო კანონმდებლობა და რომლებიც შექმნილია უცხოეთური (ზოგჯერ ეროვნული) კაპიტალის მიზიდვისათვის, უპირატესად საექსპორტო წარმოების განვითარების მიზნით, შეღავათიანი საფინანსო და საგადასახადო რეჟიმის პირობებში. ასეთ ზონებს სხვანაირად „ექსპორტის გადასამუშავებელ სამრეწველო რაიონებსაც“ უწოდებენ.

როგორც ვხედავთ სწზ-ებს და ემთხ-ებს ბევრი რამ აქვს საერთო, მაგრამ ისინი მაინც განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.

ამ ზონების თავისებურებანი მდგომარეობს იმაში, რომ მათ ტერიტორიაზე დაშვებულია უცხო საწარმოების აშენება, ხოლო ზონის შიგნით გამოსაყენებლად იმპორტირებული მოწყობილობა, ნედლეული, ნახევარფაბრიკატები და მოთხოვნილების საგნები აირეკვმდებათ საბაჟო გადასახადებს ან მათზე დგინდება შემცირებული ტარიფები. ამ ზონებში წარმოებული პროდუქცია უპირატესად მიდის ექსპორტზე, უბრალოდ, მაგრამ ზონის დაშარსებელი ქვეყნის მიერ, ზონაში წარმოებული პროდუქციის იმპორტი ხდება ბაჟის გადახდით. ამ ზონებში უპირატესობა ენიჭება გადასამუშავებელი მრეწველობის დარგების განვითარებას, რომლებშიც იწარმოება საექსპორტო პროდუქცია.

სწზ-ები განვითარდნენ თავისუფალი ვაჭრობის ზონებიდან. მსოფლიოში პირველ სწზ-ად ითვლება შანონი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, იგი ითვლება აგრეთვე მსოფლიოში პირველ ემთხ-ად, უფრო მეტიც, შანონს ზოგიერთი ეკონომისტი თავისუფალი ვაჭრობის ზონად მიიჩნევს. თვით ეს ფაქტიც მეტყველებს იმაზე, რომ თეზ-ების ამა თუ იმ ტიპს შორის მკვეთრი ზღვარის გაღლება შეუძლებელია და მათი რომელიმე ტიპისთვის მიკუთვნება იმის მიხედვით ხდება, თუ რომლის თავისებურებანი სჭარბობს მასში. ეს იმაზეც მიგვანიშნებს, რომ თეზ-ების კლასიფიკაციის მკაცრი კრიტერიუმები ჯერ კიდევ არ არის შემუშავებული.

შანონში ამჟამად 50-ზე მეტი სამრეწველო საწარმო მოქმედებს, სადაც იწარმოება სამრეწველო აღმასი, ელექტრომოწყობილობა, ქაბურღილების საბურღი აღჭურვილობა და ა. შ. 1979 წელს, ზონის შექმნიდან 20 წლის შემდეგ, მისი ექსპორტის მასშტაბმა 230 მლნ. აშშ-ს დოლარი შეადგინა.

შანონის ზონის წარმატებებმა. სწზ-ების შექმნაში კატალიზატორის როლი ითამაშეს, 60-იანი წლების შუა პერიოდში მის მაგალ-

ითს ბევრმა განვითარებადმა ქვეყანამ მიზანა და თავიანთ ტერიტორიებზე შექმნეს პირველი ზონები. 70-იანი წლების ბოლოს იხე მომრავლდა, როგორც სოკოები წვიმის შემდეგ. სულ ახლო წარსულში ანალოგიური ზონა შეიქმნა მოსკოვის აეროპორტ შერე-მეტიევა — 2-ის ბაზაზე.

სწზ-ებს რიცხვის ზრდა — ეს დროის მოთხოვნაა, კოლონიუ-რი სისტემის კრახის პირობებში განვითარებად ქვეყნებს თავიანთი პოლიტიკური დამოუკიდებლობის განმტკიცების მიზნით უნდა გან-ვეითარებინათ ეროვნული ეკონომიკა, რომ მიეღწიათ ეკონომიკური დამოუკიდებლობისათვის. საჭირო იყო ეპოვათ ამისათვის აუცილე-ბელი კაპიტალისა და ტექნიკის მიღების სხვადასხვა საშუალებანი. რათა თავი დაეცვათ ნედლეულის წყაროებისა და სამუშაო ძალის მძარცველური ექსპლუატაციისაგან.

ამავე დროს განვითარებულ ქვეყნებში ახალი დარგების წარ-მოშობასთან ერთად ეკონომიკის მრავალმა ტრადიციულმა სექტო-რმა დაცემა იწყო. ამას დაემატა სამუშაო ძალისა და მიწის ღირებ-ულების მუდმივი ზრდა, ამიტომ დარგები, რომლებიც დიდი რაო-დენობის შრომით რესურსებს მოითხოვს, ნელა ვითარდებოდა გან-ვითარებადი ქვეყნები კი დაინტერესებულნი იყვნენ ეს წარმოებები მათთან გადატანილიყო.

საექსპორტო წარმოების ზონების წარმოშობამ და განვითარე-ბამ გარკვეული ცვლილებები გამოიწვია საერთაშორისო ეკონომიკ-ურ თანამშრომლობასა და შრომის საერთაშორისო ეკონომიკურ დანაწილებაში. ამჟამად განვითარებული ქვეყნები სპეციალიზდე-ბიან სამეცნიერო ტექნიკოტევად და კაპიტალტევად სამრეწველო წარმოებაში, ხოლო განვითარებადმა ქვეყნებმა კი ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების მიწოდებასთან ერთად დაიწყეს გადასამუშა-ვებელი დარგების განვითარება, რომლებიც მოითხოვენ შრომითი რესურსების დიდ რაოდენობას.

სწზ — ყველაზე გავრცელებული ტიპია თეზ-ებს შორის, მათ-დამი ინტერესი განპირობებულია ამ ზონების შესამჩნევი წარმატე-ბებით, მოდერნიზაციისა და ახალი ტექნოლოგიების ათვისების სო-სწრაფეში.

თავდაპირველად სწზ — განიხილავდნენ, როგორც ეკონომიკ-ურ და ტექნოლოგიურ ანკლავებს და ჩვეულებრივ ვარაუდობდნენ, რომ მათ სტატუსს უნდა ჩამოცილებოდა ყოველგვარი მნიშვნელო-ვანი სამრეწველო და ტექნოლოგიური გავლენა შიგა ეკონომიკაზე, მაგრამ როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, როცა ისინი მოქმედებ-ენ ასეთი ექსტერიტორიული ფორმით, მაშინაც კი მათი გავლენა

ადგილობრივ ეკონომიკაზე საკმაოდ საგრძნობია. ეს გავლენა თავისი არსით ატარებს მამოდერნიზებელ ხასიათს და ხორციელდება მთელი რიგი არხებისა და მექანიზმის საშუალებით. უპირველესად აღსანიშნავია „სწავლების ეფექტი“, განსაკუთრებით მართვის, შრომის ორგანიზაციისა და საექსპორტო მარკეტინგის სფეროში. ზონაში სამამულო წარმოების არსებობის შემთხვევაში — საზღვარგარეთის ინვესტორებთან კონტრაქტით შეიძლება შეიქმნას თირმათაშორისი კომუნიკაცია და აიწიოს სამამულო წარმოება.

გარდა თავისი მამოდერნიზებელი ფუნქციისა, თეზ-მა შეიძლება ითამაშოს გადამწყვეტი როლი დახურული ეკონომიკიდან უფრო ღია ეკონომიკაზე გადასვლის უზრუნველყოფაში, ზონების ახელად ბუნების ჩათვლით. გარე სამყაროსათვის, თანდათანობითი „გაღების“ პროცესი შეიძლება გადავიდეს უფრო დახვეწილ და დახელოვნებულ ფორმებში, ვიდრე მთელი ეროვნული ეკონომიკის ლიბერალიზაციით. მიუხედავად სწზ-ების განვითარებაში ხშირი წარუმატებლობისა და პრობლემებისა, მათი პოპულარობა და რაოდენობა განუწყვეტლივ იზრდება. 1965 წელს ირიცხებოდა სულ 7. 1975 წ—79. 1985 წ—260 სწზ.

90-იანი წლების დასაწყისში განვითარებად ქვეყნებში მოქმედებდა უკვე 300-ზე მეტი „სწზ“, 50-ზე მეტი იმყოფებოდა მოსამზადებელ სტადიაში. სწზ-ებში სულ დასაქმებული იყო 2 მილიონი ადამიანი, ნავარაუდევია, რომ 95-96 წლებში დასაქმებულთა რიცხვი 3 მილიონს მიაღწევს, ხოლო ექსპორტის მოცულობა 1990 წელს 17 მილიარდი დოლარიდან 1995 წელს გაიზრდება 25 მილიარდ დოლარამდე. მსოფლიოში მიღებული „სწზ“-ის მოდელის მიხედვით უცხოური ინვესტიციების აქტიური ჩაბმა საექსპორტო წარმოების ორგანიზაციისათვის უნდა მოხდეს განსაზღვრულ, მკაცრად შეზღუდულ ტერიტორიაზე სამი ძირითადი ფაქტორის ერთდროული გამოყენებით:

1. საფინანსო-ეკონომიკური შეღავათების სისტემა (საბაჟო, საგარეო-საევაქრო, საგადასახადო, სავალუტო, საკრედიტო-საფინანსო).

2. ზონის ტერიტორიის კომპლექსური ინფრასტრუქტურული მოწყობა.

3. სპეციალური საორგანიზაციო-ადმინისტრაციული სტრუქტურების შექმნა, რომლებიც მოწოდებულნი არიან არსებითად გაადვილონ ინვესტორებისათვის ზონაში შეღწევა და ხელმძღვანელობასთან კონტაქტი.

მსოფლიოს უმეტესი „სწზ“-ის დამახასიათებელი თვისებაა

ინვესტორებისათვის მიცემული კომერციული და ფინანსური სტი-
მულირების მსგავსება, მათ რიცხვს მიეკუთვნება:

ა) ზონაში საექსპორტო პროდუქციის წარმოებისათვის გამო-
სყენებული აღჭურვილობის, ნედლეულისა და მაცოპლექტებელი
კომპონენტების იმპორტის საბაჟო და სხვა გადასახადებისაგან გა-
თავისუფლება;

ბ) საექსპორტო და საიმპორტო კვოტებისა და ლიცენზიების
გაუქმება ან შესუსტება იმ ფირმებისათვის, რომლებიც ეწევიან სა-
ექსპორტო წარმოებას;

გ) ფირმების გათავისუფლება, საკმაოდ გრძელი ვადით (როგ-
ორც წესი 5-10 წლით), საშემოსავლო გადასახადისაგან, აგრეთვე
სხვა გადასახადებისაგან, რომლებიც არსებობს მოცემულ ქვეყანა-
ში;

დ) ინვესტორებისათვის საგადასახადო ბეგარის განაკვეთის
შემცირება „საგადასახადო შესვენების“ დამთავრების შემდგომ პე-
რიოდში;

ე) რეინვესტიციის შედეგად ამონაგები თანხების დაბეგვრისა-
გან გათავისუფლება;

ვ) სწუხებში დასაქმებული უცხოელი პერსონალის გათავისუფ-
ლება საშემოსავლო გადასახადისაგან.

ზ) საზღვარგარეთ მოგებისა და კაპიტალის გადატანაზე შეზ-
ღუდვების მოხსნა (მათ შორის გადასაყვან მოგებაზე გადასახადისა
მოხსნა);

თ) ინტრასტრუქტურული მომსახურების მოწყობა (ენერგია,
ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა), მიწისა და საწარმოო შენობების
იჯარა შეღავათიანი ტარიფებითა და ფასდადებით. რიგ ქვეყნებში,
სადაც აქვთ საკმაო ფინანსური რესურსები (სამხრეთ კორეა, ტაივან-
ი და სხვა) გამოიყენება ზონის ინვესტორებზე შეღავათიანი კრე-
დიტების გაცემა, რაც ითვლება კაპიტალის დაბანდების უფრო მი-
ზიდველ ფორმად, ვიდრე საგადასახადო შეღავათები.

განვითარებადი ქვეყნების საექსპორტო წარმოების ზონების
ერთ-ერთი მთავარი თვისებაა ინვესტორებისათვის სავალუტო ოპე-
რაციების წარმოების განსაკუთრებული რეჟიმი: უცხო ვალუტის
გამოგზავნა საწარმოებისათვის საზღვარგარეთიდან და საწარმოს
მიერ საზღვარგარეთ გაგზავნა, აგრეთვე, ზონაში მდებარე საწარ-
მოებს შორის ანგარიშსწორება.

ამავე დროს ანგარიშსწორება ზონაში მდებარე ეროვნულ საწარ-
მოებსა და ორგანიზაციებს, თვით წარმოებებს შორის ხორციელ-
დება თავისუფალი კონვერტირებული ვალუტით და სავალუტო

ობერაციები რეგულირდება ისევე, როგორც უცხო სახელმწიფოების საწარმოებთან — ყოველივე ეს წარმოადგენს აგრეთვე საღაზღვევო და საბანკო მომსახურების ზონების ნიშანთვისებებს.

განვითარებადი ქვეყნების „სწზ“-ის შეღავათების რიცხვს, რომელიც ეძლევა ინვესტორებს, მიეკუთვნება აგრეთვე განსაკუთრებული რეჟიმი, რომელიც არეგულირებს მუშახელის გამოყენებას. ის ძირითადად ემსახურება მშრომელთა სოციალური დაცვის შეზღუდვას, მათ შორის ზონის ფარგლებში პროფკავშირების მოქმედების შეზღუდვას ან აკრძალვას. შრომის კანონმდებლობის მოქმედების შეჩერებას სამუშაო დროის მაქსიმალური ხანგრძლივობის ფიქსირების სფეროში, მშრომელთა ცალკეული ნაწილის შეღავათიან პირობებში დაქირავებას, მეწარმის გათავისუფლებას სოციალური დაზღვევის ფონდში გადასახადისაგან და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ ხელფასის ეკონომია თავდაპირველად ასეთ ზონებში შეადგენს 90%-ს. განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით, თუმცა დროთა განმავლობაში იგი მცირდება, ამასთან ხელფასა ზონებში გაცილებით მაღალია, ზოგჯერ 2-ჯერ ან 4-ჯერაც კი, ვიდრე დამაარსებელი ქვეყნის დანარჩენი ტერიტორიის ანალოგიურ საწარმოებში.

ტერმინი „თავისუფალი ზონა“ არ ნიშნავს იმას, რომ მათში შესაძლებელია ყველა მსურველმა განახორციელოს თავისი საქმიანობა რაიმე შეზღუდვის გარეშე. ფირმებმა, რომლებმაც უნდა გამოართონ წარმოება „სწზ“-ში, უნდა მიიღონ შესაბამისად უფლებამოსილი ორგანიზაციებიდან სპეციალური ნებართვა (ლიცენზია), რომელშიც ნათქვამია მათი კონკრეტული ვალდებულებანი. მთავარი პირობა, რომელიც დგება სამრეწველო პროდუქციის მეწარმეების წინაშე — ეს არის მისი საექსპორტო ორიენტაცია. უმეტეს შემთხვევაში დგინდება, რომ „სწზ“-ში გამოშვებული პროდუქცია აუცილებლად ექსპორტირებული უნდა იქნეს. ზოგიერთი ქვეყანა უშვებს აღნიშნული პროდუქციის შიდა ბაზარზე წარდგენის შესაძლებლობას, მაგრამ როგორც წესი, არა უმეტეს წარმოების მოცულობის 10-15%-ისა, რათა ამან ზიანი არ მიაყენოს ეროვნულ მრეწველობას.

ზოგჯერ წესდება განსაკუთრებული მოთხოვნები საექსპორტო წარმოების ხასიათზე. მაგალითად, სამხრეთ კორეის რესპუბლიკაში ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროს მიერ მტკიცდება საწარმოთა სია, რომელთაც აქვთ უფლება აწარმოონ პროდუქცია. „სწზ“-ში ფირმებს არ შეუძლიათ შეცვალონ თავიანთი მუშაობის დარგობ-

რივი სპეციალიზაცია შესაბამის ორგანოებთან შეუთანხმებლად
 რიგ ქვეყნებში „სწზ“-ის ეროვნულ ეკონომიკასთან კოორდინაციის გასაძლიერებლად და შიდა სავალუტო შენატანის გასაღიდებლად წესდება აუცილებელი პირობები ზონის საწარმოების მიერ მათთვის საჭირო ნედლეულის, მასალებისა და კომპონენტების შიდა ბაზარზე შესყიდვისთვის. მაგალითად, ბრაზილიაში საექსპორტო ზონაში შესაქმნელ ყველა საწარმოსათვის დგინდება აუცილებელ მინიმალური რაოდენობის ხარჯი, ქვეყნის შიდა ბაზარზე საქონლის უცხოური ვალუტით შესასყიდად. როგორც წესი იგი საწარმოს კაპიტალდაბანდების არანაკლებ 30%-ს შეადგენს.

სწზ-ში დაშვებული საწარმოებისადმი წაყენებული ჩვეულებრივი პირობაა საწარმოს მიერ ეკოლოგიური და ტექნოლოგიური უსაფრთხოების დაცვა. საწარმოები ვალდებული არიან დაიცვან ზონაში არსებული ანგარიშგების, გასავლის და შემოსავლის, საბანკო და სანიტარული კონტროლისა და სხვა ნორმები. არსებული პირობების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, საწარმოში დადგენილი წესით შესაძლებელია მათ არამართო დაედოთ საჯარიმო სანქციები. არამედ ჩამოერთვათ „სწზ“-ში ფუნქციონირების უფლება.

განსაკუთრებული კომერციული და ფინანსურ-ეკონომიკური რეჟიმის შექმნასთან ერთად „სწზ“-ის მნიშვნელოვან დამახასიათებელ თვისებად ითვლება ზონის ტერიტორიის კომპლექსური ინფრასტრუქტურის მოწყობა სამრეწველო პარკის პრინციპით. ეს ნიშნავს ზონაში გამოყოფილი ტერიტორიის ინფრასტრუქტურის მომზადებას. მისი ზედაპირის მოწესრიგების, შენობების და ყველა აუცილებელი საინჟინრო ნაგებობისა და კომუნიკაციის ჩათვლით (ენერგო, სათბობ, წყალმომარაგების, კანალიზაციის, კავშირგაბმულობის ხაზების და ა. შ.).

ამგვარად მომზადებული ტერიტორია, ზონაში იყოფა განსაზღვრული რაოდენობის უბნებად, რომელთა ნაწილზე წინასწარ შენდება ორგანიზაციების მიერ მოდელის ტიპის სტანდარტული საწარმოო კორპუსები, შემდგომში მათი სხვადასხვა საწარმოო დანიშნულებებისათვის გამოსაყენებლად.

უბნის დანარჩენი ნაწილი ინახება რეზერვის სახით, ინვესტორების მიერ საწარმოების დამოუკიდებლად აშენებისათვის. მიწის ნაკვეთები სწზ-ში არ იყიდება, არამედ გაიცემა იჯარით. იჯარის

მაქსიმალურად განსაზღვრული ვადები მერყეობს ათიდან 50 წლამდე.

ზონის ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე შენდება აგრეთვე სასაწყობო ნაგებობები, ბიზნეს ცენტრები, შენობები ზონის ადმინისტრაციისათვის, საბაჟო მომსახურებისათვის.

„სწზ“-ს მასშტაბი არ არის დიდი — 0,3-დან 3 კვადრატულ კილომეტრამდე ფარგლებში, ხოლო „სწზ“-ში დასაქმებულთა რაოდენობა 5-დან 50 ათას კაცამდე მერყეობს.

და ბოლოს, სწზ-ის მესამე სავალდებულო თვისება — ეს არის სპეციალური ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული სტრუქტურის შექმნა (ზონის ადმინისტრაცია), რომელიც დასაქმებული იქნება ზონის კეთილმოწყობის, განვითარებისა და ფუნქციონირების უზრუნველყოფით და ექნება ფართო უფლებები ადმინისტრაციული საკითხების გადაწყვეტისას.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

შ ი ნ ა ა რ ს ი

პოეზია, პროზა

მურმან ლეონიძე — ლექსები	3
შოთა ნოზიშვილი — ლექსები	6
ა ზ ა რ ი — ... და დრო გვეუარესა... (რომანი)	8
ჭურბაძე ფირცხალაშვილი — ლექსები	67
ჯემალ ჯაყელი — მოხატული სკამი (მოთხრობა)	71
ნელი გობრონიძე — ლექსები	76
ხატუნა თაყაიშვილი — ატლასების ქვეყანა	79
სიყვარულსა და ტანჯვაში განათლული	81
სარკეებთან	82
საწუთისოფლო (მინიატურები)	83
ვლადიმერ ღარბია — ვეშტი მურია (ლექსი)	85
ანა დუნდუა — მონური მორჩილება (ნოველა)	88

ტ ა შ ნ ი კ ი

მამონა ჭურბაძე — ლექსები	93
--------------------------	----

თ ა რ გ მ ა ნ ე ბ ი

ანდრე მორუა — დაბრუნება. (მოთხრობა). ფრანგულიდან	
თარგმანა ნანა ახალაძე	99
გენადი ვოლკოვი — ოქროს ნაშეცე. ზღაპარი, თარგმანა	
ნოდარ გარუნიძე	102

კრიტიკა და პუბლიცისტიკა

იური გიბილიშვილი — პოეტის ინტელექტუალური სამყარო	108
--	-----

ზურაბ შუშუბაძე — ორი გვირგვინი 119

მ ი ლ ო ც ე ბ ა

აბაპი შონია — 80

ანზორ ზაზაშვიდი — ...ის ვისგანაც სწავლობდა... 115

ნ ა მ ე ნ ი ს ბ ო რ ი ა

სემონ გომიძე — აჭარის ეტიმოლოგია და ბიძერების
ტომის საკითხი 120

წ ე რ ი ლ ე ბ ი

მურმან ცაცხელაძე — თავისუფალი ეკონომიკური ზონების ტიპები 126

1. თავისუფალი საბაჟო ზონა 132

2. საექსპორტო წარმოების ზონა 136